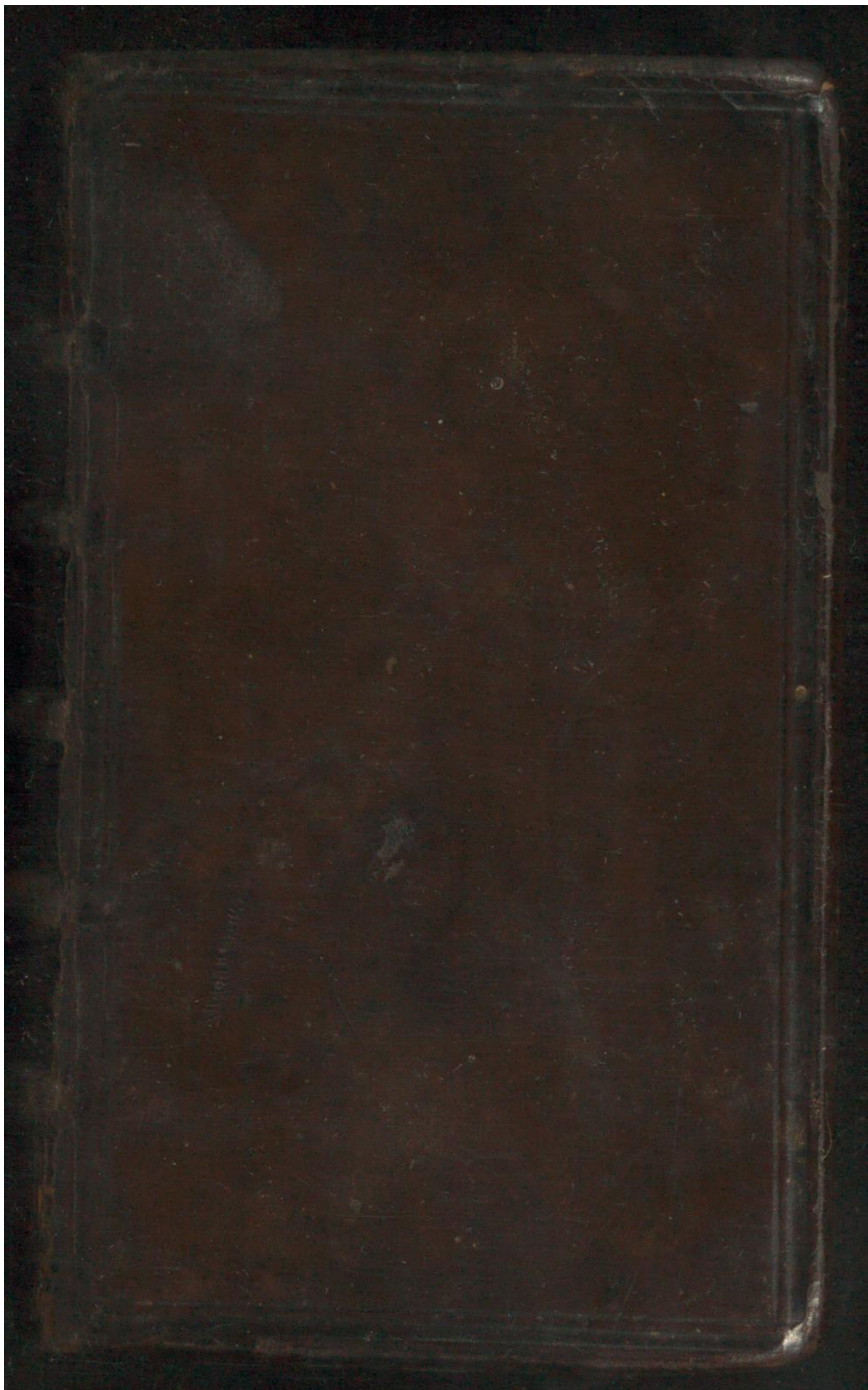

¶ Hec regula .xi. Augustini [illegible] cum oratio ab antecede[illegible]
sus incipit verbi aut adiectiui calce orationis positiui supposito vel substantiuo [illegible]
an̄s ponatur relatiuum i obliquo: q elegātius an̄s mutatur in eundē obliquum ca[illegible]
[illegible] suo relatiuo: Huius tunc cum adiectiuo aut verbo postremo dissidere videat. Et [illegible]
[illegible] antecedēs mutatum i casum relatiui preponi posset. Terē. Eunuchum quē dedi[illegible]
nobis quas turbas fecit: elegātius tn̄ postponitur an̄s suo relatiuo. Et hec regula [illegible]
[illegible] locum habet in hoc relatiuo q̄ q̄q̄d: vt littere quas ad me dedisti fuerunt gr[illegible]
[illegible]tissime. Sic elegantius dicitur quas ad me litter[illegible] dedisti fuerunt gratissime.

¶ Septima regula cuius meminit precepto .x.

¶ Quādo est aliquod substantiuum cum prepositione aliqua iunct[illegible] in qu[illegible]
sit de natura precedentis vel subsequētis clausule prepositiones [illegible] elati[illegible]
vertim[illegible] verbum sub[illegible]tiuum ad[illegible]gimus vt p[illegible]na huma[illegible] mu[illegible]
in me [illegible]icia contu[illegible] quod elega[illegible]s dicitur q[illegible]a huma[illegible] est [illegible]
ta in me beneficia contulisti. Et sic in ceteris.
[illegible] vel obli[illegible] ponatur cum prepositione: potissimum[illegible]

1400 A(1)

Symon Gybbens

A XVII a

Fortes fortuna adiuvat

Medice cura teipsum

Principijs obsta: sero medecina

paratur: Cum mala per long[illegible]

[illegible]

26 die octobris A^o [illegible]

[illegible]

2a: 4d

AVRELII

COR. CELSI

DE RE MEDICA LIBRI OCTO.

*

ITEM

Q. SERENI Liber de Medicina.

Q. RHEMNII Fannii Palæmonis de Ponderibus & Menſuris Liber.

Omnia ex diuerſorum codicum diligentiſsima collatione caſtigata.

LVGDVNI,
Apud Ioan. Tornæſium, & Gulielmum Gazeium.
1549.

LECTORI.

INVIDIT *profectò Fortuna populo Romano integrũ, absolutamq; felicitatẽ. Nam cùm bellicis artibus, & reipublicæ administrandæ peritia, ea ciuitas omnibus omnino præstiterit nationibus, quæ vel anteceſſerũt, vel ſequutæ ſunt Romanum imperium : deerat illi certè nihil ad cumulum virtutum omnium, niſi vt doctrinas, atq; literas excoleret : quarũ iamdiu tamen gloriam ingenioſiſſima, ac diſertiſſima Græcia cùm ſcribendo, tum dicendo occupaſſe videbatur. Verùm etſi ſerò Eloquentiam, Philoſophiamq; attigerit: tantos tamẽ in vtraq; progreſſus fecit, vt multos Roma habuerit nobiliſſimos homines poſtremis temporibus, non ſolum Philoſophiæ deditos, ſed in ea iam excellentes atq; perfectos. Eloquentia verò tantũ in ea vrbe ſibi pauciſſimis annis uendicauit, ut eloquẽtiſſimas Athenas vel æquarit, uel paruo illis proxima interuallo fuerit: id quod probare eſſet aut facile, aut neceſſarium, ſi præclariſſima extarent illorũ monumenta, qui plurimum dicendo potuerunt, Antoniorũ ſcilicet, & Catonum, & Craſſi, & Cæſarum, & Bruti, & aliorũ propè innumerabilium: aut niſi vnus eſſet Cicero, quẽ omnibus aut præferre, aut comparare ſaltem, opponereq; valeamus. Itaq; in Aſtrologia, in Geometria, in Dialecticis, omnibusq; ijs artibus, quæ in veri inueſtigatione verſantur,*

legimus dignũ conatibus suis præstitisse Romana ingenia: sola autem Medicinæ ars, maximè salutaris, neglecta ab illis, inculta iacuit, ac derelicta: eam enim vnam Græcarũ artiũ non exercuisse Romanam grauitatem, testis est Plinius: quinimmo idem ipse scribit, Pop. Romanũ medicinæ auidum expertum demum damnasse: itaq; caruisse medicis ad annum sexcentesimum: quod voluisse eos credendum est non artis odio, sed artificum: idq; Marcus Cato ad Marcum filium scribens manifestißimè docet. Quòd si aut Hippocratẽ habuisset Roma, cui ciuium suorum salutem commendaret, aut Galeni interpretis monumenta cognouisset: quemadmodum & in re militari, & in rebus cæteris aut superauit omnes alias nationes, aut illis proxima fuit, & interdum æqualis: verisimile est, in Medicina quoque excellentẽ futuram fuisse industriam suam. Hanc tamen partẽ vt ostenderet Cornelius Celsus non esse supra vires Romanas, eam eloquentißimè et peritißimè tractauit octo libris: in quibus non solùm eius partis, quæ victu, & eius quæ medicamentis, sed illius etiam, quæ manu medetur, præcepta copiosißimè dedit. A plerisq; autẽ dubitari video, an artẽ Cornelius exercuerit, alijs existimantibus caruisse illum usu: vel quia quædam prodidit artem coarguentia, qualia sunt, quæ de venarũ pulsu, et vrinæ indicijs, ac de imparibus diebus, Asclepiadem sequutus, tradidit: uel quia in ponendis constituendisq; præceptis longißimè

abijt à consuetudine eorũ, qui de re medica ante illum scripserunt: alijs verò credentibus, non potuisse eum tam multa, tamq; insigniter & articulatè nouisse, tamq; postremò appositè ad usum, vt interdum multus sit in describenda via, & ratione exercendi artificis actus: nisi eam aliter quàm cogitando & audiendo, & legendo didicisset. Quamuis autem eorũ, qui Cornelium fuisse medicum negant, & ratio, et autoritas me parũ moueat: constat enim & Asclepiadem, & Themisonẽ eius discipulum, & Thessalum tam sæpe, tamq; vehemẽter à Galeno damnatũ, aberrasse à placitis & à doctrina maiorũ, cùm tamẽ omnes medicinam usu ipso professi fuerint: quamobrem mirũ non est, si in tam erratica disciplina, vixq; tandem autore Galeno consistente, idq; non tam certitudine rei, quàm imbecillitate eorũ, qui post Galenũ fuerunt, libuit Cornelio modo ingenioq; suo potius, quàm ex aliorũ consuetudine scribẽti, eorum mutare præcepta, quibus superiorum delere placita, & medendo & scribendo licuerat. Quamuis, inquam, me parũ illi moueant: adducor tamen, nisi fallor, certißimis ad suspicandum argumentis, idem molitũ fuisse Corneliũ, quod Empedoclem, & Democritum fecisse legimus: scilicet, vt eam artem non ueluti purus medicus, atq; ad quæstũ omnibus expositus, sed tanquam sapiens, ceu partẽ Philosophiæ explicaret, eam cum studio sapientiæ coniungens. Nam cùm Plinius naturalis historiæ libros digesserit, indicans qui-

bus autoribus, testibusq́; niteretur: libro primo, quem indicis loco esse voluit, separatim autorum meminit & medicorũ: neq; unquam retulit Cornelium in medicos, sed in autores: Ex autoribus, inquit, C. Valgio, Cornelio Celso, M. Varrõe, &c. deinde subijcit externos: postremò numerat medicos, in quibus nusquam Cornelij nomẽ legitur. Quòd si aut ille se medicum fuisset professus, aut alij in numerũ medicorum Cornelium recepissẽt, Plinius illum certè non separasset in singulorum librorũ indice à medicis. Constat præterea, uixisse Cornelium aut Augusti, aut Tiberij temporibus, aut C. Cæsaris: cùm Columella, qui Claudio potiente rerum scripsit de re Rustica libros, mentionẽ fecerit eius, tanquam superioris: qua ætate, si Plinio credimus, paucissimi Quiritũ artẽ medicam profitebantur, delegata ea cura ac meditatione vel Græcis hominibus, vel libertis, aut seruis: quales fuerunt Sallustius, Dionysius, & Curio, & ij, quos suprà nominaui: quamobrẽ occidenti medicum, quòd plerunq; serui essent, pœna erat ex constitutionibus non valde magna pecunia: liberi enim hominis nulla est æstimatio. Cornelium verò fuisse ingenuum Romanũ satis indicant tria nomina: cùm libertos constet duobus, seruos autẽ vno tantũ nomine fuisse demonstratos. Cæterum qualis qualis ille fuerit, dignus est profectò vel doctrina vel elegãtia non solum qui legatur, sed qui semper habeatur in manibus. Quamuis autem vbiq; illum reprehendat Fabius

Quint

Quintilianus, itaq; interdum leuiter, vt studio id eum efficere cognoscas & æmulatione (scripsit enim vterq; Rhetoricos libros) tamē veritate ita cogente, eruditū virum eum appellat, lib. IX. & lib. sequenti: Scripsit, inquit, non parum multa Cornelius Celsus, Scepticos sequutus, nō sine cultu, ac nitore. Columella verò lib. II. De re rustica, eum fuisse tradit non solùm agricolationis, sed vniuersæ naturæ prudentē. Cùm autē Cornelius & ius ciuile, & philosophiam monumentis illustrauerit, suis & rei militaris, & rusticæ etiam & medicinæ præcepta reliquerit: dignus (ut ait idem Fabius) vel ipso proposito, vt eum scisse omnia illa credamus: quis erit qui se satis putet eruditum, cui ea, quæ supersunt, reliquiæ uigiliarum tam elaboratarum ignotæ fuerint? Quædam tamen ab eo fateor esse prodita, quæ vel insolentia, vel nouitate deterrere lectorē possunt: quale illud est, quod de aqua frigida libro primo traditur: qua infusa, putat ille sanari posse infirmitatē capitis, & præterea uitari grauedines, ac destillationes: quibus intemperantia victus, et incontinētia voluptatū præcipuè ætas hæc nostra grauissimè torquetur. Cæterùm si balneis nunc vteremur, vbi calida sordes mundarētur capitis, & sudor vapores iam itinere patefacto emitteret, itaq; quotidie quasi caput purgaretur: non esset fortasse usus aquæ frigidæ tam periculosus, quam vulgò creditur. Neq; etiam ille simpliciter infundi frigidam iubet, sed calidariū proponit, in quo

ſudetur: & calida aqua perfundi præcipit, tum tepida, deinde frigida. Plin. item lib. XXVIII. capite IIII. Perfundere, inquit, caput aqua calida ante balnearũ vaporationẽ, et postea frigida, ſaluberrimum intelligitur. Quæ res profectò niſi eſſet valde ſalutaris, neque imperitè eam & imprudẽter tum precisè laudaſſet Cornelius: neq; Plinius ita manifestè idem probaret: cùm præſertim Senecam eo remedio ſemper vſum fuiſſe legamus: cuius rei certè rationẽ reddere poſſem à re medica non abhorrentem, ſi aut id mihi ab initio propoſuiſſem, cùm epiſtolam hanc ſcribere institui: aut eſſet hoc muneris partiumq; mearũ. Illud equidem animaduerti, ſequutũ eſſe Cornelium in pleriſq; Hippocratem, quem lib. VII. parentẽ omnis medicinæ appellat: quamobrem non poteſt hic noſter Latinus Hippocrates reprehendi, quin alteri quoq; idem vitij tribuatur. nam ſi dixerimus, nimis generaliter, & nulla reddita cauſa hunc frequenter præcepta dediſſe medicinæ: cùm eadẽ ſit ratio atq; uia Hippocratis, interpretandus potius, & diſtinctionibus explicandus erat Cornelius, quàm improbãdus, atq; reijciendus: id quod uidemus in Hippocratẽ factum fuiſſe à Galeno, non tam, quàm isti ſunt, delicato & moroſo, certè tamẽ doctiore atq; peritiore: ita enim didiciſſent medici, à Cornelio de rebus ad artẽ ſuam pertinentibus proprijs, ſuisq; Latinis vocibus loqui: & hunc grauiſsimum in primis autorem loco ſuo, ſuisq; ſedibus poſuiſſent: &

postr

postremo planũ fecissent hominibus, non abhorrere penitus à uero, quod à Cicerone scriptũ fuit, Omnia Latinos inuenisse melius, quàm Græcos: aut ab illis accepta fecisse meliora. Sed inuidit (ut dixi) Fortuna cunctam Romanis hominibus felicitatẽ. Nos verò, qui aliquid nostra cura præstare posse fortasse credimur Cornelio, quòd eo iamdiu vtamur magistro scribendi, atq; viuendi (quamuis illi ignauia fortè nostra non æquè stylum ac salutẽ debeamus) nonnihil temporis consumpsimus in recognoscẽdo hoc eruditissimo autore: eumq; emendatissimũ, quantum ipsi efficere potuimus, excudendũ dedimus Sebastiano Gryphio Typographo nobilissimo, vt tam culto, & tam nitido scriptore uti commode possint omnes, quibus bonæ artes curæ sunt: & vt Medicis, quorum ætas nostra maximè ferax est, animum faciamus ad Cornelium legendum, interpretandum, illustrandum: ita enim futurum facilè speramus, vt omnes paulatim planè Latinè de medicina loquentes audiamus: & aliquis apud nostros eam laudẽ consequi curet, quam apud Græcos consequutus est Galenus: cuius nisi labor & industria tantùm luminis addidisset Hippocrati, is fortè malo magno publico turpius extinctus fuisset, quàm iacet Cornelius: cuius laudi dignæ immortalitate si uitio ingenij Medici horũ temporum, & posteriores inuidebunt, suus tamẽ nitor & elegantia, vel illis contrà nitentibus, eum à tenebris & ab interitu vindicabunt.

a 5

AVRELII CORNELII CELSI DE MEDICINA LIBER PRIMVS.

*

T ALIMENTA *sanis corporibus Agricultura, sic sanitatem ægris Medicina promittit. Hæc nusquam quidem non est. Siquidem etiam imperitissimæ gentes herbas, aliaq; prompta in auxilium vulnerum, morborumq; nouerunt. Veruntamen apud Græcos aliquanto magis, quàm in cæteris nationibus exculta est: ac ne apud hos quidem à prima origine, sed paucis ante nos seculis, vtpote cum vetustissimus autor Aesculapius celebretur. Qui quoniam adhuc rudem & vulgarem hanc scientiam paulo subtilius excoluit, in deorum numerum receptus est. Huius deinde duo filij Podalyrius & Machaon bello Troiano ducem Agamemnonē secuti, non mediocrem opem commilitonibus suis attulerunt. Quos tamen Homerus non in pestilentia, neq; in uarijs generibus morborum aliquid attulisse auxilij, sed vulneribus tantummodo ferro, & medicamentis mederi solitos*

*solitos esse proposuit. Ex quo apparet, has partes medicinæ solas ab his esse tentatas, eásq; esse vetustissimas. Eodemq; autore disci potest, morbos, tum ad iram deorum immortalium relatos esse, & ab iisdem opem posci solitã. Veriq; simile est, inter nonnulla auxilia aduersæ valetudinis, plerunq; tamen eam bonam contigisse ob bonos mores, quos neque desidia, neq; luxuria * vitiarant. Siquidem hæc duo, corpora prius in Græcia, deinde apud nos afflixerunt. Ideoq; multiplex ista medicina, neq; olim apud Græcos, neque apud alias gentes necessaria, vix aliquos ex bonis ad senectutis principia perducit. Ergo etiam post eos (de quibus retuli) nonnulli clari viri medicinam exercuerunt, donec maiore studio literarum disciplina agitari cœpit: quæ vt animo præcipuè omnium necessaria, sic corpori inimica est. Primoq; medendi scientia, sapientiæ pars habebatur, vt & morborum curatio, & rerum naturæ contemplatio sub iisdem autoribus nata sit. Scilicet his hanc maxime requirentibus, qui corporum suorum robora * inquieta cogitatione, nocturnaq; vigilia minuerãt. Ideoq; multos ex sapientiæ professoribus, peritos eius fuisse accepimus. Clarissimos verò ex his Pythagoram, & Empedoclem, & Democritum. Huius autem (vt quidam crediderunt) discipulus Hippocrates Cous, primus quidem ex omnibus memoria dignis ab studio sapientiæ disciplinam hanc separauit, vir & arte & facundia insignis.*

*tentarãt

Disciplina corpori inimica.

*quieta

Hippocrates.

gnis. Post quem Diocles Carystius, deinde Praxagoras, & Chrysippus, tum Herophilus & Erasistratus, sic artem hanc exercuerunt, vt etiã in diuersas curandi vias processerint. Iisdemq; temporibus, in tres parteis medicina diducta est, vt vna esset quæ victu, altera quæ medicamentis, tertia quæ manu mederetur. Primam διαιτητικὴν, secundam φαρμακευτικὴν, tertiã χειρουργικὴν, Græci nominauerunt. Eius autem, quæ victu morbos curat, longè clarissimi autores etiam altius quædam agitare conati, rerum quoque naturæ sibi cognitionem vendicauerunt, tanquam sine ea trunca & debilis medicina esset. post quos Serapion primus omnium, nihil hanc rationalem disciplinam pertinere ad medicinam professus, in vsu & experimentis eam posuit. Quem Apollonius & Glaucias, & aliquanto pòst Heraclides Tarentinus, & aliqui non mediocres viri secuti, ex ipsa professione, se Empiricos appellauerunt. Sic in duas parteis ea quoque quæ victu curat, medicina diuisa est, aliis rationalem artem, aliis vsum tantum sibi vendicantibus, nullo verò quicquam post eos, qui suprà comprehensi sunt, agitante, nisi quod acceperat: donec Asclepiades medendi rationem ex magna parte mutauit. Ex cuius successoribus Themison nuper ipse quoque quædam in senectute deflexit. Et per os quidem maximè viros salutaris ista nobis professio increuit. Quoniam autem ex tribus medicinæ partibus, vt

diffic

difficilima, sic etiam clarißima est ea, quæ morbis medetur, ante omnia de hac dicendum est. Et quia prima in ea dissensio est, quòd alij sibi experimentorum tantummodo notitiam necessariam esse contendunt, alij nisi corporum rerumq; ratione comperta, non satis potentem vsum esse proponunt: indicandum est, quæ maxime ex vtraq; parte dicantur, quò facilius nostra quoque opinio interponi poßit. Igitur hi, qui rationalem medicinam profitentur, hæc necessaria esse proponunt, Abditarum, & morbos continentium caussarum notitiam, deinde Euidentium, post hæc etiam Naturalium actionum, nouißimè partiũ Interiorum. Abditas caussas vocant, in quibus requiritur, ex quibus principijs nostra corpora sint, quid secundam, quid aduersam valetudinem faciat. Neque enim credunt posse eum scire, quomodo morbos curare conueniat, qui vnde hi sint, ignoret. Neque esse dubiũ, quin alia curatione opus sit, si ex quatuor principijs, vel superans aliquid, vel deficiens aduersam valetudinem creat, vt quidam ex sapientiæ professoribus dixerunt, alia, si in humidis omne vitium est, vt Herophilo visum est: alia, si in spiritu, vt Hippocrati: alia, si sanguis in eas venas, quæ spiritui accõmodatæ sunt, transfunditur, & inflammationẽ, quàm Græci φλεγμονὴν, nominant, excitat, eaq; inflammatio, talem motum efficit, qualis in febre est, vt Erasistrato placuit: alia, si manantia corpuscula, per

inuisib

*inuiſibilia foramina ſubſiſtendo, iter claudunt, vt Aſclepiades contendit. Eum verò recte curaturũ, quem prima origo cauſſæ non fefellerit. Neq; verò inficiantur, experimenta quoque eſſe neceſſaria. Sed ne ad hæc quidē aditum fieri potuiſſe, niſi ab aliqua ratione contendunt. Non enim quidlibet antiquiores uiros ægris inculcaſſe: ſed cogitaſſe, quid maxime conueniret, & id vſu exploraſſe, quod antè coniectura aliqua duxiſſent: Neq; intereſſe, *an nunc iã pleraq; explorata ſint, ſi à conſilio tamē cœperunt. Et id quidem in multis ita ſe habere. Sæpe verò etiã noua incidere genera morborum, in quibus nihil adhuc vſus oſtenderit. Et ideo neceſſarium ſit animaduertere, vnde ea cœperint: ſine quo nemo mortalium reperire poſſit, cur hoc, quàm illo potius vtatur. Et ob hæc quidem in obſcuro poſitas cauſſas perſequuntur. Euidentes verò has appellant, in quibus quærunt initium morbi calor attulerit, an frigus: fames, an ſatietas: & quæ ſimilia ſunt. Occurſurum enim vitio dicunt eum, qui originem non ignorarit. Naturales verò corporis actiones appellant, per quas ſpiritum trahimus, & emittimus cibum, potionemq́; et aſſumimus, & concoquimus. Itemq́; per quas eadem hæc in omnes membrorũ partes digeruntur. Tum requirunt etiã, quare venæ noſtræ modò ſubmittãt ſe, modò attollant: quæ ratio ſomni, quæ vigiliæ ſit. Sine quorũ notitia neminem putant vel occurrere, vel mederi morbis inter hæc naſcẽtibus poſſe.*

* *an initia pleraque*

Ex

Ex quibus quammaxime pertinere ad rem con coctio videtur. Huic potiſsimũ inſiſtunt, & duce alij Eraſiſtrato, atteri cibũ in ventre contẽdunt: alij Pliſtonico, Praxagoræ diſcipulo, putreſcere: alij credunt Hippocrati, per calorem cibos concoqui. Acceduntq; Aſclepiadis æmuli, qui omnia iſta vana & ſuperuacua eſſe proponunt. Nihil enim concoqui, ſed crudam materiã (ſicut aſſumpta eſt) in corpus omne diduci. Et hæc quidẽ inter eos parum conſtant. Illud verò conuenit, aliũ dandum cibum laborantibus, ſi hoc: aliud, ſi illud verum eſt. Nam ſi teritur intus, eum quærendum eſſe, qui facilimè teri poſsit. Si putreſcit, eum in quo hoc expeditiſsimum eſt. Si calor concoquit, eum qui maximè calorẽ moueat. At nihil ex his eſſe quærendum, ſi nihil concoquitur. Ea verò ſumenda quæ maxime manent, qualia aſſumpta ſunt. Eademq; ratione cum ſpiritus grauis eſt, cum ſomnus, aut vigilia vrgent, eum mederi poſſe arbitrãtur, qui prius illa ipſa qualiter eueniant perceperit. Præter hæc cùm in interioribus partibus & dolores, & morborũ varia genera naſcantur, neminem putant his adhibere poſſe remedia, quæ ipſe ignoret. Neceſſariũ ergo eſſe incidere corpora mortuorum, eorumq; viſcera atque inteſtina ſcrutari: longeq; optimè feciſſe Herophilum, & Eraſiſtratum, qui nocentes homines à regibus ex carcere acceptos, viuos inciderint, conſiderarintq; etiam ſpiritu remanente, ea quæ natura antè clauſiſſet, eorumq;

poſitu

posituram, colorem, figuram, magnitudinẽ, ordinem, duriciem, molliciem, læuorem, contactum: processus deinde singulorum, & recessus: & siue quid inseritur alteri, siue quid partẽ alterius in se recipit. Neq; enim cum dolor intus incidit, scire quid doleat, eum, qui qua parte quodque viscus, intestinum'ue sit, non cognouerit. Neque curari id quod ægrum est posse, ab eo, qui quid sit, ignoret. Et cùm per vulnus alicuius viscera patefacta sunt, eum qui sanæ cuiusquam colorem partis ignoret, nescire quid integrum, quid corruptum sit. Ita ne succurrere quidem posse corruptis, aptiusq; extrinsecus imponi remedia, compertis interiorum & sedibus & figuris, cognitaq; eorum magnitudine: similesq; omnia, quæ posita sunt, rationes habere. Neq; esse crudele (sicut pleriq; proponunt) hominum nocentium, & horum quoq; paucorum supplicijs, remedia populis innocentibus seculorum omnium quæri. Contrà, hi qui se Empiricos ab experientia nominant, euidentes quidem caussas, vt necessarias amplectuntur: obscurarum verò caussarum, & naturalium actionum quæstionem ideo superuacuam esse contendunt, quoniam incomprehensibilis natura sit. Non posse verò comprehendi, patere ex eorum, qui de his disputarunt, discordia: cùm de ista re, neque inter sapientiæ professores, neq; inter ipsos medicos conueniat. Cur enim potius aliquis Hippocrati credat, quàm Herophilo? Cur huic potius, quàm Asclepiadi? Si rationes

Per læuorẽ, & contactũ, asperitatem intelligit, & quod illi est cõtrarium.

tiones

tiones sequi velit, omnium posse videri non improbabiles: si curationes, ab omnibus his ægros perductos esse ad sanitatem. Ita neque disputationi, neque autoritati cuiusquam fidem derogari oportuisse. Etiam sapientiæ studiosos maximos medicos esse, si ratiocinatio hoc faceret: nunc illis verba superesse, deesse medendi scientiam. Differre quoque pro natura locorum genera medicinæ, & aliud opus esse Romæ, aliud in Aegypto, aliud in Gallia. Quòd si morbos eædem caussæ facerent vbique, remedia quoque vbique eadem esse debuissent. Sæpe etiam caussas apparere, vtputa lippitudinis, vulneris, neq; ex his patere medicinam. Quòd si scientiam hanc non subijciat euidens caussa, multominus eam posse subijcere, quæ in dubio est. Cùm igitur illa incerta, incomprehensibilisq; sit, à certis potius, & exploratis petendum esse præsidium, id est his, quæ experientia in ipsis curationibus docuerit, sicut in cæteris omnibus artibus. Nam ne agricolam quidem, aut gubernatorem disputatione, sed vsu fieri. Ac nihil istas cogitationes ad medicinam pertinere: eò quoque disci, quòd qui diuersa de his senserint, ad eandem tamen sanitatem homines perduxerint. Id enim fecisse, quia non ab obscuris causis, neque à naturalibus actionibus, quæ apud eos diuersæ erant, sed ab experimentis, prout cuique responderant, medendi vias traxerint. Ne inter initia quidem ab istis quæstionibus

deductam esse medicinam, sed ab experimentis. Aegrorum enim, qui sine medicis erant, alios propter auiditatē primis diebus, protinus cibum assumpsisse, alios propter fastidiū abstinuisse, leuatumq; magis eorum morbum esse, qui abstinuerant: itemq; alios in ipsa febre aliquid edisse, alios paulò ante eam, alios post remissionē eius, optime deinde his cessisse, qui post finem febris id fecerint. Eademq; ratione, alios inter principia protinus vsos esse cibo pleniore, alios exiguo, grauioresq; eos factos, qui se implerent. Hæc, similiaq;, cum quotidie inciderent, diligentes homines notasse, quæ plerunque melius responderent: deinde ægrotantibus ea præcipere cœpisse. Sic medicinam ortam, subinde aliorum salute, aliorum interitu, perniciosa discernentem à salutaribus. Repertis deinde iam medicinæ remediis, homines de rationibus eorum disserere cœpisse, nec post rationem medicinam esse inuentam, sed post inuentam medicinam, rationem esse quæsitam. Requirere etiam, si ratio idem doceat, quod experientia, an aliud. Si idem, superuacuam esse: Si aliud, esse contrariam. Primò tamen remedia exploranda summa cura fuisse, nunc verò iam explorata esse, neque vlla aut noua genera morborum reperiri, aut nouam desiderari medicinam. Quòd si iam incidat mali genus aliquod ignotum, non ideo tamen fore medico de rebus cogitandum obscuris: sed eum protinus visurum, cui morbo id proximum sit, tentatur

tatur

taturumq́; remedia similia illis, quæ vicino malo sæpe succurrerint, & per eius similitudinem opem reperturum. Neque enim se dicere consilio medicum non egere, & irrationale animal hanc artem posse præstare: sed has latentium rerum coniecturas ad rem non pertinere: quia non intersit, quid morbũ faciat, sed quid tollat. Neq; ad rem pertineat, quomodo, sed quid optimè digeratur. Siue hac de caussa concoctio * intercidat, siue de illa: &, siue concoctio sit illa, siue tantum digestio. Neque quærendum esse quomodo spiremus: sed quid grauem, tardumq́; spiritũ expediat. Neque quid venas moueat, sed quid quæq; motus genera significent. Hæc autem cognosci experimentis, & in omnibus eiusmodi cogitationibus in vtranque partem disseri posse. Itaque ingenium & facundiam vincere, morbos autem non eloquentia, sed remedijs curari. Quæ si quis elinguis, vsu * discreta bene norit, hunc aliquanto maiorem medicum futurũ, quàm si sine vsu linguam suam excoluerit. Atque ea quidem, de quibus est dictum, superuacua esse tantummodo. Id verò quod restat, etiam crudele, viuorum hominum aluum atq; præcordia incidi, & salutis humanæ præsidem artẽ, non solum pestem alicui, sed hanc etiam atrocissimã inferre, cum præsertim ex his, quæ tanta violentia quærantur, alia non possint omnino cognosci, alia possint etiam sine scelere. Nam colorẽ, læuorem, mollitiẽ, duritiem, similiaq́; omnia non esse

*incidat

*discretus

talia inciso corpore, qualia integro fuerint: quia cùm corporibus inuiolatis, hæc tamen metu, dolore, inedia, cruditate, laßitudine, mille aliis mediocribus affectibus, sæpe mutētur: multo magis verisimile est, interiora, quibus maior mollities, lux ipsa noua sit, sub grauißimis vulneribus, & ipsa trucidatione mutari. Neque quicquam esse stultius, quàm quale quicquam viuo homine est, tale existimare esse moriente, imò iam mortuo. Nam vterum quidem, quî minus ad rem pertineat, spirante homine posse diduci? Simul atque verò ferrum ad præcordia accesßit, & discissum transuersum septum est, quod membrana quadam superiores partes ab inferioribus didu cit (διάφραγμα Græci vocant) hominem protinus animā amittere. Ita demum mortui præcordia, & viscus omne in conspectum latrocinantis medici dari: quod necesse sit tale esse, quale mortui sit, non quale viui fuit. Itaq; cõsequi medicum, vt hominē crudeliter iugulet: non vt sciat qualia viui viscera habeamus. Si quid tamē sit, quod adhuc spirāte homine conspectui subiiciatur, id sæpe casum offerre curantibus. Interdum enim gladiatorem in harena, vel militē in acie, vel viatorem à latronibus exceptum, sic vulnerari, vt eius interior aliqua pars aperiatur, & in alio alia sita, ita sedem, positū, ordinem, figuram, similiaq; cognoscere prudentem medicum, non cædem, sed sanitatem molientē, idq; per misericordiam discere, quod alii dira crudelitate

cognou

cognouerint. Ob hæc ne mortuorum quidem lacerationem necessariam esse. Quæ etsi non crudelis, tamen fœda sit, cùm aliter pleraque in mortuis se habeant. Quantum verò in viuis cognosci potest, ipsa curatio ostendat. Cùm hæc per multa volumina, perq; magnæ contentionis disputationes à medicis sæpe tractata sint, atq; tractētur: subijciendum est quæ proxima vero videri poßint. Ea neq; addicta alterutri opinioni sunt, neq; ab vtraque nimium abhorrentia, media quodammodo inter diuersas sentētias. Quod in plurimis cōtentionibus deprehēdere licet, sine ambitione verum scrutantibus, vt in hac ipsa re. Nam quæ demum caussæ vel secundam valetudinem præstent, vel morbos excitent: quomodo spiritus, aut cibus, vel detrahatur, vel digeratur, ne sapientiæ quidem professores scientia comprehendunt, sed coniectura persequūtur. Cuius autem rei non est certa notitia, eius opinio certum reperire remedium non potest. Verumq; est, ad ipsam curandi rationem nihil plus conferre, quàm experientiam. Quanquàm igitur multa sint ad ipsas artes propriè non pertinentia, tamen eas adiuuat excitando artificis ingeniū. Itaq; ista quoq; naturæ rerum contēplatio,* quamuis non faciat medicum aptiorem, tamen medicinæ reddit profectū. Veriq; simile est, & Hippocratem, & Erasistratum, & quicunque alij non contenti febres & vlcera agitare, rerum quoq; naturam ex aliqua parte scrutati sunt, nō ideo quidē medicos fuisse,

* Aliâs: quāuis nō faciat medicū: aptiorem tamē medicinæ reddit, atq; perfectū.

verũ ideo quoq; maiores medicos extitisse. Ratione verò opus est ipsi medicinæ, etsi non inter obscuras caussas, neq; inter naturales actiones, tamen sæpe. *Est enim hæc ars cōiecturalis: neq; respondet ei plerunq; non solum coniectura, sed etiam experientia. Et interdum non febris, non cibus, non somnus subsequitur sicut assueuit. Rarius, sed aliquando tamen morbus quoque ipse nouus est, quem non incidere, manifestè falsum est: cùm ætate nostra quædam ex naturalibus partibus carne prolapsa, et arente, intra paucas horas expirauerit: sic vt nobilissimi medici, neq; genus mali, neq; remedium inuenerint. Quos ego nihil ideo tentasse iudico, quia nemo in splendida persona periclitari coniectura sua voluerit: ne occidisse, nisi seruasset, videretur. Veri tamen simile est, potuisse aliquid cogitare, detracta tali verecundia, et fortasse responsurũ fuisse id, quod aliquis esset expertus. Ad quod medicinæ genus neq; semper similitudo aliquid cōfert, etsi quando confert, tamen idipsum rationabile est inter multa similia genera, & morborum, & remediorum cogitare, quo potissimũ medicamento sit vtendum. Cũ igitur talis res incidit, medicus aliquid oportet inueniat, quod non vtiq; fortasse, sed sæpius tamen etiam respondeat. Petet autem nouum quoq; cōsiliũ, non à rebus latentibus (istæ enim dubiæ, & incertæ sunt) sed ab his, quæ explorari possunt, id est euidētibus caussis. Interest enim fatigatio morbũ, an sitis, an frigus, an calor,

Caro ex naturalib[9] prolapsa.

lor, an vigilia, an fames fecerit, an cibi, viniq; abundantia, an intẽperantia libidinis. Neq; ignorare hũc oportet, quæ sit ægri natura, humidum magis, an magis siccũ corpus eius sit: validi nerui, an infirmi: frequẽs aduersa valetudo, an rara: eaq; cùm est, vehemens esse soleat, an leuis: breuis, an longa. Quod is vitæ genus sit secutus, laboriosum, an quietum: cũ luxu, an cum frugalitate. Ex his enim, similibusq; sæpe curandi noua ratio ducẽda est. Quamuis ne hæc quidẽ sic præteriri debent, quasi nullam cõtrouersiã recipiant. Nam & Erasistratus non ex his fieri morbos dixit, quum & alij, et ijdem alìas post ista non febricitarent: et quidem medici seculi nostri sub autore (vt ipsi videri volũt) Themisone contendunt, nullius caussæ notitiã quicquã ad curationes pertinere, satisq; esse quædam cõmunia morborum intueri. Siquidem horum tria genera esse, vnum adstrictũ, alterũ fluens, tertium mixtum. Nam modo parũ excernere ægros, modò nimiũ: modò alia parte parum, alia nimiũ. Hæc autem genera morborum, modò acuta esse, modò longa: & modò increscere, modò cõsistere, modò minui consueuerunt. Cognito igitur eo quod ex his est, si corpus adstrictum est, digerẽdum esse: si profluuio laborat, cõtinendum: si mixtum vitiũ habet, occurrendum subinde vehementiori malo: & aliter acutis morbis medendum, aliter vetustis, aliter increscentibus, aliter subsistentibus, aliter iam ad sanitatem inclinantibus. Horum obser-

uationem medicinam esse, quam ita finiunt, vt quasi viam quandam, quam μέθοδον Græci nominant, eorumq́; quæ in morbis communia sunt, contemplatricem esse contendunt. ac neq; rationalibus se, neq; experimenta tantum spectantibus annumerari volunt, cùm ab illis eo nomine
nolunt dissentiant, quòd in cōiectura rerū latentiū volunt esse medicinam ab his, eò quòd parum artis esse in obseruatiōe experimētorum credūt. Quod ad Erasistratum pertinet, primùm ipsa euidentia eius opinioni repugnat, quia raro, nisi post horum aliquid morbus venit. Deinde nō sequitur, vt quod alium nō afficit, aut eundem aliàs, id ne alteri quidē, aut eidem tēpore alio noceat. Possunt enim quædā subesse corpori, vel ex infirmitate eius, vel ex aliquo affectu, quæ vel in alio nō sunt, vel in hoc aliàs nō fuerunt, eaq́; per se non tāta vi concitant morbū, tamē obnoxium magis alijs iniurijs corpus efficiūt. Quòd si contemplationē rerū naturæ (quā temere medici sibi vendicant) satis cōprehendisset, etiā illud scisset, nihil omnino ob vnam caussam fieri, sed id pro caussa apprehēdi, quod cōtulisse plurimum videtur. Potest autē id dum solū est, nō mouere, quod iunctum alijs maxime mouet. Accedit ad hæc, quòd ne ipse quidē Erasistratus, qui trāsfuso in arterias sanguine febrē fieri dicit, idq́; nimis repleto corpore īcidere reperit, cur ex duobus æquè repletis, alter in morbū inciderit, alter omni periculo vacarit (quod quotidie fieri apparet) non

discreuerit. Ex quo disci potest, vt vera sit illa transfusio, tamen illã non per se (cum plenũ corpus est) fieri: sed cùm horum aliquid accesserit. Themisonis verò æmuli, si perpetua quæ promittunt habẽt, magis etiã quàm vlli rationales sunt. Neq; enim si qs non oĩa tenet, quæ rationalis alius probat, protinus alio nouo nomine artis indiget: si modò, quod primũ est, non memoriæ soli, sed rationi quoq; insistit. Si verò, quod propius est, vix vlla perpetua præcepta medicinalis ars recipit: ijdẽ sunt quod ij, quos experimẽta sola sustinent. Eo magis, quoniã si cõpresserit aliquẽ morbus, an fuderit, quilibet etiã imperitissimus videt. Quid aũt compressum corpus resoluat, quid solutũ teneat, si à ratione tractum est, rationalis est medicus. Si (vt ei, qui se rationalem negat, confiteri necesse est) ab experientia Empiricus est. Ita apud eũ morbi cognitio extra artẽ, medicina intra vsum est. Neq; adiectũ quicquã Empiricorum professioni, sed dẽptum est: quoniã illi multa circunspiciunt, hi tantũ facilima, & non plus quàm vulgaria. Nã & qui pecoribus ac iumentis medẽtur, cùm propria cuiusq; ex multis animalibus nosse non possint, cõmunibus tantummodo insistunt. Et exteræ gentes, cùm subtilẽ medicinæ rationẽ non nouerint, communia tantum vident. Et qui amplè valetudinarios nutriũt (quia singulis summa cura consulere non sustinent) ad cõmunia ista cõfugiunt. Neq; Hercules istud, & antiqui medici nescie-

Hinc medicina, ars interpollis à Plinio dicta est.

 runt,

runt, sed his cõtenti non fuerunt. Ergo etiã vetustissimus autor Hippocrates dixit, mederi oportere & communia, & propria intuentẽ. Ac ne isti quidem ipsi intra suã professionẽ consistere vllo modo possunt. Siquidẽ et compressorum & fluentiũ morborũ genera diuersa sunt, faciliusq; id in his quæ fluũt, inspici potest. Aliud est enim sanguinem, aliud bilem, aliud cibũ vomere: aliud deiectionibus, aliud torminibus laborare: aliud sudore digeri, aliud tabe cõsumi. Atq; in partes quoq; humor erumpit, vt in oculos auresq;. Quo periculo nullum humanũ membrum vacat. Nihil autem horum sic, vt aliud curatur. Ita protinus in his à cõmuni fluentis morbi cõtemplatione, ad propriã medicina descendit. Atq; in hac quoq; rursus alia proprietatis notitia sæpe necessaria est: quia non eadem omnibus, etiã in similibus casibus opitulant̃. Siquidẽ certæ quædã res sunt, quæ in pluribus vẽtrem aut adstringũt, aut resoluunt. Inueniuntur tamen, in quibus aliter atq; in cæteris, idẽ eueniat. In his ergo cõmunium inspectio cõtraria est, ꝓpriorum tantum salutaris. Et caussæ quoq; æstimatio sæpe morbum soluit. Ergo etiã ingeniosissimus seculi nostri medicus, quem nuper vidimus, Cassius febricitanti cuidã, & magna siti affecto, cùm post ebrietatem eum premi cœpisse cognosceret, aquã frigidã ingessit. Qua ille epota, cùm vini vim miscendo fregisset, protinus febrem somno et sudore discussit. Quod auxilium medicus opportune prouidit, nõ ex eo,

quòd

quòd aut strictum corpus erat, aut fluebat: sed ex caussa, quæ antè præcesserat. Estq; etiã proprium aliquid & loci & tẽporis, istis quoq; autoribus, qui cùm disputãt, quemadmodum sanis hominibus agẽdum sit, præcipiunt, vt grauibus aut locis aut temporibus, magis vitetur frigus, æstus, satietas, labor, libido, magisq; vt conquiescat ijsdem aut locis, aut temporibus. si quis grauitatem corporis sentit, ac neq; vomitu stomachum, neq; purgatiõe aluum solicitet. Quæ vera quidẽ sunt, à communibus tñ ad quædã propria descẽdunt: nisi persuadere nobis volunt, sanis quidem considerandum esse, qđ cœlum qđ tempus anni sit, ægris verò non est. Quibus tanto magis omnis obseruatio necessaria est, quãto magis obnoxia offensis infirmitas est. Quinetiã morborum in ijsdẽ hominibus aliæ atq; aliæ proprietates sunt: & qui secundis aliqñ frustra curatus est, cõtrarijs sæpe restituitur. Plurimaq; in dando cibo discrimina reperiuntur, ex quibus contentus vno ero. Nã famem facilius fert adolescens, quàm puer: facilius * in denso cœlo, quàm in tenui: facilius in hyeme, quã æstate: facilius vno cibo, quàm prandio quoq; assuetus: facilius inexercitatus, quàm exercitatus homo sustinet. Sæpe aũt in eo magis necessaria cibi festinatio est, qui minus inediam tolerat. Ob quæ competit eũ, qui propria non nouit, communia tantum intueri debere: eumq; qui nosse propria potest, illa quidem nõ oportere negligere, sed his quoq; insistere. Ideoq; cùm par

* Quibusdã videtur hic legẽdũ potius, in tenui cœlo, quàm ĩ dẽso: &, æstate quàm hyeme: propterea quòd Hippocrat. di-

scientia

scientia sit, vtiliorem tñ medicum esse amicum, quàm extraneum. Igitur vt ad propositũ meum redeam, rationalem quidẽ puto medicinam esse debere, instrui verò ab euidentibus caussis, obscuris omnibus non à cogitatione artificis, sed ab ipsa arte reiectis. Incidere autẽ viuorum corpora, & crudele, & superuacuum est: mortuorum corpora discentibus necessarium. Nã positum, & ordinẽ nosse debent: quæ cadauera melius, quàm viuus, et vulneratus homo repræsentant. Sed et cætera, quæ modò in viuis cognosci possunt, in ipsis curationibus vulneratorum paulo tardius, sed aliquanto mitius, vsus ipse monstrauit. His propositis, primùm dicam, quemadmodum sanos agere cõueniat: tum ad ea transibo, quæ ad morbos, curationesq; eorum pertinebunt.

cat libro 1. Aphor Vẽtres hyeme & vere sũt calidissimi. Quare per ea tempora alimẽta copiosiora sunt exhibenda. Et Paul⁹ Aegineta lib. itidẽ 1.c.53. Hyeme quidẽ & fortiori exercitatiõe, & pleniore cibo vtendũ est. Nisi eò referas, quòd ĩ dẽso cœlo, & per hyemẽ, corpora sunt robustiora, atq; iõ etiã faci lius quãlibet molestiã ferunt.

Quemadmodum sanos agere conueniat.

CAP. I.

SANVS homo, qui & bene valet, & suæ spontis est, nullis obligare se legibus debet: ac neq; medico, neq; *iatralipta egere. Hũc oportet varium habere vitæ genus: modò ruri esse, modò in vrbe: sæpiusq; in agro, nauigare, venari, quiescere interdum, sed frequẽtius se exercere. Siquidẽ ignauia corpus hebetat, labor firmat: illa maturã senectutem, hic lõgã adolescentiã reddit. Prodest etiam interdum balneo, interdum aquis frigidis vti: modò vngi, modo idipsum negligere: nullum cibi genus fugere, quo populus vtatur: interdum

* Reunctores videtur transferre Plin. li. 29. cap. 1.

in conuiuio esse, interdũ ab eo se retrahere: modò plus iusto, modò non amplius assumere: bis die potius, quàm semel cibũ capere: et semper quàm plurimum, dummodo hunc cõcoquat. Sed vt huius generis exercitationes, cibiq; necessarij sunt, sic athletici superuacui. Nã & intermissus propter ciuiles aliquas necessitates ordo exercitationis corpus affligit: & ea corpora, quæ more eorum repleta sunt, celerrime & senescunt, & ægrotãt. Cõcubitus verò neq; nimis concupiscendus, neq; nimis pertimescendus est. Rarus, corpus excitat, frequens soluit. Cùm autẽ frequens, non numero sit, sed natura, ratione ætatis & corporis scire licet, eum non inutilem esse, quem corporis neq; lãguor, neq; dolor sequitur. Idẽ interdiu peior est, noctu tutior: ita tamẽ, si neq; illũ cibus, neq; hunc cũ vigilia labor statim sequit̃. Hæc firmis seruanda sunt, cauendumq; ne in secunda valetudine, aduersæ præsidia cõsumantur.

Paul⁹ Aegineta li. 1. ca. 37. Frequẽs cõcubitus, corpus rari⁹, frigidi⁹, & imbellius reddit.

Quæ stomacho imbecillis seruanda sint.

CAP. II.

ET imbecillis stomacho (quo in numero magna pars vrbanorum, omnesq; penè cupidi literarum sunt) obseruatio maior necessaria est: vt quod vel corporis, vel loci, vel studij ratio detrahit, cura restituat. Ex his igitur qui bene concoxit, manè tutò surget: qui parum, quiescere debet: & si manè surgendi necessitas fuerit, redormire. Qui non concoxit, ex toto conquiescere, ac neq; labori se, neq; exercitationi, neq; negotio credere.

credere. Qui crudū sine præcordiorum dolore ructat, is ex interuallo aquam frigidā bibere, & se nihilominus continere. Habitare verò ædificio lucido, per flatum æstiuum hybernum solem habente, cauere meridianum solem, matutinum & vespertinum frigus, itemq; auras fluminū, atq; stagnorum, minimeq; nubilo cœlo, soli aperienti se committere, ne modò frigus, modò calor moueat. Quæ res maximè grauedines, distillationesq; concitat. Magis verò grauibus locis ista seruanda sunt, in quibus etiam pestilentiam faciunt. Scire autem licet, integrū corpus esse, cùm quotidie mane vrina alba, dein ruffa est. Illud concoquere, hoc concoxisse significat. Vbi experrectus est aliquis, paulum intermittere, deinde (nisi hyems est) fouere os multa aqua frigida debet, longis diebus meridiari potius ante cibū, sin minus, post eum: per hyemem potissimum totis noctibus conquiescere. Sin lucubrandum est, non post cibum id facere, sed post cōcoctionem. Quem interdiu vel domestica, vel ciuilia officia tenuerunt, huic tempus aliquod seruandum curationi corporis sui est. Prima autem eius curatio exercitatio est, quæ semper antecedere cibum debet: in eo, qui minus laborauit, et bene concoxit, amplior: in eo, qui fatigatus est, & minus concoxit, remißior. Cōmodè verò exercent, clara lectio, arma, pila, cursus, ambulatio: atq; hæc non vtiq; plana commodior est. Siquidem melius ascensus quoq; & descensus cum quadam

Exercitatio.

varieta

varietate corpus moueat, nisi tamen id perquàm imbecillum est. Melior autem est sub diuo, quàm in porticu: melior (si caput patitur) in sole, quàm in vmbra: melior in vmbra, quàm parietes, aut viridaria efficiunt, quàm quæ tecto subest: melior recta, quàm flexuosa. Exercitationis autem plerunq; finis esse debet sudor, aut certè lassitudo, quæ citra fatigationem sit, idq; ipsum, modò minus, modò magis faciendum est. Ac ne his quidem Athletarum exemplo, vel certa esse lex, vel immodicus esse labor debet. Exercitationem rectè sequitur, modò vnctio, vel in sole, vel ad ignem, modò balneum, sed in cõclaui, quàm maxime & alto, & lucido, et spatioso. Ex his verò neutrum sæpe fieri oportet, sed sæpius alterutrum pro corporis natura. Post hæc paulum conquiescere opus est. Vbi ad cibum ventum est, nunquam vtilis est nimia satietas. Sæpe etiam inutilis nimia abstinentia. Sæpe si qua intemperantia subest, *durior est in potione, quàm in esca. Cibus à salsamentis, oleribus, similibusq; rebus melius incipit. Tum caro assumenda est, quæ assa optima, aut elixa est. Condita omnia duabus de caussis inutilia sunt, quoniam et plus propter dulcedinem assumitur, & quod modò par est, tamen ægrius cõcoquitur. Secunda mensa bono stomacho nihil nocet, in imbecillo coacescit. Si quis itaq; hoc parum valet, palmulas pomaq; & similia melius primo cibo assumit. Post multas potiones, quæ aliquantum sitim excessèrunt,

Lassitudo est grauitas corporis. Vergil. Lassóue pauera collo. quę etiã citra laborẽ accidit. Fatigationẽ verò nimietatẽ laboris ĩtelligimus. Idẽ: Veloces iaculo ceruos, cursúq; fatigat. quod mox ĩmodicũ laborẽ appellauit. Verũ de generib⁹ lassitudinis legẽdus ẽ lib. 3. Galeni de Sanitate tuenda.

* tutior

Cibus.

runt, nihil edendum est, post satietatem, nihil agendum. Vbi expletus est aliquis, facilius concoquit, si quicquid assumpsit potione aquæ frigidæ includit, tum paulisper inuigilat, deinde bene dormit. Si quis interdiu se impleuit, post cibum neq; frigori, neq; æstui, neq; labori se debet committere. Neq; enim tam facile hæc inani corpore quàm repleto nocent. Si quibus de caussis futura inedia est, labor omnis vitandus est.

Obseruationes quædam prout res nouæ accidunt, & prout corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni sunt.

CAP. III.

ATq; hæc quidem penè perpetua sunt. Quasdam autem obseruationes desiderant & nouæ res, & corporum genera, & sexus, & ætates, & tempora anni. Nam neq; ex salubri loco in grauem, neq; ex graui in salubrem transitus satis tutus est. Ex salubri in grauem prima hyeme: ex graui in eum, qui salubris est, prima æstate transire melius est. Neq; verò ex multa fame, nimia satietas; neq; ex nimia satietate, fames idonea est. Periclitaturq; & qui semel, et qui bis die cibum incontinenter, contrà consuetudinē assumit. Item neq: ex nimio labore subitū ociū, neq; ex nimio ocio subitus labor sine graui noxa est. Ergo cùm quis mutare aliquid volet, paulatim debebit assuescere. Omnē etiā laborem

facilius,

facilius, vel puer, vel senex, quàm insuetus homo sustinet. Atq; ideo quoq; nimis otiosa vita vtilis non est, quia potest incidere laboris necessitas. Si quando tamen insuetus aliquis laborauit, aut multo plus quàm solet, etiam is qui assueuit, huic ieiuno dormiendũ est, multo magis, si etiam os amarũ est, vel oculi caligant, aut venter perturbatur. Tum enim non dormiendum tantummodo ieiuno est, sed etiam in posterũ diem permanendum, nisi cito id quies sustulit. Quod si factum est, surgere oportet, & lente paululum ambulare. At si somni necessitas non fuit, quia modicè magis aliquis laborauit, tamen ingredi aliquid eodẽ modo debet. Communia deinde omnibus sunt post fatigationem cibum sumpturis, vbi paulum ambulauerunt, si balneum non est, calido loco, vel in sole, vel ad ignem vngi, atq; sudare: si est, ante omnia in tepidario residere, deinde vbi paulum conquieuerunt, intrare, & descendere in solium, tum multo oleo vngi, leniterq; perfricari, iterum in solium descendere. Post hæc os aqua calida fouere, deinde frigida. Balneum his feruẽs idoneum non est. Ergo si nimium alicui fatigato penè febris est, huic abunde est loco tepido dimittere se inguinibus tenus in aquam calidam, cui paulum olei adiectum sit: deinde totum quidem corpus, maximè tamen eas partes, quæ in aqua fuerunt, leniter perfricare ex oleo, cui vinũ, & paulum contriti salis sit adiectũ. Post hæc, omnibus fatigatis, aptum est cibum sumere, eoq; hu-

Puer, Senex, Homo.

mido vti: aqua, vel certè diluta potione esse contentos, maximeq; ea quæ moueat vrinam. Illud quoq; nosse oportet, quòd ex labore sudanti, frigida potio perniciosissima est, atq; etiam (cum sudor se remisit) itinere fatigatis inutilis. A balneo quoque venientibus Asclepiades inutilem eam iudicauit. Quod in his verum est, quibus aluus facile, nec tutò resoluitur, quiq; facile inhorrescunt. Perpetuum in omnibus non est, cùm potius naturale sit, potione æstuantẽ stomachum refrigerari, frigentẽ calefieri. Quod ita præcipio, vt tamen fatear, ne ex hac quidem caussa sudanti adhuc frigidũ bibendũ esse. Solet etiam prodesse, post varium cibum, frequentesq; dilutas potiones, vomitus, & postero die longa quies, deinde modica exercitatio. Si assidua fatigatio vrget, in vicẽ modò aqua, modò vinum bibendum est, raroq; balneo vtẽdum. Leuatq; lassitudinẽ etiam laboris mutatio, eumq; quem nouum genus eiusdem laboris pressit (id quod in consuetudine est) reficit. Fatigato quotidianum cubile tutissimum est, insolitũ contrà lassat. Quod enim contra consuetudinem est, nocet, seu molle, seu durum est. Propria quædam ad eum pertinẽt, qui ambulando fatigatur: hunc reficit in ipso quoque itinere frequens frictio, post iter, primùm sedile, deinde vnctio, tum calida aqua in balneo magis superiores partes, quàm inferiores foueat. Si quis verò exustus in sole est, huic in balneum protinus eundum est, perfundendumq; oleo corpus & caput,

put, deinde in ſolium bene calidum deſcẽdendum eſt, tum multa aqua per caput infundenda, prius calida, deinde frigida. At ei qui perfrixit, opus eſt balneo primum inuoluto ſedere donec inſudet, tum vngi, deinde lauari, cibum modicum, deinde potiones meracas aſſumere. Is verò qui nauigabit, & nauſea preſſus eſt, ſi multam bilem euomuit, vel abſtinere cibo debet, vel paulũ aliquid aſſumere. Si pituitam acidam effudit, vtiq; ſumere cibum, ſed aſſueto leuiorem: ſi ſine vomitu nauſea fuit, vel abſtinere, vel poſt cibum vomere. Qui verò toto die, vel in vehiculo, vel in ſpectaculis ſedit, huic nihil currẽdum, ſed lentè ambulandum eſt. Lenta quoq; in balneo mora, dein cœna exigua prodeſſe conſueuerunt. Si quis in balneo æſtuat, reficit hunc ore exceptum, & in eo retentum acetum. Si id non eſt, eodem modo frigida aqua aſſumpta. Ante omnia autem norit quiſq; naturam ſui corporis: quoniam alij graciles, alij obeſi ſunt, alij calidi, alij frigidiores, alij humidi, alij ſicci, alios aſtricta, alios reſoluta aluus exercet. Raro quiſquam, non aliquam partẽ corporis imbecillam habet. Tenuis verò homo implere ſe debet, plenus extenuare: calidus refrigerare, frigidus calefacere: madens ſiccare, ſiccus madefacere; itemq; aluum firmare is, cui fuſa, ſoluere is, cui aſtricta eſt. Succurrendumq; ſemper parti maximè laboranti eſt. Implet autem corpus modica exercitatio, frequẽtior quies, vnctio, & ſi poſt prandium eſt balneum, contra-

cta aluus, modicum frigus hyeme, somnus & plenus & non nimis longus, molle cubile, animi securitas, assumpta per cibos & potiones maximè dulcia & pinguia, cibus & frequentior, & quantus plenissimus potest concoqui. Extenuat corpus aqua calida, si quis in eam descendit, magisq; si salsa est, in ieiunio balneum, inurens sol, & omnis calor, cura, vigilia, somnus nimium vel breuis, vel longus, lectus per æstatem terra, hyeme durum cubile, cursus, multa ambulatio, omnisq; vehemẽs exercitatio, vomitus, deiectio, acidæ res & austeræ, & semel die assumptæ epulæ, & vini non perfrigidi potio ieiuno in consuetudinem adducta. Cum verò inter extenuantia posuerim vomitum, & deiectionem, de

Vomitus. his quoq; propria quædam dicenda sunt. Eiectum esse ab Asclepiade vomitũ in eo volumine, quod de Tuenda sanitate composuit, video, neq; reprehendo, si offensus eorũ est consuetudine, qui quotidie eijciendo vorandi facultatem moliuntur. Paulò etiam longius processit. Idem purgationes quoq; eodem volumine expulit. Et sunt hæ perniciosæ, si nimis valentibus medicamentis fiunt. Sed hæc tamen submouenda esse non est perpetuum, quia corporum temporumq; ratio potest ea facere necessaria, dum et modo, & non nisi cùm opus est, adhibeantur. Ergo ille quoque ipse, si quid iam corruptũ esset, expelli debere confessus est. Ita non ex toto res condemnanda est. Sed esse eius etiam plures caussæ possunt, estq; in ea quæ-

dam

dam paulo ſubtilior obſeruatio adhibenda. Vomitus vtilior eſt hyeme, quàm æſtate. Nam tum & pituita plus, & capitis grauitas maior ſubeſt. Inutilis eſt gracilibus, & imbecillum ſtomachum habentibus. Vtilis eſt plenis & bilioſis omnibus, ſi vel nimium ſe replerunt, vel parum concoxerunt. Nam ſiue plus eſt, quàm quod concoqui poßit, periclitari ne corrũpatur, non oportet. Si verò corruptum eſt, nihil commodius eſt, quàm id, qua via primum expelli poteſt, eijcere. Itaq; vbi amari ructus cum dolore & grauitate præcordiorũ ſunt, ad hunc protinus confugiendum eſt. Item prodeſt ei, cui pectus æſtuat, & frequens ſaliua, uel nauſea eſt, aut cui ſonant aures, aut madent oculi, aut os amarum eſt. Similiterq; ei, qui vel cœlum vel locũ mutat. hisq; quibus (ſi per plures dies non vomuerũt) dolor præcordia infeſtat. Neq; ignoro inter hæc præcipi quietẽ, quæ non ſemper contingere poteſt agendi neceßitatem habentibus, nec in omnibus idem facit. Itaq; iſtud luxuriæ cauſſa fieri non oportere confiteor. Interdum valetudinis cauſſa rectè fieri, experimentis credo. Commoneo tamen, ne quis, qui valere, et ſeneſcere volet, hoc quotidianum habeat. Qui vomere poſt cibum volet, ſi ex facili facit, aquam tanquam tepidam antè debet aſſumere: ſi difficilius, aquæ vel ſalis, vel mellis paulum adijcere. At qui mane vomiturus eſt, antè bibere mulſum, vel hyſſopum, aut eſſe radiculam debet, deinde aquam tepidam, vt ſuprà Prouocantia vomitũ.

ſcriptum eſt, bibere. Cætera quæ antiqui medici præceperunt, ſtomachum omnia infeſtant. Poſt vomitũ (ſi ſtomachus infirmus eſt) paulum cibi, ſed huius idonei, guſtandum, & aquæ frigidæ cyathi tres bibendi ſunt. Si autem vomitus fauces exaſperauit, qui vomuit (ſi mane id fecit) ambulare debet, tum vngi, deinde cœnare. Si poſt cœnam, poſtero die lauari, & in balneo ſudare, hinc proximus cibus, mediocris vtilior eſt, isq; eſſe debet cum pane heſterno, vino auſtero, meraco, & carne aſſa, cibisq; omnibus quàm ſicciſſimis. Qui vomere bis in menſe vult, melius conſulet, ſi biduo continuarit, quàm ſi poſt quintum demũ diem vomuerit, niſi hæc mora grauitatem

Deiectio. *pectori faciet. Deiectio autẽ medicamento quoq; petenda eſt, vbi venter ſuppreſſus parum reddit, ex eoq; inflammationes, caligines, capitis dolores, aliaq; ſuperioris partis mala increſcunt. Quid enim inter hæc adiuuare poſſunt quies & inedia, quæ per illam maxime eueniunt? Qui eijcere volet, primum cibis, vinisq; vtetur his, quæ hoc præſtant. Dehinc ſi parum illa proficient,*

Purgationes. *aloën ſumat. Sed Purgationes quoq; vt interdum neceſſariæ ſunt, ſic vbi frequentes ſunt, periculum afferunt. Aſſueſcit enim non ali corpus, & ob hoc infirmum erit, cum omnibus morbis obnoxia maxime infirmitas ſit. Calefacit autem vnctio, aqua ſalſa, magisq; ſi calida eſt, omnia & ſalſa, amara, carnoſa, ſi poſt cibum eſt balneum, vinum auſterum: refrigerat in ieiunio & balneum*

neum & somnus, nisi nimis longus est, et omnia acida, aqua quàm frigidissima, oleum si aquæ misceatur. Humidum autem corpus efficit labor * maior, quàm ex consuetudine, frequens balneum, cibus plenior, multa potio, posthac ambulatio, & vigilia: per se quoq; ambulatio multa, & vehemens, & matutina exercitatio, & non protinus cibus adiectus, ea genera escæ quæ veniunt ex locis frigidis, & pluuijs, & irriguis. Contrà siccat, *modica exercitatio, fames, vnctio sine aqua, calor, sol *modicus, frigida aqua, cibus exercitationi statim subiectus, & is ipse ex siccis & æstuosis locis veniens. Aluum astringit labor, sedile, creta figuralis corpori illita, cibus imminutus, & is ipse semel die assumptus ab eo, qui bis solet: exigua potio, neque adhibita, nisi cum cibi quis quantum assumpturus est, cepit: post cibum quies. Contrà soluit, aucta ambulatio atque esca, post motus qui post cibum est, subinde potiones cibo immixtæ. Illud quoque scire oportet, quòd ventrem vomitus solutum comprimit, compressum soluit. Itemq; comprimit is vomitus, qui statim post cibum est: soluit is, qui tarde superuenit. Quod ad ætates verò pertinet, inediam facilime sustinent mediæ ætates, minus iuuenes, minime pueri, & senectute confecti. Quo minus fert facile quisq;, eo sæpius debet cibum assumere, maximeq; eo eget, qui increscit. Calida lauatio, & pueris & senibus apta est. Vinum dilutius pueris, senibus meracius, neutri

*aliàs, minor

*aliàs, immodica

*aliàs, immodicus

ætati quæ inflationes mouent. Iuuenum minus, quæ assumant, & quomodo curentur, interest. Quibus iuuenibus fluxit aluus, plerunq; in senectute cõtrahitur: quibus in adolescẽtia fuit astricta, sæpe in senectute soluitur. Melior est autem in iuuene fusior, in sene astrictior. Tempus quoq; anni considerare oportet. Hyeme plus esse conuenit: minus, sed meracius bibere: multo pane vti, carne potius elixa, modicè oleribus: semel die cibum capere, nisi si nimis venter astrictus est. Si prandet aliquis, vtilius est exiguum aliquid, & ipsum siccum sine carne, sine potione sumere. Eo tempore anni calidis omnibus potius vtendũ est, vel calorẽ mouentibus. Venus tum non æquè perniciosa est. At vere paulum cibo demẽdum, adijciendumq́; potioni, sed dilutius tamen bibendum est: magis carne vtendum, magis oleribus: transeundũ paulatim ad assa ab elixis. Venus eo tempore anni tutissima est. Aestate verò & potione & cibo corpus sæpius eget. Ideo prandere quoq; commodum est. Eo tempore aptissima sunt & caro, & olus, potio quàm dilutissima, vt & sitim tollat, nec corpus incendat, frigida lauatio, caro assa, frigidi cibi, vel qui refrigerent. Vt sæpius autẽ cibo vtendum, sic exiguo est. Per autumnum propter cœli varietatẽ periculum maximum est. Itaq; neq; sine veste, neq; sine calceamentis prodire oportet, præcipueq́; diebus frigidioribus: neq; sub diuo nocte dormire, aut certe bene operiri. Cibo verò iam paulo pleniore vti

licet:

licet: minus, ſed meracius bibere. Poma nocere quidam putant, quæ immodicè toto die plerunq; ſic aſſumuntur, ne quid ex denſiore cibo remittatur. Ita non hæc, ſed conſummatio omniũ nocet. Ex quibus in nullo tamen minus, quàm in his noxæ eſt. Sed his vti non ſæpius, quàm alio cibo conuenit. Deniq; aliquid denſiori cibo, cùm id accedit, neceſſarium eſt demi. Neque æſtate verò, neque autumno vtilis venus eſt. Tolerabilior tamen per autumnum: æſtate verò in totum, ſi fieri poteſt, abſtinendum.

De his qui aliqua parte corporis laborant, & primum de his quibus caput infirmum eſt. CAP. IIII.

PRoximum eſt, vt de his dicam, qui partes aliquas corporis imbecillas habent. Cui caput infirmum eſt, is (ſi bene concoxerit) leniter perfricare id manè manibus ſuis debet: nunquam id (ſi fieri poteſt) veſte velare, aut ad cutẽ tonderi: vtileq; lunam vitare, maximeq; ante ipſum lunæ, ſoliſq; concurſum: ſed nuſquam poſt cibum progredi. Si cui capilli ſunt, eos quotidie pectere, multum ambulare: ſed (ſi licet) ſub tecto, neq; in ſole. Vbique autem vitare ſolis ardorem, maximeq; poſt cibum & vinũ: potius vngi quàm lauari, nunquam ad flammam vngi, interdum ad prunam. Si in balneum venit, ſub veſte primum paulum in tepidario inſudare, ibi vngi, tum tranſire in calidarium: vbi ſudabit, in ſolium non deſcendere, ſed multa calida aqua per

caput se totum perfundere: tum tepida vti, dein frigida, diutiusq; ea caput, quàm cæteras partes perfundere: deinde id aliquandiu perfricare: nouißimè detergere & vngere. Capiti nihil æquè prodest, atq; aqua frigida: itaq; is, cui hoc infirmum est, per æstatem id bene largo canali quotidie debet aliquandiu subijcere. Semper autem, etiam si sine balneo vnctus est, neque totum corpus refrigerare sustinet, caput tamen aqua frigida perfundere. Sed cùm cæteras partes attingi nolit, demittere id, ne ad ceruices aqua descendat, eamq; ne quid oculis, alijs've partibus noceat, defluentem subinde manibus ad os regerere. Huic modicus cibus necessarius est, quem facile concoquat: isq;, si ieiunio caput læditur, assumendus etiam medio die est: si non læditur, semel potius. Bibere huic aßiduè vinum dilutū, leue, quàm aquam magis expedit: vt cùm caput grauius esse cœperit, sit quò cōfugiat: eiq; ex toto neq; vinū, neq; aqua semper vtilia sunt: medicamentū vtrunq; est, cùm inuicem assumitur. Scribere, legere, voce contendere, huic opus non est, vtiq; post cœnā, postquam nec cogitatio quidē ei satis tuta est, maximè tamē vomitus alienus est.

Aqua frigida capiti prodest.

De his qui lippitudine, grauedine, destillatione, tonsillisq; laborant. CAP. V.

NEque verò his solis, quos capitis imbecillitas torquet, vsus aquæ frigidæ prodest: sed ijs etiam, quos aßiduæ lippitudines, grauedines, destillationes, tonsillæq; malè habent. His autem

autem non caput tantùm quotidie perfundendum est, sed os quoque multa frigida aqua fouendum est: præcipueq; omnibus, quibus hoc vtile auxilium est, eo vtendum est, vbi grauius cœlũ Austri reddiderunt. Cumq; omnibus inutilis sit, post cibum aut contentio, aut cogitatio animi: tũ his præcipuè, qui vel capitis, vel arteriæ dolores habere consueuerunt, vel quoslibet alios oris affectus. Vitari etiã grauedines, destillationesq; possunt, si quàm minime eũ (qui his opportunus est) aërem vel loca, aquasq; mutet, si caput in se protegit, ne incendatur, ne'ue subitum ex repentino nubilo frigus id moueat, si post concoctionem ieiunus caput radit, si post cibum neque legit, neq; scribit.

Ad solutam aluum remedia. CAP. VI.

QVem verò frequẽter citata aluus exercet, huic opus est pila, similibusq; superiores partes exercere, dum ieiunus est ambulare, vitare solis nimium ardorẽ, continua balnea, vngi citra sudorem, non vti cibis varijs, minimeq; iurulentis, aut leguminibus, oleribus'ue his, quæ celeriter descendunt, omnia denique fugere quæ tarde concoquuntur. Venatio, duriq; pisces, et ex domesticis animalibus assa caro maximè iuuant. Nunquam vinum salsum bibere expedit, ne tenue quidem, aut dulce, sed austerum, & plenius, neq; id ipsum peruetus. Si mulso vti volet, id ex decocto melle faciẽdũ est. Si frigidæ potiones ventrem eius non turbant, his vtendum potissimum

Plin. lib. 14. cap. 8.
Tenue,
Dulce,
Austerũ,
Plenius.

tiſsimum eſt. Si quid offenſæ in cœna ſenſit, vomere debet, idq́; poſtero quoq; die facere, tertio modici ponderis panẽ ex vino eſſe, adiecta vua vel olea, vel ex defruto, ſimilibusq́; alijs, deinde ad conſuetudinem redire. Semper autem poſt cibum conquieſcere, ac neq; intendere animum, neq; ambulatione, quamuis leui, dimoueri.

Remedia ad coli dolorem. CAP. VII.

ET ſi laxius inteſtinũ dolere cõſueuit (quod κῶλον nominant) cum id nihil niſi genus inflationis ſit, id agendum eſt, vt concoquat aliquis, vt lectione, & alijs generibus exerceatur: vtatur balneo calido, cibis quoq; & potionibus calidis: deniq; omnimodo frigus euitet, item dulcia omnia, leguminaq́;, & quicquid inflare conſueuit.

Quæ agenda ſint ſtomacho laborantibus.
CAP. VIII.

SI quis verò ſtomacho laborat, legere clarè debet: poſt lectionẽ ambulare: tum pila, vel armis, alio'ue quo genere, quo ſuperior pars mouetur, exerceri: non aquam, ſed vinum calidum bibere ieiunus: tum cibum bis die aſſumere, ſic tamen vt facilè concoquat: vti vino tenui, & auſtero, & poſt cibum frigidis potionibus potius. Stomachũ autem infirmum indicant, pallor, macies, præcordiorum dolor, nauſea, & nolentium vomitus, in ieiuno dolor capitis. Quæ in quo non ſunt, is firmi ſtomachi eſt. Neq; credendum vtiq; noſtris eſt, qui cùm in aduerſa valetudine vinum

num aut frigidam aquam concupierunt, deliciarum patrocinium in accusationem, non merentis stomachi habent. At qui tardè concoquunt, & quorum ideo præcordia inflãtur, qui'ue propter ardorem aliquem noctu sitire consueuerunt, antè quàm conquiescant, duos, tres'ue cyathos per tenuem fistulam bibant. Prodest etiam aduersus tardam concoctionem clarè legere, deinde ambulare, tum vel vngi, vel lauari aßiduè, vinum frigidum bibere, & post cibum magnam potionem, sed (vt suprà dixi) per siphonem, deinde omnes potiones aqua frigida intercludere. Cui verò cibus acescit, is ante eum bibere aquam egelidam debet, & vomere. At is cui ex hoc frequens deiectio incidit, quoties aluus ei constiterit, frigida potione potißimum vtatur.

Quid obseruandum sit dolore neruorum laborantibus. CAP. IX.

SI cui verò dolere nerui solent (quod in podagra, chiragra'ue esse consueuit) huic quantum fieri potest, exercendum id est, quod affectum est, obijciendumq; labori & frigori, nisi cùm dolor increuit. Sub dio quies optima est. Venus semper inimica est. Cōcoctio (sicut in omnib. corporis affectibus) necessaria est. Cruditas enim id maximè lædit, & quoties offensum corpus est, vitiosa pars maxime sentit. Vt concoctio autem omnibus vitijs occurrit, sic rursus alijs frigus, alijs calor. Quæ sequi quisq; pro habitu corporis sui debet. Frigus inimicum est seni, tenui,

vulneri,

vulneri, præcordijs, intestinis, vesicæ, auribus, coxis, scapulis, naturalibus, ossibus, dẽtibus, neruis, vuluæ, cerebro. Idem summam cutem facit pallidam, aridam, duram, nigram. Ex hoc horrores, tremoresq́; nascuntur. At prodest iuuenibus, & omnibus plenis, erectiorq́; mens est, & melius concoquitur, vbi frigus quidem est, sed cauetur. Aqua verò frigida infusa, præterquàm capiti, etiam stomacho prodest. Item articulis, doloribusq́; qui sunt sine vlceribus. Item rubicundis nimis hominibus, si dolore vacant. Calor autem adiuuat omnia quæ frigus infestat. Item lippientes si nec dolor, nec lacrymæ sunt. Neruos quoque qui contrahuntur, præcipueq́; ea vlcera, quæ ex frigore sunt. Idem corporis colorem bonum facit, vrinam mouet. Si nimius est, corpus effœminat, neruos emollit, stomachum soluit. Minimè verò aut frigus, aut calor tuta sunt, vbi subita insuetis sunt. Nam frigus lateris dolores, aliaq́; vitia: frigida aqua strumas excitat. Calor concoctionem prohibet, somnum aufert, sudorem digerit, obnoxium morbis pestilentibus corpus efficit.

Obseruatio in pestilentia. CAP. X.

Est etiam obseruatio necessaria, qua quis in pestilentia vtatur adhuc integer, cùm tamen securus esse non possit. Tum igitur oportet peregrinari, nauigare. Vbi id non licet, gestari, ambulare sub diuo, ante æstum leniter, eodemq́; modo vngi, & vt suprà cõprehensum est, vitare

fatig

fatigationem, crudelitatem, frigus, calorem, libidinem, multoq; magis se continere, si qua grauitas in corpore est: tum neq; mane surgendum, neq; pedibus nudis ambulandum est, minimeq; post cibum, aut balneum, neq; ieiuno, neq; cœnato vomendum est. Neque mouenda aluus, atque etiam si per se mota est, comprimenda est. Abstinendum potius, si plenius corpus est. Itemq; vitandum balneum, sudor, meridianus somnus, vtique si cibus quoque antecessit, qui tamen semel die tunc commodius assumitur: insuper etiã modicus, ne cruditatem moueat. Alternis diebus inuicem modò aqua, modò vinum bibendum est. Quibus seruatis, ex reliqua victus consuetudine, quàm minimũ mutari debet. Cùm verò hæc in omni pestilẽtia facienda sint, tum in ea maxime, quàm austri excitarint. Atque etiam peregrinantibus eadem necessaria sunt, vbi graui tempore anni discesserunt ex suis sedibus, vel vbi in graues regiones venerunt. Ac si cætera res aliqua prohibebit, vtiq; abstinere debebit. Atq; ita ab vino ad aquam, ab hac ad vinum eo, qui suprapositus est, modo transitus ei esse.

LIBER II.

NSTANTIS autẽ aduersæ valetudinis signa complura sunt. In quibus explicãdis nõ dubitabo autoritate antiquorum virorum vti, maximeq; Hippocratis: cùm recentiores quoque

Medici

Medici, quãuis quædam in curationibus mutarint, tamen hæc illum optimè præsagisse fateantur. Sed antequã dico, quibus præcedẽtibus morborum timor subsit, non alienũ videtur exponere, quæ tempora anni, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora maximè tuta, vel periculis opportuna sint, quod genus aduersæ valetudinis in quoq; timeri maximè poßit. Non quò non omni tempore, in omni tempestatum genere, omnis ætatis, omnis habitus hominũ per omnia genera morborum & ægrotent, & moriantur: sed quòd frequentius tamen quædam eueniant. Ideoq; vtile est scire vnumquemque, quid, & quando maxime caueat.

Quæ anni tempora, quæ tempestatum genera, quæ partes ætatis, qualia corpora vel tuta, vel morbis opportuna sint: & quod valetudinis genus in quoque timeri poſsit. CAP. I.

IGitur saluberrimum ver est, proxima deinde ab hoc hyems, periculosior æstas, autumnus longe periculosißimus. Ex tẽpestatibus verò optimæ æquales sunt, siue frigidæ, siue calidæ: peßimæ, quæ variant maxime. Quò fit, vt Autumnus plurimos opprimat. Nam ferè meridianis tẽporibus calor, nocturnis atq; matutinis simulq; etiam vespertinis frigus est. Corpus ergo & æstate, & subinde meridianis caloribus relaxatum, subito frigore excipitur. Sed vt eo tempore id maximè fit, sic quãdocunq; euenit, noxiũ est. Vbi æqualitas autem est, tamen saluberrimi

sunt

sunt sereni dies, meliores pluuij, quàm tantum nebulosi, aut nubili, optimiq; hyeme qui omni vento vacant: æstate quibus Fauonij perflant. Si genus aliud ventorũ est, salubriores Septentrionales, quàm Subsolani, vel Austri sunt. Sic tamen, vt hæc interdum regionum sorte mutententur. Nam ferè ventus vbiq; à mediterraneis regionibus veniens salubris, à mari grauis est. Neq; solum in bono tempestatum habitu certior valetudo est, sed priores morbi quoq; (si qui inciderunt) leuiores sunt, & promptius finiuntur. Peßimũ ergo cœlum est, quod ægrum fecit, adeo vt in id quoq; genus, quod natura peius est in hoc statu, salubris mutatio sit. Aetas media tutißima est, quæ neq; iuuentæ calore, neq; senectutis frigore infestatur. Longis morbis senectus, acutis adolescentia magis patet. Corpus autẽ habilißimum quadratum est, neq; gracile, neq; obesum. Nam longa statura, vt in iuuenta decora est, sic matura senectute conficitur. Gracile corpus, infirmũ: obesum, hebes est. Vere tamẽ maximè quæcunq; humoris motu nouantur, in metu esse consuerunt. Ergo tum lippitudines, pustulæ, profusio sanguinis, abscessus corporis, quæ ἀποστήματα Græci nominãt, bilis atra, quã μελαγχολίαν appellãt, insania, morbus comitialis, angina, grauedines, destillationes oriri solent. Hi quoq; morbi qui in articulis, neruisq; modo vrgent, modo quiescunt, tum maximè & inchoantur & repetunt. At æstas non quidẽ vacat ple-

Pluuii, Nebulosi, Nubili.

Corp⁹ quadratum.

risq; ab his morbis, sed adijcit febres, vel continuas, vel ardentes, vel tertianas, vomitus, alui deiectiones, auricularũ dolores, vlcera oris, cancros, & in cæteris quidẽ partibus, sed maxime obscœnis, & quicquid sudore hominem resoluit. Vix quicquã ex his in autumnum non incidit: sed oriuntur eo quoq; tẽpore febres incertæ, lienis dolor, aqua inter cutem, tabes, quã Græci φθίσιν nominant: vrinæ difficultas, quam στραγγουρίαν appellant: tenuioris intestini morbus, quẽ εἴλεον nominant. Fit item lenitas intestinorum, quæ λειεντερία vocatur, coxæ dolores, morbi comitiales. Idemq; tempus & diutinis malis fatigatos, & ab æstate tantum proxima oppressos interimit, & alijs nouis morbis conficit, & quosdam longissimis implicat, maximeq; quartanis, quæ per hyemem quoque exerceant. Neq; aliud magis tẽpus pestilentiæ patet, cuiuscunq; ea generis est, quãuis varijs rationibus nocet. Hyems autem capitis dolores, tussim, & quicquid in faucibus, in lateribus, in visceribus mali contrahitur, irritat. Ex tẽpestatibus Aquilo tussim mouet, fauces exasperat, ventrẽ astringit, vrinam supprimit, horrores excitat, item dolores lateris & pectoris. Sanũ tamen corpus spissat, & mobilius, atq; expeditius reddit. Auster aures hebetat, sensus tardat, capitis dolores mouet, aluum soluit, totũ corpus efficit hebes, humidũ, languidum. Cæteri venti quò vel huic vel illi propiores sunt, eo magis vicinos his illis'ue affectus faciũt.

Febres incertæ.

Aquilo.

Auster.

Deniq;

Deniq; omnis calor & iecur, & lienem inflam mat: mentem hebetat: vt anima deficiat, vt sanguis prorumpat, efficit. Frigus modo neruorum distentionẽ, modo rigorem infert, illud σπασμὸς, hoc τέτανος Græcè nominatur: nigriciem in vlceribus, horrorẽ in febribus excitat. In siccitatibus acutæ febres, lippitudines, tormina, vrinæ difficultas, articulorũ dolores oriũtur. Per hymbres longæ febres, alui deiectiones, angina, cancri, morbi comitiales, resolutio neruorum, quam παράλυσιν Græci nominant. Neq; solum interest, quales dies sint, sed etiam quales antè præcesserint. Si hyems sicca Septentrionales ventos habuit, ver autem Austros & pluuias exhibet, ferè subeunt lippitudines, tormina, febres, maximeq; in mollioribus corporibus, ideoq; præcipuè in mulieribus. Si verò Austri, pluuiæq; hyemẽ occuparunt, ver autẽ frigidum et siccum est, grauidæ quidem fœminæ, quibus dum adest partus, abortu periclitãtur. Hæ verò quæ gignunt, imbecillosq;, vixq; vitales edunt. Cæteros lippitudo arida, & si seniores sunt, grauedines, atq; destillationes malè habẽt. At si à prima hyeme Austri ad vltimũ ver continuarunt, laterũ dolores, & insania febricitantiũ, quã φρενῖτιν apellant, quàm celerrime rapiunt. Vbi primò calor à primo vere orsus, æstatẽ quoq; similẽ exhibet, necesse est multũ sudorẽ in febribus subsequi. At si sicca estas Aquilones habuit, autũno verò hymbres, Austriq; sunt, tota hyeme quæ proxima

est tussis, destillatio, raucitas, in quibusdã etiam tabes, oriũtur. Sin autem autumnus quoq; æquè siccus, ijsdem Aquilonibus perflatur, omnibus quidẽ mollioribus corporibus, inter quæ muliebria esse proposui, secunda valetudo contingit. Durioribus verò instare possunt & aridæ lippitudines, et febres partim acutæ, partim longæ, & hi morbi, qui ex atra bile nascuntur. Quod ad ætates verò pertinet, pueri, proximiq; his, vere optime valẽt, & æstate prima tutissimi sunt: Senes æstate, & autumni prima parte: iuuenes hyeme, quiq; inter iuuentam senectutemq; sunt. Inimicior senibus hyems, æstas adolescentibus est. Tum si qua imbecillitas oritur, proximũ est, vt infantes, tenerosq; adhuc pueros serpentia vlcera oris (quæ ἄφθας Græci nominant) vomitus, nocturnæ vigiliæ, auriũ humor, circa vmbilicum inflãmationes exerceant. Propriè etiã dentientium gingiuarum exulcerationes, distẽtiones neruorum, febriculæ interdum, alui deiectiones, *maximeq; caninis dentibus orientibus malè habent. Quæ pericula plenissimi cuiusq; sunt, & cui maximè venter adstrictus est. At vbi ætas paulum processit, glandulæ, & vertebrarũ quæ in spina sunt, aliquæ inclinationes: strumæ, verrucarum quædam genera dolentia (ἀκροχόρδονας Græci appellant) & plura alia tubercula oriuntur. Incipiente verò iam pube, ex ijsdem multæ & longæ febres, sanguinis ex naribus cursus. Maximeq; omnis pueritia primum circa quadrag

*maxillæq;

quadrageſium diem, deinde ſeptimo menſe, tum ſeptimo anno, poſtea circa pubertatem periclitatur. Si qua etiam genera morborum in infantem inciderunt, ac neq; pubertate, neque primis coitibus, neq; in fœmina primis menſtruis finita ſunt, fere longa ſunt. Sæpius tamen morbi pueriles, qui diutius manſerunt, terminantur. Adoleſcentia morbis acutis, item comitialibus, tabiq; maxime obiecta eſt, fereq; iuuenes ſunt, qui ſanguinem expuunt. Poſt hanc ætatem laterum & pulmonis dolores, lethargus, cholera, inſania, ſanguinis per quædam etiam velut ora venarum (αἱμοῤῥοΐδας Græci appellant) profuſio. In ſenectute ſpiritus & vrinæ difficultas, grauedo articulorum, & renum dolores, neruorum reſolutiones, malus corporis habitus (καχεξίαν Græci appellant) nocturnæ vigiliæ, vitia longiora aurium, oculorum, etiam narium, præcipueq; ſoluta aluus, & quæ ſequuntur hanc tormina, vel leuitas inteſtinorum, cæteraq; fuſi ventris mala. Præter hæc graciles, tabes, deiectiones, deſtillationes. Item viſcerum & laterum dolores fatigant. Obeſi plerunq; acutis morbis, & difficultate ſpirandi ſtrangulantur, ſubitoq; ſæpe moriuntur. Quod in corpore tenuiore vix euenit.

De* ſignis aduerſæ valetudinis futuræ. *notis.

CAP. II.

ANte aduerſam autem valetudinem (vt ſuprà dixi) quædam notæ oriuntur, quarum omnium cõmune eſt, aliter ſe corpus habere, atq;

consueuit, neq; in peius tantũ, sed etiam in melius. Ergo si plenior aliquis, et speciosior, & coloratior factus est, suspecta habere bona sua debet. Quæ quia neq; in eodem habitu subsistere, neq; vltrà progredi possunt, ferè retro, quasi ruina quadam, reuoluuntur. Peius tamen signum est, vbi aliquis contra consuetudinem emacruit, & colorem decorẽq; amisit, quoniam in his quæ superant, est quod morbus demat: in his quæ desunt, non est quod ipsum morbum ferat. Præter hæc protinus timeri debet, si grauiora membra sunt, si crebra vlcera oriuntur, si corpus supra cõsuetudinem incaluit, si grauior somnus preßit, si tumultuosa somnia fuerunt, si sæpius expergiscitur aliquis, quàm assueuit, deinde iterum soporatur, si corpus dormientis circa partes aliquas contra consuetudinem insudat, maximeq; circa pectus, aut ceruices, aut crura, vel genua, vel coxas. Item si marcet animus, si loqui & moueri piget, si corpus torpet, si dolor præcordiorum est, aut totius pectoris, *aut, qui in plurimis euenit, capitis: si saliuæ plenum est os, si oculi cum dolore vertuntur, si tempora astricta sunt, si membra inhorrescunt, si spiritus grauior est, si circa frontem intentæ venæ mouentur, si frequentes oscitationes, si genua quasi fatigata sunt, totum've corpus laßitudinẽ sentit. Ex quibus sæpe plura, nunquam nõ aliqua, febrem antecedunt. In primis tamen illud considerandum est, nunquid sæpius horum aliquid eueniat, ac ideo neque cor-

* alias, aut ĩ plurimis venis capitis

poris vlla difficultas subsequatur. Sunt enim quædam proprietates hominum, sine quarum notitia non facile quicquam in futurum præsagiri potest. Facile itaq; securus est in his aliquis, quæ sæpe sine periculo euasit. Ille solicitari debet, cui hæc noua sunt, aut qui ista nunquam sine custodia sui tuta habuit.

Quæ bona in ægrotantibns signa sint.
CAP. III.

VBi verò febris aliquem occupat, scire licet non periclitari, si in latus aut dextrum, aut sinistrum, vt ipsi visum est, cubat, cruribus paulum reductis: qui ferè sani quoq; iacentis habitus est: si facile conuertitur, si noctu dormit, si interdiu vigilat, si ex facili spirat, si non conflictatur, si circa vmbilicum & pubem cutis plana est: si pcordia eius sine vllo sensu doloris æqualiter mollia in vtraque parte sunt: quòd si paulò tumidiora sunt, sed tamẽ digitis cedunt, & non dolent, hæc valetudo, vt spatium aliquod habebit, sic tuta erit. Corpus quoque quod æqualiter molle & calidũ est, quodq; æqualiter totum insudat, & cuius febricula eo sudore finitur, securitatem pollicetur, quando iam ad sanitatẽ venit corpus. Sternutamentũ etiam inter bona indicia est: et cupiditas cibi, vel à primo seruata, vel etiam post fastidium orta. Neq; terrere debet ea febris, quæ eodẽ die finita est: ac ne ea quidem, quæ quamuis longiore tempore euanuit, tamen ante alteram accessionem ex toto quieuit,

ſic vt corpus integrum quod εἰλικρινὲς Græci vocant, fieret. Si quis aũt incidit vomitus, mixtus eſſe ex bile & pituita debet, & in vrina ſubſidere album, leue, æquale, ſic vt etiam ſi quæ quaſi nubeculæ innatarint, in imum deferantur. At vẽter ei qui à periculo tutus eſt, reddit modò mollia, figurata eodem ferè tempore, quo ſecunda valetudine: aſſueuit modò cõuenientia his quæ aſſumuntur. Peior cita aluus eſt. Sed ne hæc quidem terrere protinus debet, ſi matutinis temporibus coacta magis eſt, aut ſi procedente tempore paulatim contrahitur, et ruffa eſt, neq; fœditate odoris ſimilem aluum ſani hominis excedit. Ac lumbricos quoq; aliquos ſub fine morbi deſcendiſſe, nihil nocet. Si inflammatio in ſuperioribus partibus dolorem tumoremq́; fecit, bonum ſignum eſt. Sonus ventris inde ad inferiores partes euolutus, magisq́; etiam ſi ſine difficultate cum ſtercore exceßit.

Mala ſigna ægrotantium. CAP. IIII.

Contrà grauis morbi periculum eſt, vbi ſupinus æger iacet, porrectis manibus & cruribus, vbi reſidere vult, in ipſo acuti morbi impetu, præcipueq́; pulmonibus laborantibus. Vbi nocturna vigilia premitur, etiam ſi interdiu ſomnus accedit. Ex quo tamen peior eſt, qui inter quartam horam & noctem, quàm qui matutino tempore ad quartam. Peßimum tamen eſt, ſi ſomnus neq; noctu, neq; interdiu accedit: id enim ferè ſine continuo dolore eſſe non poteſt.

Aequè

Aequè verò signū malum est, etiam somno vltra debitum vrgeri, peiusq; quo magis se sopor interdiu, noctuq; continuat. Mali etiam morbi testimonium est, vehementer & crebro spirare, à sexto die cœpisse inhorrescere, pus expuere, vix excreare, dolorem habere continuum, difficulter ferre morbum, iactare brachia & crura, sine voluntate lacrymare, habere humorem glutinosum dentibus inhærentem, cutem circa vmbilicum & pubem macram, præcordia inflammata, dolentia, dura, tumida, intenta: magisq; si hæc dextra parte, quàm sinistra sunt: periculosissimum tamen est, si venæ quoq; ibi vehementer agitantur. Mali etiam morbi signum est, nimis celeriter emacrescere, caput, & pedes, manusq; calidas habere, ventre & lateribus frigentibus, aut frigidas extremas partes acuto morbo vrgente, aut post sudorem inhorrescere, aut post vomitum singultum esse, vel rubere oculos, aut post cupiditatem cibi, post'ue longas febres hunc fastidire, aut multum sudare, maximeq; frigido sudore: aut habere sudores non per totum corpus æquales, quiq; febrem non finiant, & eas febres quæ quotidie tempore eodem reuertantur, quæ've semper pares accessiones habeant, neq; tertio quoq; die leuentur, quæ've cōtinuent, *vel per accessiones increscant, per discessiones tantum molliantur, nec vnquam integrum corpus dimittant. Pessimum est, si ne leuatur quidem febris, sed æquè concitata continuat. *vt

 nuat.

nuat. Periculosum est etiã post arquatum morbum febrẽ oriri, vtiq; si præcordia dextra parte dura manserunt, ac dolentibus his læua. Nulla acuta febris leuiter terrere eos debet: neq; vnquã in acuta febre, vt à somno, non est terribilis neruorum distentio. Timere etiam ex somno, mali morbi est. Itemq; in prima febre protinus mentem esse turbatam, membrum've aliquod esse resolutum. Ex quo casu quãuis vita redditur, tamen id ferè membrũ debilitatur. Vomitus etiam periculosus est syncerae pituitæ, vel bilis, peiorq;,
Vrina. si viridis, aut niger est. At mala vrina est, in qua subsidunt subrubra, aut liuida: deterior, in qua quasi fila quædam tenuia, atq; alba: pessima ex his, si tanquam ex furfuribus factas nubeculas repræsentat: diluta quoq; atq; alba vitiosa est, sed in phreneticis maxime. Aluus autẽ mala est ex toto suppressa. Periculosa etiã quæ inter febres fluens, conquiescere hominem in cubili non patitur: vtiq; si quod descendit est perliquidum, aut albidum, aut pallidum, aut spumans. Præter hæc periculum ostendit id quod excernitur, si est exiguum, glutinosum, leue, album, idẽq; subpallidum, vel si est aut liuidum, aut biliosum, aut cruentum, aut peioris odoris, quàm ex consuetudine. Malum est etiam, quod post longas febres syncerum est.

De signis longæ valetudinis. CAP. V.

POst hæc indicia, notũ est longum morbum fieri. Sic enim necesse est, nisi occidit. Neq; vlla

vlla alia ſpes in malis magnis eſt, quàm vt impetum morbi trahendo aliquis effugiat, porrigaturq; in id tempus, quod curationi locum præſtet. Protinus tamen ſigna quædam ſunt, ex quibus colligere poſſumus morbum, & ſi nõ interemerit, longius tamen tempus habiturum. Vbi frigidus ſudor inter febres non acutas circa caput tantum, et ceruices oritur: aut vbi febre non quieſcente corpus inſudat: aut vbi corpus modò frigidum, modò calidum eſt, & color alius ex alio fit: aut vbi quod inter febres aliqua parte abſceſsit, ad ſanitatem nõ peruenit: aut vbi æger pro ſpatio parum emacreſcit. Item ſi vrina modò liquida & pura eſt, modò habet quædam ſubſidentia, ſi leuia, atq; alba, rubra've ſunt, quæ in ea ſubſidũt, aut ſi quaſdam quaſi maculas repræſentat, aut ſi bullulas excitat. Vrina.

De indicijs mortis. CAP. VI.

SEd inter hæc quidẽ propoſito metu ſpes tamen ſupereſt. Ad vltima verò iam ventum eſſe teſtantur, nares acutæ, collapſa tempora, oculi concaui, frigidæ languidæq; aures, & imis partibus leniter verſæ, cutis circa frontem dura et intenta, color aut niger, aut perpallidus, multoq; magis ſi ita hæc ſunt, vt neq; vigilia præceſſerit, neq; ventris reſolutio, neq; inedia. Ex quibus cauſsis interdum hæc ſpecies oritur, ſed vno die finitur. Itaq; diutius durans mortis index eſt. Si verò in morbo vetere iam triduo talis eſt, in propinquo mors eſt: magiſq; ſi præter hæc

Habes de his ĩdicijs Hippocratem ipſum in primo Prognoſticõn, vnde hæc autor deſumpſit, vt alia multa in hoc ſecũdo libro.

hæc oculi quoq; lumẽ refugiunt, & illacrymant, quæq; in ijs alba esse debent, rubescunt, atq; in hisdem venulæ pallent, pituitaq; in ijs innatans nouissimè angulis inhærescit, alterq; ex his minor est, hiq; aut vehementer subsederunt, aut facti tumidiores sunt: perq; somnum palpebræ non committuntur, sed inter has ex albo oculorum aliquid apparet: neq; id fluens aluus expressit: eademq; palpebræ pallent, & idem pallor labra & nares decolorat. Eademq; labra & nares oculiq; & palpebræ & supercilia, aliqua've ex his peruertuntur, isq; propter imbecillitatem iam non audit, aut non videt: eadem mors denuntiatur, vbi æger supinus cubat, eiq; genua contracta sunt. Vbi deorsum ad pedes subinde delabitur. Vbi brachia & crura nudat, & inæquabiliter dispergit, neq; his calor subest. Vbi hiat, vbi assidue dormit: vbi is qui mentis suæ non est, neq; id facere sanus solet, dentibus stridet. Vbi vlcus quod aut antè, aut in ipso morbo natum est, aridum, & aut pallidum, aut liuidum factum est. Illa quoq; mortis indicia sunt, vngues, digitiq; pallidi, frigidus spiritus, aut si manibus quis in febre & acuto morbo vel insania, pulmonis've dolore, vel capitis, in veste floccos legit, fimbrias've diducit, vel in adiuncto pariete, si qua minuta eminent, carpit. Dolores etiam circa coxas & inferiores partes orti, si ad viscera transierunt, subitoq; desierunt, mortem subesse testantur, magisq;, si alia quoq;

signa

ſigna acceſſerunt. Neq; is ſeruari poteſt, qui ſine* vllo tremore febricitans, ſubito ſtrangulatur, aut deuorare ſaliuam ſuam non poteſt. Cui've in eodem febris corporisq; habitu ceruix conuertitur, ſic vt deuorare æquè nihil poßit. Aut cui ſimul & continua febris, & vltima corporis infirmitas eſt: aut cui febre non quieſcente, exterior pars friget, interior ſic calet, vt etiam ſitim faciat: aut qui febre æquè non quieſcente ſimul & delirio, et ſpirandi difficultate vexatur: aut qui epoto veratro exceptus diſtentione neruorum eſt: aut qui ebrius obmutuit. Is enim febre, adiecta neruorum diſtentione conſumitur, niſi aut febris* acceßit, aut eo tempore, quo ebrietas ſolui debet, loqui cœpit. Mulier quoq; grauida, acuto morbo facilè conſumitur: & is cui ſomnus dolorem auget, & cui protinus in recenti morbo bilis atra vel infra, vel ſupra ſe oſtẽdit, cui've alterutrum modò ſe prompſit, cũ iam longo morbo corpus eius eſſet extenuatum & affectum. ſputum etiam bilioſum & purulentum, ſiue ſeparatim iſta, ſiue mixta proueniunt, interitus periculum oſtendunt. Ac ſi circa ſeptimum diem tale eſſe cœpit, proximum eſt, vt is circa quartumdecimum diem decedat, niſi alia ſigna meliora, peiora've acceſſerint: quæ quo leuiora, grauiora've ſubſecuta ſunt, eò vel ſeriorem mortem, vel maturiorem denuntiant. Sudor quoq; frigidus in acuta febre peſtiferus eſt, atq; in omni morbo vomitus, qui varius, & multorum

* alij, tumore. alij, timore

* abſceßit

colorum

colorum eſt, præcipueq; ſi malus in hoc odor eſt. Ac ſanguinem quoq; in febre vomuiſſe, peſtiferum eſt. Vrina verò rubra, & tenuis* in magna cruditate eſſe conſueuit, & ſæpe antequam ſpatio matureſcat, hominem rapit. Itaq; ſi talis diutius permanet, periculum mortis oſtendit. Peſſima tamẽ eſt, præcipueq; mortifera, nigra, craſſa, mali odoris. Atq; in viris quidem & mulieribus talis deterrima eſt. In pueris verò quæ tenuis & diluta eſt. Aluus quoq; varia peſtifera eſt, quæ ſtrigmentũ, ſanguinem, bilem viridem, aliquid modò diuerſis temporibus, modò ſimul, & in miſtura quadam, diſcreta tamen repræſentat. Sed hæc quidem poteſt paulo diutius trahere. In præcipiti verò iam eſſe denunciat quæ liquida, eademq; vel nigra, vel pallida, vel pinguis eſt, vtiq; ſi magna fœditas odoris acceſſit. Illud interrogari me poſſe ab aliquo ſcio: Si certa futuræ mortis indicia ſunt, quomodo interdum deſerti à medicis conualeſcant, quoſdamq; fama prodiderit in ipſis funeribus reuixiſſe? quinetiã vir iure magni nominis Democritus, ne finitæ quidem vitæ ſatis certas notas eſſe propoſuit, quibus medici crediſſent: adeo illud non reliquit, vt certa aliqua ſigna futuræ mortis eſſent. Aduerſus quos ne illud quidem dicam, quòd in vicino ſæpe quædam notæ poſitæ, non bonos, ſed imperitos medicos decipiunt. quod Aſclepiades funeri obuius intellexit, eum viuere, qui efferebatur, ne protinus crimen artis eſſet, ſi quod pro-

feſſoris

* In magna cruditate, ſubaudiendũ eſt morbi. Sic ĩ Prognoſ. Hippocra. lib. 2. Vrina quoad ruffa tenuíſq; apparuerit, crudum morbum ſignificat.

fessoris sit. Illa tamē moderatius subijciam: Coniecturalem artem esse medicinam, rationemq; coniecturæ talem esse, vt cum sæpius aliquando responderit, interdum tamen fallat nos. Si quid itaq; vix in millesimo corpore aliquando decipit, id notam non habet, cùm per innumerabiles homines respondeat. Idq; non in his tantum, quæ pestifera sunt, dico: sed in his quoq; quæ salutaria. Siquidem etiam spes interdum frustratur, & moritur aliquis, de quo medicus securus primò fuit. Quæq; medēdi caussa reperta sunt, nonnunquam in peius aliquid conuertunt. Neq; id euitare humana imbecillitas in tanta varietate corporum potest. Sed est tamen medicinæ fides, quæ multo sæpius, perq; multo plures ægros prodest. Neq; tamē ignorare oportet, in acutis morbis fallaces magis notas esse, et salutis et mortis. Medicinæ certitudo.

De notis, quas aliquis in singulis morborum generibus habere possit. CAP. VII.

SEd cùm proposuerim signa quæ in omni aduersa valetudine communia esse consueuerunt, ea quoq; transibo, vt quas aliquis in singulis morborum generibus habere posit notas, indicem. Quædam autem sunt, quæ ante febres, quædam quæ inter eas, quid aut intus sit, aut venturum sit, ostendunt. Ante febres, si caput graue est, aut ex somno oculi calıgant, aut frequentia sternutamenta sunt, circa caput aliquis pituitæ ĩpetus timeri potest. Si sanguis aut calor abundat,

abundat, proximum est, vt aliqua parte profluuium sanguinis fiat. Si sine caussa quis emacrescit, ne in malum habitum corpus eius recidat, metus est. Si præcordia dolent, aut inflammatio grauis est, aut non toto die concocta fertur vrina, cruditatem esse manifestum est. Quibus diu color sine morbo regio malus est, hi vel capitis doloribus conflictantur, vel terram edunt. Qui diu habent faciem pallidam, & tumidam, aut capite, aut visceribus, aut aluo laborant. Si in continua febre puero venter nihil reddit, mutaturq́; ei color, nec somnus accedit, ploratq́; is assidue, metuenda neruorũ distentio est. Frequens autem destillatio in corpore tenui longoq́;, tabem timendam esse testatur. Vbi pluribus diebus non descendit aluus, docet aut subitam deiectionem, aut febriculam instare. Vbi pedes turgent, longæ deiectiones sunt. Vbi dolor in imo ventre & in coxis est, aqua inter cutem instat. Sed hoc morbi genus ab ilibus oriri solet. Idem propositum periculum est his, quibus voluntas desidendi est, venter nihil reddit, nisi & ægrè & durum, tumor in pedibus est, idemq́; modò dextra, modo sinistra parte ventris inuicem oritur atq; finitur: sed à iocinere id malũ proficisci videtur. Eiusdẽ morbi nota est, vbi circa vmbilicum intestina torquentur (στρόφον Græci nominant) coxæq́; dolores manent, eaq́; neq; tempore, neq; remedijs soluuntur. Dolor autem articulorũ, prout in pedibus, manibus've, aut alia qualibet parte sic est,

est, vt eo loco nerui contrahantur, aut si id membrum ex leui caussa fatigatum æquè frigido calidoq; offenditur, ποδάγραν χειράγραν ve, vel eius articuli in quo id sentitur, morbum futurum esse denuntiat. Quibus in pueritia sanguis ex naribus fluxit, dein fluere desijt, hi vel capitis doloribus conflictentur necesse est, vel in articulis aliquas exulcerationes graues habeant, vel aliquo morbo etiam debilitentur. Quibus fœminis menstrua non proueniunt, necesse est capitis acerbissimi dolores sint, vel quælibet alia pars morbo infestetur. Eademq; his pericula sunt, quibus articulorum vitia, dolores, tumoresq; sine podagra similibusq; morbis oriuntur & desinunt. Vtique si sæpe tempora ijsdem dolent, noctuq; corpora insudant, frons prurit, lippitudinis metus est. Si mulier à partu vehementes dolores habet, neque alia præterea signa mala sunt circa vigesimum diem, aut sanguis per nares erumpet, aut in inferioribus partibus aliquid abscedet. Quicunq; etiam dolorem ingentem circa tempora & frontem habebit, is alterutra ratione eum finiet, magisq; si iuuenis erit, per sanguinis profusionem, si senior, per suppurationem. Febris autem quæ subito sine ratione, sine bonis signis finita est, ferè reuertitur. Cui fauces sanguine & interdiu & noctu replentur, sic vt neque capitis dolores, neque præcordiorum, neq; tussis, neque vomitus, neque febricula præcesserit, huius aut in naribus, aut in faucibus vlcus

reperietur. Si mulieri ex inguine febricula orta est, neque caussa apparet, vlcus in vulua est.
Vrina. Vrina autem crassa, ex qua quod desidet album est, significat circa articulos, aut circa viscera dolorem, metumq; morbi esse. Eadem viridis aut viscerum dolorem tumoremq; cum aliquo periculo subesse, aut certè corpus integrum non esse testatur. At si sanguis aut pus in vrina est, vel vesica, vel renes exulcerati sunt. Si hæc crassa carunculas quasdam exiguas quasi capillos habet, aut si bullat, & male olet, & interdum quasi harenam, interdum quasi sanguinem trahit, dolent autem coxæ, quæq; inter has, superq; pubem sunt, & accedunt frequentes ructus, interdum uomitus biliosus, extremæq; partes frigescunt, vrinæ crebra cupiditas, sed magna difficultas est, & quod inde excretum est aquæ simile, vel russum, vel pallidum est, paulum tamen in eo leuamenti est, aluus verò cùm multo spiritu redditur, vtiq; in renibus vitium est. Aut si paulatim destillat, vel si sanguis per hanc editur, & in eo quædam cruenta concreta sunt, idq; ipsum cum difficultate redditur, & circa pubem inferiores partes dolent, in eadem
Calculosi. vesica vitium est. Calculosi verò his indicijs cognoscuntur: Difficulter vrina redditur, paulatimq; interdum etiam sine voluntate destillat. Eadem harenosa est, nonnunquam aut sanguis, aut cruentum, aut purulentum aliquid cum ea excernitur. Eamq; quidam promptius recti,

quidam resupinati, maximeq; hi qui grandes calculos habent, quidam etiam inclinati reddunt, colemq; extendendo, dolorem leuant. Grauitatis quoque cuiusdam in ea parte sensus est, atque ea cursu omniq; motu augentur. Quidam etiam cum torquentur, pedes inter se subinde mutatis vicibus implicant. Fœminæ verò oras naturalium suorũ manibus admotis scabere crebro coguntur. Nonnunquam si digitum admouerunt, vbi vesicæ ceruicem is vrget, calculum sentiunt. At qui spumantem sanguinem excreant, his in pulmone vitium est. Mulieri grauidæ sine modo fusa aluus elidere partum potest. Eidem si lac ex mammis profluit, imbecillum est quod intus gerit. Duræ mammæ sanũ illud esse testantur. Frequens singultus, & præter consuetudinem continuus, iecur inflammatum esse significat. Si tumores super vlcera subito esse desierunt, idq; à tergo incidit, vel distentio neruorum vel rigor timeri potest. At si à priore parte id euenit, vel lateris acutus dolor, vel insania expectanda est. Interdum etiam huiusmodi casum, quæ tutissima inter hæc est, profusio alui sequitur. Si ora venarum, sanguinem solita fundere, subito suppressa sunt, aut aqua inter cutem, aut tabes sequitur. Eadem tabes subit, si in lateris dolore orta suppuratio, intra quadraginta dies purgari non potuit. At si longa tristitia cum longo timore & vigilia est, atræ bilis morbus subest. Quibus sæpe ex naribus fluit sanguis, his

aut lien tumet, aut capitis dolores ſunt, quos ſequitur, aut quædam ante oculos tanquam imagines obuerſentur. At quibus magni lienes ſunt, his gingiuæ malæ ſunt, & os olet, aut ſanguis aliqua parte prorumpit. Quorum ſi nihil euenit, neceſſe eſt in cruribus mala vlcera, & ex his nigræ cicatrices fiant. Quibus cauſſa doloris, neque ſenſus eius eſt, his mens labat. Si in ventrem ſanguis confluxit, ibi in pus vertitur. Si à coxis, & ab inferioribus partibus dolor in pectus tranſit, neq; vllum ſignum malum acceßit, ſuppurationis eo loco periculum eſt. Quibus ſine febre aliqua ex parte dolor, aut prurigo cum rubore, aut calore eſt, ibi aliquid ſuppurat. Vrina. *Vrina quoque quæ in homine ſano parum liquida eſt, circa aures futuram aliquam ſuppurationem eſſe denuntiat. Hæc verò cum ſine febre quoque vel latentium, vel futurarum rerum notas habeant, multo certiora ſunt, vbi febris acceßit, atq; etiam aliorum morborum tum ſigna naſcuntur. Ergo protinus inſania timenda eſt, vbi expeditior alicuius, quàm ſani fuit, ſermo eſt: ſubitaq; loquacitas orta eſt, & hæc ipſa ſolito audacior: aut vbi raro quis & vehemēter ſpirat, venasq; concitatas habet, præcordijs duris & tumentibus. Oculorum quoq; frequens motus, & in capitis dolore offuſæ oculis tenebræ, vel nullo dolore ſubſtante ſomnus ereptus, continuataq; nocte & die vigilia, vel proſtratum contra conſuetudinem corpus in ventrem, ſic, vt ipſius alui dolor*

lor id non coëgerit : item robusto adhuc corpore insolitus dentium stridor insaniæ signa sunt. Si quid etiam abscessit, & antequam suppuraret, manente adhuc corpore insolita febre subsedit, periculum affert primum furoris, deinde interitus. Auris quoque dolor acutus, cum febre continua, vehementiq́;, sæpe mentem turbat, & ex eo casu iuniores interdum intra septimum diem moriuntur, seniores tardius: quoniam neq; æquè magnas febres experiuntur, neque æquè insaniunt, ita sustinent, dum is affectus intus versatur. Suffusæ quoque sanguine mulieris mammæ, furorem venturum esse testantur. Quibus autem longæ febres sunt, his abscessus aliqui, aut articulorum dolores erunt. Quorum faucibus in febre eliditur spiritus, instat his neruorum distentio. Si angina subito finita est, in pulmonem id malum transit, idq́; sæpe intra septimum diem occidit. Quod nisi incidat, sequitur, vt aliqua parte suppuret. Deinde post alui longam resolutionem, tormina: Post hæc intestinorum leuitas oritur. Post nimias destillationes, tabes. Post lateris dolores, vitia pulmonum, post hæc, insania. Post magnos feruores corporis, neruorum rigor aut distentio. Vbi caput vulneratum est, delirium. Vbi vigilia torsit, neruorum distentio. Vbi vehementer venæ supra vlcera mouentur, sanguinis profluuium erit. Suppuratio verò pluribus morbis excitatur. Nam si longæ febres sine dolore, sine manifesta causa remanent, in ali-

quam partem id malum incumbit, in iunioribus tantum: in senioribus ex eiusmodi morbo quartana ferè nascitur. Eadem suppuratio fit, si præcordia dura dolentia ante vigesimum diem hominem non sustulerunt, neque sanguis ex naribus fluxit, maximeq; in adolescentibus: vtique si inter principia aut oculorum caligo, aut capitis dolores fuerunt, sed cùm in inferioribus partibus aliquid abscedit. At si præcordia tumorem mollem habent, neq; habere intra sexaginta dies desinunt, hæretq; per omne id tempus febris, tum in superioribus partibus fit abscessus: ac, si inter ipsa vlcera non fluit, circa aures erumpit. Cumq; omnis longus tumor ad suppurationem ferè spectet, * magis eò tendit is, qui in præcordijs, quàm is, qui infrà est. Si lassitudinis etiam sensus in febre est, vel in maxillis, vel in articulis, aliquid abscedit. Interdum quoque vrina tenuis & cruda, sic diu fertur, vt alia salutaria signa sint, exq; eo casu, plerunque infra transuersum septum (quod διάφραγμα Græci vocant) fit abscessus. Dolor autem pulmonis, si neque per sputa, neque per cucurbitulas, neque per sanguinis detractionem, neque per victus rationem finitus est, vomicas aliquas * interdum excitat, aut circa vigesimum diem, aut circa * quadragesimum, nonnunquam etiam circa sexagesimum. Numerabimus autem ab eo die, quo primum febricitauit aliquis, aut inhorruit, aut grauitatem eius partis sensit. Sed hæ vomicæ modò

* alias, magis se tendit

* intus exci.

* XXX.

à pulm

à pulmone, modò à contraria parte naſcuntur. Quod ſuppurat ab ea parte, quam afficit, dolorem, inflammationemq́; concitat, ipſum calidius eſt: & ſi in partẽ ſuam aliquis decubuit, onerare eam ex pondere aliquo videtur. Omnis etiam ſuppuratio, quæ nondum oculis patet, ſic deprehendi poteſt: Si febris non dimittit, eaq́; interdiu leuior eſt, noctu increſcit, multus ſudor oritur, cupiditas tuſsiendi eſt, & penè nihil in tuſsi excreatur, oculi caui ſunt, malæ rubent, venæ ſub lingua inalbeſcunt, in manibus fiunt adunci vngues, digiti, maximeq́; ſummi* pallẽt, in pedibus tumores ſunt, ſpiritus difficilius trahitur, cibi faſtidium eſt, puſtulæ toto corpore oriuntur. Quòd ſi protinus initio dolor, & tuſsis fuit, & ſpiritus difficultas, vomica vel ante, vel circa vigeſimum diem erumpet. Si ſerius iſta cœperint, neceſſe eſt quidem increſcant, ſed quò minus cito affecerint, eò tardius ſoluentur. Solent etiam in graui morbo pedes cum digitis vnguibusq́; nigreſcere. Quòd ſi non eſt mors conſecuta, & reliquum corpus inualuit, pedes tamen decidunt.

*calent

Quæ notæ in quoque morbi genere, vel ſpem, vel pericula oſtendant. CAP. VIII.

SEquitur, vt in quoq; morbi genere proprias notas explicem, quæ vel ſpem, uel periculum oſtendant. Ex veſica dolente, ſi purulenta vrina proceſsit, inq́; ea leue & album ſubſedit, metum detrahit. In pulmonis morbo, ſi ſputo ipſe leua- Vrina.

tur dolor, quamuis id purulentum est, tamen æger facilè spirat, facilè excreat, morbum ipsum non difficulter fert, potest ei secunda valetudo contingere. Neq; inter initia terreri conuenit, si protinus sputum mistum est ruffo quodam & sanguine, dummodo statim edatur. Laterum dolores suppuratione facta, deinde intra quadragesimū diem purgata, finiuntur. Si in iocinore vomica est, & ex ea fertur pus purum & album, salus ei facilis. Id enim malum in tunica est. Ex suppurationibus verò, hæ tolerabiles sunt, quæ in exteriorem partem feruntur & acuuntur. Et ex his quæ intus procedunt, hæ leuiores, quæ contra se cutem non afficiunt, eamq; & sine dolore esse, & eiusdem coloris, cuius reliquæ partes sunt, sinunt esse. Pus quoq; quacunq; parte erumpit, si est leue, album, & vnius coloris, sine vllo metu est, & quo effuso, febris protinus conquieuit, desieruntq; vrgere cibi fastidium, & potionis desiderium: si quando etiam suppuratio descendit in crura, sputumq; eiusdem factum pro ruffo purulentum est, periculi minus est. At in tabe eius qui saluus futurus est, sputum esse debet album, æquale totum, eiusdemq; coloris, sine pituita, eiq; etiam simile esse oportet si quid in nares à capite destillat. Longe optimum est febrem omnino non esse: secundum est, tantulum esse, vt neq; cibum impediat, neq; crebram sitim faciat. Aluus in hac valetudine ea tuta est, quæ quotidie coacta, eaq; conuenientia his, quæ assumuntur,

Sputi iudicatio.

tur, reddit. Corpus id, quod minimè tenue, maximeq; lati pectoris atque setosi est, cuiusq; cartilago exigua, & carnosa est. Super tabem si mulieri quoque suppressa menstrua fuerunt, & circa pectus atque scapulas dolor mansit, subitoq; sanguis erupit, leuari morbus solet. Nam & tussis minuitur, & sitis atque febriculæ desinunt. Sed iisdem ferè, nisi redit sanguis, vomica erumpit, quæ quo cruentior, eo melior est. Aqua autem inter cutem minime terribilis est, quæ nullo antecedente morbo cœpit, deinde quæ longo morbo superuenit. Vtique si firma viscera sunt, si spiritus facilis, si nullus dolor, si sine calore corpus est, æqualiterq; in extremis partibus macrum est, si venter mollis, si nulla tussis, nulla sitis, si lingua ne per somnum quidem inarescit, si cibi cupiditas est, si venter medicamentis mouetur, si per se excernit mollia, & figurata, si extenuatur, si vrina & vini mutatione, & epotis aliquibus medicamentis mutatur: si corpus sine lassitudine est, & morbum facile sustinet. Siquidem in quo omnia hæc sunt, is ex toto tutus est: in quo plura ex his sunt, is in bona spe est. Articulorum verò vitia, vt podagræ, chiragræq;, si iuuenes tentarunt, neque callum induxerunt, solui possunt, maximeq; torminibus leniuntur, & ex quocunq; modo venter fluit. Item morbus comitialis ante pubertatem ortus, non ægrè finitur, & in quo ab vna parte corporis venientis accessionis sensus incipit,

Alui iudicatio.

pit, optimum eſt à manibus pedibus'ue initium fieri, deinde à lateribus, peßimum inter hæc à capite. Atque in his quoque ea maxime prosunt, quæ per deiectiones excernuntur. Ipſa autem deiectio ſine vlla noxa eſt, quæ ſine febre eſt, ſi celeriter deſinit, ſi contracto ventre nullus motus eius ſentitur, ſi extremam aluum ſpiritus ſequitur. Acria tormina quidem periculoſa non ſunt, ſi ſanguis & ſtrigmenta deſcendunt, dum febris cæteræq; acceßiones huius morbi * abſint, adeo vt etiam grauida mulier non ſolum reſeruari poßit, ſed etiam partum reſeruare. Prodeſtq; in hoc morbo, ſi iam ætate aliquis proceſſit. Contrà inteſtinorum leuitas facilius à teneris ætatibus depellitur, vtique ſi fieri vrina & ali cibo corpus incipit. Eadem ætas prodeſt & in coxæ dolore, & humerorum, & in omni reſolutione neruorum. Ex quibus coxa ſi ſine torpore eſt, ſi leuiter friget, quamuis magnos dolores habet, tamen & facile & mature ſanatur, reſolutumq; membrum, ſi nihilominus aliter fieri ſanum poteſt, oris reſolutio etiam, aluo cita finitur. Omnisq; deiectio lippienti prodeſt. At varix ortus, vel per ora venarum ſubita profuſio ſanguinis, vel tormina, inſaniam tollunt. Humerorum dolores, qui ad ſcapulas vel manus tendunt, vomitu atræ bilis ſoluuntur. Et quiſquis dolor deorſum tendit, ſanabilior eſt. Singultus ſternutamento finitur. Longas deiectiones ſupprimit vomitus. Mulier ſanguinẽ vomens profuſis

Deiectio ſine vlla noxa eſt.

*adſint

fuſis

fusis menstruis liberatur. Quæ menstruis non purgatur, si sanguinem ex naribus fudit, omni periculo vacat. Quæ locis laborat, aut difficulter partum edit, sternutamento leuatur. Aestiua quartana ferè breuis est. Cui calor & tremor est, saluti delirium est. Lienosis bono tormina sunt. Deniq; ipsa febris (quod maxime mirum videri potest) sæpe præsidio est. Nam & præcordiorum dolores, si sine inflammatione sunt, finit, & in iocineris dolore succurrit, & neruorum distentionem rigoremq; (si postea cœpit) ex toto tollit, & ex difficultate vrinæ morbum tenuioris intestini ortum, si vrinam per calorem mouet, leuat. At dolores capitis, quibus oculorum caligo, & rubor cum quadam frontis prurigine accedunt, sanguinis profusione, vel fortuita, vel etiam petita summouentur. Si capitis ac frontis dolores ex vento, vel frigore, aut æstu sunt, grauedine & sternutamentis finiuntur. Febrem autem ardentem (quam Græci καυσοδὴν vocant) subitus horror exoluit. Si in febre aures obtusæ sunt, si sanguis è naribus fluxit, aut venter resolutus est, illud malum desinit ex toto. Nihil plus aduersus surditatem, quàm biliosa aluus potest. Quibus in fistula urinæ vti minuti* abscessus (quos θύματα Græci vocant) esse cœperunt, ijs vbi pus ea parte profluxit, sanitas redditur. Ex quibus cum pleraq; per se proueniant, scire licet inter ea quoque, quæ ars adhibet, naturam plurimum posse. Contrà, si caput febre*

* καύσο-να

* apices

bre continenti dolet, neque quicquam reddit, malum atque mortiferum est: maximeq; id periculum est pueris à septimo anno ad quartumdecimum. In pulmonis morbo si sputum primis diebus non fuit, deinde à septimo die cœpit, & vltra septimum mansit, periculosum est. Quantoq; magis mistos, neque inter se diductos colores habet, tanto deterius. Et tamen nihil peius est, quàm syncerum id edi, siue ruffum est, siue cruentum, siue album, siue glutinosum, siue pallidum, siue spumans: nigrum tamen pessimum est. In eodem morbo periculosa sunt tussis, destillatio, etiam (quod aliàs salutare habetur) sternutamentum. Periculosissimum est, si hæc secuta subita deiectio est. Ferè verò quæ in pulmonis, eadem in lateris doloribus, & mitiora signa, & asperiora esse consueuerunt. Ex iocinore si pus cruentum exit, mortiferum est. At ex suppurationibus hæ pessimæ sunt quæ intus tendunt, sic vt exteriorem quoq; cutem decolorent. Ex his deinde, quæ in exteriorem partem prorumpunt, quæ maximæ, quæq; planissimæ sunt. Quòd si ne rupta quidem vomica, vel pure extrinsecus emisso febris quieuit, aut quauis quieuerit, tamen repetit. Item si sitis est, si cibi fastidium, si venter liquidus, si pus est liuidum, & pallidum, si nihil æger excreat nisi pituitam spumantem, periculum certum est. Atq; ex his quidem suppurationibus, quas pulmonũ morbi concitarunt, ferè senes moriuntur: ex cæteris iuniores.

res. At in tabe sputum mixtum purulentum, febris aßidua, quæ & cibi tempora eripit, & siti affligit, in corpore tenui periculum subesse testatur. Si quis etiã in eo morbo diutius traxit, vbi capilli fluunt, vbi vrina quædam araneis similia Vrina subsidentia ostendit, atq; in his odor fœdus est, maximeq; vbi post hæc orta deiectio est, protinus moritur. Vtique si tempus autumni est, quo ferè, qui cætera parte anni traxerunt, resoluuntur. Item pus expuisse in hoc morbo, deinde ex toto spuere desisse, mortiferum est. Solent etiam in adolescentibus ex eo morbo vomicæ, fistulæq; oriri, quæ non facilè sanescunt, nisi si multa signa bonæ valetudinis subsecuta sunt. Ex reliquis verò minime facile sanantur virgines, aut hæ mulieres, quibus super tabem menstrua suppressa sunt. Cui verò sano subitus dolor capitis ortus est, dein somnus oppreßit, sic vt stertat, neque expergiscatur, intra septimum diem pereundum est: magis si eum aluus cita non antecesserit. Si palpebræ dormientis non coëunt, si album oculorum apparet. Quos tamen ita mors sequitur, si id malum non est febre discussum. At aqua inter cutem, si ex acuto morbo cœpit, ad sanitatem raro perducitur, vtique si contraria his quæ suprà posita sunt subsequuntur, æquè in ea quoque tußis spem tollit. Item si sanguis sursum, deorsumq; erupit, & aqua medium corpus impleuit. Quibusdam etiam in hoc morbo tumores oriuntur, deinde desinunt, deinde

rursus

rursus assurgunt. Hi quidem tutiores sunt, quàm qui suprà comprehensi sunt, si attenduntur, sed ferè fiducia secundæ valetudinis opprimuntur. Illud iure aliquis mirabitur, quomodo quædam simul & affligant nostra corpora, & parte aliqua tueantur. Nam siue aqua inter cutem quem impleuit, siue in magno abscessu multum puris coiit, simul id omne effudisse æquè mortiferum est, ac si quis sani corporis vulnere factus exanguis est. Articuli verò qui sic dolent, vt super eos ex callo quædam tubercula, innata sint, nunquam liberantur: quæq; eorum vitia vel in senectute cœperunt, vel in senectutem ab adolescentia peruenerunt, vt aliquando leniri possunt, sic nunquam ex toto finiuntur. Morbus quoq; comitialis post annum quintum & vigesimum ortus ægrè curatur: multoq; ægrius is, qui post quadragesimum annum cœpit: adeo vt in ea ætate aliquid in natura spei, vix quicquam in medicina sit. In eodem mobo si simul totum corpus afficitur, neque antè in partibus aliquis venientis mali sensus est, sed homo ex improuiso concidit, cuiuscunque is ætatis est, vix sanescit. Si verò aut mens læsa est, aut neruorum facta resolutio, medicinæ locus non est. Deiectionibus quoque si febris accessit, si inflammatio iocinoris, aut præcordiorum, aut ventris, si immodica sitis, si longius tempus, si aluus varia, si cum dolore est, etiam mortis periculum subest, maximeq; si inter hæc tormina

mina vetera esse cœperunt. Isq; morbus maximè pueros absumit vsque ad annum decimum. Cateræ ætates facilius sustinent. Mulier quoque grauida eiusmodi casu rapi potest, atque etiam si ipsa conualuit, partum tamen perdit. Quinetiam tormina ab atra bile orsa mortifera sunt, aut si sub his extenuato iam corpore subito nigra aluus profluxit, aut intestinorum leuitas. Periculosior est, si frequens deiectio est. Si venter omnibus horis & cum somno, & sine hoc profluit. Si similiter noctu & interdiu. Si quod excernitur aut crudum est, aut nigrum, & præter id etiam leue, & mali odoris sit: si sitis vrget, si post potionem vrina non redditur, quod euenit, quia tunc liquor omnis non in vesicam, sed in intestina descendit, si os exulceratur, si rubet facies, & quasi maculis quibusdam colorum omnium distinguitur, si venter est quasi fermentatus, pinguis atque rugosus, si & cibi cupiditas non est. Inter quæ cùm euidens mors sit, multo euidentior est, si iam longum quoque id vitium est, maximeq; si etiam in corpore senili est: si verò in tenuiore intestino morbus est, vomitus, singultus, neruorum distentio, delirium, mala sunt. At in morbo arquato durum fieri iecur perniciosissimum est. Quos lienis male habet, si tormina prehenderunt, deinde inuersa sunt, vel in aquam inter cutem, vel in intestionorum leuitatem, vix vlla medicina periculo subtrahit. Morbus intestini tenuioris,

nisi

nisi resolutus est, inter septimum diem occidit. Mulier ex partu, si cum febre, vehementibus etiam & assiduis capitis doloribus premitur, in periculo mortis est. Si dolor atque inflammatio est in his partibus, quibus viscera continentur, frequenter spirare signum malum est. Si sine causa longus dolor capitis est, & in ceruices ac scapulas transit, rursusq; in caput reuertitur, aut à capite ad ceruices scapulasq; peruenit, perniciosus est, nisi vomicam aliquam excitauit, sic vt pus extussiretur, aut nisi sanguis ex aliqua parte prorupit, aut nisi in capite multa prurigo, toto'ue corpore pustulæ ortæ sunt. Aequè magnum malum est, vbi torpor atque prurigo peruagantur, modò per totum caput, modò in parte, aut sensu alicuius ibi quasi frigoris est, eaq; ad summam quoque linguam perueniunt. Et cum in ijsdem abscessibus auxilium sit, eò difficilior sanitas est, quò minus sæpe sub his malis illi subsequuntur. In coxæ verò doloribus si vehemens torpor est, frigescitq; crus & coxa, aluusq; nisi coacta non reddit, idq; quod excernitur mucosum est, iamq; ætas eius hominis quadragesimum annum excessit, is morbus erit longissimus, minimeq; annuus, neq; finiri poterit, nisi aut vere, aut autumno. Difficilis æquè curatio est, in eadē ætate, vbi humerorum dolor, vel ad manus peruenit, vel ad scapulas tendit, torporemq; & dolorem creat, neque bilis vomitu leuatur. Quacunque verò parte

corp

corporis membrum aliquod resolutum est, si neque mouetur, & emacrescit, in pristinum habitum non reuertitur, eoq; minus, quo vetustius id vitium est, & quo magis in corpore senili est. Omniq; resolutioni neruorum ad medicinam non idonea tempora sunt, hyems, & autumnus: aliquid sperari potest vere & æstate. Isq; morbus mediocris vix sanatur, vehemens sanari non potest. Omnis etiam dolor minus medicinæ patet, qui sursum procedit. Mulieri grauidæ, si subito mammæ emacruerunt, abortus periculum est. Quæ neque peperit, neque grauida est, si lac habet, à menstruis defecta est. Quartana æstiua breuis, autumnalis ferè longa est, maximeq; quæ cœpit hyeme appropinquante. Si sanguis profluxit, deinde secuta est dementia cum distentione neruorum, periculum mortis est. Itemq; si medicamentis purgatum, & adhuc inanem neruorum distentio oppreßit, aut si in magno dolore extremæ partes frigent. Neque is ad vitam redit, qui ex suspendio, spumante ore detractus est. Aluus nigra, sanguini atro similis repētina, siue cum febre, siue etiam sine hac, perniciosa est.

De morborum curationibus.

CAP. IX.

Cognitis indicijs, quæ nos vel spe consolentur, vel metu terreant, ad curationes morborum transeundum est. Ex his quædam communes sunt, quædam propriæ. Communes, quæ pluribus morbis opitulantur. Propriæ, quæ sin-

gulis. Antè de communibus dicam. Ex quibus tamen quædam non ægros solùm, sed sanos quoque sustinent: quædam in aduersa tantum valetudine adhibentur. Omne verò auxilium corporis, aut demit aliquam materiam, aut adijcit, aut euocat, aut reprimit, aut refrigerat, aut calefacit, simulq; aut durat, aut mollit. Quædam non vno modo tantùm, sed etiam duobus inter se non contrarijs adiuuant. Demitur materia, sanguinis detractione, cucurbitula, deiectione, vomitu, frictione, gestatione, omniq; exercitatione, corporis abstinentia, sudore. De quibus protinus dicam.

De sanguinis detractione per venas. CAP. X.

SAnguinem incisa vena mitti, nouum non est: sed nullum penè morbum esse, in quo non mittatur, nouum est. Item mitti iunioribus, & fœminis vterum non gerentibus, vetus est. In pueris verò idem experiri, & in senioribus, & in grauidis quoque mulieribus, vetus non est: siquidem antiqui, primã vltimamq; ætatem sustinere non posse hoc auxilij genus iudicabãt, persuaserantq; sibi mulierem grauidam, quæ ita curata esset, abortum esse facturam. Postea verò vsus ostendit, nihil ex his esse perpetuũ, aliasq; potiores obseruationes adhibendas esse, ad quas dirigi curantis consilium debeat. Interest enim non quæ ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier, quæ grauida non est, pa-

rum valet, malè sanguis emittitur. Emoritur enim vis, si quæ his supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus senex, & grauida mulier valens, tutò curantur. Maximè tamen in his medicus imperitus falli potest, quia ferè minus roboris illis ætatibus subest. Mulieriq; prægnanti post curationem quoque viribus opus est, non tantum ad se, sed etiam ad partũ sustinẽdum. Non quicquid aut intentionẽ animi, aut prudẽtiam exigit, protinus faciendũ est, cùm præcipua in hoc ars sit, quæ non annos numeret, neque conceptionem solam videat, sed vires æstimet, & ex eo colligat, poßit nec'ne superesse, quod vel puerum, vel senem, vel in vna muliere duo corpora simul sustineat. Interest enim inter valens corpus, & obesum, inter tenue & infirmum. Tenuioribus magis sanguis, plenioribus magis caro abundat. Facilius itaque illi detractionem eiusmodi sustinent, celeriusq; ea si nimiũ est pinguis aliquis affligitur. Ideoq; vis corporis melius ex venis, quàm ex ipsa specie æstimatur. Neque enim solùm hæc consideranda sunt, sed etiam morbi genus, quod sit. Vtrum superans, an deficiẽs materia læserit. Corruptum corpus sit, an integrum. Nam si materia vel deest, vel integra est, istud alienum est. At si vel copia sui male habet, vel corrupta est, nullo modo melius succurritur. Ergo vehemẽs febris, vbi rubet corpus, plenæq; venæ tument, sanguinis detractionẽ requirit. Item viscerũ, morbi,

neruorumq́; resolutio, & rigor, & distentio, quicquid deniq; fauces difficultate spiritus strangulat, quicquid subito supprimit vocem, quisquis intolerabilis dolor est, & quacunq; de causa, ruptum aliquid intus atque collisum est. Item malus corporis habitus, omnesq́; acuti morbi, qui modo (vt suprà dixi) non infirmitate, sed onere nocent. Fieri tamen potest, vt morbus quidem id desideret, corpus autem vix pati posse videatur. Sed si nullum tamen appareat aliud auxilium, periturusq́; sit, qui laborat, nisi temeraria quoq; via fuerit adiutus in hoc statu: boni medici est ostendere, quàm nulla spes sine sanguinis detractione sit, faterią; quantus in hac ipsa re sit metus. Et tum demum si exigatur, sanguinem mittere. De quo dubitari in eiusmodi re non oportet. Satius est enim, anceps auxilium experiri, quàm nullum. Idq́; maximè fieri debet, vbi nerui resoluti sunt. Vbi subito aliquis obmutuit. Vbi angina strangulatur. Vbi prioris febris accessio penè cõfecit, paremq́; subsequi verisimile est, neq; eandem videntur sustinere ægri vires posse. Cùm sit autem minime crudo sanguis mittendus, tamen ne id quidem perpetuum est. Neque enim semper concoctionem res expectat. Ergo si ex superiore parte aliquis decidit, si contusus est, si ex aliquo subito casu sanguinem vomit, quamuis paulo antè sumpsit cibum, tamen protinus ei demenda materia est, ne, si subsederit, corpus affligat. Idemq́; etiam in

aliis

alijs casibus repentinis, qui strangulabunt, dictũ erit. At si morbi ratio patiatur, tum demũ nulla cruditatis* suspectione remanente id fiet. Ideoq; *suspicio-
ei rei videtur aptissimus aduersæ valetudinis ne dies secundus aut tertius. Sed vt aliquando etiã primo die sanguinem mittere necesse est, sic nunquam vtile post diem quartum est, cum iam spatio ipso materia & exhausta est, & corpus corrumpit, vt detractio imbecillum id facere posit, non posit integrum. Quòd si vehemens febris vrget, in ipso impetu eius sanguinem mittere, hominem iugulare est. Expectãda ergo remissio est, si non decrescit, sed crescere desijt, neq; speratur remissio, tunc quoq; quamuis peior, sola tamen occasio non omittenda est. Fere etiam ista medicina vbi necessaria est, in biduum diuidẽda est. Satius est enim primùm leuare ægrũ, deinde perpurgare, quàm simul omni vi effusa fortasse præcipitare. Quòd si in cura quoq; aquæ, quæ inter cutem est,* ita respondet, *ista
quanto magis necesse est in sanguine respõdeat? Mitti verò is debet, si totius corporis caussa fit, ex brachio: si partis alicuius, ex ea ipsa parte, aut certe quàm proxima, quia non vbiq; mitti potest, sed in temporibus, in brachijs, iuxta talos. Neq; ignoro quosdam dicere, quam longissime sanguinem inde, vbi lædit, esse mittendum: sic enim auerti materiæ cursum: at illo modo in idipsum quod grauat, euocari. Sed idipsum falsum est. Proximum enim locum primo exhau- *exaruit
rit.

rit. Ex vlterioribus autem eatenus sanguis sequitur, quatenus emittitur, vbi is suppressus est, quia non trahitur, ne venit quidem. Videtur tamen vsus ipse docuisse, si caput fractum est, ex brachio potius sanguinẽ mittẽdum esse. Si quod in humero vitium est, ex altero brachio: credo, quia si quid parum cesserit, opportuniores hæ partes iniuriæ sunt, quàm quæ iã malè habent. Auertitur quoq; interdũ sanguis, vbi alia parte prorumpens, alia emittitur. Desinit enim fluere quà volumus, inde obiectis quæ prohibeant, alio dato itinere. Mittere autem sanguinem cùm sit expeditißimum, vsum habenti, tum ignaro difficilimum est. Iuncta enim est vena arterijs, his nerui. Ita si neruum scalpellus attigit, sequitur neruorum distentio, ea quæ hominem crudeliter consumit. At arteria incisa neq; coit, neq; sanescit, interdum etiam vt sanguis vehementer erumpat, efficit. Ipsius quoq; venæ, si forte præcisa est, capita comprimuntur, neq; sanguinem emittunt. At si timide scalpellus demittitur, summam cutem lacerat, neq; venam incidit. Nonnunquam etiã ea latet, neq; facile reperitur. Ita multæ res id difficile inscio faciunt, quod perito facilimum est. Incidenda ad medium vena est, ex qua cum sanguis erumpit, colorem eius, habitumq; oportet attendere. Nam si is crassus & niger est, vitiosus est. Ideoq; vtiliter effunditur. Si rubet, & pellucet, integer est. Eaq; mißio sanguinis adeo non prodest, vt etiam noceat,

prot

*protinusq́; is supprimendus est. Sed id euenire non potest sub eo medico, qui scit ex quali corpore sanguis mittendus sit. Illud magis fieri solet, vt æque niger aßiduè ac primo die profluat. Quod quamuis ita est, tamen si iam satis fluxit, supprimendus est. Semperq́; antè finis faciendus est, quàm anima deficiat. Deligandumq́; brachium super imposito expresso ex aqua frigida penicillo, *& postero die aduerso medio digito vena ferienda, vt recens coitus eius resoluatur, iterumq́; sanguinem fundat. Siue autem primo, siue secundo die sanguis, qui crassus & niger initio fluxerat, & rubere & pellucere cœpit, satis materiæ detractum est, atq; quod superest, syncerum est. Ideoq́; protinus brachium deligandum, habēdumq́; ita est, donec valens cicatricula sit, quæ celerrime in vena confirmatur.*

* aliàs: & postero die auerso medio digito, nō auteu scalpello, vena facienda.

De sanguinis detractione per cucurbitulas. CAP. XI.

CVcurbitularum verò duo genera sunt, æneum, & corneum. Aenea altera parte patet, altera clausa est. Cornea altera parte æquè patens, altera foramen habet exiguū. In æneam linamētum ardens coniicitur, ac sic os eius corpori aptatur, imprimiturq́;, donec inhæreat. Cornea per se corpori imponitur, deinde vbi ea parte qua exiguum foramen est, ore spiritus adductus est, superq́; cera cauum id clausum est, æquè inhærescit. Vtraq; non ex his tantum materiæ generibus, sed etiam ex quolibet alio rectè

fit. At si cætera defecerunt, caliculus quoq; aut pultarius oris cõpreßioris, ei rei commodè aptatur. Vbi inhæsit, si concisa antè scalpello cutis est, sanguinem extrahit: si integra est, spiritum. Ergo vbi materia quæ intus est lædit, illo modo: vbi inflatio, hoc imponi solet. Vsus autem cucurbitulæ præcipuus est, vbi non in toto copore, sed in parte aliqua vitium est, quam exhauriri ad confirmandam valetudinem satis est. Idq; ipsum testimonium est, etiam scalpello sanguinem, vbi membro succurritur ab ea potißimũ parte, quæ iam læsa est, esse mittendum, quòd nemo cucurbitulam diuersæ parti imponit, nisi cum profusionem sanguinis eò auertit, sed ei ipsi quæ dolet quæq; liberanda est. Opus etiam esse cucurbitula potest in morbis lõgis, *quamuis & ijs iam spatium aliquod acceßit, siue corrupta materia, siue spiritu male habente. In acutis quoq; quibusdam, si & leuari corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur. Idq; auxilium vt minus vehemens, ita magis tutum. Neque vnquam periculosum est, etiam si in medio febris impetu, etiam si in cruditate adhibetur. Ideoq; vbi sanguinem mitti opus est, si incisa vena, præceps periculum est, aut si in parte corporis etiam vitium est, huc potius confugiendum est. Cum eo tamen, vt sciamus, hic vt nullum periculum, ita leuius præsidium esse, nec posse vehementi malo, nisi æquè vehemens auxilium succurrere.

* alias, quamuis etiam spatium

De

De Deiectione. CAP. XII.

DEiectionem autem antiqui varijs medicamentis, crebraq; alui ductione in omnibus ferè morbis moliebantur, dabantq; aut nigrum veratrũ aut filiculam, aut squamam æris, quvm λεπιδόχαλκον Græci vocant, aut lactucæ marinæ lac, cuius gutta pani adiecta abunde purgat, aut lac vel asininum, vel bubulum, vel caprinum, eiq; salis paulum adijciebant, decoquebantq; id, & sublatis his, quæ coierant, quod quasi serum supererat, bibere cogebant. Sed medicamenta stomachum ferè lædunt. Ideoq; omnibus catharticis aloë miscenda est. Aluus si vehementius fluit, aut sæpius ducitur, hominem infirmat. Ergo nunquam in aduersa valetudine medicamentum eius rei caussa rectè datur, nisi vbi is morbus sine febre est. Vt cum veratrum nigrum, aut atra bile vexatis, aut cum tristitia insanientibus, aut ijs quorum nerui parte aliqua resoluti sunt, datur. At vbi febres sunt, satius est eius rei caussa cibos, potionesq; assumere, qui simul & alant, & ventrem molliant. Suntq; valetudinis genera, quibus ex lacte purgatio conuenit. Plerunque verò aluus *potionibus ducenda est, quod ab Asclepiade quoque sic *temperatum, vt tamen seruatum sit, video plerunque seculo nostro præteriri. Est autem ea moderatio, quam is secutus videtur, aptissima: vt neq; sæpe ea medicina tentetur, & tamen semel sumptum vel bis non omittatur. Si caput

*potius
*vituperatum

graue est: si oculi caligant: si morbus maioris intestini est, quod Græci κῶλον nominant: si in imo ventre, aut in coxa dolores sunt: si in stomachum quædam biliosa concurrunt, vel etiam pituita eò se, humor've aliquis aquæ similis confert: si spiritus difficilius redditur: si nihil per se venter excernit, vtiq; si iuxtà quoq; stercus est, & intus remanet: aut si stercoris odorem, nihil deijciens, æger ex spiritu suo sentit: aut si corruptum est quod excernitur: aut si prima inedia febrem non sustulit: aut si sanguinem mitti, cum opus sit, vires non patiuntur, tempus've eius rei præterijt: aut si multum ante morbum aliquis *potauit: aut si is qui sæpe vel sponte, vel casu purgatus est, subito habet aluum suppressam. Seruanda verò illa sunt, ne ante diem tertium ducatur, ne vlla cruditate substante, ne in corpore infirmo, diuq; in aduersa valetudine exhausto, ne've in eo, cui satis aluus reddit quotidie, qui've eam liquidam habebit, ne in ipso accessionis impetu, quia quod tum infusum est, aluo continetur, regestumq; in caput, multo grauius periculum efficit. Pridie verò abstinere debet æger, vt aptus tali curationi sit. Eodem die ante aliquot horas aquam calidam bibere, vt superiores eius partes madescãt, tum *deijcienda aluus est, si leui medicina contenti sumus, pura aqua: si paulò valentiori, mulsa, si leni: ex aqua, in qua fœnum græcum, vel ptisana, vel malua decocta sit. Si reprimendi caussa, ex verbenis

*portauit

*aliàs, immittenda ĩ aluũ

benis. Acris autem eſt marina aqua, vel alia ſale adiecto, atq; vtraq; decocta commodior eſt. Acrior fit adiecto vel oleo vel nitro, vel melle quoque. Si acrior eſt, eo plus extrahit, ſed minus facile ſuſtinetur. Id quod infunditur, neque frigidum eſſe oportet, neq; calidum, ne alterutro modo lædat. Cum infuſum eſt, quantum fieri poteſt, continere ſe in lectulo debet æger, nec primæ cupiditati deiectionis protinus cedere. Vbi neceſſe eſt, tum demum *deſidere. Fereq; eo modo dempta materia ſuperioribus partibus leuatis morbum ipſum mollit. Cum verò quoties res coëgit, deſidendo aliquis ſe exhauſit, pauliſper debet conquieſcere, & ne uires deficiant, vtiq; eo die cibum aſſumere: qui plenior an exiguus ſit dandus, ex ratione eius acceſſionis, quæ expectabitur, aut in metu non erit, æſtimari oportebit. *reſidere.

De Vomitu. CAP. XIII.

AT Vomitus, vt in ſecunda quoq; valetudine ſæpe neceſſarius biliosis eſt, ſic etiam in his morbis, quos bilis concitauit. Ergo omnibus qui ante febres horrore & tremore vexantur, omnibus, qui cholera laborant, omnibus etiã cum quadam hilaritate inſanientibus, & comitiali quoq; morbo oppreſſis, neceſſarius eſt. Sed ſi acutus morbus eſt, ſicut in cholera, ſi febris eſt, vt inter horrores, aſperioribus medicamentis opus non eſt, ſicut in deiectionibus quoq; ſuprà

dictum

dictum est, satisq; est ea vomitus caussa sumi, quæ sanis quoq; sumenda esse proposui. At vbi longi, valentesq; morbi sine febre sunt, vt comitialis aut insania, veratro quoq; albo vtendum est. Id neq; hyeme, neq; æstate recte datur, optime vere, tolerabiliter autumno. Quisquis daturus erit, id agere antè debet, vt accepturi corpus humidum sit. Illud scire oportet, omne eiusmodi medicamentum, quod potui datur, non semper ægris prodesse, semper sanis nocere.

De Frictione. CAP. XIIII.

DE Frictione verò & Gestatione adeo multa Asclepiades, tanquam inuentor eius, posuit: quod in eo volumine quod communium auxiliorũ scripsit, cum trium tantũ faceret mentionem, *huius & equi & gestationis, tamen maximam partem in hoc consumpserit. Oportet autẽ neq; recentiores viros in his fraudare, quæ vel repererunt, vel rectè secuti sunt, & tamen ea, quæ apud antiquiores aliquos posita sunt, autoribus suis reddere. Neq; dubitari potest, quin latius quidem, & dilucidius, vbi & quomodo frictione vtendum esset, Asclepiades præceperit, nihil tamen repererit, quod non à vetustissimo autore Hippocrate paucis verbis comprehensum sit, qui dixit, Frictione si vehemens sit, durari corpus: si lenis, molliri: si multa, minui: si modica, impleri. Sequitur ergo, vt tum vtendum sit, cum aut astringendum

*alius, vi niscilicet, & aquæ et gestat.

corpus

corpus sit, quod fluens est: aut molliendum, quod induruit: aut dirigendum in eo quod copia nocet; aut alendum id, quod tenue, & infirmum est. Quas tamen species si quis curiosius æstimet, quod iam ad medicum non pertinet, facile intelliget, omnes ex vna caussa pendere, quæ demit. Nam & astringitur aliquid eo dempto, quod interpositum, vt id laxaretur, effecerat: & mollitur eo detracto, quod duriciem creabat: & impletur non ipsa frictione, sed eo cibo, qui postea vsque ad cutem digestione quadam relaxatam penetrat. Diuersarum verò rerum in modo caussa est. Inter vnctionem autem & frictionem, multum interest. Vngi enim, leuiterq; pertractari corpus etiam in acutis & recentibus morbis oportet, in remißione tamen & ante cibum. Longa verò frictione vti, neque in acutis morbis, neque increscentibus conuenit, præterquam cum phreneticis somnus ea quæritur. Amat autem hoc auxilium valetudo longa, & iam à primo impetu inclinata. Neque ignoro quosdam dicere, omne auxilium necessarium esse, increscentibus morbis, non cum tam per se finiuntur. Quod non ita se habet. Potest enim morbus, etiam qui per se finem habiturus est, citius tamen adhibito auxilio tolli, quod duabus de caußis necessarium est, vt & quàm primum bona valetudo contingat: & ne morbus, qui remanet, iterũ, quamuis leui de caussa, exasperetur. Potest enim morbus minus grauis

uis esse quàm fuerit, neque ideo tamen solui, sed reliquijs quibusdam inhærere, quas admotum aliquod auxilium discutit. Sed vt leuata quoque aduersa valetudine rectè frictio adhibetur, sic nunquam adhibenda est febre increscente. Verum si fieri poterit, cum ex toto corpus ea vacabit, minus certè cum ea remiserit. Eodem autem modo in tutis corporibus esse debet, vt cum infirmus aliquis implendus modo est in partibus, aut quia ipsius membri imbecillitas id requirit, aut quia alterius. Nam & capitis longos dolores, ipsius frictio leuat, non in impetu tamen doloris, et membrum aliquod resolutum ipsius frictione confirmatur. Longe tamen sæpius aliud perfricandum est, cum aliud dolet, maximeq; cum à summis, aut à medijs partibus corporis euocare materiam volumus, ideoq; extremas partes perfricamus. Neque audiendi sunt, qui numero finiunt, quoties aliquis perfricandus sit. Id enim ex viribus hominis colligendum est. Et si is perinfirmus est, potest satis esse quinquagies: si robustior, potest ducenties esse faciendum. Inter vtrunq; deinde, prout vires sunt. Quò fit, vt etiam minus sæpe in muliere, quàm in viro, minus sæpe in puero vel sene, quàm in iuuene manus dimouendæ sint. Denique, si certa membra perfricantur, multa valentiq; frictione opus est. Nam neque totum corpus infirmari cito per partem potest, & opus est quàm plurimum materiæ digeri, siue idipsum membrum,

brum, siue per id aliud leuamus. At vbi totius corporis imbecillitas hanc curationem per totum id exigit, breuior esse debet & lenior, vt tantummodo summam cutem emolliat, quò facilius capax ex recenti cibo nouæ materiæ fiat. In malis iam ægrum esse testatur, vbi exterior pars corporis friget, interior cum siti calet, vt suprà posui. Sed tunc quoq; vnicum in frictione præsidium est, quæ si calorem in cutem euocauit, potest alicui medicinæ locum facere.

De Gestatione. CAP. XV.

GEstatio quoque longis etiam & inclinatis morbis aptissima est, vtilisq; est & his corporibus, quæ iã ex toto febre carent, sed adhuc exerceri per se non possunt: & his quibus lentæ morborum reliquiæ remanent, neq; aliter eliduntur. Asclepiades etiam in recenti, vehementiq; febre, præcipueq; ardente, ad discutiendam eam, gestatione dixit vtendum esse. Sed id periculosè fit, meliusq; quiete eiusmodi impetus sustinetur. Si quis tamen experiri volet, sic experiatur, si lingua nõ erit aspera, si nullus tumor, nulla durities, nullus dolor visceribus, aut capiti, aut præcordijs suberit. Et ex toto, nunquam gestari corpus dolens debet, siue id in toto, siue in parte est, nisi tamen solis neruis dolentibus: neq; vnquam in recenti febre, sed in remissione eius. Genera autem gestationis plura sunt adhibenda: quæ sunt & pro viribus cuiusq;,

iusq; , & pro opibus, ne aut imbecillum hominem nimis digerant, aut humili obsint. Gestationum lenissima est naui, vel in portu, vel in flumine; vehementior in alto mari naui, vel lectica, aut scamno: acrior vehiculo. Atq; hæc ipsa, & intendi & leniri possunt: si nihil horum est, suspendi lectus debet, & moueri: si ne id quidem est, at certè vni pedi lecti funiculus subijciendus est, atq; ita lectus huc & illuc manu impellendus. Et leuia quidem genera exercitationis, infirmissimis conueniunt. Valentiora verò his, qui iam pluribus diebus febre liberati sunt: aut his, qui grauium morborum initia sic sentiunt, vt adhuc febre vacent. Quod & in tabe, & in stomachi vitijs, & cum aqua cutem subijt, & interdum in morbo regio fit. Aut vbi quidam morbi, qualis comitialis, qualis insania est, sine febre, quamuis diu manent. In quibus affectibus ea quoq; genera exercitationum necessaria sunt, quæ comprehendimus eo loco, quo quemadmodum sani, neque firmi homines se gererent, præcepimus.

De Abstinentia. CAP. XVI.

ABstinentiæ verò duo genera sunt. Alterũ vbi nihil assumit æger. Alterum, vbi non nisi quod oportet. Initia morborum, primum famem, sitimq; desiderant: ipsi deinde morbi moderationem, vt neq; aliud, quàm expedit, neque eius ipsius nimium sumatur. Neq; enim conue-

nit iuxta inediam protinus satietatem esse. Quòd si sanis quoque corporibus inutile est, vbi aliqua necessitas famem fecit: quanto inutilius est in corpore etiam ægro? Neque vlla res magis adiuuat laborantem, quàm tempestiua abstinentia. Intemperantes homines apud nos, ipsi cibi tempora curantibus dant. Rursus alij tempora medicis pro dono remittunt, sibiipsis modum vendicant. Liberaliter agere se credunt, qui cætera illorum arbitrio relinquunt, in genere cibi liberi sunt, quasi quæratur, quid medico liceat, non quid ægro salutare sit. Cui vehementer nocet, quoties in eius quod assumitur, vel tempore vel modo, vel genere peccatur.

De Sudore. CAP. XVII.

SVdor etiam duobus modis elicitur: aut sicco calore, aut balneo. Siccus calor est, & harenæ calidæ, & laconici, & clibani, & quarundam naturalium sudationes, vbi è terra profusus calidus vapor ædificio includitur, sicut super Baias in myrtetis habemus. Præter hæc sole quoque, & exercitatione is mouetur. Vtiliaq; hæc genera sunt, quoties humor intus nocet, isq; digerendus est. Ac neruorum quoque quædam vitia sic optimè curantur. Sed cætera infirmis possunt conuenire: Sol, & exercitatio tantùm robustioribus, qui tamen sine febre, vel initio morbi, vel etiam grauibus morbis tenentur. Cauendum autem est, ne quid horum vel in febre,

vel in cruditate tentetur. At balnei duplex usus est. Nam modò discußis febribus initium cibi plenioris, viniq; firmioris valetudini facit: modò febrem ipsam tollit, fereq; adhibetur, ubi summam cutem relaxari, euocariq; corruptum humorem, & habitum corporis mutari expedit. Antiqui timidius eo vtebantur, Asclepiades audacius. Neque terrere autem ea res, si tempestiua est, debet: & ante tempus nocet. Quisquis febre liberatus est, simul atq; ea vno die non accessit, eo qui proximus est, post tempus accessionis, tutò lauari potest. At si circuitum habere ea febris solita est, sic vt tertio, quarto'ue die reuertatur, quandocunq; non accessit, balneum tutum est. Manentibus verò adhuc febribus, si hæ sunt lentæ, lienesq; iamdiu male habent, rectè medicina ista tentatur. Cum eo tamen, ne præcordia dura sint, ne'ue ea tumeant, ne'ue lingua aspera sit, ne'ue aut in medio corpore, aut in capite dolor vllus sit, ne'ue tum febris increscat. At in his quidem febribus quæ certum circuitum habent, duo balnei tempora sunt, alterum ante horrorem, alterum febre finita. In his verò qui lentis febriculis diu detinentur, cùm aut ex toto recessit accessio, aut si id non solet certè lenita est, iamq; corpus tam integrum est, quàm maximè esse in eo genere valetudinis solet: imbecillus homo iturus in balneum, vitare debet, ne antè frigus aliquod experiatur. Vbi in balneum venit, paulisper*residere, expeririq;, num tempora

*resistere

astring

astringantur, & an sudor aliquis oriatur. Illud si incidit, hoc non secutum est, inutile eo die balneum est: perungendus est is leniter, & referendus est, vitandumq; omnimodo frigus, & abstinentia vtendum. At si temporibus integris, primùm ibi, deinde alibi sudor incipit, fouendum os aqua calida, tum in solio desidendum est: atque ibi quoque videndum, num sub primo contactu aquæ calidæ summa cutis inhorrescat, quod vix tamen fieri potest, si priora rectè cesserunt. Certum id autem signum inutilis balnei est. Antè verò, an posteà, quàm in aquam calidam se demittat, aliquis perungi debeat, ex ratione valetudinis suæ cognoscat. Ferè tamen, nisi vbi nominatim, vt postea fiat, id præcipietur, moto sudore leuiter corpus perungendum, deinde in aquam calidam demittendum est. Atq; hic quoq; habenda virium ratio est. Neq; committendum, vt per æstum anima deficiat: sed maturius is auferendus, curioseq; in vestimentis inuoluendus est, vt neque ad eum frigus aspiret, & ibi quoque antequam aliquid assumat, insudet. Fomenta quoque calida sunt, milium, sal, harena, quodlibet eorum calefactum, & in linteum coniectum. Si minore vi opus est, etiam solum linteum. At si maiore, extincti titiones, inuolutiq; panniculis, & sic circundati. Quinetiam calido oleo replentur vtriculi, & in vasa fictilia, ad similitudinem, quas lenticulas vocant aqua conijcitur, & sal sicco linteo excipitur, demittiturq;

De his extinctis titionibus habes infrà li. 3. cap. 12.

Lenticulæ.

turq; in aquam bene calidam, tum super id membrum, quod fouendum est, collocatur: iuxtaq; ignem ferramenta duo sunt capitulis paulo latioribus, alterumq; ex his demittitur in eum salem, & aqua super leuiter aspergitur. Vbi frigere cœpit, ad ignem refertur, & idem in altero fit, deinde inuicem in vtroque inter quæ descendit salsus & calidus succus, qui contractis aliquo morbo neruis opitulatur. His omnibus commune est digerere id, quod vel præcordia onerat, vel fauces strangulat, vel in aliquo membro nocet. Quando autem quoq; vtendum sit, in ipsis morborum generibus dicetur.

Qui cibi, potionésue, aut valentis, aut mediæ, aut imbecillæ materiæ sint. CAP. XVIII.

CVm de his dictum sit, que detrahendo iuuant, ad ea veniendum est, quæ nos alunt, id est cibum & potionem. Hæc autem non omnium tantum morborum, sed etiam secundæ valetudinis communia præsidia sunt. Pertinetq; ad rem, omnium proprietates nosse: primùm, vt sani sciant, quomodo his vtantur: deinde vt exequentibus nobis morborũ curationem, liceat species rerum, quæ aßiduè necessariæ erunt, subÿcere. Neque necesse est subinde singulas illas nominare. Scire igitur oportet omnia legumina, quæq; ex frumentis panificia sunt, generis valentißimi esse. Id valentißimum voco, in quo plurimum alimenti est. Item omne animal quadrupes

drupes domi natum, omnem grandem feram, quales sunt capræ, ceruus, aper, onager: omnem grandem auem, quales sunt anser, & pauo, & grus. Omnes belluas marinas, ex quibus κῆτος est, quæq; his pares sunt. Item mel, & caseum. Quò minus mirum est, opus pistorium, valentissimum esse, quod ex frumento, adipe, melle, caseo constat. In media verò materia, numerari ex oleribus debere ea, quorum radices vel bulbos assumimus. Ex quadrupedibus, leporem. Aues omnes à minimis ad Phœnicopterum: item pisces omnes, qui salem non patiuntur, solidi'ue saliuntur. Imbecillissimam verò materiam esse omne olus, & quicquid in cauliculo nascitur, qualis est cucurbita, & cucumis, & capparis. Omnia poma, oleas, cochleas, itemq; conchylia. Sed quamuis hæc ita discreta sunt, tamen etiam quæ sub eadem specie sunt, magna discrimina recipiunt, aliaq; res alia vel valentior est vel infirmior. Siquidem plus alimenti est in carne, quàm in vllo alio. Firmius est triticum, quàm milium, idipsum quàm ordeum, & ex tritico firmissima siligo, deinde simila, deinde cui nihil ademptum est (quod αὐτόπυρον Græci vocant) infirmior est, ex polline infirmissimus cibarius panis. Ex leguminibus verò valentior faba, vel lenticula, quàm pisum. Ex oleribus valentior rapa, napiq;, & omnes bulbi (in quibus cepam quoque & allium numero) quam pastinaca, vel quæ specialiter, ra-

Cibarius panis.

Varro lib. 4. de Ling, Latin. Radix, inquit,

peregrinũ vocabulũ: sic enim antiqui Græci, quũ nũc Raphanũ.

*fragilia

dicula appellatur. Item firmior braßica, & beta, & porrum, quàm lactuca, vel cucurbita, vel aſparagus. At ex fructibus ſurculorum valentiores vuæ, ficus, nuces, palmulæ, quàm quæ poma proprie nominantur. Atque ex his ipſis firmiora quæ ſuccoſa, quàm quæ *frigida ſunt. Itemq; ex his auibus, quæ in media ſpecie ſunt, valentior ea, quæ pedibus, quàm quæ volatu magis nititur: & ex his quæ volatu fidunt, firmiores ſunt, quæ grandiores aues, quàm quæ minutæ ſunt, vt ficedula & turdus. Atque eæ quoq;, quæ in aqua degunt, leuiorem cibum præſtant, quàm quæ natandi ſcientiam non habent. Inter domeſticas verò quadrupedes, leuißima ſuilla eſt, grauißima bubula. Itemq; ex feris quo maius quodque animal, eo robuſtior ex eo cibus eſt. Piſciumq; eorum, qui ex media materia ſunt, quibus maxime vtimur: tamen grauißimi ſunt, ex quibus ſalſamenta quoque fieri poſſunt, qualis Lacertus eſt, deinde qui quamuis teneriores, tamen duri ſunt, vt aurata, coruus, ſcarus, oculata: tum plani. poſt quos etiam leuiores, lupi, mulliq;, & poſt hos omnes ſaxatiles. Neque verò in generibus rerum tantummodo diſcrimen eſt, ſed etiam in ipſis, quod & ætate fit, & membro, & ſolo, & cælo, & habitu. Nam quadrupes animal omne ſi lactans eſt, minus alimenti præſtat. Item quo tenerior pullus cohortalis eſt. In piſcibus quoque media ætas, quæ nondum ſummam magnitudinem impleuit.

pleuit. Deinde ex eodem ſue vngulæ, roſtrum, aures, cerebellum. Ex agno, hædo'ue, cum petiolis totum caput aliquãto, quàm cætera membra, leuiora ſunt, adeo vt in media materia poni poſſint. Ex auibus, colla alæ'ue recte infirmis annumerantur. Quod ad ſolum verò pertinet, frumentum quoque valentius eſt collinum, quàm campeſtre. Leuior piſcis inter ſaxa editus, quàm in harena: leuior in harena, quàm in limo. Quò fit, vt ex ſtagno, vel lacu, vel flumine eadem genera grauiora ſint. Leuiorq́; qui in alto, quàm qui in vado vixit. Omne etiam ferum animal domeſtico leuius: & quodcunque humido cœlo, quàm quod ſicco natum eſt. Deinde eadem omnia pinguia, quàm macra, recentia quàm ſalſa, noua quàm vetuſta, plus alimenti habent. Tum res eadem magis alit iurulenta, quàm aſſa: magis aſſa, quàm *frixa. Ouum durum valentiſsimæ materiæ eſt, molle vel ſorbile, imbecilliſsimæ. Cumq́; panificia omnia firmiſsima ſint, elota tamen quædam genera frumenti, vt alica, ὄρυζα, ptiſana, vel ex hiſdem facta ſorbitio, vel pulticula, & aqua quoque madens panis imbecilliſsimis annumerari poteſt. Ex potionibus verò, quæcunque ex frumento facta eſt, itemq́; lac, mulſum, defrutum, paſſum, vinum aut dulce, aut vehemens, aut muſtum, aut magnæ vetuſtatis, valentiſsimi generis eſt. At acetum, & id vinum, quod paucorum annorum, vel auſterum, vel lene eſt, in media materia eſt. Ideoq́;

* elixa

infirmis nunquam generis alterius dari debet. Aqua omnium imbecillissima est: firmiorq́; ex frumento potio est, quò firmius fuit ipsum frumentum: firmior ex eo vino, quod bono solo, quàm quod tenui, quodq́; temperato cœlo, quàm quod aut nimis humido, aut nimis sicco, nimiumq́; aut frigido, aut calido natum est. Mulsum quò plus mellis habet, defrutum quo magis incoctum est, passum quo ex sicciore vua est, eo valentius est. Aqua leuissima pluuialis est, deinde fontana, tum ex flumine, tum ex puteo, post hæc ex niue, aut glacie, grauior his ex lacu, grauissima ex palude. Facilis etiam & necessaria cognitio est naturam eius requirentibus. Nam leuis pondere apparet, & ex his quæ pondere pares sunt, eo melior quæq; est, quo celerius & calefit, & frigescit, quoq́; celerius ex ea legumina percoquuntur. Ferè verò sequitur, vt quò valentior quæq; materia est, eo minus facilè concoquatur, sed si concocta est, plus alat. Itaque vtendum est materiæ genere pro viribus, modusq́; omnibus pro genere sumendus. Ergo imbecillis hominibus rebus infirmissimis opus est. Mediocriter firmos media materia optime sustinet: & robustis apta validissima est. Plus deinde aliquis assumere ex leuioribus potest, magis in his, quæ valentissima sunt, temperare sibi debet.

Quæ natura ac proprietas cuiusque rei sit, qua vescimur. CAP. XIX.

Neque

NEque hæc sola discrimina sunt, sed etiam aliæ res boni succi, aliæ mali sunt, quas εὐχύλας, vel κακοχύλας Græci vocant. Aliæ lenes, aliæ acres, aliæ crassiorem pituitam in nobis faciunt, aliæ tenuiorem, aliæ idoneæ sunt stomacho, aliæ alienæ sunt. Itemq; aliæ inflant, aliæ ab hoc absunt, aliæ calefaciunt, aliæ refrigerant, aliæ facile in stomacho acescunt, aliæ non facile intus corrumpuntur, aliæ mouent aluum, aliæ supprimunt, aliæ citant vrinam, aliæ tardant. Quædam somnum mouent, quædam sensus excitant. Quæ omnia ideo noscenda sunt, quoniam aliud aliter, vel corpori, vel valetudini conuenit.

Quæ res boni succi sint. CAP. XX.

BOni succi sunt, triticum, siligo, alica, oryza, amylum.. Item & lenes sunt & stomacho aptæ & calefaciunt, tragum, ptisana, lac, caseus mollis, omnis venatio, omnes aues, quæ ex media materia sunt. Ex maioribus quoque hæ, quas suprà nominauimus. Medij inter teneros durosq; pisces, vt mullus & lupus, verna, lactuca, vrtica, malua, cucumis, cucurbita, ouum sorbile, portulaca, cochleæ, palmulæ. Ex pomis quodcunq; neq; acerbum neq; acidum est. Vinum dulce vel lene, passum, defrutum, oleæ quæ ex his duobus in alterutro seruatæ sunt, vuluæ, rostra, *trunculiq;. In summa omnis pinguis caro, omnis glutinosa, omne iecur.

*ventriculiq;

Quæ res mali succi sint. CAP. XXI.

MAli verò succi sunt milium, panicum, ordeum, legumina, caro domestica permacra, omnisq; caro salsa, omne salsamentum, garum, vetus caseus, cicer, radicula, rapa, napi, bulbi, brassica, magisq; etiam cyma eius, asparagus, beta, cucumis, porrum, eruca, nasturtium, thymum, nepeta, satureia, hyssopum, ruta, anethum, fœniculum, cuminum, anisum, lapathum, sinapi, & allium, cepa, lienes, renes, intestina, pomum quodcunq; acidum vel acerbum est, acetum, omnia acria, acida, acerba, oleum, pisces quoq; saxatiles, omnesq; qui ex tenerrimo genere sunt, aut hi qui rursus nimium duri, virosiq; sunt, vt fere quos stagna, lacus, limosi'ue riui ferunt, qui'ue in nimiam magnitudinem excesserunt.

Quę res lenes, quæúe acres sint. CAP. XXII.

LEnes autem sunt, sorbitiones, pulticula, laganum, amylum, ptisana, pinguis caro, & quæcunq; glutinosa est. Quod ferè quidem in omni, quæ domestica fit, præcipuè tamen in vngulis, trunculisq; suum, in petiolis, capitulisq; hædorum, & vitulorum, & agnorum, omnibusq; cerebellis. Item si qui proprie bulbi nominantur, lac, defrutum, passum, nuclei pinei. Acria sunt omnia nimis austera, omnia acida, omnia salsa, & mel quidem, quo melius est, eo magis. Item allium, cepa, eruca, ruta, nasturtium, cucumis

Petiolis, id est, paruis pedibus: à Catone pedecini, in de re rustic. appellati.

mis, beta, braßica, aſparagus, ſinapi, radicula, intubus, ocymum, lactuca, maximaq́; olerum pars.

Quę res craßiorem, quæúe tenuiorem pituitam faciant. CAP. XXIII.

CRaßiorem autem pituitam faciunt, oua ſorbilia, alica, oryza, amylum, ptiſana, lac, bulbi, omniaq́; fere glutinoſa. Extenuant eandem omnia ſalſa, atq; acria, & acida.

Quę res ſtomacho idoneę ſint. CAP. XXIIII.

STomacho autem aptißima ſunt, quæcunque auſtera ſunt, etiam quæ acida ſunt, quæq́; contacta ſale modico ſunt. Itẽ panis ſine fermento, & elota alica, vel oryza, vel ptiſana, omnis auis, omnis venatio atq; vtraq; vel aſſa, vel elixa. Ex domeſticis animalibus bubula. Si quid ex cæteris ſumitur, macrũ potius, quàm pingue. Ex ſue vngulæ, roſtra, aures, *vuluæq́; ſteriles. Ex oleribus intubus, lactuca, paſtinaca, cucurbita elixa, ſiſer. Ex pomis ceraſium, morũ, ſorbum, pirum fragile, quale cruſtuminum, vel neuianum eſt. Item pira, quæ reponuntur tarentina atq; ſignina. Malum orbiculatum, aut ſcandianum, vel amerinum, vel cotoneum, vel punicum. Vuæ ex olla, molle ouum, palmulæ, nuclei pinei, oleæ albæ ex dura muria, eædem aceto intinctæ, vel nigræ, quæ in arbore bene permaturuerunt, vel quæ in paſſo, defruto'ue ſeruatæ ſunt. Vinũ auſterũ, licet iam aſperũ ſit, item reſinatũ.

*vuluæ, ſterilesq́;

Duri

Duri ex media materia piſces, oſtrea, pectines, murices, purpuræ, cochleæ: cibi, potionesq́; vel frigidæ vel feruentes, abſynthium.

Quæ res alienæ ſtomacho ſint. CAP. XXV.

ALiena verò ſtomacho ſunt omnia tepida, omnia ſalſa, omnia iurulenta, prædulcia, omnia pinguia, ſorbitio, panis fermentatus, itẽq́; vel ex milio, vel ex hordeo, oleum, radices olerum, & quodcunq; olus ex oleo garo'ue eſtur, mel, mulſum, defrutũ, paſſum, lac, omnis caſeus, vua recens, ficus & viridis & arida, legumina omnia, quæq́; inflare conſueuerunt: item thymum, nepeta, ſatureia, hyſſopum, naſturtium, lapathum, lapſana, iuglandes. Ex his autem intelligi poteſt, non quicquid boni ſucci eſt, protinus ſtomacho conuenire: neq; quicquid ſtomacho conuenit, protinus boni ſucci eſſe.

Quæ inflent, aut inflammationem leuent.
CAP. XXVI.

INflant autem omnia fere legumina, omnia pinguia, omnia dulcia, omnia iurulenta, muſtum, atque etiam id vinum, cui nihil adhuc ætatis acceſſit. Ex oleribus allium, cepa, braſſica, omnesq́; radices, excepto ſiſere & paſtinaca, bulbi, ficus etiam aridæ, ſed magis virides, vuæ recentes, nuces omnes, exceptis nucleis pineis, lac, omnisq́; caſeus, quicquid deinde ſubcrudum aliquis aſſumpſit. Minima inflatio fit ex venatione, aucupio, piſcibus, pomis, oleis, conchylijs, ouis vel mollibus, vel ſorbilibus, vino

no vetere. Fœniculum verò & anethum inflationes etiam leuant.

Quæ res aut calefaciant, aut refrigerent.
CAP. XXVII.

AT calefaciũt piper, sal, caro omnis iurulenta, alliũ, cepa, ficus arida, salsamentũ, vinum, & quo meracius est, eo magis. Refrigerant olera, quorum crudi caules assumuntur, vt intubus, & lactuca. Item coriandrum, cucumis, elixa cucurbita, beta, mora, cerasa, mala austera, pira fragilia, caro elixa, præcipueq; acetum, siue cibus ex eo, siue potio assumitur.

Quæ res intus facile vitientur, vel minime corrumpantur. CAP. XXVIII.

FAcile autem intus corrũpuntur, panis fermentatus, & quisquis alius quàm ex tritico est, lac, mel, ideoq; lactaria atq; omne pistoriũ opus, teneri pisces, ostrea, olera, caseus, et recens, & vetus, crassa vel tenera caro, vinũ dulce, mulsum, defrutum, passum, quicquid deinde vel iurulẽtum est, vel nimis dulce, vel nimis tenue. At minime intus vitiantur, panis sine fermento, aues, & eæ potius duriores, aurati pisces: neque solum aurata pura, aut scarus, sed etiam lolligo, locusta, polypus. Item bubula, omnisq; dura caro, eademq; aptior est, si macra, si salsa est, omniaq; salsamenta, cochleæ, murices, purpuræ, vinum austerum, vel resinatum.*

* lactãtia

Quæ res aluum moueant. CAP. XXIX.

AT aluum mouent, panis fermentatus, magisq; si cibarius vel hordeaceus est, braßica,

ca, si subcruda est, lactuca, anethum, nasturtiũ, ocymum, vrtica, portulaca, radicula, capparis, allium, cepa, malua, lapathum, beta, asparagus, cucurbita, cerasia, mora, vua, omnia mitia, ficus etiam arida, sed magis viridis, vuæ recẽtes, pingues, minutæ aues, cochleæ, garum, salsamenta, ostrea, pelorides, echini, musculi, & omnes fere conchulæ, maximeq; ius earum, saxatiles, & omnes teneri pisces, sepiarum atramentũ, si qua caro assumitur pinguis eadem, vel iurulenta, vel elixa, aues, quæ natant, mel crudum, lac, * lactaria omnia, mulsum, vinum dulce, vel salsum, aqua tenera, omnia tepida, dulcia, pinguia, elixa, iurulenta, salsa, diluta.

* lactãtia

Quæ res aluum astringant. CAP. XXX.

Panis.

Contra astringunt, panis ex siligine, vel ex simila, magis si sine fermẽto est, magis etiã si vstus est, intenditurq; vis eius etiam si bis coquitur. Pulticula vel ex alica, vel ex panico, vel ex milio, itemq; ex iisdem sorbitio, & magis si hæc antè fricta sunt. Lenticula, cui vel beta, vel intubus, vel ambubeia vel plantago adiecta est, magisq; etiam, si illa antè fricta est, per se etiã intubus, vel ex plantagine vel ambubeia fricta, minuta olera, braßica bis decocta, dura oua, magisq; si assa sunt, minutæ aues, merula, palumbus, magisq; si in posca decoctus est, graues omnes aues, quæ magis currũt, quàm volant: lepus, caprea, iecur ex his quæ seuum habent, maximeq; bubulum, ac seuum ipsum, caseus,

ſeus, qui vehementior vetuſtate fit, vel ea mutatione quam in caſeo tranſmarino videmus, aut ſi recens eſt ex melle, mulſo'ue decoctus. Item mel coctum, pira immatura, ſorba, magiſq; ea, quæ torminalia vocantur, mala cydonia, & punica, oleæ vel albæ vel permaturæ, myrta, palmulæ, purpuræ, murices, vinum reſinatum vel aſperum, item meracum, acetum, mulſum quod inferbuit, item defrutum, paſſum, aqua vel tepida, vel præfrigida, dura, id eſt ea quæ tarde putreſcit, ideoq; pluuia potiſſimum, omnia dura, macra, auſtera, aſpera, toſta, & in eadem carne aſſa potius quàm elixa.

Quæ res vrinam mouent. CAP. XXXI.

VRinam autem mouent, quæcunq; in horto naſcentia boni odoris ſunt, vt apium, ruta, anethum, ocymum, menta, hyſſopum, aneſum, coriandrum, naſturtium, eruca, fœniculum. Præter hæc aſparagus, capparis, nepeta, thymum, ſatureia, lapſana, paſtinaca, magiſq; agreſtis, radicula, ſiſer, cepa. Ex venatione maxime lepus, vinum tenue, piper & rotundum & longum, ſinapi, abſynthium, nuclei pinei.

Quæ res ſomnum moueant, aut ſenſus excitent. CAP. XXXII.

SOmno verò aptum eſt papauer, lactuca, maximeq; æſtiua, cuius cauliculus iam lacte repletus eſt, morum, porrum. Senſus excitant nepeta, thymum, ſatureia, hyſſopum, præcipueq; pulegium, ruta & cepa.

Quæ

Quæ res corpus aut erodant, aut reprimant, aut refrigerent, aut calefaciant, aut durent, aut emolliant. CAP. XXXIII.

*EVocare verò materiam multa admodum possunt. Sed ea quæ ex peregrinis medicamentis maxime constant, alijsq; magis quàm quibus ratione victus succurritur, opitulantur, in præsentia differã. Ponam ea verò, quæ prompta, & his morbis (de quibus protinus dicturus sum) apta corpus erodunt, & sic ex eo, quod mali est, extrahunt. Habent autem hanc facultatem semina erucæ, nasturtij, radiculæ, præcipue tamen omnium sinapi. Salis quoque & fici eadem vis est. Leniter verò simul & reprimunt & molliunt lana succida * ex aceto vel vino, cui oleum adiectum est, contritæ palmulæ, furfures in salsa aqua, vel aceto decocti. At simul reprimunt, & refrigerant, herba muralis, parthenium, vel perdicium appellant, serpyllum, pulegium, ocymum, herba sanguinalis, quam Græci πολύγονον vocant, portulaca, papaueris folia, capreoliq; vitium, coriandri folia, hyoscyamũ, muscus, siser, apium, solanum, quàm στρύχνον Græci vocant, brassicæ folia, intubus, plantago, fœniculi semen, contrita pira vel mala, præcipueq; cydonia, lenticula, aqua frigida, maximeq; pluuialis, vinum, acetum, & ex horum aliquo magis, madens vel panis, vel farina, vel spongia, vel cinis, vel lana succida, vel etiam linteolum, creta cimolia, gypsum, melinum, myrteum, rosa,*

*vel aceto vel vino, quo oleũ adi.

Herba sanguinalis.

acerb

acerbum oleum, verbenarum contusa cum teneris caulibus folia, cuius generis sunt olea, cupressus, myrtus, lentiscus, tamaris, ligustrum, rosa, rubus, laurus, hedera, punicum malum. Sine frigore autem reprimunt cocta mala cydonia, malicorium, aqua calida, in qua verbenæ coctæ sunt, quas suprà proposui, puluis vel ex fece vini, vel ex myrti folijs, amaræ nuces. Calefacit verò ex qualibet farina cataplasma, siue ex tritici, siue ex farris, siue hordei, siue erui, vel lolij, vel milij, vel panici, vel lenticulæ vel fabæ, vel lupini, vel lini, vel fœni græci, vbi ea deferbuit, calidaq; imposita est. Valentior tamen ad id omnis farina est ex mulso, quàm ex aqua cocta. Præterea cyprinum, irinum, medulla, adeps ex felle iuncta oleo, magisq; si vetus est, sal, nitrũ, git, piper, quinquefolium, fereq; quæ vehementer & reprimunt, & refrigerant. Durant quæ calefaciunt & digerunt, & emolliunt. Præcipueq; ad emolliendũ potest cataplasma ex lini vel fœni græci semine. His autem omnibus & simplicibus & permixtis variè medici vtuntur, vt magis quid quisq; persuaserit sibi appapareat, quàm quid euidenter cõpererit.

LIBER III.

De morborum generibus. CAP. I.

PROVISIS *omnibus, quæ pertinent ad vniuersa genera morborũ, ad ſingulorum curationes veniam. Hos autem in duas ſpecies Græci diuiſerunt, aliosq́; ex his acutos, alios longos eſſe dixerunt. Ideoq́; quoniam non ſemper eodem modo reſpondebant, eoſdem alij inter acutos, alij inter longos retulerunt. Ex quo plura eorum genera eſſe manifeſtum eſt. Quidam enim breues vtique ſunt, qui cito vel tollunt hominem, vel ipſi cito finiuntur. Quidam longi, ſub quibus neque ſanitas in propinquo, neque exitium eſt. Tertiumq́; genus eorum eſt, qui modò acuti, modò longi ſunt. Idq́; non in febribus tantummodo, in quibus frequentiſsimum eſt, ſed in alijs quoque fit. Atque etiam præter hos, quartum eſt, quod neq; acutum dici poteſt, quia non perimit: neque vtique longum, quia ſi occurritur, facile ſanatur. Ego cum de ſingulis dicam, cuius quiſque generis ſit, indicabo. Diuidam autem omnes in eos, qui in totis corporibus conſiſtere videntur, & eos qui oriuntur in partibus. Incipiã à prioribus, pauca de omnibus præfatus. In nullo quidem morbo minus fortuna ſibi vendicare, quàm* *fortuna ars poteſt, vtpote cùm repugnante* natura, nihil medicina proficiat. Magis tamẽ ignoſcendum medico eſt parum proficienti in acutis morbis,*

bis, quàm in longis. Hic enim breue ſpatium eſt, intra quod ſi quod auxilium non profuit, æger extinguitur. Ibi & deliberationi & mutationi remediorum tempus patet, adeo vt raró, ſi inter initia medicus acceſſit, obſequens æger ſine illius vitio pereat. Longus tamen morbus cum penitus inſedit, quod ad difficultatem pertinet, acuto par eſt. Et acutus quidem, quò vetuſtior eſt, longus autem quò recentior, eò facilius curatur. Alterum illud ignorari non oportet, quòd non omnibus ægris eadem auxilia conueniunt. Ex quo incidit, vt alia atque alia ſummi autores, quaſi ſola vendicauerint, prout cuique ceſſerant. Oportet itaque vbi aliquid non reſpondit, non tanti putare autorem, quanti ægrum, & experiri aliud atque aliud. Sic tamen, vt in acutis morbis citò mutetur, quod nihil prodeſt: in longis, quos tempus vt facit, ſic etiam ſoluit, non ſtatim condemnetur, ſi quid non ſtatim profuit. Minus verò remouendum, ſi quid paulum ſaltem iuuat, quia profectus tempore expletur.

Quomodo morbi cognoſcãtur, & an increſcant, an conſiſtant, an minuantur: & qua ratione ab initio, qui languere incipit, curari debeat.

CAP. II.

PRotinus autem inter initia ſcire facile eſt, quis acutus morbus, quis longus ſit: non in his ſolis in quibus ſemper ita ſe habet, ſed in his quoque in quibus variat. Nam vbi ſine intermiſsionibus acceſsiones & dolores graues

vrget, acutus morbus est. Vbi lenti dolores, lentæ'ue febres sunt, & spatia inter accessiones porriguntur, accedunt'q; ea signa, quæ in priore volumine exposita sunt, longum hunc futurum esse manifestum est. Videndum etiam est, morbus an increscat, an consistat, an minuatur, quia quædam remedia increscentibus morbis, plura inclinantibus conueniunt. Eaq; quæ decrescentibus apta sunt, vbi acutus increscens vrget, in remissionibus potius experienda sunt. Increscit autem morbus, dum grauiores dolores accessionesq; veniunt, hæq; & antè quàm proximæ reuertuntur, & postea desinunt. Atque in longis quoq; morbis etiam tales notas non habentibus, scire licet increscere, si somnus incertus est, si deterior concoctio, si fœdiores deiectiones, si tardior sensus, si pigrior mens, si percurrit corpus frigus aut calor, si idem magis pallet. Ea vero quàm contraria his sunt, decedentis eius notæ sunt. Præter hæc in acutis morbis serius æger alendus est, nec nisi iam inclinatis, vt primò dempta materia impetum frangat. In longis maturius, vt sustinere spatium * affecturi mali possit. Ac si quando is non in toto corpore, sed in parte est, magis tamen ad rem pertinet vim totius corporis molliri, quàm propriæ partes ægræ sanentur. Multum etiam interest, ab initio quis recte curatus sit, an perperam, quia curatio minus his prodest, in quibus assiduè frustra fuit. Si quis temere habitus, adhuc integris

* aduenturi

virib

viribus viuit, admota curatione momento restituitur. Sed cùm ab his cœperim, quæ notas quasdam futuræ aduersæ valetudinis exhibent, curationum quoque principium ab animaduersione eiusdem temporis faciam. Igitur si quid ex his quæ proposita sunt, incidit, omnium optima sunt, quies, & abstinentia. Si quid bibendum, aqua. Idq́; interdum vno die fieri satis est. Interdum, si terrentia manent, biduo. proximeq́; abstinentiam sumendus est cibus exiguus, bibenda aqua, postera die etiam vinum, deinde inuicem alternis diebus, modò aqua, modò vinum, donec omnis causæ metus finiatur. Per hæc enim sæpe instans grauis morbus discutitur. Plurimiq́; falluntur, dum se primo die protinus sublaturos languorem, aut exercitatione, aut balneo, aut coacta deiectione, aut vomitu, aut sudationibus, aut vino sperant. Non quo non interdum id incidat, aut non decipiat, sed quò sæpius fallat, solaq́; abstinentia sine vllo periculo medeatur. Cum præsertim etiam pro modo terroris moderari liceat, & si leuiora indicia fuerint, satis sit à vino tantum abstinere: quod subtractum, plus quàm si cibo aliquid dematur, adiuuat: si paulò grauiora, facile sit, non aquam tantum bibere, sed etiam cibo carnem subtrahere. Interdũ panis quoq; minus quàm pro consuetudine assumere, humidoq́; cibo esse contentum, & olere potissimum. Satisq́; sit tum ex toto à cibo, à vino, ab omni motu corporis abstinere, cum vehe-

mentes notæ terruerunt. Neque dubium est quin vix quisquam, qui non dissimulauit, sed per hæc mature morbo occurrit, ægrotet.

De Febrium generibus.
CAP. III.

ATque hæc quidem sanis facienda sunt, tantum causam metuentibus. sequitur verò curatio febriũ, quod & in toto corpore, & vulgare maxime morbi genus est. Ex his vna quotidiana, altera tertiana, altera quartana est. Interdum etiam longiore circuitu quædã redeunt, sed id raro euenit. In prioribus & morbi sunt, & medicina. At quartanæ quidem simpliciores sunt. Incipiunt fere ab horrore, deinde calor erumpit, finitaq; febre biduum integrum est, ita quarto die reuertitur. Tertianarum verò duo genera sunt. Alterum eodem modo quo quartana & incipiens & desinens, illo tantum interposito discrimine, quòd vnum diem præstat integrum, tertio redit. Alterũ longe perniciosius, quod tertio quidem die reuertitur, ex octo autẽ & quadraginta horis, fere sex & triginta per accessionem occupat, interdum etiam vel minus vel plus, neq; ex toto in remissione desistit, sed tantũ leuius est. Id genus pleriq; medici hemitritæõ appellãt. Quotidianæ verò variæ sunt, & multiplices. Aliæ enim protinus à calore incipiũt, aliæ à frigore, aliæ ab horrore. Frigus voco, vbi extremæ partes membrorum inalgescũt: Frigus. Horror.

horror

horrorē, vbi totum corpus intremit. Rursus aliæ sic desinunt, vt ex toto sequatur integritas: aliæ sic, vt aliquantum quidem minuatur ex febre, nihilominus tamen quædā reliquiæ remaneant, donec altera accessio accedat, ac sæpe aliæ vix quicquam, aut nihil remittant, sed ita vt continuent. Deinde aliæ feruorem ingentem habent, aliæ tolerabilem, aliæ quotidie pares sunt; aliæ impares, atq; inuicem altero die leniores, altero vehemētiores, aliæ tēpore eodem postridie reuertuntur, aliæ vel serius vel celerius, aliæ diem noctemq; accessionē et decessionē implent, aliæ minus, aliæ plus, aliæ cùm decedūt sudorē mouent, aliæ non mouent: atq; aliâs per sudorem ad integritatem venitur, aliâs corpus tantum imbecillius redditur. Accessiones etiam, modò singulæ singulis diebus fiunt, modò binæ, pluresve concurrunt. Ex quo sæpe euenit, vt quotidie plures accessiones, remissionesq; sint. Sic tamen vt vnaquæq; alicui priori respondeat. Interdum verò accessiones quoq; confunduntur, sic vt notari neq; tempora earum, neque spatia possint. Neq; verum est, quod dicitur à quibusdam, nullam febrem inordinatam esse, nisi aut ex vomica, aut ex inflammatione, aut ex vlcere. Facilior enim semper curatio foret, si hoc verum esset. Sed quod euidentes caussæ faciunt, facere etiam abditæ possunt. Neq; de re, sed de verbo controuersiam mouent. Qui cùm aliter aliterq; in eodē morbo febres accedant, non easdē inordinate re-

dire, ſed alias, aliasq́; ſubinde oriri dicunt. Quod tamen ad curandi rationem nihil pertineret, etiam ſi verè diceretur. Tempora quoq; remiſſionum modò liberalia, modò vix vlla ſunt.

De curationũ diuerſis generibus. CAP IIII.

*ET febrium quidem ratio maxime talis eſt. Curationũ verò diuerſa genera ſunt, prout autores aliqui habẽt. Aſclepiades officium eſſe medici dicit, vt tutò, vt celeriter, vt iucũdè curet. Id notum eſt, ſed ferè periculoſa eſſe nimiũ, & feſtinatio & voluptas ſolet. Qua verò moderatione vtendũ ſit, vt quantum fieri poteſt omnia iſta cõtingant, prima ſemper habita ſalute in ipſis partibus curationũ conſiderandũ erit. Et ante omnia quæritur, primis diebus æger qua ratione continendus ſit. Antiqui medicamentis quibuſdam datis concoctionem moliebantur, eò quòd cruditatẽ maxime horrebant: deinde eam materiam, quæ lædere videbatur, ducẽdo ſæpius aluum ſubtrahebant. Aſclepiades medicamenta ſuſtulit, aluum non toties, ſed ferè tamen in omni morbo ſubduxit. Febre verò ipſa præcipuè ſe ad eius remedium vti profeſſus eſt. Conuellendas enim vires ægri putauit, luce, vigilia, ſiti ingenti: ſic, vt ne os quidem primis diebus elui ſineret. Quo magis falluntur, qui per omnia iucundam eius diſciplinam eſſe contendunt. *His enim vlterioribus quidem diebus cubãtis etiam luxuriæ ſubſcripſit: primis verò tortoris vicem exhibuit. Ego autem medicamentorum dari potiones,*

* *Et is enim*

potiones, & aluū duci non nisi raro debere, concedo. Et id non ideo tamen agendū, vt ægri vires conuellantur, existimo: quoniam ex imbecillitate summum periculum est. Minui ergo tantam materiam superātem oportet, quæ naturaliter* digeritur, vbi nihil noui accedit. Itaq; abstinendus à cibo primis diebus est, in luce habendus æger, nisi infirmus interdiu est, quoniam corpus ista quoq; digerit, isq; cubare quàm maximo conclaui debet. Quod ad sitim verò somnumq; pertinet, moderandum est, vt interdiu vigilet: noctu, si potest, conquiescat: ac neq; potet, neq; nimium siti crucietur. Os etiam eius elui potest, vbi & siccum est, et ipsi fœtet, quamuis id tempus aptum potioni non est. Commodeq; Erasistratus dixit, sæpe inferiore parte humorem non requirente, os & fauces requirere, neq; ad rem male haberi ægrum pertinere. Ac primò quidem sic tenendus est. Optimum verò medicamentum est, opportunè cibus datus, qui quando primùm dari debeat, quæritur. Plerique ex antiquis tarde dabant, sæpe quinto die, sæpe sexto, & id fortasse vel in Asia, vel in Aegypto cœli ratio patitur. Asclepiades vbi ægrum triduo per omnia fatigarat, quarto die cibo destinabat. At Themison nuper, non quando cœpisset febris, sed quando desisset, aut certè leuata esset, considerabat, & ab illo tempore expectato die tertio, si non accesserat febris, statim: si accesserat, vbi ea vel desierat, vel si aßidue inhærebat,

* detrahatur

bat, si certè se inclinauerat, cibum dabat. Nihil autem horum vtiq; perpetuum est. Nam potest primo die primus cibus dandus esse, potest secundo, potest tertio, potest non nisi quarto, aut quinto, potest post vnam accessionem, potest post duas, potest post plures. Refert enim qualis morbus sit, quale corpus, quale cælum, quæ ætas, quod tempus anni. Minimeq; in rebus multum inter se differentibus, quod intermittendum non est, perpetuum esse præceptum temporis potest. In morbo qui plus virium aufert, celerius cibus dandus est, itemq; eo cœlo, quo magis digerit. Ob quam causam in Aphrica, nullo die æger abstineri recte videtur. Maturius etiam puero, quàm iuueni, æstate, quàm hyeme dari debet. Vnum illud & semper & vbiq; seruandum est, vt ægri vires subinde assidens medicus inspiciat, & quamdiu supererunt, abstinentia pugnet: si imbecillitatem vereri cœperit, cibo subueniat. Id enim eius officium est, vt ægrum neq; superuacua materia oneret, neq; imbecillitatem *fame perdat. Idq; apud Erasistratum quoq; inuenio, qui quamuis parum docuit, quãdo venter, quando corpus ipsum exinaniretur, dicendo tamen hæc esse visenda, et tum cibum dandum, cum corpori deberetur: satis ostendit, dum vires superessent, dari non oportere: ne deficerent, consulendum esse. Ex his autem intelligi potest ab vno medico multos non posse curari, eumq; (si artifex est) idoneum esse, qui non multum ab æ-

*fami prodat

gro

gro recedit. Sed qui quaestui seruiunt, quoniam is maior ex populo est, libenter amplectuntur ea praecepta, quae sedulitatem non exigunt, vt in hac ipsa re. Facile est enim dies, vel accessiones numerare his quoq;, qui aegrum raro vident. ille assideat necesse est, qui quod solum opus est, visurus est, quando nimis imbecillus futurus sit, nisi cibum acceperit. In pluribus tamen ad initium cibi dies quartus aptissimus esse consueuit. Est autem alia etiam de diebus ipsis dubitatio, quoniam antiqui potissimũ impares sequebantur, eosq́;, tanquam tunc de aegris iudicaretur, κρίσιμους nominabant. Hi erant dies tertius, quintus, septimus, nonus, vndecimus, quartusdecimus, vnus & vigesimus, ita vt summa potentia septimo, deinde quartodecimo, deinde vni & vigesimo daretur. Igitur sic aegros nutriebant, vt dierum imparium accessiones expectarent, deinde postea cibum quasi leuioribus accessionibus instantibus darent, adeo vt Hippocrates, si alio die febris desisset, recidiuam timere sit solitus. Id Asclepiades iure vt vanum repudiauit, neq; in vllo die, quia par, impar'ue esset, his vel maius, vel minus periculum esse dixit. Interdum enim peiores dies pares fiunt, & opportunius post earum accessiones cibus datur. Nonnunquam etiam in ipso morbo, dierum ratio mutatur, fitq; grauior, qui remissior esse consueuerat, atq; ipse quartusdecimus par est, in quo esse magnam vim antiqui fatebantur. Qui cum octauum

Dies impares.

octauum primi naturam habere contenderent, vt ab eo secundus septenarius numerus inciperet, ipsi sibi repugnabant, non octauum, neq; decimum, neq; duodecimum diem sumendum quasi potentiorem. Plus enim tribuebant nono & vndecimo. Quod cùm fecissent sine vlla probabili ratione, ab vndecimo non ad tertiumdecimum, sed ad quartumdecimum transibant. Est etiam apud Hippocratem, ei quem septimus dies liberaturus sit, quartum esse grauissimum. Ita illo quoq; autore in die pari & grauior febris esse potest, & certa futuri nota. Atq; idem alio loco quartum quemq; diem, vt in vtrumq; efficacissimum apprehendit, id est, quartum, septimum, vndecimum, quartumdecimum, decimumseptimum, in quo & ab impari ad paris rationem transit: & ne hoc quidem propositum conseruauit, cùm à septimo die vndecimus, non quartus, sed quintus sit: adeo apparet quacunq; ratione ad numerum respeximus, nihil rationis sub illo quidem autore reperiri. Verùm in his quidē antiquos tunc celebres admodum Pythagorici numeri fefellerunt, cùm hic quoq; medicus non numerare dies debeat, sed ipsas accessiones intueri, & ex his coniectare, quando dandus cibus sit. Illud autem magis ad rem pertinet, scire, tum'ne oporteat dari, cum iam bene venæ conquieuerunt, aut etiam num manentibus reliquijs febris. Antiqui enim quàm integerrimus corporibus alimentum offerebant. Asclepiades inclinata

Sed si octauus primi naturā habet: vndecim° quartus, non quintus erit.

nata

*nata quidem febre, sed adhuc tamen inhærente. In quo*vanam rationē secutus est, non quò non sit interdum maturius cibus dandus, si maturè timetur altera accessio: sed quò scilicet quàm sanissimo dari debeat. Minus enim corrumpitur quod integro corpori infertur. Neq; tamen *verum est, quod Themisoni videbatur, si duabus horis integer futurus esset æger, satius esse tunc dare, vt ab integro corpore potissimum diduceretur. Nam si diduci tam celeriter posset, id esset optimum. Sed cùm hoc breue tempus nō præstet, satius esse principia cibi à decedente febre quàm reliquias ab incipiēte excipi, ita, si longius tempus secundum est, quàm integerrimo dandus est: si breue, etiam antequā ex toto integer fiat. Quo loco verò integritas est, eodem est remissio, *quæ maxime in febre continua potest esse. At hic quoq; quæritur, vtrum tot horæ expectandæ sint, quot febrem habuerunt, an satis sit, primam partem earum præteriri, vt ægris iucundius insidat, quibus interdum non vacat. Tutissimum est autem ante totius accessionis tempus præterire, quamuis vbi longa febris fuit, potest indulgeri ægro maturius, dum tamen antè minime pars dimidia prætereatur. Idq; non in ea sola febre, de qua proxime dictum est, sed in omnibus ita seruandum est.*

* vnam

*non vanum est

*siqua

De febrium speciebus, & singularum curationibus: & primò, quando cibus febricitantibus dandus sit.

CAP. V.

Hæc

HAec magis per omnia genera febriũ perpetua sunt, nunc ad singulas earum species descendam. Igitur si semel tantum accessit, deinde desijt, eaq; vel ex inguine, vel ex lassitudine, vel ex æstu, alia've simili re fuit, sic vt interior nulla caussa metum fecerit, postero die cum tempus accessionis ita transijt, vt nihil mouerit, cibus dari potest. At si ex alto calor venit, & grauitas vel capitis vel præcordiorum secuta est, neq; apparet quid corpus confuderit, quamuis vnam accessionem secuta integritas est, tamen quia tertiana timeri potest, expectandus est dies tertius: & vbi accessionis tempus præterijt, cibus dandus est, sed exiguus, quia quartana quoq; timeri potest. Et die quarto demum, si corpus integrum est, eo cum fiducia vtendum. Si verò postero, tertio've, aut quarto die secuta febris est, scire licet morbũ esse. Sed tertianarum, quartanarũq;, quarum & certus circuitus est, & finis integer, & quia liberaliter quieta tempora sunt, expeditior ratio est: de quibus suo loco dicam. Nunc verò eas explicabo, quæ quotidie vrgent. Igitur tertio quoq; die cibus ægro commodissimè datur, vt alter febrem minuat, alter viribus subueniat. Sed his dari debet, si quotidiana febris est, quæ ex toto desinat, simul atq; corpus integrũ factum est. si quamuis nõ accessiões, febres tamen iunguntur, & quotidie quidẽ increscũt, sed sine integritate tamẽ remittunt, cùm corpus ita se habet, vt maior remissio nõ expectetur.

ctetur. Si altero die grauior, altero leuior accesſio eſt, poſt grauiorem. Ferè verò grauiorẽ acceſsionem leuior nox ſequitur: quò fit, vt grauiorẽ acceſsionẽ nox quoq; triſtior antecedat. At ſi continuatur febris, neq; leuior vnquã fit, & dari cibum neceſſe eſt, quãdo dari debeat, magna quidẽ diſſenſio eſt. Quidam, quia ferè remiſsius matutinum tẽpus ægris eſt, tunc putant dandũ. Quod ſi reſpondet, non quia mane eſt, ſed quia remiſſio eſt ægris, dari debet. Si verò ne tunc quidem vlla requies ægris eſt, hoc ipſo peius id tempus eſt, quòd cùm ſua natura melius eſſe debeat, morbi vitio non eſt, ſimulq; inſequitur tẽpus meridianum: à quo cum omnis æger ferè peior fiat, timeri poteſt, ne ille magis etiam, quàm ex conſuetudine vrgeatur. Igitur alij veſpere tali ægro cibum dant. Sed cùm eo tempore ferè peſsimi ſint, qui ægrotant, verendum eſt, ne ſi quid tunc mouerimus, fiat aliquid aſperius. Ob hæc ad mediam noctem decurro, id eſt finito iam grauiſsimo tempore, eodemq; longiſsimè diſtante, ſecuturis verò antelucanis horis, quibus omnes ferè maximè dormiunt: deinde matutino tempore, quod natura ſua leuiſsimum eſt. Si verò febres vagæ ſunt, quia verendum eſt, ne cibum ſtatim ſubſequantur, quandocunq; quis ex acceſsione leuatus eſt,* tunc debet aſſumere. At ſi plures acceſsiones eodem die veniunt, conſiderare oportet, pares'ne per omnia ſint, (quod vix fieri poteſt) an impares. Si per omnia pares ſunt, poſt

Febres vagæ.

* hunc

eam

eam potius accessionem cibus dari debet, quæ non inter meridiem & vesperem desinit. Si impares sunt, considerandum est, quo distent. Nam si altera grauior, altera leuior est, post grauiorē dari debet: si altera longior, altera breuior, post longiorem: si altera grauior, altera longior est, considerandum est, vtra magis affligat, illa vi, an hæc tempore, & post eam dandus est. Sed planè plurimum interest, quantæ, qualesq; inter eas remissiones sint. Nā si post alteram febrem motio manet, post alteram integrum corpus est: integro corpore, cibo tempus aptius est. Si semper febricula manet, sed alterum tamen longius tempus remissionis est, id potius eligendum est, adeo vt vbi accessiones continuantur, protinus inclinata priore dandus cibus sit. Etenim perpetuum est, ad quod omne cōsilium dirigi potest, cibum quàm maxime semper ab accessione futura reducere, & hoc saluo, dare quàm integerrimo corpori. Quod non inter duas tantum, sed etiam inter plures accessiones seruabitur. Sed cùm sit aptissimum tertio quoq; die cibum dare, tamen si corpus infirmum est, quotidie dandus est; multoq; magis si continentes febres sine remissione sunt, quanto magis corpus affligunt, aut si duæ pluresve accessiones eodem die veniunt. Quæ res efficit, vt & à primo die protinus cibus dari quotidie debeat. Si protinus venæ conciderunt, & sæpius eodem die, si inter plures accessiones subinde vis corpori deest. Illud

tamen

tamen in his seruandum est, vt post eas febres minus cibi detur, post quas, si per corpus liceret, omnino non daretur. Cùm verò febris instet, incipiat, augeatur, consistat, decedat, deinde in decessione consistat, aut finiatur, scire licet, optimum cibo tempus esse febre finita: deinde cùm decessio eius consistit: tertium si necesse est, quandocunq; decedit, cætera omnia periculosa esse. Si tamen propter infirmitatem necessitas vrget, satius esse consistente iam incremento febris aliquid offerre, quàm increscente. Satius esse instante, quàm incipiente: cum eo tamen, vt nullo tempore is qui deficit, non sit sustinendus. Neq; Hercule satis est, ipsas tantum febres medicum intueri, sed etiam totius corporis habitum, & ad eum dirigere curationem, seu supersunt vires, seu desunt, seu quidam mali affectus interueniunt. Cùm verò semper ægros securos agere conueniat, vt corpore tantùm, non etiam animo laborent, tum præcipuè, vbi cibum sumpserunt. atque si qua sunt, quæ exasperatura eorum animos sunt, optimum est, *ea dum ægrotant eorum notitiæ subtrahere. Si id fieri non potest, sustinere tamen post cibum vsque somni tempus, & cum experrecti sunt, tum exponere.

*eadem ægrotantium notitiæ sub.

Quando potiones febricitantibus dari expediat. CAP. VI.

SEd de cibo facilior quidem cum ægris ratio est, quorum sæpe stomachus hunc respuit, etiam si mens concupiscit. De potione verò in-

gens pugna est, eoq; magis, quo maior febris est. Hæc enim sitim accēdit, et tum maxime aquam exigit, cum illa periculosissima est. Sed docendus æger est, vbi febris conquieuerit, protinus sitim quoq; quieturam, longioremq́; accessionem fore, si quod ei datum fuerit alimentum. Ita celerius eum desinere sitire, qui non bibit. Necesse est tamen quanto facilius etiam sani famem, quàm sitim sustinent, tanto magis ægris in potione, quàm in cibo indulgere. Sed primo quidem die nullus humor dari debet, nisi subito sic venæ conciderunt, vt cibus quoq; dari debeat. Secundo verò, cæterisq; etiam, quibus cibus non dabitur, tamen si magna sitis vrgebit, potio dari potest. Ac ne illud quidem ab Heraclide Tarentino dictum ratione caret, vbi aut bilis ægrū, aut cruditas male habet, expedire quoq; per medicas potiones misceri nouam materiam corruptæ. Illud videndum est, vt qualia tempora cibo leguntur, talia potioni quoq; : vbi sine illo datur, deligantur, aut cum ægrum dormire cupiemus. Quod ferè sitis prohibet. Satis autem conuenit, cum omnibus febricitātibus, nimius humor alienus sit, tum præcipue esse fœminis, quæ ex partu in febres inciderunt. Sed cum tempora cibo potioniq; febris & remissionis ratio det, non est expeditissimū scire quando æger febricitet, quando melior sit, quando deficiat. Sine quibus dispensari illa non possunt.

Venarum pulsus. Venis enim maxime credimus fallacissimæ rei, quia sæpe istæ leniores, celeriores'ue sunt, & ætate

ætate & sexu, & corporum natura. Et plerunq; satis sano corpore, si stomachus infirmus est, nonnunquam etiam incipiente febre subeunt et quiescunt, vt imbecillus is videri poßit, cui facile laturo grauis instat acceßio. Contrà sæpe eas concitat, & resoluit sol, & balneum, & exercitatio, & metus, & ira, & quilibet alius animi affectus, adeo, vt cùm primum medicus venit, solicitudo ægri dubitantis quomodo ille se habere videatur, eas moueat. Ob quam caussam periti medici est, non protinus vt venit apprehẽdere manu brachium, sed primum residere hilari uultu, percunctariq; quemadmodum se habeat, & si quis eius metus est, eum probabili sermone lenire, tum deinde eius corpori manum admouere. Quas venas autem conspectus medici mouet, quàm facile mille res turbant. Altera res est, cui credimus calor, æque fallax. Nam hic quoq; excitatur æstu, labore, somno, metu, solicitudine. Igitur intueri quidem etiam ista oportet. Sed his non omnia credere, ac protinus quidem scire non febricitare eum, cuius venæ naturaliter ordinatæ sunt, teporq; talis est, qualis esse sanis solet. Non protinus autẽ sub calore motuq; febrem sese concipere, sed ita, si summa quoq; arida inæqualiter cutis est, si calor et in fronte est, & ex*imis præcordijs oritur, si spiritus ex naribus cum feruore prorumpit, si color aut rubore, aut pallore nouo mutatus est, si oculi graues, & aut persicci, aut subhumidi sunt, si sudor cum fit, inæqualis est, si

Officium medici.

*intimis

venæ non æquis interuallis mouentur. Ob quam caussam medicus neq; in tenebris, neq; à capite ægri debet residere, sed illustri loco aduersus eum, vt omnes notas ex vultu quoq; cubantis perspiciat. Vbi verò febris fuit, atq; decreuit, expectari oportet, num tẽpora, partes'ue corporis aliæ paulum madescant, quæ sudorem venturum esse testentur. Ac si qua nota est, tunc demũ dare potui calidam aquam, cuius salubris effectus est, si sudorẽ per omnia membra diffundit. Huius autem rei caussa continere æger sub veste satis multa manus debet, eademq; crura, pedesq́; contegere, qua male plerique ægros in ipso impetu febris, pessimeq́; vbi ardens ea est, male habent. Si sudare corpus cœpit, linteũ tepefacere oportet, paulatimq; singula membra detergere. At vbi sudor omnis finitus est, aut si is nõ venit, vbi quàm maxime potuit, idoneus esse cibo æger videtur, sub veste leniter vngendus est, tum detergẽdus, deinde ei cibus dandus. Cibus autem febricitantibus humidus est aptissimus, aut humori certe quàm proximus, vtiq; ex materia quàm leuissima, maximeq́; sorbitio, eaq́; si magnæ febres fuerunt, quàm tenuissima esse debet. Mel quoq; despumatum huic rectè adijcitur, quo corpus magis nutriatur: sed id, si stomachũ offendit, superuacuum est, sicut ipsa quoq; sorbitio. Dari verò in vicem eius potest, vel intrita ex aqua calida, vel alica elota, si firmus est stomachus: & compressa aluus ex aqua mulsa: si vel ille languet,

vel

vel hæc profluit, ex posca. Et primo quidem cibo ita satis est: secundo verò aliquid adijci potest, ex eodē tamen genere materiæ vel olus, vel conchylium, vel pomum. Et dum febres quidem increscunt, hic solus idoneus cibus est. Vbi verò aut desinunt, aut leuantur, semper quidem incipiendum est ab aliquo ex materia leuissima: adijciendum verò aliquid ex media, ratione habita subinde & virium hominis & morbi. Ponendi verò ægro varij cibi (sicut Asclepiades præcepit) tum demum sunt, vbi fastidio vrgetur, neq; satis vires sufficiunt, vt paulum ex singulis degustando famem vitet. At si neq; vis, neq; cupiditas deest, nulla varietate solicitandus æger est, ne plus assumat, quàm concoquat Neq; verū est, quod ab eo dicitur, facilius concoqui cibos varios: eduntur enim facilius, ad concoctionē autem materiæ, genus & modus pertinent. Neque inter magnos dolores, vt neq; increscente morbo tutū est ægrū cibo impleri, sed vbi inclinata iam in melius valetudo est. Sunt aliæ quoq; obseruationes in febribus necessariæ, atque id quoq; videndum est, quod quidam solum præcipiunt, an astrictum corpus sit, an profluat: quorū alterum strangulat quod continet, alterum digerit. Nam si astrictum est, ducenda aluus est, mouenda vrina, eliciendus omni modo sudor. In hoc genere morborum sanguinem etiam misisse, concussisse vehementibus gestationibus corpus, in lumine habuisse, imperasse famem, sitim, vigiliam pro-

dest. Vtile est etiam ducere in balneum, prius demittere in solium, tum vngere, iterum ad solium redire, multaq; aqua fouere inguina, interdum etiam oleum in solio cum aqua calida miscere, vti cibo rarius & serius tenui, simplici, molli, calido, exiguo, maximeq; oleribus, qualia sunt, lapathum, vrtica, malua, vel iure etiam concharum, musculorum'ue, aut locustarum, neq; danda caro, nisi elixa est. At potio esse debet magis liberalis, & ante cibum, & post hunc, & cum hoc vltrà quàm sitis coget. Poteritq; à balneo etiam pinguius aut dulcius dari vinum, poterit semel aut bis interponi Græcum salsum. Contrà verò si corpus profluet, sudor coërcendus, quies adhibenda erit, tenebris, somnoq; quandocunq; volet vtendum, non nisi leui gestatione corpus agitandum, & pro genere mali subueniendum. Nam si venter fluit, aut si stomachus non continet, vbi febris decreuit, liberaliter oportet aquam tepidam potui dare, & vomere cogere, nisi aut fauces, aut præcordia, aut latus dolet, aut uetus morbus est. Si vero sudor exercet, duranda cutis est vel nitro, vel sale, quæ cum oleo miscentur. At si leuius id vitium est, oleo corpus vngēdum est: si vehementius, rosa vel melino, vel myrteo, cui vinum austerum sit adiectum. Quisquis autem fluore æger est, cùm venit in balneum, prius vngendus, deinde in solium demittendus est. Si in cute uitium est, frigida quoque, quàm calida aqua melius vtetur. Vbi ad cibum ventum est,

dari

dari debet is valens, frigidus, siccus, simplex, qui quàm minime corrumpi poßit, panis tostus, caro assa, vinum asperum, vel certè subausterum. Si venter profluit, calidum: si sudores nocent, vomitusq; sunt, frigidum.

Quomodo pestilentes febres curari debeant. CAP. VII.

DEsiderat etiam propriam animaduersionem in febribus pestilentiæ casus. In hanc minime vtile est, aut fame, aut medicamẽtis vti, aut ducere aluum. Si vires sinunt, sanguinem mittere optimum est, præcipueq; si cum dolore febris est. Si id parum tutum est, vbi febris aut tenuata est, aut leuata est, vomitu pectus purgare. Sed in hoc maturius, quàm in alijs morbis, ducere in balneum opus est, vinum calidum & meracius dare, & omnia glutinosa. Inter quæ quoque carnem generis eiusdem. Nam quo celerius eiusmodi tempestates corripiũt, eo maturius auxilia, etiam cum quadam temeritate rapienda sunt. Quòd si puer est qui laborat, neq; tantũ robur eius est, vt sanguis mitti poßit, siti ei vtendum est, ducẽda aluus, vel aqua, vel ptisanæ cremore, tum demum is leuibus cibis nutriendus. Et ex toto, non sic pueri, vt viri curari debent. Ergo, vt in alio quoque genere morborum, parcius in his agendum est. Non facilè sanguinem mittere, non facilè ducere aluum, non cruciare vigilia, fame'ue, aut nimia siti, non uino curare satis conuenit. Vomitus post febrem eliciendus est, deinde

dandus cibus ex leuißimis, tum is dormiat: postero quoque die si febris manet, abstineatur. Tertio ad similem cibum redeat. Dandaq; opera est, quantũ fieri potest, vt inter opportunam abstinentiam cibosq; opportunos, obmißis cæteris nutriatur. Si verò ardens febris extorret, nulla medicamenti danda potio est, sed in ipsis acceßionibus, oleo & aqua refrigerandus est, quæ miscenda manu sunt donec albescant, & conclaui tenendus, quò multum & purũ aërem trahere poßit, neq; multis vestimentis strangulandus, sed admodum leuibus tantum velandus est. Possunt etiam super stomachum imponi folia uitis in aqua frigida tincta. Ac ne siti quidẽ nimia vexandus est, alendus maturius est, id est, à die tertio, & ante cibum ijsdem perungẽdus. Si pituita in stomacho coit, inclinata iam acceßione, vomere cogendus est, & tunc dandum frigidum olus, aut pomũ ex his, quæ stomacho conueniunt. Si siccus manet stomachus protinus vel ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ cremor dandus est, cum quo recens adeps cocta sit. Cùm verò in summo incremento morbus est, vtiq; non ante diem quartum magna siti antecedente, frigida aqua copiose præstanda est, vt bibat etiam vltra satietatem: & cùm iam venter & præcordia vltra modum repleta, satisq; refrigerata sunt, vomere debet. Quidam ne vomitum quidem exigunt, sed ipsa aqua frigida tantum ad satietatẽ data pro medicamento vtuntur. Vbi vtrumlibet factum

est,

est, multa veste operiendus est, & collocandus vt dormiat. Fereq; post longam sitim & vigiliam, post multam satietatem, post infractum calorem plenus somnus venit, per quem ingens sudor effunditur, idq; præsentissimum auxilium est. Sed in his tamen, in quibus præter ardorem, nulli dolores, nullus præcordiorum tumor, nihil prohibens, vel in thorace, vel in pulmone, vel in faucibus, non ulcus, non deiectio, non profluuium alui fuit. Si quis autem in huiusmodi febre leuiter tussit, is neq; vehementi siti conflictatur, neq; bibere aquam frigidam debet, sed eo modo curandus est, quo in cæteris febribus præcipitur.

Curatio semitertianę febris, quę hemitritęos dicitur. CAP. VIII.

AT vbi id genus tertianæ est, quod hemitritæon Medici appellant, magna cura opus est, ne id fallat. Habet enim plerunq; frequentiores accessiones, decessionesq;, ut aliud morbi genus uideri possit: porrigitq; febris inter horas uigintiquatuor et trigintasex, ut quod idē est, non idem esse uideatur. Et magnopere necessariū est, neq; dari cibū, nisi in ea remissione, quæ uera est: & ubi ea uenit, protinus dari, plurimiq; sub alterutro curantis errore subitò moriuntur: ac nisi magnopere aliqua res prohibet, inter initia sanguis mitti debet, tum dari cibus, qui neq; incitet febrem, & tamen longū eius spatium sustineat.

Curatio lentarum febrium CAP. IX.

NOnnunquam etiam lentæ febres sine ulla

remiſsione corpus tenent, ac neq; cibo, neque ulli remedio locus eſt. In hoc caſu medici cura eſſe debet, ut morbum mutet. Fortaſſe enim curationi opportunior fiet. Sæpe igitur ex aqua frigida, cui oleum ſit adiectum, corpus eius pertractandum eſt, quoniam interdum ſic euenit, ut horror oriatur, & fiat initium quoddam noui motus, exq́; eo, cùm magis corpus incaluit, ſequatur etiam remiſsio. In his frictio quoq; ex oleo & ſale ſalubris uidetur. At ſi diu frigus eſt & torpor, & iactatio corporis, non alienum eſt in ipſa febre dare mulſi tres aut quatuor cyathos, uel cum cibo uinum bene dilutum. Intenditur enim ſæpe ex eo febris, & maior ortus calor, ſimul & priora mala tollit, & ſpem remiſsionis in ea curatione oſtendit. Neque hercules iſta curatio noua eſt, qua nunc quidam traditos ſibi ægros (qui ſub cautioribus medicis trahebantur) interdum contrarijs remedijs ſanant. Siquidem apud antiquos quoq; ante Herophilum & Eraſiſtratum, maximeq́; poſt Hippocratem fuit* πέτρωμ quidam, qui febricitantem hominem, ubi acceperat, multis ueſtimentis operiebat, ut ſimul calorē ingentem, ſitimq́; excitaret. Deinde ubi paulum remitti cœperat febris, aquam frigidam potui dabat: ac ſi mouerat ſudorem, explicuiſſe ſe ægrū iudicabat: ſi non mouerat, plus etiam aquæ frigidæ ingerebat, & tum uomere cogebat. Si alterutro modo febre liberauerat, protinus ſuillam aſſam, & uinū homini dabat. Si non liberauerat,

*Petro

decoq

decoquebat aquam ſale adiecto, eamq́; bibere cogebat, vt mouendo ventrem purgaret. Et intra hæc omnis eius medicina erat. Eaq́; non minus grata fuit his, quos Hippocratis ſucceſſores non refecerant, quàm nunc eſt his quos Herophili, vel Eraſiſtrati æmuli, diu tractos non expedierunt. Neque ideo tamen non eſt temeraria iſta medicina, quia plures, ſi protinus à principijs excepit, interemit. Sed cùm eadem omnibus conuenire non poſſint, ferè quos ratio non reſtituit, temeritas adiuuat. Ideoq; eiuſmodi medici melius alienos ægros, quàm ſuos nutriunt. Sed eſt circũſpecti quoq; hominis, & nouare interdum, & augere morbum, & febres accendere, quia curationem vbi id quod eſt non recipit, poteſt recipere id quod futurum eſt.

Remedia in febribus ad capitis dolorem, & præcordiorum inflammationem, & ariditatem, & ſcabritiem linguæ. CAP. X.

CONſiderandũ etiam eſt febres'ne ſolæ ſint, an alia his quoque mala accedant: id eſt, num caput doleat, num lingua aſpera, num præcordia intẽta ſint. Si capitis dolores ſunt, roſam cum aceto miſcere oportet, & in id ingerere, deinde habere duo pitacia, quæ latitudinem frontis longitudinemq́; æquent. Ex his inuicem alterum in aceto & roſa habere, alterũ in fronte, aut intinctã ijſdem lanam ſuccidam imponere. Si acetum offendit, pura roſa vtendum eſt. Si roſa ipſa lædit, oleo acerbo: ſi iſta parũ iuuant, teri poteſt

vel

vel iris arida, vel nuces amaræ, vel quælibet herba ex refrigerãtibus. Quorum quidlibet ex aceto impositum dolorem minuit, sed magis aliud in alio. Iuuat etiam panis cum papauere iniectus, vel cum rosa, cerussa, spuma'ue argẽti. Olfacere quoq; vel serpyllum, vel anethum non alienum est. At si in præcordijs inflammatio & dolor est, primò superimponenda sunt cataplasmata reprimentia, ne si calidiora fuerint, plus eò materiæ concurrat. Deinde vbi prima inflammatio se remisit, tunc demum ad calida & humida veniendum est, vt ea quæ remanserint, discutiant. Notæ verò inflammationis sunt quatuor, rubor & tumor, cum calore & dolore. Quo magis errauit Erasistratus, qui febrem nullam sine hac esse dixit. Ergo si sine inflammatione dolor est, nihil imponẽdum est. Hunc enim statim ipsa febris soluit. At si neq; inflammatio, neq; febris, sed tantum præcordiorum dolor est, protinus calidis & siccis fomentis vti licet. Si verò lingua sicca est, & scabra, detergenda primum penicillo est ex aqua calida. Deinde vngenda mistis inter se rosa & melle. Mel purgat, rosa reprimit, simulq; siccescere non sinit. At si scabra non est, sed arida, vbi penicillo detersa est, vngi rosa debet, cui ceræ sit paulum adiectum.

Remedia contra frigus, quod febrem præcedit.
CAP. XI.

SOlet etiã ante febres esse frigus, idq; vel molestissimũ morbi genus est. Vbi id expectatur,

tur, omni potione prohibendus æger est. Hæc enim paulo antè data multum mali adijcit. Item maturius veste multa tegendus est: admouenda partibus his, pro quibus metuimus, sicca & calida fomenta, sic, ne statim vehementissimi calores incipiant, sed paulatim increscant. Perfricandæ quoq; eæ partes manibus vnctis ex vetere oleo sunt, eiq; adijciendum aliquid ex calefacientibus. Contentiq; medici quidã vna frictione etiam ex quolibet oleo sunt. In harum febrium remissionibus, nonnulli tres aut quatuor sorbitionis cyathos, etiamnum vltrà manente febre, dant. Deinde, ea bene finita, reficiunt stomachũ cibo frigido, & leni. Ego tum hoc puto tentandum, cum parum cibus semel, & post febrem datus prodest. Sed curiose perspiciendum est, ne tempus remissionis decipiat. Sæpe enim in hoc quoque genere valetudinis iam minui febris videtur, & rursus intenditur. Itaque ei remissioni credendũ est, quæ etiam immoratur, & iactationem fœtoremq; quendam oris (quem ὄζην Græci vocant) minuit. Illud satis cõuenit, si quotidie pares accessiones sunt, quotidie paruum cibum dandum: si impares, post grauiorem cibum, post leuiorem, aquam mulsam.

Curatio horroris in febribus. CAP. XII.

Horror autẽ eas ferè febres antecedit, quæ certum habent circuitũ, & ex toto remittuntur. Ideoq; tutissimæ sunt maximè quæ curationes admittunt. Nam vbi incerta tempora neq; cur-* * *maxime*

sunt,

ſunt, neq; alui ductio, neq; balneum, neq; vinum, neq; medicamentum aliud recte datur. Incertum eſt enim quando febris ventura ſit: ita fieri poteſt, vt ſi ſubitò venerit, ſumma in eo pernicies ſit, quod auxilij cauſſa ſit inuẽtum. Nihilq; aliud fieri poteſt, quàm vt primis diebus bene abſtineat æger, deinde ſub deceſſu febris eius, quæ grauiſsima eſt, cibum ſumat. At vbi certus circuitus eſt, facilius omnia illa tentantur, quia facilius proponere nobis & acceſsionum & deceſsionum vices poſſumus. In his autem cùm veterauerunt, vtilis fames non eſt. Primis tantũmodo diebus ea pugnandum eſt, deinde diuidenda curatio eſt, & antè horror, tum febris diſcutienda. Igitur cum primùm aliquis inhorruit, & ex horrore incaluit, dare ei oportet potui tepidam

Vomitus. aquam, ſubſalſam, & vomere eum cogere. Nam ferè talis horror ab his oritur, quæ bilioſa in ſtomacho reſederunt. Item faciendũ eſt, ſi proximo quoq; circuitu æquè ceſsit. Sæpe enim ſic diſcutitur. Iamq; quod genus febris ſit, ſcire licet. Itaq; ſub expectatione proximæ acceſsionis, quæ inſtare tertia poteſt, deducendus in balneũ eſt, dandaq; opera eſt, vt per tempus horroris in ſolio ſit. Si ibi quoq; ſenſerit, nihilominus idem ſub expectatione acceſsionis quartæ faciat, ſiquidem eo quoq; modo ſæpe id diſcutitur: ſi nec balneũ quidem profuit, ante acceſsionẽ allium edat, aut bibat calidam aquam cum pipere, ſiquidem ea quoque aſſumpta calorem mouent, qui horrorem

non

non admittit. Deinde eo modo, quo in frigore præceptum est, antequàm inhorrescere possit, operiatur. Fomentisq; protinus validioribus totum corpus circundare conuenit, maximeq; inuolutis extinctis testis & titionibus. Si nihilominus horror perruperit, multo oleo calefacto inter ipsa vestimenta perfundatur, cui æquè ex calefacientibus aliquid sit adiectum, abhibeaturq; frictio, quantam is sustinere poterit, maximeq; in manibus & pedibus, & spiritum ipse contineat, neque desistendum est etiam si horror est. Sæpe enim pertinacia iuuantis, malum corporis vincit. Si quid euomuit, dãda aqua tepida, iterumq; vomere cogendus est, vtendumq; eisdẽ est, donec horror finiatur. Sed præter hæc, ducenda aluus est, si tardius horror quiescet: siquidem id quoque exonerato corpori prodest. Vltima quoque post hæc auxilia sunt, gestatio & frictio. Cibus autem in eiusmodi morbis maxime dandus est, qui mollem aluum præstet, caro glutinosa, vinum cum dabitur austerum.

Curatio quotidianę febris. CAP. XIII.

HAec ad omnes circuitus febrium pertinent, discernendæ tamen singulæ sunt, sicut rationem habent dissimilem. Si quotidiana est, triduo primo magnopere abstinere oportet, tum cibis altero quoq; die vti. Si res inueterauerit, post febrem experiri balneum & vinum, magisq; si horrore sublato hæc superest.

Curat

Curatio tertianę febris. CAP. XIIII.

SI tertiana verò, quæ ex toto intermittit, aut quartana est, medijs diebus & ambulationibus vti oportet, alijsq; exercitationibus & vnctionibus. Quidam ex antiquioribus medicis Cleophantus, in hoc genere morborum, multo ante accessionem caput ægri multa calida aqua perfundebat, deinde vinum dabat. Quod quamuis pleraq; eius viri præcepta secutus est Asclepiades, rectè tamen præterijt. Est enim anceps. Ipse, si tertiana febris est, tertio die post accessionem dicit aluum duci oportere, quinto post horrorem vomitum elicere, deinde post febrem (sicut illi mos erat) adhuc calidis dare cibum, & vinum. Sexto die in lectulo detineri. Sic enim fore, ne septimo die febris accedat. Id sæpe fieri posse verisimile est. Tutius tamẽ est vt ipso ordine vtamur. Tria remedia, vomitus, alui ductionis, vini potus per triduum, id est, die tertio, & quinto, & septimo tentare, nec vinum nisi post accessionem die septimo bibat. Si verò primis diebus discussus morbus non est, inciditq; in vetustatem, quo die febris expectabitur, in lectulo se contineat, post febrem perfricetur, tum cibo assumpto bibat aquam: postero die, quo cibo vacat & ab exercitatione vnctioneq;, aqua tantum contentus conquiescat. Et id quidem optimum est. Si verò imbecillitas vrgebit, & post febrem vinum, & medio die paulum cibi debebit assumere.

Curat

Curatio quartanę febris. CAP. XV.

EAdem in quartana facienda sunt. Sed cùm hæc tarde admodũ finiatur, nisi primis diebus discussa est, diligentius ab initio præcipiendum est, quid in ea debeat fieri. Igitur si cui cum horrore febris accesſit, eaq́; desijt, eodem die, & postero tertioq́; continere se debet, & aquã tantummodo calidã primo die post febrẽ sumere, biduo proximo, quantum fieri potest, ne hanc quidem. Si quarto die cum horrore febris reuertitur, vomere, sicut antè præceptũ est: deinde post febrem modicũ cibum sumere, vini quadrantem. Postero tertioq́; die abstinere, aqua tantummodo calida (si sitiet) assumpta: septimo die balneo frigus præuenire, abstinere, continere se debet, & aqua tantummodo calida, si sitiet: ac tùm ita septimo die balneo frigus præuenire: si febris redierit, ducere aluum: vbi ex eo corpus cõquieuerit, inunctione vehementer perfricari, eodem modo sumere cibum, & vinum biduo proximo se abstinere, frictione seruata: decimo die rursus balneum experiri: & si postea febris accesſit, æquè perfricari, vinum copiosius bibere: ac si proximum est, quies tot dierum, vt abstinentia cum cæteris quæ præcipiuntur, febrem tollant. Si verò nihilominus remanet, aliud ex toto sequendum est curationis genus. Idq́; agẽdum, vt quod diu sustinendum est, corpus facilè sustineat. Quominus etiam curatio probari Heraclidis Tarentini debet, qui primis diebus ducendã aluum,* *nono

deinde abstinendum vsq; in septimum diem dixit. Quod vt sustinere aliquis possit, tamẽ etiam febre liberatus vix refectioni valebit. Adeo si febris sæpius accesserit, concidet. Igitur si tertiodecimo die morbus remanebit, balneum neq; ante febrem, neque post eam tentandum erit, nisi interdum iam horrore discusso. Horror ipse per eadem quæ suprà præscripta sunt, expugnandus. Deinde post febrem oportebit vngi, & vehementer perfricari, cibum & validum & fortiter assumere, vino vti quantum libebit, postero die cum satis quieuerit, ambulare, exerceri, vngi, perfricari fortiter, cibum accipere sine vino. Tertio die abstinere. Quo die verò febrem expectabit, antè surgere, & exerceri: dareq; operam non oportet, vt in ipsam exercitationẽ tempus febris incurrat. Sic enim sæpe illa discutitur. At si in opere occupauit, tum demum se recipere. In eiusmodi valetudine medicamenta sunt, oleum, frictio, exercitatio, cibus, vinum. Si vẽter astrictus est, soluendus est. Sed hæc facilè validiores faciunt, si imbecillitas occupauit, pro exercitatione gestatio est. Si ne hanc quidem sustinet, adhibenda tamen frictio est: si hæc quoque vehemens onerat, intra quietem, & vnctionẽ, & cibum sistendum est, dandaq; opera est, ne qua cruditas in quotidianam id malum vertat. Nam quartana neminem iugulat, sed si ex ea facta quotidiana est, in malis æger est. Quod tamẽ nisi culpa vel ægri vel curantis * nonnunquam fit.

*nunquã

Curatio

Curatio duarum quartanarum. CAP. XVI.

ATsi duæ quartanæ sunt, neq; hæ, quas proposui, exercitationes adhiberi possunt, aut ex toto quiescere opus est: aut si id difficile est, leuiter ambulare, considere dilig̃eter inuolutis pedibus & capite. Quoties febris accessit et desijt, cibum modicum sumere & vinum: reliquo tempore nisi imbecillitas vrget, abstinere. Aut si duæ febres penè iunguntur, post vtranq; cibum sumere. Deinde vacuo tempore & moueri aliquid, & post vnctionẽ cibo vti. Cum verò vetus quartana raro, nisi vere soluatur, vtiq; eo tẽpore attendendum est, ne quid fiat, quod valetudinem impediat. Prodestq; in vetere quartana mutare subinde victus genus, à vino ad aquam, ab aqua ad vinũ, à lenibus cibis ad acres, ab acribus ad lenes transire, esse radicẽ, deinde vomere, iure'ue pulli gallinacei ventrem resoluere, oleum adfrictiones adijcere, calefacientia ante accessionẽ sorbere, vel aceti cyathos duos, vel vnum synapis, cum tribus Græci vini salsi, vel mista paribus portionibus, & in aqua diluta, piper, castoreum, laser, myrrham. Per hæc enim similiáq; corpus agitandum est: vt moueatur ex eo statu quo detinetur. Si febris quieuit, diu meminisse eius diei conuenit, eoq; vitare frigus, calorem, cruditatem, lassitudinem. Facile enim reuertitur, nisi à sano quoq; aliquandiu timetur.

Curatio quotidianę febris, quę ex quartana facta sit. CAP. XVII.

AT si ex quartana quotidiana facta est, cum id vitio inciderit, per biduum abstinere oportet, frictione vti, aquam tantummodo vesperi potui dare, tertio die sæpe fit, ne febris accedat, sed siue fuit, siue non fuit, cibus post accessionis tempus est dandus: at si manet, per biduum abstinentia, quãta maxime imperari corpori potest, fricatione quotidie vtendum est.

De tribus insaniæ generibus, & primo de eius curatione, quæ à Græcis φρενῖτις dicitur.

CAP. XVIII.

ET febriũ quidem ratio exposita est. Supersunt verò alij corporis affectus, qui huic superueniunt, ex quibus eos, qui certis partibus assignari non possunt, protinus iungam. Incipiam ab insania, primamq; huius ipsius partem aggrediar, quæ & acuta, & in febre est, Græci φρενῖτιν appellant. Illud ante omnia scire oportet, interdum in accessione ægros desipere, & loqui aliena. Quod non quidẽ leue est, neq; incidere potest, nisi in febre vehementi, non tamen æquè pestiferum est. Nam plerunq; breue esse consueuit, leuatoq; accessionis impetu, protinus mens redit. Neq; id genus morbi remedium aliud desiderat, quàm quod in curanda febre præceptum

Phrenitis. est. Phrenitis verò tum demum est, cum continua dementia esse incipit, aut cum æger quamuis adhuc sapiat, tamen quasdam vanas imagines accipit: perfecta est, vbi mens illis imaginibus addicta est. Eius autem plura genera sunt. Siquidẽ

ex

ex Phreneticis alij hilares, alij tristes sunt, alij facilius continentur, & intra verba desipiunt, alij consurgunt, & violenter quædam manu faciunt: atq; ex his ipsis alij nihil nisi impetu peccant, alij etiam artes adhibent, summamq; spem sanitatis in captandis maiorum operum occasionibus præbent, sed exitu deprehenduntur. Ex his autem eos qui intra verba desipiunt, aut leuiter etiam manu peccant, onerare asperioribus coërcitionibus superuacuum est. Eos verò, qui violentius se gerunt, vincire cõuenit, ne vel alteri vel sibi noceant. Neq; credendum est, si vinctus aliquis, dum leuari vinculis cupit, sanũ iam se fingat, quamuis prudẽter & miserabiliter loquatur, quoniam is dolus insanientis est. Ferè verò antiqui tales ægros in tenebris habebant, eò quòd eis contrarium esset exterreri, & ad quietẽ animi tenebras ipsas conferre aliquid iudicabant. At Asclepiades, tanquã tenebris ipsis terrentibus, in lumine habendos esse dixit: neutrum tamen perpetuum est. Alium enim lux, alium tenebræ magis turbant, reperiunturq; in quibus nullum discrimẽ deprehendi vel hoc, vel illo modo poßit. Optimum itaq; est vtrunq; experiri, & habere eum, qui tenebras horret, in luce, eum qui lucem, in tenebris. At vbi nullum tale discrimen est, æger si vires habet, loco lucido, si non habet, obscuro cõtinendus est. Remedia verò adhibere, vbi maxime furor vrget, superuacuũ est: simul enim febris quoque increscit. Itaque

tum nihil nisi continendus æger est. Vbi verò
vires patitur, festinãter subueniendum est. Ascle-
piades perinde esse dixit, his sanguinẽ mitti, ac
si trucidentur: rationem hanc secutus, quòd neq;
insania esset, nisi febre intenta: neq; sanguis, nisi
in remißione eius rectè mitteretur. Sed ipse in
his somnum multa frictiõe quæsiuit, cum & in-
tentio febris somnũ impediat, & frictio non ni-
si in remißione eius vtilis sit. Itaq; hoc quoq; au-
xilium debuit præterire. Quid igitur est? Multa
in præcipiti periculo rectè fiunt, aliâs omitten-
da. Et cõtinuata quoq; febris habet tempora, qui-
bus etsi non remittit, non tamen crescit. Estq;
hoc, vt non optimum, sic tamen secundum reme-
tempus dij genus. Quod si vires ægri patiantur, sanguis
quoq; mitti debet. Nec minus deliberari potest,
an aluus ducenda sit, tum interposito die conue-
nit caput ad cutem tondere, deinde aqua fouere,
in qua verbenæ aliquæ decoctæ sint, vel ex re-
primentibus: aut prius fouere, deinde tondere et
iterum fouere, ac nouißime rosa caput naresq́;
implere, offerre etiam naribus rutam, ex aceto
contritam, mouere sternutamenta medicamentis
in id efficacibus. Quæ tamen facienda sunt in
his, quibus vires non desunt. Si verò imbecilli-
tas est, rosa tantum caput, adiecto serpyllo, simi-
liq; aliquo madefaciendum est. Vtiles etiam in
quibuscunq; viribus herbæ duæ sunt, Solanum
& Muralis, simul ex vtraq; succo expresso ca-
put impleatur. cum se febris remiserit, frictione
vtendum

vtendum est, parcius tamen in his, qui nimis hilares, quàm in his qui nimis tristes sunt. Aduersus omnium autem sic insanientium animos, gerere se pro cuiusq; natura necessariũ est. Quorundam enim vani metus leuandi sunt, sicut in homine prædiuite famem timente *accidit, cui *incidit subinde falsæ hæreditates nuntiabantur. Quorundam audacia coërcenda est, sicut in his fit, in quibus continendis plagæ quoque adhibentur. Quorundam etiam intempestiuus risus & obiurgatione & minis prohibendus est. Quorundam discutiendæ tristes cogitatiões, ad quod symphoniæ, & cymbala, strepitusq; proficiunt. Sæpius tamen assentiendum, quàm repugnandum est, paulatimq; & non euidenter ab his, quæ stultè dicentur, ad meliora mens eius abducenda est. Interdum etiam elicienda ipsius intentio, vt fit in hominibus studiosis literarum, quibus liber legitur, aut rectè, si delectantur, aut perperam, si idipsum eos offendit. Emendando enim, conuertere animum incipiunt. Quinetiam recitare, si qua meminerunt, cogendi sunt. Ad cibum quoq; quosdam non desiderantes reduxerunt hi, qui inter epulantes eos collocauerunt. Omnibus verò sic affectis, somnus & difficilis, & præcipuè necessarius est. Sub hoc enim pleriq; sanescunt. Prodest ad id, atq; etiam ad mentem ipsam componendam, crocinum vnguentum cum irino in caput datum. Si nihilominus vigilant hi, quidam somnũ moliuntur, potui

dando aquam, in qua papauer, aut hyoscyamos decocta sit: alij mandragoræ mala puluino subijciunt, alij vel amomum, vel sycamini lacrymam fronti inducunt. Hoc nomen apud medicos reperio. Sed cum Græci morum sycaminum appellant, mori nulla lacryma est. Sic verò significatur lacryma arboris in Aegypto nascentis, quam ibi morosycon appellant. Plurimi decoctis papaueris corticibus, ex ea aqua subinde spongia os, & caput fouent. Asclepiades ea superuacua esse dixit, quoniam in lethargum sæpe * conuerterent. Præcipit autem vt primo die à cibo, potione, somno abstineretur, vespere ei daretur potui aqua, tunc frictio admoueretur lenis, ita vt ne manum quidem qui fricaret, vehementer imprimeret: postero deinde die ijsdem omnibus factis, vesperi ei daretur sorbitio * ex aqua, rursusq; frictio adhiberetur. Per hanc enim nos consecuturos, vt somnus accedat. Id interdum fit, & quidē adeo, vt illo confitente nimia frictio etiā lethargi periculū afferat. Sed si sic somnus non accessit, tum demum illis medicamentis accersendus est, habita scilicet eadem moderatione, quæ hic quoq; necessaria est, ne quē obdormire volumus, excitare postea non possimus. Confert etiam aliquid ad somnū * Silanus iuxtà cadens, vel gestatio post cibum & noctu, maximeq; suspēsi lecti motus. Neq; alienum est, si neq; sanguis antè missus est, neq; mens constat, neq; somnus accedit, occipitio inciso cucurbitulam

* compellerent.

* & aqua

* saliens Georgius Val. Silanū pro riuo exponit.

bitulam admouere. Quæ quia leuat morbum, potest etiam somnum facere. Moderatio autem in cibo quoq; adhibēda. Nam neq; implendus æger est, ne insaniat, neq; ieiunio vtiq; vexandus est, ne imbecillitate in cardiacum incidat. Opus est autem cibo infirmo, maximeq; sorbitione, potione aquæ mulsæ, cuius ternos cyathos bis hyeme, quater æstate dedisse satis est. Alterum genus insaniæ est, quod spatium longius recipit, quia ferè sine febre incipit, leues deinde febriculas excitat, & consistit in tristitia, quam videtur bilis atra contrahere. In hac vtilis detractio sanguinis est. Si quid hanc prohibet, prima est abstinentia, secūda per album veratrum vomitumq; purgatio, post vtrumlibet adhibenda bis die frictio est. Si magis valet, frequens etiam exercitatio. In ieiuno vomitus, cibus sine vino dandus ex media materia est. Quam quoties posuero, scire licet etiam ex infirmissima dari posse, dum ne ea sola quis vtatur, valentissima tantummodo esse remouenda. Præter hæc seruanda aluus est quàm tenerrima, remouendi terrores, et potius bona spes afferenda, quærenda delectatio ex fabulis ludisq;, quibus maximè capi sanus assueuerat. Laudāda si qua sunt ipsius opera, & ante oculos eius ponenda. Leuiter obiurganda vana tristitia. Subinde admonendus in his ipsis rebus, quæ solicitant, cur non potius lætitiæ, quàm solicitudinis caussa sit. Si febris quoq; accessit, sicut aliæ febres curanda est.

Tertium insaniæ genus est ex his longissimum; adeo vt vitam ipsam non impediat, quod robusti corporis esse consueuit. Huius autem ipsius species duæ sunt. Nam quidã imaginibus, non mente falluntur, qualem insanientem Aiacem vel Orestem poëtarum fabulæ ferũt: quidam animo desipiunt. Si imagines fallunt, ante omnia videndum est, tristes an hilares sint. In tristitia nigrum veratrum deiectionis caussa, in hilaritate album, ad vomitum excitandum dari debet. Idq; si in potione non accepit, pani adijciendum est, quo facilius fallat. Nam si bene se purgauerit, ex magna parte morbum leuabit. Ergo etiam si semel datum veratrum, parum profecerit, interposito tempore iterum dari debet. Neq; ignorare oportet, leuiorem esse morbum cum risu, quàm serio insanientium. Illud quoq; perpetuum in omnibus morbis, vbi ab inferiore parte purgandus aliquis est, vẽtrem eius antè soluendum esse: vbi à superiore, comprimẽdum. Si verò consilium insanientem fallit, tormentis quibusdam optime curatur. Vbi perperam aliquid dixit, aut fecit, fame, vinculis, plagis coërcendus est. Cogendus est & attendere, & ediscere aliquid, & meminisse. Sic enim fiet, vt paulatim metu cogatur considerare quid faciat. Subitò etiam terreri & expauescere, in hoc morbo prodest. Et ferè quicquid animum vehementer perturbat. Potest enim quædam fieri mutatio, cum ab eo statu mens in quo fuerat, abducta est. Interest

tereſt etiam ſi ipſe ſine cauſſa ſubinde rideat, an mœſtus, dimiſſusq́; ſit. Nam dementis hilaritas terroribus his (de quibus ſuprà dixi) melius curatur. Si nimia triſtitia eſt, prodeſt lenis, ſed multa bis die frictio. Item per caput aqua frigida infuſa, demiſſumq́; corpus in aquam & oleum. Illa communia ſunt, inſanientes vehementer exerceri debere, multa frictiõe vti, neq; pinguem carnem, neq; vinum aſſumere, cibis vti poſt purgationem ex media materia quàm leuiſsimis. Non oportere eſſe vel ſolos, vel inter ignotos, vel inter eos, quos aut contemnant, aut negligant, mutare debere regiones, & ſi mens redit, annua peregrinatiõe eſſe iactandos. Rarò, ſed aliquando tamen, ex metu delyrium naſcitur. Quod genus inſanientium ſpecie ſimiliq́; victus genere curandum eſt, præterquàm quòd in hoc inſaniæ genere ſolo rectè vinum datur.

Cardiaci morbi curatio. CAP. XIX.

HVic morbo præcipuè contrarium eſt id genus, quod Cardiacum à Græcis nominatur, quamuis ſæpe ad eum phrenetici tranſeunt. Siquidem mens in illis labat, in hoc conſtat. Id autem nihil aliud eſt, quàm nimia imbecillitas corporis, quod ſtomacho lãguente, immodico ſudore digeritur. Licetq́; protinus ſcire id eſſe, vbi venarum exigui, imbecilliq́; pulſus ſunt. Sudor autem ſupra conſuetudinẽ, & modo & tempore, ex toto thorace & ceruicibus, atq; etiam capite prorumpit, pedibus tantummodo & cruribus

bus ſiccioribus atq; frigentibus. At vbi id morbi genus eſt, curatio prima eſt, ſupra præcordia imponere quæ reprimant cataplaſmata: ſecũda, ſudorem prohibere. Id præſtat acerbum oleum vel roſa, vel melinum aut myrteum. Quorum aliquo corpus leuiter perungendum, ceratumq́; ex aliquo horum tum imponendũ eſt. Si ſudor vincit, delinendus homo eſt, vel gypſo vel argenti ſpuma, vel cimolia creta, vel etiam ſubinde horum puluere reſpergendus. Idem præſtat puluis ex contritis aridi myrti vel rubi folijs, aut ex auſteri, & boni vini arida fece. Pluraq́; ſimilia ſunt, quæ ſi deſunt, ſatis vtilis eſt quilibet ex via puluis iniectus. Super hæc verò quo minus corpus inſudet, leui veſte debet eſſe contectus, loco non calido, feneſtris patentibus, ſic, vt perflatus quoq; aliquis accedat. Tertium auxilium eſt imbecillitati iacentis, vino ciboq́; ſuccurrere. Cibus non multus quidem, ſed ſæpe tamen nocte ac die dandus eſt, vt nutriat, neq; oneret. Is eſſe debet ex infirmiſsima materia, et ſtomacho aptus. Niſi autem neceſſe eſt, ad uinum feſtinare non oportet. Si verendum eſt ne deficiat, tum & intrita ex hoc, & hoc ipſum auſterum quidem, ſed tamen tenue meracum. Egelidum ſubinde et liberaliter dandum eſt adiecta polenta, ſi modo is æger parum cibi aſſumit. Idq́; vinum eſſe debet, neq; nullarum viriũ, neq; ingentium: recteq́; tota die ac nocte, vel tres heminas æger bibet. Si vaſtius corpus eſt, plus etiam. Si cibum non

accipit, perunctum antè perfundere aqua frigida conuenit, & tum dare. Quòd si stomachus resolutus parum continet, et ante cibum & post eum sponte vomere oportet, rursusq; post vomitum, cibum sumere. Si ne id quidem manserit, sorbere vini cyathum, interpositaq; hora sumere alterum: si id quoq; stomachus reddiderit, totum corpus bulbis contritis superillinendum est. Qui vbi inaruerunt, efficiunt, vt vinum in stomacho contineatur, exq; eo toti corpori calor, venisq; vis redeat. Vltimum auxilium est, in aluum ptisanæ vel alicæ cremorem ex inferioribus partibus *indere, siquidem id quoq; vires tuetur. *inijcere Neq; alienum est, naribus quoq; æstuantis admouere, quod reficiat, id est rosam, & vinum. Et si qua in extremis partibus frigent, vnctis & calidis manibus fouere. Per quæ si consequi potuimus, vt & sudoris impetus minuatur, & vita prorogetur, incipit iam tempus ipsum esse præsidio. Vbi in tuto esse videtur, verendum est tamen, ne ad eandem imbecillitatem citò recidat. Itaq; vino tantum remoto, quotidie validiorem cibum debet assumere, donec satis virium corpori redeat.

De Lethargo, & eius curatione. CAP. XX.

ALter quoq; morbus est, aliter phrenetico contrarius. In illo difficilis somnus, prompta ad omnem audaciã mens est: at in hoc marcor, & inexpugnabilis penè dormiendi necessitas, (λήθαργον Græcè nominant) atq; id quoq; genus

genus acutum est, & nisi succurritur, celeriter iugulat. Hos ægros quidam subinde excitare nituntur, admotis his, per quæ sternutamenta euocantur, & his, quæ odore fœdo mouent, qualis est pix cruda, lana succida, piper, veratrum, castoreum, acetum, allium, cepa, iuxtà etiam galbanum incendunt, aut pilos, aut cornu ceruinum. Si id non est, quodlibet aliud. Hæc enim cùm comburuntur, odorem fœdum mouent. Tharrias verò quidam accessionis esse id malum dixit, leuariq; cùm ea decessit. Itaq; eos qui subinde excitant sine vsu, male habere. Interest autem in decessione expergiscatur æger, an cùm febris non leuetur, aut leuata quoq; ea somnus vrgeat. Nã si expergiscitur, adhibere ei vt sopito superuacuum est. Neq; enim vigilando melior fit, sed per se, si melior est, vigilat. Si verò continens ei somnus est, vtiq; excitandus est, sed his temporibus quibus febris leuissima est, vt & excernat aliquid, & sumat. Excitat autem validissimè repente aqua frigida infusa post remissionem. Itaq; perunctum oleo multo corpus tribus aut quatuor amphoris totum per caput perfundendum est. Sed hoc vtemur, si æqualis ægro spiritus erit, si mollia præcordia. Sin aliter hæc erunt, ea potiora, quæ suprà comprehensa sunt. Et quod ad somnum quidem pertinet, commodissima hæc ratio est. Medendi autem caussa caput radendum, deinde postea fouendum est aqua, in qua laurus aut ruta decocta sit. Altero die imponendum

dum castoreum, aut ruta ex aceto contrita, aut lauri baccæ, aut hedera cum rosa & aceto. Præcipueq; proficit & ad excitandum hominem naribus admotum, & ad morbum ipsum depellendum capiti fronti've impositum sinapi. Gestatio etiam in hoc morbo prodest, maximeq; opportune cibus datus, id est in remißione, quanta maxime inueniri poterit. Aptißima autem sorbitio est, donec morbus decrescere incipiat: sic, vt si quotidie grauis accessio est, hæc quotidie detur. Si alternis, post grauiorem sorbitio, post leuiorem, mulsa aqua. Vinum quoq; cum tempestiuo cibo datum, non mediocriter adiuuat. Quòd si post longas febres eiusmodi torpor corpori accessit, cætera eadem seruanda sunt. Ante accessionem autem tribus quatuor've horis castoreum (si venter astrictus est) mixtum cum scamonea: si non est, per seipsum cum aqua dandum est. Si præcordia mollia sunt, cibis vtendum est plenioribus. Si dura, in ijsdem sorbitienibus subsistendum, imponendumq; est præcordijs, quod simul & reprimat, & emolliat.

De Aqua inter cutem, hoc est Hydropico morbo. CAP. XXI.

SEd hic quidem acutus est morbus. Longus verò fieri potest eorũ, quos aqua inter cutem male habet, nisi primis diebus discußus est, ὕδρωπα Græci uocãt. Atq; eius tres species sunt. Nam modò ventre vehementer intento, creber intus ex motu spiritus sonus est. Modò corpus inæqua

inæquale eſt, tumoribus aliter aliterq; per totum id orientibus. Modò intus in vnũ aqua contrahitur, & moto corpore ita mouetur, vt impetus eius conſpici poßit. Primum τυμπανίτην, ſecundũ λευκοφλεγματίαν vel ὑποσάρκα, tertium ἀσκίτην Græci nominant. Cõmunis tamen omnium eſt humoris nimia abũdantia, ob quam ne vlcera quidẽ in his ægris facilè ſaneſcunt. Sæpe verò hoc malũ per ſe incipit. Sæpe alteri vetuſto morbo, maximeq; quartanæ ſuperuenit. Facilius in ſeruis, quàm in liberis tollitur, quia cùm deſideret famem, ſitim, mille alia tædia, longamq; patiẽtiam, promptius his ſuccurritur, qui facilè cogũtur, quàm quibus inutilis libertas eſt. Sed ne hi quidem, qui ſub alio ſunt, ſi ex toto ſibi temperare non poſſunt, ad ſalutem perducuntur. Ideoq; non ignobilis medicus, Chryſippi diſcipulus, apud Antigonũ regem, amicum quendam eius notæ intemperantiæ, mediocriter eo morbo implicitum negauit poſſe ſanari. Cumq; alter medicus Epirotes Philippus ſe ſanaturum polliceretur, reſpondit illum ad morbum ægri reſpicere, ſe ad animum. Neq; eum res fefellit. Ille enim cùm ſumma diligentia nõ medici tantummodo, ſed etiam regis cuſtodiretur, tamen malagmata ſua deuorando, bibendoq; ſuam vrinam in exitium ſe præcipitauit. Inter initia tamen non difficilima curatio eſt, ſi imperata ſunt corpori, quies, ſitis, inedia. At ſi malum inueterauerit, non ſine magna moleſtia diſcutitur. Metro-

dorum tamen Epicuri discipulum referunt, cùm hoc morbo tentaretur, neque æquo animo ferret necessariam sitim, vbi diu abstinuerat, bibere solitum, deinde euomere. Quòd si redditur quicquid receptum est, multum tædio demit: si à stomacho retentum est, morbum auget. Ideoq; in quolibet tentandum non est. Sed si febris quoque est, hæc in primis submouenda est per eas rationes, per quas huic succurri posse propositum est. Si sine febre æger est, tum demum ad ea veniendum est, quæ ipsi morbo mederi solent. Atque hic quoque quæcunque species est, si nondum nimis occupauit, ijsdem auxilijs opus est. Multum ambulandum, currendum*aliquando est. Superiores maximè partes sic perfricandæ, vt spiritũ ipse contineat, euocãdus est sudor non exercitatione tantummodo, sed etiam in arena calida, vel laconico, vel clibano, similibusq; alijs, maximeq; vtiles naturales & siccæ sudationes sunt, quales super Baias habemus in myrtetis: balneum atq; omnis humor alienus est. Ieiuno recte catapotia dantur facta ex absinthij duabus, myrrhæ tertia parte. Cibus esse debet ex media quidem materia, sed tamen generis durioris. Potio non vltrà danda est, quàm vt vitam sustineat, optimaq; est, quæ vrinam mouet. Sed idipsum tamen molliri cibo, quàm medicamento melius est. Si tamẽ res coget, *ex his aliquid, quæ id præstent, erit decoquẽdum, eaq; aqua potui danda. Videntur autem hanc facultatem habere iris, nardum,

*aliquid

*vt ex his aliquid detur, prẽstãter id decoquendũ.

crocum, cinamum, amomum, caſsia, myrrha, balſamum, galbanum, ladanum, œnanthe, panace, cardamomum, hebenus, cupreſsi ſemen, vua tyminia, quàm σαφίδα ἀγρίαν Græci nominãt: abrotanum, roſæ folia, acorum, amaræ nuces, tragoriganum, ſtyrax, coſtum, iunci quadrati, & rotundi ſemen, illud cyperon, χοῖνον hoc Græci vocant. Quæ quoties poſuero, non quæ hic naſcuntur, ſed quæ inter aromata afferuntur, ſignificabo. Primo tamen quæ leuiſsima ex his ſunt, id eſt roſæ folia, vel nardi ſpica, tentanda ſunt. Vinum quoque vtile eſt & auſterum, ſed quàm tenuiſsimum. Commodum eſt etiam lino quotidie ventrẽ metiri, & qua comprehendit aluum, notam imponere, poſtero die videre, ſi plenius corpus ſit, an extenuetur. Id enim quod tenuatur, medicinam ſentit. Neque alienum eſt metiri & potionem eius & vrinam. Nam ſi plus humoris excernitur, quàm aſſumitur, ita demum ſecundæ valetudinis ſpes eſt. Aſclepiades in eo, qui ex quartana in hydropa deciderat, ſe abſtinentia bidui & frictione vſum, tertio die iam & febre & aqua liberato, cibum & vinum dediſſe, memoriæ prodidit. Hactenus communiter de omni ſpecie dici poteſt. Si vehementius malum eſt, diducenda ratio curandi eſt. Ergo ſi inflammatio & ex ea dolor creber eſt, vtilis quotidianus aut alterno quoque die poſt cibum vomitus eſt. Fomentis ſiccis, calidiſq; vtendum eſt. Si per hæc dolor non finitur, neceſſariæ ſunt ſine ferro cucurbit

curbitulæ. Si ne per has quidem tormentum tollitur, incidenda cutis est, & tum his vtendum. Vltimum auxilium est, si cucurbitulæ nihil profuerunt, per aluum infundere copiose aquam calidam, eamq; recipere. Quinetiam quotidie ter quater'ue opus est vti frictione vehementi, cum oleo & quibusdam calefacientibus. Sed in hac frictione à ventre abstinendum est. Imponēdum verò in eum crebrius sinapi, donec cutem erodat, ferramentisq; candentibus pluribus locis venter exulcerandus est, & seruanda vlcera diutius. Vtiliter etiam scilla cocta delinitur cutis, sed diu post has inflammationes abstinendum est ab omnibus inflantibus. At si id vitium est, cui leucophlegmatias nomen est, eas partes quæ tument, subijcere soli oportet, sed non nimium, ne febricula incidat: si is vehementior est, caput velandum est, vtendumq; frictione madefactis tantum manibus aqua, cui sal & nitrum & olei paulum sit adiectum, sic ut aut pueriles, aut muliebres manus adhibeantur, quo mollior earum tactus sit. Idq; si vires patiuntur, ante meridiem tota hora, post meridiem semihora fieri oportet. Vtilia etiam sunt cataplasmata, quæ reprimunt, maximeq; si corpora teneriora sunt. Incidendum quoque est super talum quatuor ferè digitis ex parte interiore, qua per aliquot dies frequēs humor feratur, atque ipsos tumores incidere altis plagis oportet. Concutiendumq; multa gestatione corpus est: atq; vbi inductæ vulneribus ci-

catrices sunt, adijciendum & exercitationibus est, & cibis, donec corpus ad pristinum habitum reuertatur. Cibus valens esse debet, & glutinosus, maximeq; caro. Vinum (si per stomachum licet) dulcius. Sed ita, vt inuicem biduo triduo'ue, modò aqua, modò id bibatur. Prodest etiam lactucæ marinæ (quæ grandis iuxta mare nascitur) semen, cum aqua potui datum. Si valens est qui id accipit, ei scilla cocta (sicut suprà dixi) delinitur. Autoresq; multi sunt inflatis vesicis pulsandos tumores esse. Si vero id morbi genus est, quo in vterum multa aqua contrahitur, ambulare, sed magis modicè oportet, malagma quod digerat impositũ habere, idq; ipsum super imposito triplici panno, fascia non nimium tamen vehementer astringere. Quod à Tharria profectum, seruatum esse à pluribus video. Si iecur aut lienem affectum esse manifestum est, ficum pinguem contusam adiecto melle superponere. Si per talia auxilia venter non siccatur, sed humor nihilominus abundat, celeriore via succurrere, vt is per uentrem ipsum emittatur. Neque ignoro Erasistrato displicuisse hanc curandi viam. Morbum enim hunc iocineris putauit. Ideoq; ita illum esse sanandum, frustraq; aquam emitti, quæ vitiato illo subinde nascatur. Sed primũ non huius visceris vnius hoc vitium est. Nam splene affecto, & in totius corporis malo habitu fit: deinde, vt inde cœperit, tamen aqua nisi emittitur, quæ contra naturam ibi subsistit,

&

& iocineri & cæteris* interioribus partibus nocet. Conuenitq; corpus nihilominus esse curandũ. Neque enim sanat emissus humor, sed medicinæ locum facit, quam intus inclusus impedit. Ac ne illud quidem in controuersiam uenit, quin non omnes in hoc morbo sic curari poßint, sed iuuenes robusti, qui vel ex toto carent febre, uel certè satis liberales intermißiones habent. Nam quorum stomachus corruptus est, qui'ue ex atra bile huc deciderunt, quiq; malum corporis habitũ habent, idonei huic curationi non sunt. Cibus autem quo die primum humor emissus est, superuacuus est, nisi si uires desunt. Insequentibus diebus & his uinum meracius quidem, sed non ita multum dari debet, paulatimq; euocandus æger est ad exercitationes, frictiones, solem, sudationes, nauigationes, & idoneos cibos, donec ex toto conualescat. Balneum rarum res amat, frequentiorem in ieiunio vomitum. Si æstas est, in mare natare commodum est. Vbi conualuit aliquis, diu tamen alienus ei ueneris vsus est.

* inferioribus

De Tabe, & eius speciebus, & curationibus. CAP. XXII.

Diutius sæpe et periculosius Tabes eos male habet, quos inuasit. Atq; huius quoque plures species sunt. Vna est, qua corpus non alitur, & naturaliter semper aliquibus decedentibus, nullis verò in eorũ locũ subeuntibus, summa macies oritur, & nisi occurritur, tollit: ἀτροφίαν hanc Græci vocant. Ea duabus fere de

cauſis incidere conſueuit. Aut enim nimio timore aliquis minus, aut auiditate nimia plus quàm debet, aſſumit : ita vel quod deeſt, infirmat : vel quod ſuperat, corrumpitur. Altera ſpecies eſt, quàm Græci καχεξίαν appellãt, vbi malus corporis habitus eſt, ideoq; omnia alimenta corrumpuntur. Quòd ferè fit, cùm longo morbo vitiata corpora, etiam ſi illo vacant, refectionem tamen non accipiunt, aut cum malis medicamentis corpus affectum eſt, aut cùm diu neceſſaria defuerunt, aut cùm inuſitatos et inutiles cibos aliquis aſſumpſit, aliquid'ue ſimile incidit. Huic præter tabem illud quoq; nonnunquam accidere ſolet, ut per aßiduas puſtulas aut vlcera ſumma cutis exaſperetur, vel aliquæ corporis partes intumeſcant. Tertia eſt, longeq; periculoſißima ſpecies, quam Græci φθίσιν nominauerunt. Oritur ferè à capite, inde in pulmonẽ deſtillat : huic exulceratio accedit, ex hac febricula leuis fit, quæ etiam cùm quieuit, tamen & repetit. Frequens tußis eſt, pus excreatur, interdum cruentum aliquid. Quicquid excreatum eſt, ſi in ignem impoſitum eſt, mali odoris eſt. Itaq; qui de morbo dubitant, hac nota utuntur. Cùm hæc genera tabis ſint, animaduertere primum oportet, quid ſit in quo laboratur. Deinde, ſi tantummodo non ali corpus apparet, cauſſam eius attendere : & ſi cibi minus aliquis quàm debet, aſſumit, adijcere, ſed paulatim, ne ſi corpus inſuetum, ſubita multitudine onerauerit, concoctionem impediat. Si verò

plus

plus iusto quis assumere solitus est, abstinere vno die, deinde ab exiguo cibo incipere, quotidie adijcere, donec ad iustum modum perueniat. Præter hæc conuenit ambulare locis quàm minime frigidis, sole vitato, per manus quoq; exerceri. Si infirmior est, gestari, vngi, perfricari, si potest, maximè per seipsum, sæpius eodem die, & ante cibum & post eum sic, vt interdum oleo quædam adijciantur calefaciẽtia, donec insudet. Prodestq; ieiuno prehendere per multas partes cutem, & attrahere, vt relaxetur, aut imposita resina & abducta subinde idem facere. Vtile est etiam interdum balneum, sed post cibum exiguum. Atq; in ipso solio recte cibi aliquid assumitur, aut si sine hoc frictio fuit, post eam protinus. Cibi verò esse debent ex his, qui facile concoquuntur, qui maxime alunt. Ergo vini quoq;, sed austeri necessarius vsus est, mouenda vrina. At si malus corporis habitus est, primũ abstinendum est, deinde aluus ducẽda, tum paulatim cibi dandi, adiectis exercitationibus, vnctionibus, frictionibus. Vtilius his frequens balneum est, sed ieiunis etiam vsq; ad sudorẽ. Cibis verò opus est copiosis, varijs, boni succi, quiq; etiam minus facilè corrumpantur, vino austero. Si nihil reliqua proficiunt, sanguis mittendus est, sed paulatim quotidieq; pluribus diebus, cum eo, vt cætera quoq; eodem modo seruentur. Quòd si mali plus est, & vera phthisis est, inter initia protinus occurrere necessarium est. Neq; enim facile is morbus cùm

inueterauerit, euincitur. Opus est, si vires patiuntur, longa nauigatione, cœli mutatione, sic, vt densius quàm id est, ex quo discedit æger, petatur. Ideoq; aptissimè Alexandriam ex Italia itur. Fereq; id posse inter principia corpus pati debet, cum hic morbus ætate firmissima maximè oriatur, id est ab anno duodecimo ad annũ quintum & trigesimum. Si id imbecillitas non sinit, naue tamen non longe gestari commodissimum est. Si nauigationem aliqua res prohibet, lectica, vel alio modo corpus dimouendum est, tum à negotijs abstinendum est, omnibusq; rebus, quæ solicitare animum possunt, somno indulgendum, cauendæ destillationes, ne si quid cura leuaret, exasperent, & ob id vitanda cruditas, simulq; sol & frigus. Os obtegendum, fauces velandæ, tussicula suis remedijs finienda, et quàm diu quidem febricula incursat, huic interdum abstinentia, interdum etiam tempestiuis cibis medendum. Eoq; tempore bibenda aqua. Lac quoque, quod in capitis doloribus, & in acutis febribus, & per eas facta nimia sitis, siue præcordia tument, siue biliosa vrina est, siue sanguis fluxit, pro veneno est, in phthisi tamen, sicut in omnibus longis difficilibusq; febribus, rectè dari potest. Quòd si febris aut nondum incursat, aut iam remisit, recurrendum est ad modicas exercitationes, maximeq; ambulationes, item lenes frictiones. Balneum alienum est. Cibus esse debet primo acer, vt allium, porrum, idq; ipsum ex aceto, vel

ex eodem intubus, ocymum, lactuca. Dein lenis, vt sorbitio ex ptisana, vel ex alica, vel ex amylo, lacte adiecto. Idem oryza quoque, & si nihil aliud est, far præstat. Tum inuicem, modò his cibis, modò illis vtendum est. Adijciendaq; quædam ex media materia, præcipueq; vel ex aprugna, cerebellum, vel pisciculus, & his similia. Farina etiam cum seuo ouillo, caprino'ue mista, deinde incocta, pro medicamento est. Vinum assumi debet lene, austerum. Hactenus non magna mole pugnatur. Si uehementior noxa est, ac neq; febricula neq; tussis quiescit, tenuariq; corpus apparet, validioribus auxilijs opus est. Exulcerandus est ferro candenti, vno loco sub mēto, altero in gutture, duobus ad mammam vtranq;, itē sub imis ossibus scapularū (quas ὠμοπλάτας Græci vocant) sic, ne sanescere vlcera sinamus, nisi tussi finita. Cui per se quoque medendum esse, manifestum est. Tunc ter quaterq; die vehementer extremæ partes perfricandæ, thorax leui manu pertractandus, post cibum intermittenda hora, & perfricanda crura, brachiaq;. Interpositis denis diebus demittendus est æger in solium, in quo sit aqua calida, & oleum: cæteris diebus bibenda aqua, tum & vinum: si tussis non est potui frigidum dandum: si æstas est, egelidum. Vtile est etiam cibos in remissionibus quotidie dari, frictiones, gestationesq; similiter adhiberi: *itemq; acria quarto aut quinto die sumere, interdum herbam sanguinalem acria *eadem

ex aceto vel plantaginem esse. Medicamentum etiam est, vel plantaginis succus per se, vel marrubium ex melle concoctum, ita vt illius cyathus sorbeatur, huius cochleare plenum paulatim delingatur, uel inter se mista & incocta resinæ terebinthinæ pars dimidia, butyri & mellis pars altera. Præcipua tamen ex his omnibus sunt victus, vehiculum, & nauis, & sorbitio. Aluus cita vtique vitanda est. Vomitus in hoc morbo si frequens est, perniciosus est, maximeq; sanguinis. Qui meliusculus esse cœpit, adijcere debet exercitationes, frictiones, cibos deinde, ipse se, suppresso spiritu, perfricare, diu abstinere à vino, balneo, venere.

De Comitialis morbi curationibus. CA. XXIII.

INter notissimos morbos est etiam is, qui Comitialis, vel maior nominatur. Homo subito concidit, ex ore spumæ mouentur, deinde interposito tempore ad se redit, & per seipsum consurgit. Id genus sæpius viros quàm fœminas occupat, ac solet quidem etiam longum esse, vsq; ad mortis diem, & vitæ non periculosum. Interdum tamen cum recens est, hominem consumit, & sæpe eum, si remedia non sustulerũt, in pueris veneris, in puellis menstruorum initium tollit: modò cum distentione membrorum aut neruorum prolabitur aliquis, modò sine illa quidem. Hos quoque ijsdem, quibus lethargicos excitare conantur, quod admodum superuacuum est, & quia ne lethargicus quidem his sanatur, & quia cùm

cùm poſsit iſte nunquam expergiſci, atq; ita fame interire, hic ad ſe vtiq; reuertitur. Vbi concidit aliquis, ſi nulla neruorum distentio acceſsit, vtique ſanguis mitti debet. Si acceſsit, non vtiq; mittendus est, niſi alia quoque hortantur. Neceſſarium autem est ducere aluum, vel nigro veratro purgare, vel vtrunq; facere, ſi vires patiuntur: tunc caput tondere, oleoq; & aceto perungere, cibũ poſt diem tertium, ſimul cum tranſit hora, qua concidit, dare. Neque ſorbitiones autem his, aliiq; molles, & faciles cibi, neq; caro, minimeq; ſuilla conuenit, ſed mediæ materiæ. Nam & viribus opus eſt, & cruditates cauendæ ſunt, cum quibus fugere oportet ſolem, balneum, ignem, omniaq; calefacientia: item, frigus, vinum, venerem, loci præcipitis conſpectum, omniumq; terrentium, vomitum, laſsitudinem, ſolicitudines, negotia omnia. Vbi tertio die cibus datus eſt, intermittere quartum, & inuicem alterum quenque eadem hora cibi ſeruata, donec quatuordecim dies tranſeant. Quos vbi morbus exceſsit, acuti vim depoſuit. At ſi manet, curandus iam vt longus eſt. Quòd ſi non quo die primum id incidit, medicus acceſsit, ſed is qui cadere conſueuit, ei traditus est, protinus eo genere victus*habito, qui ſuprà cõprehenſus eſt, expectandus eſt dies, quo prolabatur, vtendumq; tum vel ſanguinis miſsione, vel ductione alui, vel nigro veratro, ſicut præceptum eſt. Inſequentibus deinde diebus per eos cibos quos propoſui, vita-

*dabitur

tia

tis omnibus, quæ cauenda dixi, nutriendus. Si per hæc morbus finitus non fuerit, cõfugiendum erit ad album veratrum, ac ter quoq; aut quater eo vtendum, non ita multis interpositis diebus: sic tamen, ne iterum vnquã sumat, nisi conciderit. Medijs autẽ diebus vires eius erũt nutriendæ, quibusdam, præter ea quæ scripta sunt, adiectis. Vbi mane experrectus est, corpus eius leuiter ex oleo vetere, cum capite (excepto ventre) permulceatur, tum ambulatione quàm maxime longa & recta vtatur: post ambulationem loco tepido vehementer & diu, ac non minus ducenties, nisi infirmus erit, perfricetur: deinde per caput multa aqua frigida perfundatur, paulum cibi assumat, conquiescat, rursus ante noctem ambulatione vtatur, iterum vehementer perfricetur, sic vt neque venter, neque caput contingatur, post hæc cœnet, interpositisq; tribus aut quatuor diebus, vno aut altero acria assumat. Si ne per hæc quidem fuerit liberatus, caput radatur, vngatur oleo vetere, adiecto aceto & nitro, perfundatur aqua salsa, bibat ieiunus ex aqua castoreum, nulla aqua nisi decocta potionis causa vtatur.* Quidam iugulati gladiatoris calido sanguine epoto, tali morbo sese liberarunt. Apud quos miserum auxilium, tolerabile miserius malum fecit. Quod ad medicum verò pertinet, vltimum est iuxta talum, ex vtroque crure paulum sanguinis mittere, occipitium incidere, & cucurbitulas admouere, ferro candẽte

in

in occipitio quoq; & infrà, quà summa vertebra cum capite committitur, adurere duobus locis, vt per ea perniciosus humor euadat. Quibus si finitum malum non fuerit, propè est, vt perpetuum sit. Ad leuãdum id tantummodo vtendum erit exercitatione multa, frictione, cibisq; his, qui suprà comprehensi sunt, præcipueq; vitanda omnia, quæ ne fierent, excepimus.

De Regii morbi curatione. CAP. XXIIII.

AEque notus est morbus, quem interdum Arquatum, interdum Regium nominant, Quem Hippocrates ait, si post septimum diem febricitante ægro superuenit, tutum esse, mollibus tantummodo præcordijs substãtibus. Diocles ex toto, si post febrem oritur etiam prodesse: si post hunc febris, occidere. Color autem eum morbum detegit maxime oculorum, in quibus quod album esse debet, fit luteum. Soletq; accedere & sitis, & dolor capitis, & frequens singultus, & præcordiorum dextra parte durities et vbi corporis vehemens motus est, spiritus difficultas, membrorumq; resolutio, atq; vbi diutius manet morbus, totum corpus cum pallore quodã inalbescit. Primo die abstinere ægrum oportet, secundo ducere aluum, tum si febris est, eam victus genere discutere. Si non est, scamoneam potui dare, vel cum aqua betam albam contritam, vel cum aqua mulsa nuces amaras, absynthium, anisum, sic, vt pars huius minima sit. Asclepiades aquã quoq; salsam, & quidem per biduum purgationis

nis caussa bibere cogebat, ijs quæ vrinã mouent reiectis. Quidã superioribus omissis, per hæc & per eos cibos, qui extenuant, idem se consequi dicunt. Egò vbiq; si satis virium est, validiora, si parum, imbecillia auxilia præfero. Si purgatio fuit, post eam triduo, primo modicè cibum oportet assumere ex media materia, & vinum bibere græcum, salsum, vt resolutio ventris maneat, tum altero triduo validiores cibos, & carnis quoq; aliquid esse, intra aquã manere, deinde ad superius genus victus reuerti, cum eo, vt magis satietur, omisso græco vino, bibere integrũ austerum: atq; ita per hæc variare, vt interdum acres quoq; cibos interponat, interdum ad salsum vinum redeat. Per omne verò tempus vtẽdum est exercitatione, frictione, si hyems est, balneo, si æstas, frigidis nationibus, lecto etiam & conclaui cultiore clauso loco vti, ludis, lasciuia, per quæ mens exhilaretur. Ob quæ regius morbus dictus videtur. Malagma quoque quod digerat, super præcordia datum prodest, vel arida ibi ficus imposita, si iecur aut lienis affectus est.

De Elephantiæ curatione. CAP. XXV.

IGnotus autem penè in Italia, frequẽtissimus in quibusdã regionibus is morbus est, quem ἐλεφαντίαν Græci vocant, isq; longis annumeratur. Totum corpus afficitur, ita vt ossa quoq; vitiari dicantur. Summa pars corporis crebras maculas, crebrosq; tumores habet. Rubor harum paulatim in atrum colorem conuertitur. Summa cutis

cutis inæqualiter crassa, tenuis, dura, mollisq́; quasi squamis quibusdam exasperatur, corpus emacrescit, os, suræ, pedes intumescunt. Vbi vetus morbus est, digiti in manibus pedibusq́; sub tumore conduntur, febricula oritur, quæ facilè tot malis obrutum hominem consumit. Protinus ergo inter initia sanguis per biduum mitti debet, aut nigro veratro venter solui, adhibenda tum quanta sustineri potest, inedia est, paulum deinde vires reficiendæ, & ducenda aluus: post hæc, vbi corpus leuatum est, vtendum est exercitatione, præcipueq́; cursu, sudor primum labore ipsius corporis, deinde etiam siccis sudationibus euocandus, frictio adhibenda, moderandumq́; inter hæc, vt vires conseruentur, balneum rarum esse debet. Cibus sine pinguibus, sine glutinosis, sine inflantibus. Vinum præter quàm primis diebus, rectè datur. Corpus contrita plantago, & illita, tueri optime videtur.

De Attonitis, & eorũ curatione. CAP. XXVI.

Attonitos quoq; raro videmus, quorum & corpus & mens stupet. Fit interdum ictu fulminis, interdum morbo, ἀποπληξίαν hunc Græci appellant. His sanguis mittendus est. Veratro quoque albo, vel alui ductione vtendum. Tum adhibendæ frictiones, & ex media materia minime pingues cibi, quidam etiam acres, & à vino abstinendum.

De resolutione neruorum, quæ Apoplexia vel παράλυσις dicitur. CAP. XXVII.

At

AT resolutio neruorum, frequens vbiq; morbus est. Sed interdum tota corpora, interdum partes infestat. Veteres autores illud Ἀποπληξίαν, hoc Paralysin nominauerunt. Nunc vtrũq; Paralysin appellari video. Solent autem qui per omnia membra vehemẽter resoluti sunt, celeriter rapi, ac si correcti non sunt, diutius quidem viuunt, sed rarò tamen ad sanitatem perueniunt, & plerunq; miserum spiritum trahunt, memoria quoq; amissa. In partibus verò nunquã acutus, sæpe longus, ferè sanabilis morbus est. Si omnia membra vehemẽter resoluta sunt, sanguinis detractio vel occidit, vel liberat. Aliud curationis genus, vix vnquam sanitatem restituit, sæpe mortem tantum differt, vitam interim infestat. Post sanguinis missionẽ, si non redit, & motus & mens, nihil spei superest. Si redit, sanitas quoque prospicitur. At vbi pars resoluta est, *proderit malo corporis, vel sanguis missus, vel aluus ducta. Cætera eadem in vtroq; casu facienda sunt. Siquidem vitare præcipue conuenit frigus, paulatimq; ad exercitationes reuertendũ est, sic, vt ingrediatur ipse protinus, si potest. Si id crurum imbecillitas prohibet, vel gestetur, vel motu lecti concutiatur, tum id membrum, quod deficiet, si potest, per se: si minus, per alium moueatur, et vi quadam ad consuetudinẽ suam redeat. Prodest etiam *torpentis membri summam cutem exasperasse, vel vrticis cæsam, vel imposito sinapi, sic vt vbi rubere cœperit corpus,

*prouidet

*torpenti bus membris

corpus, hæc remoueantur. Scilla quoq; contrita, bulbiq; contriti cum thure rectè imponuntur. Neq; alienum est, resina cutem tertio quoque die diutius vellere, pluribus etiam locis, aliquando sine ferro cucurbitulas admouere. Vnctioni verò aptissimum est vetus oleum, vel nitrum aceto & oleo mistum. Quinetiam fouere aqua calida marina, vel si ea non est, tamen salsa magnopere necessarium est. At si quo loco vel naturales, vel etiam manu factæ tales natationes sunt, ijs potissimũ vtendum est, præcipueq; in his agitanda membra, quæ maxime deficiũt. Si id non est, balneum tamen prodest. Cibus esse debet ex media materia, maximeq; ex venatione: potio sine vino aquæ calidæ. Si tamen vetus morbus est, interponi, quarto vel quinto die purgationis caussa vinum Græcũ, salsum prodest. Post cœnã vtilis vomitus est. Interdum verò etiam neruorum dolor oriri solet. In hoc casu non oportet vomere, non medicamentis vrinã mouere, non sine exercitatione sudores, vt quidã præcipiunt, expedit. Bibenda aqua est bis die. In lectulo leniter satis diu corpus perfricandum est, deinde retento spiritu, ab ipsa exercitatione potius superiores partes mouendæ, balneo raro vtendum, mutandum subinde peregrinationibus cœlum. Si dolor est, ea ipsa pars sine oleo nitro ex aqua perungenda est, deinde inuoluẽda, & subijcienda pruna lenis, & sulphur, atq; ita id suffumigandum, idq; aliquandiu faciendum. Sed ieiuno, cum bene

m iam

iam concoxerit, cucurbitulæ quoque ſepe dolenti parti admouendæ ſunt, pulſandusq; leuiter inflatis veſicis bubulis is locus eſt. Vtile eſt etiam ſeuum miſcere cum hyoſcyami & vrticæ contritis ſeminibus, ſic, vt omnium par modus ſit, idq; imponere, fouere aqua, in qua ſulphur decoctum ſit. Vtriculi quoque rectè imponuntur aqua calida repleti, aut bitumen cum hordeacea farina mixtum, atque in ipſo potiſsimum dolore vtendum geſtatione vehementi eſt, quod in alijs doloribus peſsimum eſt. Tremor autem neruorum æquè vomitu, medicamentisq; vrinam mouentibus * intenditur. Inimica etiam habet balnea, aſſasq; ſudationes. Bibenda aqua eſt, acri ambulatione vtendum, item vnctionibus, frictionibusq; maxime per ſeipſum, pila, ſimilibusq; ſuperiores partes dimouendæ, cibo quolibet vtendum, dummodo concoctioni vtique ſtudeatur. Secundum cibum curis abſtinendum. Rariſsima venere vtendum eſt. Si quando quis in eam prolapſus eſt, tum oleo leuiter diuq; in lectulo perfricari manibus puerilibus potius, quàm virilibus debet. Suppurationes autem, quæ in aliqua interiori parte oriuntur, vbi notæ fuerint, primum id agere oportet per ea cataplaſmata quæ reprimunt, ne coitus inutilis materiæ fiat. Deinde, ſi hæc victa ſunt, per ea malagmata quæ digerunt, diſsipentur. Quod ſi conſecuti non ſumus, ſequitur vt euocetur, deinde vt matureſcat, omnis tunc vomicæ finis eſt, vt rumpatur.

*impeditur

Indic

Indiciumq́; est, pus vel aluo, vel ore redditum: sed nihil facere oportet, quominus quicquid est puris excedat. Vtendum maxime sorbitionibus est & aqua calida. Vbi pus fieri desijt, transeundum ad faciles quidem, sed tamen validiores et frigidos cibos, frigidamq́; aquam, sic vt ab egelidis tamē initium fiat, primoq́; cum melle quædam edenda, vt nuclei pinei, vel Græcæ nuces, vel auellanæ. Postea submouendum idipsum, quo maturius induci cicatrix poßit. Medicamētum eo tempore vlceri est succus assumptus, vel porri, vel marrubij, & omni cibo porrum ipsum adiectum. Oportebit autem vti in his partibus, quæ non afficiuntur, frictionibus, item ambulationibus lenibus. Vitandumq́; erit, ne vel luctando, vel currendo, vel alia ratione sanescentia vlcera exasperentur. In hoc enim morbo perniciosus, ideoq́; omnimodo cauendus sanguinis vomitus est.

LIBER IIII.

De humani corporis interioribus sedibus. CAP. I.

ACTENVS *reperiuntur ea genera morborum, quæ in totis corporibus ita sunt, vt ijs certæ sedes aßignari non poßint. Nunc de his dicam, quæ sunt in partibus. Facilius autem omnium interiorum morbi curationesq́; in notitiam*

tiam venient, si prius eorum sedes breuiter osten dero. Caput igitur eaq; quæ in ore sunt, non lingua tantummodo, palatoq; terminantur, sed etiã quatenus oculis nostris exposita sunt. In dextra sinistraq; circa guttur venæ grandes, quæ σφαγίτιδες nominantur, itemq; arteriæ (quas parotidas vocant) sursum procedentes vltra aures feruntur. Atq; in ipsis ceruicibus glandulæ positæ sunt, quæ interdum cum dolore intumescunt. Deinde duo itinera incipiunt. Alterum asperã arteriam nominant, alterum stomachum. Arteria exterior ad pulmonem: Stomachus interior ad ventriculũ fertur. Illa spiritum, hic cibum recipit: à quibus cum diuersæ viæ sint, qua coëunt, exigua in arteria sub ipsis faucibus lingua est, quæ cum spiramus attollitur, cum cibum potionemq; assumimus, arteriam claudit. Ipsa autem arteria, dura, & cartilaginosa in gutture assurgit, cæteris partibus residet. Constat ex circulis quibusdam compositis ad imaginem earum vertebrarũ, quæ in spina sunt: ita tamen, vt ex parte exteriore aspera, ex interiore stomachi modo læuis sit, eaq; descendens ad præcordia cum pulmone committitur. Is spongiosus, ideoq; spiritus capax & à tergo spinæ ipsi iunctus in duas fibras vngulæ bubulæ modo, diuiditur. Huic cor annexum est, natura musculosum in pectore, sub sinisteriore mamma situm, duosq; quasi ventriculos habet. At sub corde atq; pulmone transuersum ex valida membrana septum est, quod

Stomachus hîc pro ipsa gula accipitur, vt & infra libro 4. cap. 5. quamuis aliquando & pro ventriculi parte inferiori stomachi vocabulo vtatur Celsus, vt cùm ait, Stomachus verò intestinorũ præcipuũ est.

à præcordijs vterum diducit æquò neruosum, multis etiam venis per id discurrentibus à superiore parte, non solum intestina, sed iecur quoque lienemq; discernit. Hæc viscera proxima, sed infrà tamen posita dextra sinistraq; sunt. Iecur à dextra parte sub præcordijs ab ipso septo ortum, intrinsecus cauum, extrinsecus gibbum, quod prominens leuiter ventriculo insidet, & in quatuor fibras diuiditur. Ex inferiore vero parte ei fel inhæret, at lienis sinistra non eidem septo, sed intestino innexus est, natura mollis & rarus, longitudinis, craßitudinisq; modicæ, isq; paulum à costarum regione in vterum excedens ex maxima parte sub his conditur, atque hæc quidem iuncta sunt. Renes verò diuersi, qui lumbis sub imis coxis inhærent à parte earum resimi, ab altera rotundi, qui & venosi sunt, & vētriculos habent, & tunicis supèr conteguntur. Ac viscerum quidem hæ sedes sunt. Stomachus verò, qui intestinorum principium est, neruosus à septimæ spinæ vertebra incipit, ac circa præcordia, cum ventriculo committitur. Ventriculus autem, qui receptaculum cibi est, constat ex duobus tergoribus, isq; inter lienem & iecur positus est, vtroque ex his paulum super eum ingrediente. Suntq; etiam membranulæ tenues, per quas inter se tria ista connectuntur, iūguntur q; ei septo, quod transuersum esse suprà posui. Inde ima ventriculi pars paulum in dexteriorē partem conuersa, in summum

Renes.

Stomachus.

Ventriculus.

intestinum coarctatur. Hâc iuncturam πυλωρὸν Græci vocant, quoniam portæ modo in inferiores partes, ea quæ excreturi sumus, emittit. Ab ea ieiunum intestinum incipit, non ita implicitum: cui tale vocabulum est, quia nunquam quod accipit, continet: sed protinus in inferiores partes transmittit. Inde tenue intestinum est, in sinus vehementer implicitum. Orbes verò eius per membranulas singuli cum inferioribus connectuntur, qui in dexteriorem partẽ conuersi, et è regione dexterioris coxæ finiti, superiores tamen partes magis complent. Deinde id intestinum cum craßiore altero transuerso cõmittitur, quod à dextra parte incipiens, in sinisteriorem peruium & longum est, in dexteriorem non est, ideoq; cæcum nominatur. Ad id quod peruium est, late fusum atq; sinuatum, minusq; quàm superiora intestina neruosum, ab vtraq; parte huc atq; illuc volutũ, magis tamen sinisteriores inferioresq; partes tenens, contingit iecur atq; ventriculum. Deinde cũ quibusdam membranulis à sinistro rene venientibus iungitur, atq; hinc dextra recuruatum in imo dirigitur quà excernit, ideoq; id ibi rectum intestinũ nominatur. Contegit verò vniuersa hæc omentum ex *interiore parte leue & strictum, ex superiore mollius. Cui adeps quoq; innascitur, quæ sensu, sicut cerebrũ quoq;, & medulla, caret. At à renibus singulæ venæ colore albæ ad vesicam feruntur, οὐρητῆρας Græci vocant, quòd per eas inde descendentem vrinam

Ieiunũ intestinum.
Tenue intestinum.
Cæcum intestinum.
Rectũ intestinum.
Omentũ.
* ĩferiore

vrinam in vesicam destillare concipiunt. Vesica autem in ipso sinu neruosa & duplex, ceruice plena atq; carnosa, iungitur per venas cum intestino, eoq; osse, quod pubi subest. Ipsa soluta atq; liberior est, aliter in viris atq; in fœminis posita. Nam in viris iuxta rectum intestinum est potius in sinistram partem inclinata. In fœminis super genitale earũ posita est, superq; elapsa ab ipsa vulua sustinetur. Tum in masculis iter vrinæ spatiosius, & compressius à ceruice huius descendit ad colem. In fœminis breuius & plenius super vuluæ ceruicem se ostendit. Vulua autem in virginibus quidem admodum exigua est. In mulieribus vero, nisi vbi grauidæ sunt, non multo maior, quàm vt manu comprehendatur. Ea recta continuataq; ceruice (quem canalem vocant) contra mediam aluum orsa, inde paulum ad dexteriorem coxam conuertitur, deinde super rectum intestinum progressa ilijs fœminæ latera sua innectit. Ipsa autem ilia inter coxas & pubem imo ventre posita sunt, à quibus ac pube abdomen sursumversus ad præcordia peruenit, ab exteriore parte euidenti cute, ab interiori læui membrana inclusum, quæ omento iungitur, περιτόναιον autem à Græcis nominatur. Canalis.

De curationibus morborum, qui nascuntur à capite: & primò de eius dolore, deinde de morbo, qui circa faciem nascitur, tum de linguæ resolutione, postremò de destillatione, ac grauedine.

CAP. II.

HIs veluti in conspectum quendam (quatenus scire curanti necessarium est) adductis, remedia singularum laborantium partium exequar, orsus à capite: sub quo nomine nunc significo eam partem, quæ capillo tegitur. Nam oculorum, aurium, dentiū dolor, & si quis similis est, aliâs erit explicandus. In capite autem interdum acutus & pestifer morbus est, quem κεφαλαίαν Greci vocant. Cuius notæ sunt horror calidus, neruorum resolutio, oculorū caligo, mentis alienatio, vomitus, sic vt vox supprimatur, vel sanguinis ex naribus cursus, sic vt corpus frigescat, anima deficiat. Præter hæc dolor intolerabilis maximè circa tempora, vel occipitium. Interdum autem in capite longa imbecillitas, sed neq; grauis, neq; periculosa, per hominis ætatem est. Interdum grauior dolor, sed breuis, neq; tamen mortiferus, qui vel vino, vel cruditate, vel frigore, vel igne, aut sole cōtrahitur. Hiq; omnes dolores modò in febre, modò sine hac sunt, modò in toto capite, modò in parte, interdū sic, vt oris quoq; proximam partē excrucient. Præter hæc etiam vnū inuenitur genus, quod potest longum esse, vbi humor cutem inflat, eaq; intumescit, & prementi digito cedit, ὑδροκέφαλον Græci appellant. Ex his, id quod secundo loco positum est, dum leue est, qua sit ratione curandum dixi, cum persequerer ea, quæ sani homines in imbecillitate partis alicuius facere deberēt. Quæ verò auxilia sint capitis, vbi cum febre dolor est, eo loco explici

explicitum est, quo febrium curatio exposita est. Nunc de cæteris dicendum: Ex quibus id quod acutum est, & id quod supra consuetudinem intenditur, idq; quod ex subita caussa, etsi non pestiferum, tamen vehemens est, primam curationem habet qua sanguis mittatur. Sed id, nisi intolerabilis est dolor, superuacuum est. Satiusq; est abstinere à cibo, si fieri potest, etiam à potione. Si non potest, aquam bibere. Si postero die dolor remanet, aluum ducere, sternutamenta euocare, nihil assumere, nisi aquam. Sæpe enim dies vnus aut alter totum dolorem hac ratione discutit, vtiq; si ex vino vel cruditate origo est. Si verò in his auxilij parum est, tonderi oportet ad cutem: deinde considerandum est, quæ caussa dolorem excitarit: si calor, aqua frigida multa perfundere caput expedit, spongiam concauam imponere subinde in aqua frigida expressam, vngere rosa & aceto, vel potius his tinctam lanam succidam imponere, aliaq; refrigerantia cataplasmata. Ac si frigus nocuit, caput oportet perfundere aqua calida maritima, vel certè salsa, aut in qua laurus decocta sit, tum caput vehementer perfricare, deinde calido oleo implere, veste velare. Quidam etiam id deuinciunt. Alij ceruicalibus vestimentisq; onerant, & sic leuantur, alios calida cataplasmata adiuuant. Ergo etiam vbi caussa incognita est, videre oportet, refrigerantia magis, an calefacientia leniant, & his vti, quæ experimentum approbarit. At si

Aqua frigida.

*parum caussa discernitur, perfundere caput primùm aqua calida, sicut suprà præceptum est, vel salsa, vel ex lauro decocta, tũ frigida posca. Illa in omni vetusto capitis dolore communia sunt, sternutamenta excitare, inferiores partes vehementer perfricare, gargarizare his, quæ saliuã mouent, cucurbitulas temporibus & occipitio admouere, sanguinem ex naribus detrahere, resina subinde tempora peruellere, & imposito sinapi exulcerare ea quæ male habent, antè linteolo subiecto, ne vehementer arrodat: candentibus ferramentis vbi dolor est, vlcera excitare, cibum permodicum cum aqua sumere: vbi leuatus est dolor in balneũ ire, ibi multa aqua prius calida, deinde frigida per caput perfundi. Si discussus ex toto dolor est, etiam ad vinum reuerti, sed postea semper antequam quicquam aliud, aquam bibere. Dissimile est id genus quod humorem in caput contrahit. In hoc tonderi ad cutem necessarium est. Deinde imponere sinapi, sic vt exulceret. Si id parum *profluit, scalpello vtendum est. Illa cũ hydropicis communia sunt, vt exerceatur, insudet, vehementer perfricetur, cibis, potionibusq́; vtatur, vrinam præcipuè mouentibus.*

*profuit

De morbo qui circa faciem nascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν vocant.

Circa faciem verò morbus innascitur, quem Græci κυνικὸν σπασμὸν nominant. Is cũ acuta ferè febre oritur. Os cũ motu quodam peruertitur,

uertitur, ideoq; nihil aliud eſt, quàm diſtentio oris. Accedit crebra coloris in facie totoq; corpore mutatio. Somnus in prõptu eſt. In hoc ſanguinem mittere, optimum eſt. Si finitum eo malum non eſt, ducere aluum: ſi ne ſic quidem diſcuſſum eſt, albo veratro vomitum mouere: præter hæc neceſſarium eſt vitare ſolem, laſsitudinem, vinum. Sed ſi diſcuſſum his non eſt, vtendum eſt curſu, frictione, in eo quod læſum eſt, leni & multa, in reliquis partibus breuiore, ſed vehementi: prodeſt etiam mouere ſternutamenta, caput radere, idq; perfundere aqua calida, vel marina, vel certè ſalſa, ſic vt ei quoq; ſulphur adijciatur. poſt perfuſionem iterum perfricari, ſinapi mãducare, eodemq; tempore affectis oris partibus ceratum, integris idem ſinapi, donec arrodat, imponere. Cibus aptiſsimus ex media materia eſt.

De reſolutione linguæ.

A*T ſi lingua reſoluta eſt, quòd interdum per ſe, interdũ ex morbo aliquo fit, ſic vt ſermo hominis non explicetur, oportet gargarizare ex aqua, in qua vel thymum, vel hyſſopum, vel nepeta decocta ſit, aquam bibere, caput & os et ea quæ ſub mento ſunt, & ceruicem vehementer perfricare, laſere linguã ipſam linere, manducare quæ ſunt acerrima, id eſt ſinapi, allium, cepam, magna vi luctari, vt verba exprimantur, exerceri retento ſpiritu, caput ſæpe aqua frigida perfundere, nonnunquam multam eſſe radiculam,*

diculam, deinde vomere.

De Destillatione ac Grauedine.

DEstillat autẽ humor ex capite interdum in nares, quod leue est: interdum in fauces, quod peius est: interdũ etiam in pulmonem quod pessimum est. Si in nares destillat, tenuis per has pituita profluit, caput leuiter dolet, grauitas eius sentitur, frequentia sternutamenta sunt. Si in fauces, has exasperat, tussiculam mouet. Si in pulmonem, præter sternutamenta & tussim, est etiam capitis grauitas, lassitudo, sitis, æstus, biliosa vrina. Aliud autem (quamuis non multum distans malum) Grauedo est. Hæc nares claudit, vocem obtundit, tussim siccam mouet, sub eadem salsa est saliua, sonant aures: venæ mouentur in capite, turbida vrina est. Hæc omnia κορύζας Hippocrates nominat. Nunc video apud Grecos in grauedine hoc nomen seruari, destillationes καταστάγμους appellari. Hæc autem & breuia, & si neglecta sunt, longa esse consueuerunt. Nihil pestiferum est, nisi quòd pulmonẽ exulcerauit. Vbi aliquid eiusmodi sensimus, protinus abstinere à sole, balneo, vino, venere debemus. Inter quæ vnctiõe, & assueto cibo nihilominus vti licet, ambulatione tantum acri, sed tecta vtendũ est, & post eam caput atq; os supra quinquagies perfricandũ. Raroq; fit, vt si biduo, vel certe triduo nobis temperauimus, id vitium non leuetur. Quo leuato, si in destillatione crassa facta pituita est, vel in grauedine nares

magis

magis patent, balneo vtendum est, multaq; aqua prius calida, pòst egelida fouendum os, caputq;, deinde cũ cibo pleniore vinum bibendum. At si æquè tenuis die quarto pituita est, vel nares æquè clausæ videntur, assumendum est, vinum amineum, austerum, deinde rursus biduo aqua, post quæ ad balneum & ad cõsuetudinem reuertendum est. Neq; tamẽ illis ipsis diebus, quibus aliqua omittenda sunt, expedit tanquã ægros agere, sed cætera omnia quasi sanis facienda sunt, præterquàm si diutius aliquẽ & vehementius ista solicitare cõsueuerunt. Huic enim quædã curiosior obseruatio necessaria est. Igitur huic, si in nares vel in fauces destillauit, præter ea quæ suprà retuli, protinus primis diebus multum ambulandum est, perfricandæ vehementer inferiores partes, leuior frictio adhibenda thoraci erit, leuior capiti, demẽda assueto cibo pars dimidia, sumenda oua, amylum, similiaq;, quæ pituitã faciunt crassiorem. Siti quanta maxime sustineri potest, pugnandũ est. Vbi per hæc idoneus aliquis balneo factus, eoq; vsus est, adijciendus est cibo pisciculus, aut caro, sic tamen ne protinus iustus modus cibi sumatur. Vino meraco copiosius vtendũ est. At si in pulmonẽ quoq; destillat, multoq; magis & ambulatione, & frictione opus est, eademq; adhibita ratione in cibis, si nõ satis illi proficiunt, acrioribus vtẽdum est, magis somno indulgendũ, abstinendumq; à negotijs omnibus. aliquãdo, sed serius, & balneũ tentandum.

dum. In grauedine autem primo die quiescere, neq; esse, neq; bibere, caput velare, fauces lana circundare, postero die surgere, diu abstinere à potione, aut si res coëgerit, non vltra heminam aquæ assumere. Tertio die panis non *ita multum ex parte interiore cum pisciculo, vel leni carne sumere, aquam bibere. Si quis sibi temperare non potuerit, quò minus pleniore victu vtatur, vomere. Vbi in balneum ventũ est, multa aqua calida caput & os fouere vsq; ad sudorẽ, tum ad vinũ redire: post quæ vix fieri potest, vt idem incõmodum maneat. Sed si manserit, vtendũ erit cibis frigidis, aridis, leuibus, humore quàm minimo, seruatis frictionibus, exercitationibusq́;, quæ in omni tali genere valetudinis necessariæ sunt.

* tam

De ceruicis morbis, curationibúsq;. CAP. III.

A Capite transitus ad ceruicẽ est, quæ grauibus admodum morbis obnoxia est. Neq; tamen alius importunior, acutiorq́; morbus est, quàm is qui quodam rigore neruorum, modo caput scapulis, modo mentum pectori annectit, modo rectam & immobilem ceruicem intendit. Priorem Græci ὀπισθότονον, insequentem ἐμπροσθότονον, vltimũ τέτανον appellant, quamuis minus subtiliter, quidã indiscretis his nominibus vtuntur. Ea sæpe intra quartum diem tollunt. Si hunc euaserunt sine periculo sunt. Omnia eadem ratione curantur, idq; conuenit. Sed Asclepiades vtiq; mittendum sanguinem credidit. Quod quidam vitandum esse dixerunt, eò quòd maxime

tum

tum corpus calore egeret, isq; esset in sanguine. Verùm hoc quidem falsum est. Neq; enim natura sanguinis est, vt vtiq; caleat, sed ex his, quæ in homine sunt, is celerrime vel calescit, vel refrigescit. Mitti verò nec'ne debeat, ex his intelligi potest quæ de sanguinis mißione præcepta sunt. Vtiq; autẽ recte datur castoreum, & cum hoc piper vel laser. Deinde opus est fomento humido & calido. Itaq; pleriq; aqua calida multa ceruices subinde perfundunt. Id in præsentia leuat, sed opportuniores neruos frigore reddit. Quod vtiq; vitandum est. Vtilius igitur est cerato liquido primum ceruicem perungere, deinde admouere vesicas bubulas, vel vtriculos oleo calido repletos, vel ex farina calidum cataplasma, vel piper rotundum cum fico contusum. Vtilißimum tamẽ est humido sale fouere. Quod quomodo fieret, iam ostendi. Vbi eorum aliquid factum est, admouere ad ignem, vel si æstas est, in sole, ægrum oportet, maximeq; oleo vetere, si id non est, syriaco, si ne id quidem est, adipe quàm vetustißima ceruicem, & scapulas, & spinas perfricare. Frictio cum omnibus in homine vertebris vtilis sit, tum ijs præcipuè, quæ in collo sunt. Ergo die nocteq;, interpositis tamẽ quibusdam temporibus, hoc remedio vtendum est. Dum id intermittitur, imponendum malagma aliquod ex calefacientibus. Cauendũ verò præcipuè frigus. Ideoq; in eo conclaui, in quo cubabit æger, ignis continuus esse debebit, maximeq;

tempore

tempore antelucano, quo præcipue frigus intenditur. Neq; inutile erit, caput attonsum habere, idq; irino vel cyprino calido madefacere, & superimposito pileo velare, nonnunquam etiam in calidum oleum totum descendere, vel in aquam calidam, in qua fœnum græcum decoctum sit, et adiecta olei pars tertia. Aluus quoq; ducta sæpe superiores partes resoluit Si verò etiam vehementius dolor creuit, admouendæ ceruicibus cucurbitulæ sunt, sic, vt cutis incidatur, eædem aut ferramentis, aut sinapi adurendæ. Vbi leuatus est dolor, moueriq; ceruix cœpit, scire licet cedere remedijs morbum. Sed diu vitandus cibus, quisquis mandẽdus est. Sorbitionibus vtendum, itemq; ouis sorbilibus, aut à pullis mollibus ius aliquod assumẽdum. Id si bene processerit, iamq; ex toto recte se habere ceruices videbuntur, incipiendum erit à pulticula, vel intrita bene madida. Celerius tamen etiam panis mandendus, quàm vinum gustandum. Siquidem huius vsus præcipue periculosus, ideoq; in longum tempus differendus est.

De faucium morbis, ac curationibus, & primum de Angina, deinde de Difficultate spirandi, vltimo de Tussi. CAP. IIII.

VT hoc autem morbi genus circa totam ceruicem, sic alterũ æquè pestiferũ acutumq; in faucibus esse consueuit. Nostri Anginam vocant, apud Græcos nomen prout species est. Interdum enim neq; rubor, neq; tumor vllus appa-

ret,

ret, sed corpus aridum est, vix spiritus trahitur, membra soluuntur, id συνάγχην vocant. Interdum lingua faucesq; cum rubore intumescunt, vox nihil significat, oculi vertuntur, facies pallet, singultusq; est, id ὡς συνάγχη vocatur. Illa communia sunt, æger non cibum deuorare, non potionem potest, spiritus eius includitur. Leuius est, vbi tumor tantummodo, & rubor est, cætera non sequuntur, id παρασυνάγχην appellant. Quicquid est, si vires patiuntur, sanguis mittendus est, si non abundat, secundum est ducere aluum. Cucurbitula quoq; rectè sub mento, & circa fauces admouetur, vt id quod strangulat, euocet. Opus est deinde fomentis humidis. Nam sicca spiritum elidunt. Ergo admouere spongias oportet, quæ melius in calidum oleum, quàm in calidam aquam subinde demittuntur. Efficacissimusq; est hic quoq; salis calidi succus. Tum commodum est hyssopum, vel nepeta, vel thymũ, vel absinthium, vel etiam surfures, aut ficus aridas, aut mulsam aquam decoquere, eaq; gargarizare: post hæc, palatum vngere vel felle taurino, vel eo medicamento, quod ex moris est, polline etiam piperis id rectè respergitur. Si per hæc parũ proficitur, vltimum est incidere satis altis plagis sub ipsis maxillis supra collum, & in palato citra vuam, vel eas venas, quæ sub lingua sunt, vt per ea vulnera morbus erumpat. Quibus si non fuerit æger adiutus, scire licet, malo victum esse. Si verò his morbus leuatus est, iamq; fauces, &

n cibum

cibum et ſpiritum capiunt, facilis ad bonam valetudinẽ recurſus eſt. At interdum natura quoq; adiuuat, ſi ex anguſtiore ſede vitium tranſit in latiorẽ. Itaq; rubore & tumore in præcordijs orto, ſcire licet fauces liberari. Quicquid autẽ eas leuauit, incipiendum eſt ab humidis, maximeq; aqua mulſa decocta, deinde aſſumẽdi molles & non acres cibi ſunt, donec fauces ad priſtinum habitum reuertantur. Vulgò audio, ſi quis pullum hirundinis ederit, angina toto anno non periclitari, ſeruatumq; eum ex ſale, cum is morbus vrget, comburi, carbonemq; eius contritũ in aquam mulſam (quæ potui datur) infricari, & prodeſſe. Id cum idoneos autores ex populo habeat, neq; habere quicquam periculi poßit, quamuis in monumentis medicorum non legerim, tamen inſerendum huic operi meo credidi.

De difficultate ſpirandi.

Est etiam circa fauces malum, quod apud Græcos aliud atq; aliud nomẽ habet, prout ſe intendit. Omne in difficultate ſpirandi conſiſtit. Sed hæc dum modica eſt, neq; ex toto ſtrangulat, δύσπνοια appellatur. Cum vehementior eſt, vt ſpirare æger ſine ſono & anhelatione non poßit, ἄσθμα. Cum acceßit id quoq;, ne niſi recta ceruice ſpiritus trahatur, ὀρθόπνοια. Ex quibus id, quòd primum eſt, poteſt diutius trahi. Duo inſequentia acuta eſſe conſuerũt. His communia ſunt, quòd propter anguſtias, per quas ſpiritus euadit, ſibilum elidit, dolor in pectore

præcord

præcordijsq́; est, interdum etiam in scapulis, isq́; modò decidit, modò reuertitur, ad hæc tussicula accedit. Auxilium est, nisi aliquid prohibet in sanguinis detractione. Neq; id satis est, sed lacte quoq; venter soluendus est. Liquanda aluus, interdum etiam ducenda, quibus extenuatum corpus incipit spiritum trahere commodius. Caput autē etiam in lecto sublime habēdum est, thorax fomentis, cataplasmatisq́; calidis, aut siccis, aut etiam humidis adiuuandus est, et postea vel malagma superimponendum, vel certe ceratum ex cyprino vel irino vnguento. Sumenda deinde ieiuno potui mulsa aqua, cum qua uel hyssopus cocta, vel contrita capparis radix sit. Datur etiam vtiliter, aut nitrum, aut nasturtium, allium frictum, deinde contritū & cum melle mistum, simulq́; coquantur mel, galbanum, resina terebinthina, & vbi coierunt, ex his quod fabæ magnitudinem habet, quotidie sub lingua liquatur, aut sulphuris ignem non experti *pondo et quadrās, abrotani pondo in vini cyatho teruntur, idq́; tepefactum sorbetur. Est etiam non vana opinio vulpinum iecur, vbi siccum & aridum factum est, contundi oportere, polentamq́; ex eo potioni aspergi, vel eiusdem pulmonem quàm recentissimum assum, sed sine ferro coctum, edendum esse. Præter hæc sorbitionibus, & lenibus cibis vtendum est, interdum vino tenui austero, nonnunquam vomitu. Prosunt etiam quæcunq; vrinam augent, sed nihil magis quàm ambulatio lenta

* pondo denarij & quadrans, abrotani pōdo denarij in vini.

penè vsq; ad laßitudinem, frictio multa, præcipuè inferiorũ partium, vel in sole, vel ad ignem, & per seipsum, & per alios, vsq; ad sudorẽ. In interiore verò faucium parte interdum exulceratio esse consueuit. In hac plerique extrinsecus cataplasmatis calidis, fomentisq; humidis vtuntur. Volunt etiam vaporem calidum ore recipi, per quem molliores alij partes eas fieri dicunt, opportunioresq; vitio iam hærenti. Sed si bene sic uitari morbus potest, tuta illa præsidia. Si me-tus eius est, superuacua sunt. Vtiq; autẽ perfricare fauces periculosum est: exulcerat enim, neq; vtilia sunt, quæ vrinæ mouendæ sunt apta, quia possunt dum transeunt, ibi quoq; pituitam extenuare, quam supprimi melius est. Asclepiades multarum rerũ, quas ipsi quoq; secuti sumus, auctor bonus, acetum ait quàm acerrimum esse sorbendũ: hoc enim sine ulla noxa comprimi ulcera. Sed id supprimere sanguinem potest, vlcera ipsa sanare non potest. Melius huic rei lycium est, quod idem quoq; æquè probat, uel porri, uel marrubij succus, vel nuces Græcæ cum tragacantho contritæ, & cum passo mistæ, vel lini semẽ contritum, & cum dulci vino mistum. Exercitatio quoq; ambulandi, currendiq; necessaria est. Frictio à pectore vehemẽs toti inferiori parti adhibenda. Cibi verò esse debent, neq; nimium acres, neq; asperi, mel, lenticula, tragum, lac, ptisana, pinguis quoq; caro, præcipueq; porrum, & quicquid cum hoc mistum est. Potionis quamminimum

Asclepiades.

mum esse conuenit. Aqua dari potest, vel pura, vel in qua mala cydoneum, palmulæ'ue decoctæ sunt. Gargarizationes quoque lenes: sin hæ parum proficiunt, reprimentes vtiles sunt. Hoc genus neque acutum est, & potest esse non longum, curationem tamen maturam, ne vehementer & diu lædat, desiderat.

De Tussi.

T*Vßis verò ferè propter faucium exulcerationem molesta est, quæ multis modis contrahitur. Itaque illis restitutis ipsa finitur. Solet tamen interdum per se quoque male habere, & vix cùm vetus facta est eliditur, ac modò arida est, modò pituitam citat. Oportet hyssopum altero quoq; die bibere, spiritu retento currere, sed minime in puluere, ac lectione vti vehementi, quæ primo impeditur à tußi, pòst eam vincit, tum ambulare, deinde per manus quoq; exerceri, & pectus diu perfricare. Post hæc quàm pinguissimæ ficus vncias tres supra prunas incoctas, esse. Præter hæc si humida est, prosunt frictiones validæ, cum quibusdam calefacientibus, sic, vt caput quoq; siccum vehementer perfricetur. Item cucurbitulæ pectori admotæ, sinapi ex parte exteriore faucibus impositum, donec leuiter exulceret, potio ex menta, nucibusq́; Græcis & amylo, primoq́; assumptus panis aridus, deinde aliquis cibus lenis. At si sicca tußis est, cum ea vehementißime vrget, adiuuat vini austeri cyathus assumptus, dum ne amplius id interposito*

tempore aliquo, quàm ter aut quater fiat. Item laseris quàm optimi paulum deuorare opus est, porri vel marrubij succum assumere, scillam delingere, acetum ex ea, vel certe acre sorbere, aut cum spica allij contriti duos vini cyathos. Vtilis etiam in omni tussi est peregrinatio, nauigatio longa, loca maritima, natationes. Cibus interdum mollis, vt malua, vt vrtica: interdum acer, vt lac cum allio coctum, sorbitiones quibus laser sit adiectum, aut in quibus porrum incoctum tabuerit, ouum sorbile sulphure adiecto, potus primùm aqua calida, deinde inuicem alijs diebus hæc, alijs vinum. Magis terreri potest aliquis, cùm sanguinem expuit. Sed id modò minus, modò plus periculi habet. Exit enim modò ex gingiuis, modò ex ore, & quidem ex hoc interdum etiam copiose, sed sine tussi, sine vlcere, sine gingiuarum vllo vitio, ita vt nihil excreetur. Verum vt ex naribus, sic ex ore aliquando prorumpit. Atq; interdum sanguis profluit, interdum simile aquæ quiddam, in qua caro recens lota est. Nonnunquam autem is à summis faucibus fertur, modò exulcerata ea parte, modò non exulcerata, sed aut ore venæ alicuius adaperto, aut tuberculis quibusdam natis, ex his sanguine erumpente. Quod vbi incidit, neque lædit potio aut cibus, neq; quicquam aut ex vlcere excreatur. Aliquando gutture & arterijs exulceratis, frequens tussis sanguinem quoque extundit. Interdum etiam fieri solet, vt aut ex pulmone, aut

ex

ex pectore, aut ex latere, aut iocinore feratur. Sæpe fœminæ, quibus ſanguis per menſtrua non reſpondet, hunc expuunt, autoresq́; medici fuerunt, vel exeſa parte aliqua ſanguinem exire, vel rupta, vel ore alicuius venæ patefacto. Primam διάβρωσιν, ſecundam ῥηγμόχασμον, tertiam ἀναστόμωσιν appellant. Vltima minimè nocet, prima grauiſsimè. Ac ſæpe quidem euenit, vti ſanguinem pus ſequatur: interdum autem qui ſanguinem ipſum ſuppreſsit, ſatis ad valetudinem profuit. Sed ſi ſecuta vlcera ſunt, ſi pus, ſi tuſsis eſt, prout ſedes ipſa eſt, ita varia & periculoſa genera morborum ſunt. Si verò ſanguis tantum fluit, expeditius & remedium & finis eſt. Neq; ignorari oportet, eis quibus fluere ſanguis ſolet, aut quibus ſpina dolet, coxæ'ue, aut post curſum vehementem vel ambulationem, dum febris abſit, non eſſe inutile ſanguinis mediocre profluuium, idq́; per vrinam redditum, ipſam quoque laſsitudinem ſoluere. Ac ne in eo quidem terribile eſſe, qui ex ſuperiore loco decidit: ſi tamen in eius vrina nihil nouabit. Neq; vomitum huius afferre periculum, etiam cum repetit, ſi antè confirmare & implere corpus licuit: & ex toto nullum nocere, qui in corpore robusto, neque nimius est, neque tuſsim aut calorem mouet. Hæc pertinent ad uniuerſum. Nunc ad ea loca quæ propoſui veniam. Si ex gingiuis exit, portulacam manducaſſe ſatis est: ſi ex ore, continuiſſe eo merum vinum: ſi id parum

proficit, acetum: si inter hæc quoque grauiter erumpit (quia consumere hominem potest) commodissimum est, impetum eius admota occipitio cucurbitula, sic vt cutis quoque incidatur, auertere. Si id mulieri, cui menstrua non feruntur, euenit, eandem cucurbitulam incisis inguinibus eius admouere. At si ex faucibus, interioribus'ue partibus processit, & metus maior est, & cura maior adhibenda: sanguis mittendus est, & si nihilominus ex ore processit, iterum tertioq; & quotidie paulum aliquid, protinus autem debet sorbere vel acetum, vel etiam cum thure plantaginis aut porri succum, imponendaq; extrinsecus supra id quod dolet lana succida ex aceto est, & id spongia subinde refrigerandum. Erasistratus horum crura quoque & femora, brachiaq; pluribus locis deligabat. Id Asclepiades adeo non prodesse, vt etiam inimicum esset, proposuit. Sed id sæpe commode respondere experimenta testantur. Neque tamen pluribus locis deligari necesse est, sed sat est infra inguina & super talos, summosq; humeros, etiam brachia. Tum si febris vrget, danda est sorbitio, & potui aqua, in qua aliquid ex his quæ aluum astringunt, decoctum sit: ac si abest febris, vel elota alica, vel panis ex aqua frigida, & molle quoque ouum dari potest potui vel idem quod suprà scriptum est, vel vinum dulce, vel aqua frigida, sed sic bibendum erit, vt sciamus huic morbo sitim prodesse: præter hæc

necessar

necessaria sunt quies, securitas, silentium. Caput huius quoque cubantis sublime esse debet, recteq; tondetur. Facies sæpe aqua frigida fouenda est. At inimica sunt vinum, balneum, venus, in cibo oleum, acriora omnia, item calida fomenta, conclaue calidum & inclusum, multa vestimenta corpori iniecta, etiam fricationes, vbi bene etiam sanguis conquieuit. Tum verò incipiendum est à brachijs, cruribusq;, à thorace abstinendum. In hoc casu per hyemem locis maritimis, per æstatem mediterraneis opus est.

De stomachi morbis, & curationibus.

CAP. V.

FAucibus subest stomachus, in quo plura longa vitia incidere consuerunt. Nam modo ingens calor, modò inflatio hunc, modò inflammatio, modò exulceratio afficit. Interdum pituita, interdum bilis oritur, frequentissimumq; est eius malum, quo resoluitur, neq; vlla re magis aut afficitur, aut corpus afficit. Vt diuersa autem vitia eius, sic etiam remedia sunt. Vbi exæstuat, aceto cum rosa extrinsecus subinde fouendus est, imponendusq; puluis cum oleo, & ea cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & molliunt. Potui (nisi quid obstat) gelida aqua præstanda. Si inflatio est, prosunt admotæ cucurbitulæ: neq; incidere cutem necesse est: prosunt sicca & calida fomenta, sed non vehementissima. Interponenda abstinentia est. Vtilis in ieiuno potio est absinthij aut hyssopi aut rutæ.

Exercitatio primò lenis, deinde maior adhibenda est, maximeq́; quæ superiores partes moueat. Quod genus in omnibus stomachi vitijs aptissimum est. Post exercitationem opus est vnctione, frictione, balneo quoque nonnunquam, sed rarius, interdum alui ductione. Cibis deinde calidis, neque inflantibus, eodemq́; modo calidis potionibus, primò aquæ, pòst, vbi resedit inflatio, vini austeri. Illud quoque in omnibus stomachi vitijs præcipiendum est, vt quo modo se quisque æger refecerit, eo vt sanus vtatur. Nam redit huic imbecillitas sua, nisi ijsdem defendatur bona valetudo, quibus reddita est. At si inflammatio aliqua est, quam ferè tumor & dolor sequitur, prima sunt quies & abstinentia, lana sulphurata circundata, in ieiuno absynthium. Si ardor stomachum vrget, aceto cum rosa subinde fouendus est, deinde cibis quidem vtendum est modicis. Imponenda verò extrinsecus quæ simul & reprimunt & molliunt: deinde his detractis, vtendum calidis ex farina cataplasmatis, quæ reliquias digerant. Interdum aluus ducenda. Adhibenda exercitatio, & cibus plenior. At si exulceratio stomachum infestat, eadem ferè facienda sunt, quæ in faucibus exulceratis præcepta sunt. Exercitatio, frictio inferiorum partium adhibenda. Adhibendi leues & glutinosi cibi, sed citra satietatem. Omnia acria atque acida remouenda. Vino, si febris non est, dulci: aut si id inflat, certe leni vtendum, sed neq;

præfrig

præfrigido, neque nimis calido. Si verò pituita stomachus impletur, necessarius modò in ieiunio, modò post cibum vomitus est. Vtilis exercitatio, gestatio, nauigatio, frictio. Nihil edendum, bibendumq́;, nisi calidum, vitatis tantum his, qua pituitam contrahere consuerunt. Molestius est, si stomachus bile vitiosus est. Solent autem hi, qui sic tentantur, interpositis quibusdam diebus hanc (& quidem quod pessimum est) atram vomere. His rectè aluus ducitur, potiones ex absynthio dantur: necessaria gestatio, nauigatio, & (si fieri potest) ex nausea vomitus, vitanda cruditas, sumendi cibi faciles & stomacho non alieni, vinum austerum. Vulgatissimum verò pessimumq́; stomachi vitium est resolutio, id est cum cibi non tenax est, soletq́; desinere ali corpus, ac sic tabe consumi. Huic generi inutilissimum balneum est. Lectiones exercitationesq́; superioris partis necessariæ. Item vnctiones, frictionesq́;, hinc perfundi frigida, atque in eadem natare, canalibus eiusdem subijcere etiam stomachum ipsum, & magis etiam à scapulis, id quod contra stomachum est. Consistere in frigidis, medicatisq́; fontibus, quales cutiliarum *subcutiliarumq́; sunt, salutare est. Cibi quoque assumendi sunt frigidi, qui potius difficulter coquuntur, quàm facile vitiantur. Ergo plerique, qui nihil aliud concoquere possunt, bubulam coquunt. Ex quo colligi potest, neque auem, neq; venationem, neque piscem dari debere, nisi gen

*symbruinarumq́;
De aquis cutilijs, Plinius lib. 2. cap. 95. itē lib. 31. ca. 2. & 6. de iisdem & Vitruui⁹ lib. 8. cap. 3.

ſi generis durioris. Potui quidem aptiſsimum eſt vinum frigidum, vel certè bene calidum meracum, potiſsimum rheticum, vel allobrogicum, aliud'ue, quod & auſterum & reſina conditum eſt: ſi id non eſt, quàm aſperrimum, maximeq; ſigninum. Si cibus non continetur, danda aqua, & eliciendus plenior vomitus eſt, iterumq; dandus cibus, & tum admouendæ duobus intra ſtomachum digitis cucurbitulæ, ibiq; duabus aut tribus horis continendæ ſunt. Si ſimul & vomitus & dolor eſt, imponenda ſupra ſtomachum eſt lana ſuccida, vel ſpongia ex aceto, vel cataplaſma, quod refrigeret. Perfricanda verò non diu, ſed vehementer brachia, & crura, & calefacienda. Si plus doloris eſt, infra præcordia quatuor digitis cucurbitula vtendum eſt, protinus dandus panis ex poſca frigida. Si non continuit, poſt vomitum lene aliquid ex his, quæ non aliena ſtomacho ſint. Si ne id quidē tenuit, ſinguli cyathi vini ſingulis interpoſitis horis, donec ſtomachus conſiſtat. Valens etiam medicamentum eſt radiculæ ſuccus, valentius acidi punici mali, cum pari modo ſucci, qui ex dulci punico malo eſt, adiecto etiam intubi ſucco & menta, ſed huius minima parte, quibus tantundem, quantum in his omnibus eſt, aquæ frigidæ quam optime miſcetur. Id enim plus quàm vinum ad comprimendum ſtomachum poteſt, ſupprimendus autem vomitus eſt, qui per ſe venit, ſic, ſi nauſea eſt. Sed ſi coacuit intus cibus, aut

comp

computruit, quorum vtrumlibet ructus ostendit, eiiciendus est, protinusq; cibis assumptis iisdem quos proxime posui, stomachus restituendus. Vbi sublatus est præsens metus, ad ea redeundum est, quæ suprà præcepta sunt.

De laterum doloribus. CAP. VI.

STomachus lateribus cingitur, atque in his quoq; vehementes dolores esse consuerunt, & initiũ vel ex frigore, vel ex ictu, vel ex nimio cursu, vel ex morbo est. Sed interdũ id malum intra dolorem est, isq; modò tardè, modò celeriter soluitur: interdum ad perniciẽ quoq; procedit, oriturq; acutus morbus, qui pleuriticus à Græcis nominatur. Huic dolori lateris febris, & tussis accedit, & per hanc excreatur: si tolerabilis morbus est, pituita: si grauis, sanguis. Interdum etiam sicca tussis est, quæ nihil emollitur. Idq; primo vitio grauius, secũdo tolerabilius est. Remedium verò est magni & recentis doloris, sanguis missus. At siue lenior, siue vetustior casus est, vel superuacuum, vel serum id auxilium est, confugiendumq; ad cucurbitulas est, antè summa cute incisa. Recte etiam sinapi ex aceto super pectus imponitur, donec vlcera pustulasq; excitet, & tum medicamentum, quod humorem illuc citet. Præter hæc circundare primum oportet latus ipsum lana sulphurata: deinde cum paulum, inflammatio se remisit, siccis & calidis fomentis vti. Ab his transitus ad malagmata est. Si vetustior dolor remanet, nouissimè resina

resina imposita discutitur. Vtendum cibis, potionibusq; calidis, vitandũ frigus. Inter hæc tamen non alienum, & extremas partes oleo & sulphure perfricare. Si leuata tussis est, leni lectione vti, iamq; & acres cibos, & vinum meracius assumere. Quæ à medicis præcipiuntur, vt tamẽ sine his, rusticos nostros epota ex aqua herba trixago satis adiuuet. Hæc in omni lateris dolore communia sunt, plus negotij est, si acutus quoque morbus is factus est. In hoc præter ea quæ suprà posita sunt, hæc animaduertenda sunt, vt cibus sit quammaxime tenuis & lenis, præcipueq; sorbitio, eaq; ex ptisana potissimum, aut ius in quo porrus cum pullo gallinaceo coctus sit. Idq; non nisi tertio quoq; die detur, si tamen per vires licebit: potio verò aqua mulsa, in qua hyssopum aut ruta decocta sit. Quæ quibus temporibus danda sint, ex ratione vel adiectæ, vel leuatæ febris apparebit, sic, vt in remissione quàm maxima dent, cum eo tamen, vt sciamus non esse eius generis tussi aridas fauces committendas. Sæpe enim, vbi nihil est quod excreatur, cõtinuatur, & strangulat. Ob quam caussam dixi etiam peius id genus esse tussis, quod nihil, quàm quod pituitam moueret. Sed hic vinum sorbere, vt suprà præcepimus, morbus ipse non patitur, in vicem eius cremor ptisanæ sumendus est. Vt his autẽ in ipso morbi feruore sustinendus æger est, sic vbi paulũ is se remisit, alimenta pleniora & vini quoq; aliquid dari potest, dum

nihil

nihil detur, quod aut refrigeret corpus, aut fauces asperet. Si in refectione quoq; manserit tussis, intermittere oportebit vno die, posteroq; cum cibo vini paulo plus assumere. Atque incipiente quoq; tussi, tum non erit alienum (vt suprà quoq; positum est) vini cyathos sorbere. Sed in hoc genere valetudinis dulce, vel certè lene commodius est. Si malum inueterauit, athletico victu corpus firmandum est.

De viscerum morbis, & primo de Pulmone, deinde de Iocinore, tum de Liene, postremo de Renibus. CAP. VII.

A Compagine verò corporis ad viscera trãseundum est, & in primis ad pulmonem veniendum, ex quo vehemens & acutus morbus oritur, quem peripneumonicon Græci vocant. Eius hæc conditio est. Pulmo totus afficitur, hunc eius casum subsequetur tussis, bilem vel pus trahens, præcordiorum, totiusq; pectoris grauitas, spiritus difficultas, magnæ febres, continua vigilia, cibi fastidium, tabes. Id genus morbi plus periculi, quàm doloris habet. Oportet, si satis validæ vires sunt, sanguinem mittere: si minores, cucurbitulas sine ferro præcordijs admouere. Tum si satis valet, gestando ægrum, digerere: si parum, intra domum tamen dimouere. Potionem autem hyssopi dare, cui ficus arida sit incocta, aut aquam mulsam, in qua vel hyssopum vel ruta decocta sit. Frictione vti diutissime in scapulis, proximè ab his

in brac

in brachijs, & pedibus, & cruribus, leuiter contra pulmonem, idq́; bis quotidie facere. Quod ad cibũ verò pertinet, huic nec salsis opus est, neq; acribus, neq; amaris, neq; aluum astringentibus, sed paulo lenioribus. Ergo primis diebus danda est sorbitio ptisanæ, vel alicæ, vel oryzæ, cum qua recens adeps cocta sit. Cum hac sorbile ouum, nuclei pinei ex melle, panis, vel elota alica, ex aqua mulsa: potui deinde non solùm pura aqua, sed etiam mulsa egelida: aut si æstas est, etiam frigida, nisi quid obstat. Hæc autem altero quoq; die increscente morbo dare satis est. Vbi in incremento constitit, quantum res patitur, ab omnibus abstinendum est, præterquam aqua egelida. Si vires desunt, adiuuandæ sunt aqua mulsa, prosuntq́; aduersus dolores imposita calida fomenta, vel quæ simul & reprimũt & emolliunt. Prodest impositus super pectus sal bene contritus, cum cerato mistus, quia leuiter cutem erodit, eoq́; impetum materiæ, quo pulmo vexatur, euocat. Vtile etiam aliquod malagma est ex his quæ materiam trahunt. Neque alienum est dum premit morbus, clausis fenestris ægrum continere. Vbi paulum leuatus est, ter aut quater die, fenestris aliquanto apertis, paruum aërem recipere. Deinde in refectione pluribus diebus à vino abstinere, gestatione, frictioae vti, sorbitionibus, & prioribus cibis adijcere, ex oleribus porrum, ex carne vngulas, & summa* trunculorum, atque pisciculos, sic, vt diu nihil

Aqua mulsa.

*uẽtriculorũ: uel, tyrunculorum.

nihil molle & lene sumatur.

De iocinoris morbo, & curatione. CAP. VIII.

ALterius quoq; visceris morbus, id est, iocinoris æquè modò longus, modò acutus esse consueuit, ἡπατικὸν Græci vocăt. Dextra parte sub præcordijs vehemens dolor est, idemq; ad latus dextrum, et ad iugulum, humerumq; partis eiusdem peruenit, nonnunquam manus quoq; dextra torquetur, horror calidus est. Vbi male est, bilis euomitur, interdũ singultus propè strangulat. Et hæc quidem acuti morbi signa sunt: longioris verò, vbi suppuratio in iocinore est, dolorq; modo finitur, modò intenditur: dextra parte præcordia dura sunt, & tument, post cibum maior difficultas est, accedit maxillarum quædam resolutio, vbi inueterauit malum, venter & crura pedesq; intumescunt, pectus atque humeri, circaq; iugulum vtrunque extenuatur. Initio sanguinem mittere optimum est, tum venter soluendus est: si non potest aliter, per nigrum veratrum imponenda extrinsecus cataplasmata, primùm quæ reprimant, deinde calida quæ deducant, quibus rectè iris vel absynthium adijcitur, post hæc malagma. Dandæ verò sorbitiones sunt, omnesq; cibi & calidi, & qui non multum alant, & ferè qui pulmonis quoque dolori conueniunt, præterq; eos qui vrinam mouent, potionesq; ad id efficaces. Vtilia in hoc morbo sunt thymum, satureia, hyssopum, nepeta, amylum, sisamum, lauri baccæ, pini flos, herba

ſanguinalis, menta, ex malo cotoneo medium, columbæ iecur recens & crudum. Ex quibus quædam per ſe eſſe, quædam adijcere vel ſorbitioni, vel potioni licet, ſic tamen vt parcè aſſumantur. Neq; alienum eſt abſynthium cõtritum ex melle, & pipere, eiusq; catapotium quotidie deuorare: abſtinendum vtiq; eſt ab omnibus frigidis: neq; enim res vlla magis iecur lædit. Frictionibus vtendum in extremis partibus, vitandus omnis labor, omnis vehementior motus, ne ſpiritus quidem diutius continendus eſt. Ira, trepidatio, pondus, ictus, curſus, inimica ſunt. Perfuſio corporis multa prodeſt ex aqua: ſi hyems eſt, calida: ſi æſtas, tepida. Item liberalis vnctio, & in balneo ſudor. Si uerò iecur uomica laborat, eadem facienda ſunt, quæ in cæteris interioribus ſuppurationibus. Quidam etiam contra id ſcalpello aperiunt, ipſam uomicam adurunt.

De lienis morbo, & curatione. CAP. IX.

AT lienis ubi affectus eſt, intumeſcit, ſimulq; cum eo pars ſiniſtra, eaq; dura eſt, & prementi renititur, uenter intentus eſt, aliquis etiam cruribus eſt tumor. Vlcera aut omnino non ſaneſcunt, aut certe cicatricem uix recipiunt. In intenta ambulatione, curſuq; dolor, & quædam difficultas eſt. Hoc uitium quies auget. Itaque exercitatione & labore opus eſt, habita tamen ratione, ne febre miſta, ſi nimium proceſſerit, excitetur. Vnctiones, frictionesq;, & ſudores neceſſarij ſunt. Dulcia omnia inimica ſunt.

sunt. Item lac & caseus. Acida autem maxime conueniunt. Ergo acetum acre per se sorbere, & magis etiam, quod scilla conditum est, expedit. Edenda sunt salsamenta: uel oleæ ex muria duræ tinctæ in aceto lactucæ, intubiq; & betæ ex eodem, ex sinapi asparagus, armoracia, pastinaca, ungulæ, rostra, aues macræ, eiusdem generis uenatio. Potui uerò ieiuno dari debet absynthiũ incoctum, at post cibum aqua à ferrario fabro, in qua candens ferrum subinde tinctum sit. Hæc enim uel præcipue lienem coërcet: quod animaduersum est in his animalibus, quæ apud hos fabros educata, exiguos lienes habent. Potest etiam dari uinum tenue, austerum, omniaq; in cibis & potionibus quibus urinæ mouendæ sunt, præcipueq; ad id ualet, uel trifolij semen, uel cuminũ, uel apium, uel serpillum, uel cythisus uel portulaca, uel nepeta, uel thymum, uel hyssopum, uel satureia. Hæc enim inde commodissimè uidentur humorem deducere. Lienis quoque bubulus utiliter esui datur: præcipueq; eruca & nasturtium lienem extenuant. Imponenda quoq; extrinsecus sunt, quæ leuẽt. Fit ex unguento & palmulis, quod μυροβάλανον Græci uocant. Fit ex lini & nasturtij semine, quo uinum & oleum adijcitur. Fit ex cupresso uiridi, & arida ficu. Fit ex sinapi, cui seui hircini à renibus quarta pars ponderis adijcitur, teriturq; in sole, et protinus imponitur. Multisq; modis huic rei cappari aptum est. Nam & ipsum cum ci-

bo aſſumere, & muriam eius cum aceto ſorbere commodum eſt. Quin etiam extrinſecus radicem contritam, vel corticem eius cum furfuribus, aut ipſum cappari cum melle contritum imponere expedit. Malagmata quoque huic rei aptantur.

De renum morbis, & curationibus. CAP. X.

AT renes vbi affecti ſunt, diu male habent. Peius eſt, ſi frequẽs bilioſus vomitus accedit. Oportet conquieſcere, cubare molliter, ſoluere aluum, ſi aliter non reſpondet, etiam ducere: ſæpe deſidere in aqua calida, neq; cibum, neque potionem frigidam aſſumere, abſtinere ab omnibus ſalſis, acribus, acidis pomis, bibere liberaliter, adijcere modò cibo, modò potioni piper, porrum, ferulam, album papauer. Quæ maxime inde vrinam mouere conſuerunt. Auxilio quoque his exulceratis ſunt, ſi adhuc vlcera purganda ſunt, cucumeris ſemina detractis corticibus ſexaginta, nuclei ex pinu ſylueſtri duodecim, aniſi, quod tribus digitis ſumi poſſit, croci paulum, con trita, & in duas mulſi potiones diuiſa. Si verò dolor tantum leuandus eſt, eiuſdem cucumeris ſemina triginta, ijdem nuclei viginti, nuces Græcæ quinque, croci paululum, contrita & cum lacte potui data, * ac inſuper quoq; recte quædam malagmata inijciuntur, maximeq; ea, quæ humori extrahendo ſunt.

* at ſuper

De inteſtinorum morbis, & primo de Cholera. CAP. XI.

A viſc

A Visceribus ad intestina veniendum est, quæ sunt & acutis, & longis morbis obnoxia. Primò æquè facienda mentio est choleræ, quia commune id stomachi, atq; intestinorum vitium videri potest. Nam simul & deiectio, & vomitus est, præterq; hæc inflatio est, intestina torquentur, bilis suprà infraq; erumpit, primùm aquæ similis, deinde vt in ea recens caro lota esse videatur, interdum alba, nonnunquã nigra, vel varia. Ergo eo nomine morbum hunc χολέραν Græci nominarunt. Præter ea verò quæ suprà cõprehensa sunt, sæpe etiam crura manusq; contrahuntur, vrget sitis, anima deficit: quibus concurrentibus non mirum est, si subito quis moritur. Neq; tamen vlli morbo minori momento succurritur. Protinus ergo vbi ista cœperunt, aquæ tepidæ quàm plurimum bibere oportet, & vomere. Vix vnquam sine vomitu sequitur, sed etiam si non incidit, miscuisse tamen nouam materiam corruptæ prodest, parsq; sanitatis est vomitum esse suppressum: si id incidit, protinus ab omni potione abstinendum est. Si verò tormina sunt, oportet frigidis, & humidis fomentis stomachum fouere: sed si venter dolet, iisdem egelidis, sic vt venter ipse mediocriter calentibus iuuetur. Quòd si vehementer & vomitus, & deiectio, & sitis vexant, & adhuc subcruda sunt quæ vomuntur, nondum vino maturum tempus est, aqua, neque ea ipsa frigida, sed potius egelida danda est, admouendumq; naribus est

pulegium ex aceto, vel polenta vino aspersa, vel menta, si nondum matura est. At cùm discussa cruditas est, tum magis verendum est, ne anima deficiat. Ergo tum confugiendum est ad vinum. Id esse oportet tenue, odoratum, cum aqua frigida mistum, vel polenta adiecta, vel melle quoque assumere expedit, quotiesq; aliquid aut stomachus, aut venter effudit, toties per hæc vires restituere. Erasistratus primo tribus vini guttis, aut quinis aspergendam potionem esse dixit, deinde paulatim merum adijciendum. Is si & ab initio vinum dedit, & metum cruditatis secutus est, non sine caussa fecit. Si vehementem infirmitatem adiuuari posse tribus guttis putauit, errauit. At si inanis est homo, & crura eius contrahuntur, interponenda potio absynthij est. Si extremæ partes corporis frigent, vngendæ sunt calido oleo, cui ceræ paulum sit adiectum, calidisq; fomentis nutriendæ. Si ne sub his quidem quies facta est, extrinsecus contra ventriculum ipsum cucurbitula admouenda est, aut sinapi supèr imponendum. Vbi his constitit, dormire oportet, postero die vtique à potione abstinere, die tertio in balneum ire, paulatim se cibo reficere: somno, quisquis facile acquiescit, itemq; laßitudine, & frigore. Si post suppressam choleram febricula manet, aluum duci necessarium est, tum cibis, vinoq; vtendum est, sed hic quidem morbus & acutus est, & inter intestina, stomachumq;

chumq; versatur, sic vt cuius potissimum partis sit, non facile dici possit.

De Cœliaco ventriculi morbo. CAP. XII.

IN ipsius verò ventriculi porta consistit is, qui & longus esse consueuit, κοιλιακὸς à Græcis nominatur. Sub hoc venter indurescit, doloŕq; eius est. Aluus nihil reddit, ac ne spiritum quidem transmittit. Extremæ partes frigescunt. Difficulter spiritus redditur. Cōmodissimum est inter initia calida cataplasmata toto ventri imponere, vt dolorem leniant, post cibum vomere, atq; ita ventrē exinanire. Proximis deinde diebus cucurbitulas sine ferro ventri, & coxis admouere. Ventrem ipsum liquare dato lacte, & vino salso frigido. Si tēpus anni patitur, etiam viridibus ficis, sic tamen, ne quis aut cibus aut humor vniuersus detur, sed paulatim. Ergo per interualla temporis sat est cyathos binos ternos've sumere, & cibum pro portione huius: commodeq; facit cyatho lactis cyathus aquæ mistus, & sic datus. Cibiq; inflantes, et acres vtiliores sunt, adeo vt lacti quoq; rectè contritum allium adijciatur. Procedente verò tempore opus est gestari, maximeq; nauigare, perfricari ter aut quater die, sic vt nitrum oleo misceatur, perfundi aqua calida post cibum, deinde sinapi imponere per omnia membra, excepto capite, donec arrodatur & rubeat, maximeq; si corpus durum & virile est, paulatim deinde faciendus est transitus ad ea, quæ ventrem comprimunt.

Aſſa caro danda, valens & quæ non facile corrumpatur: potui verò pluuialis aqua decocta, ſed quæ per binos ternos'ue cyathos bibatur. Si vetus vitium eſt, oportet laſer quàm optimum ad piperis magnitudinem deuorare, altero quoq; die vinum, vel aquam bibere, interdum interpoſito cibo ſingulos vini cyathos ſorbere, ex inferiori parte infundere pluuialem egelidã aquam, maximeq́; ſi dolor in imis partibus remanet.

De tenuioris inteſtini morbo. CAP. XIII.

INter ipſa verò inteſtina cõſiſtunt duo morbi, quorum alter in tenuiore, alter in pleniore inteſtino eſt. Prior acutus eſt. Inſequens eſſe longus poteſt. Diocles Caryſtius tenuioris inteſtini morbum χόρδαψον, *plenioris* εἰλεὸν *nominauit. A pleriſq; video nunc illum priorem* εἰλεὸν, *hunc* **κόρδεον *nominari. Sed prior modò ſupra vmbilicum, modò ſub vmbilico dolorem mouet. Fit ex alterutro loco inflammatio, nec aluus, nec ſpiritus infrà tranſmittitur. Si ſuperior pars affecta eſt, cibus: ſi inferior, ſtercus per os redditur: ſi vtrumlibet vetus eſt, adijcitur periculo vomitus birioſus, mali odoris, aut varius, aut niger. Remedium eſt ſanguinem mittere, vel cucurbitulas pluribus locis admouere, nõ vbiq; cute inciſa. Id enim duobus aut tribus locis ſatis eſt. Ex cæteris ſpiritũ euocare, abunde eſt. Tum animaduertere oportet, quo loco malum ſit. Solet enim contra id tumere. Et ſi ſupra vmbilicum eſt, alui ductio vtilis nõ eſt. Si infrà eſt, aluum ducere*

*κωλικὸν

ducere (vt Erasistrato placuit) optimum est, & sæpe id auxilij satis est. Ducitur autem percolato ptisanæ cremore cum oleo & melle, sic vt præter ea nihil adijciatur. Si nihil tumet, duas manus imponere oportet, supra summum ventrem, paulatimq; deducere. Inuenietur enim mali locus qui necesse est renitatur, & ex eodem deliberari poterit, ducenda nec'ne aluus sit. Illa communia sunt, calida cataplasmata admouere, eaq; imponere à mammis vsq; ad inguina, & spinam, ac sæpe mutare: brachia, cruraq; perfricare, demittere totum hominem in calidum oleum. Si dolor non quiescit, etiam in aluum ex parte inferiore tres, aut quatuor cyathos calidi olei dare. Vbi per hæc consecuti sumus, vt iam ex inferiore parte spiritus transmittatur, offerre potui mulsum tepidum non multum. Nam antè magna cura vitandum est, ne quid bibat. Si id commodè cessit, adijcere sorbitionem. Vbi dolor & febricula quierunt, tum demum vti cibo pleniore, sed neq; inflante, neq; duro, neq; valido, ne intestina adhuc imbecilla lædantur, potui verò nihil præterquàm puram aquam. Nam siue quid vinolentum, siue acidum est, id huic morbo alienum est. Ac postea quoq; vitare oportet balneum, ambulationem, gestationem, cæterosq; corporis motus. Nam facile id malum redire consueuit, & siue cum frigus subit, siue aliqua iactatio, nisi bene iam confirmatis intestinis, reuertitur.

De morbo intestini plenioris. CAP. XIIII.

IS autem morbus, qui in intestino pleniore est, in ea maxime parte est, quam cæcam esse proposui. Vehemens inflatio, vehementes dolores dextra magis parte, intestinum quod verti videtur, propè spiritum elidit. In plerisq; post frigora, cruditatesq́; oritur, deinde quiescit, & per ætatem sæpe repetens, sic cruciat, vt vitæ spatio nihil demat. Vbi is dolor cœpit, admouere sicca & calida fomenta oportet, sed primo lenta, deinde validiora, simulq́; frictiones, ad extremas partes, id est, crura, brachiaq́; materiam reuocare. Si discussum non est, qua dolet, cucurbitulas sine ferro defigere. Est etiam medicamentum eius rei caussa comparatum, quod κολικὸν nominatur. Id se reperisse Cassius gloriabatur. Magis prodest potui datum, sed impositum quoq; extrinsecus, digerendo spiritum, dolorem leuat. Nisi finito verò tormento, recte neq; cibus neq; potio assumitur. Quo victu sit vtendum, qui hoc genere tentantur, iam mihi dictum est. Confectio medicamenti, quod κολικὸν nominatur, ex his constat: Costi, anesi, castorei, singulorum P. denariorum III. ✱. petroselini P. denariorũ III. piperis longi, & rotundi, singulorum P. ✱. II. papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum P. VI. ✱. quæ melle excipiuntur, id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.

De

De Torminibus, id est, δυσεντερία. CAP. XV.

PRoxima his inter inteſtinorum mala, tormina eſſe conſueuerunt, δυσεντερία Græce vocatur, intus inteſtina exulcerantur. Ex his cruor manat. Iśq; modò cũ ſtercore aliquo ſemper liquido, modò cum quibuſdam quaſi mucoſis excernitur, interdum ſimul quædam carnoſa deſcendunt. Frequens deijciendi cupiditas, dolorq́; in ano eſt. Cum eodem dolore exiguum aliquid emittitur. Atq; eo quoq; tormentum intenditur. Idq́; poſt tẽpus aliquod leuatur, exiguaq́; requies eſt, ſomnus interpellatur, febricula oritur, longoq́; tempore id malum cum inueterauerit, aut tollit hominem, aut etiam (ſi finitur) excruciat. Oportet in primis cõquieſcere. Siquidem omnis agitatio exulcerat, deinde ieiunum ſorbere vini cyathum, cui contrita radix quinquefolij ſit adiecta, imponere cataplaſmata ſuper ventrem, quæ reprimunt, quod in ſuperioribus ventris morbis nõ expedit, quotiesq́; deſidit, ſubluere aqua calida, in qua decoctæ verbenæ ſint, portulacam vel coctam, vel ex dura muria ediſſe, cibos, potionesq́; eas, quæ aſtringunt aluum. Si vetuſtior morbus eſt, ex inferioribus partibus tepidum infundere, vel ptiſanæ cremorem, vel lac, vel adipem liquatam, vel medullam ceruinam, vel oleum, vel cum roſa butyrum, vel cum eadem album crudũ ex ouis, vel aquam, in qua lini ſemen decoctum ſit: vel ſi ſomnus non accedit, vitellos cum aqua, in qua roſæ floris folia

cocta

cocta sint. Leuant enim dolorem hæc, & mitiora vlcera efficiunt, maximeq; vtilia sunt, si cibi quoq; secutum fastidium est. Themison muria dura quàm asperrima sic vtendum memoriæ prodidit. Cibi verò esse debent, qui leniter ventrem distringant, & ea quæ vrinam moueant. Si ea consecuta sunt, in aliam partem humorem auertendo, prosunt: si non sunt consecuta, noxam augent. Itaq; nisi in quibus promptè id facere consueuerunt, non sunt adhibenda. Potui si febricula est, aqua pura calida, vel ea quæ ipsa quoq; astringat, dari debet: si non est, vinum lene, austerum. Si pluribus diebus nihil remedia alia iuuerunt, vetusq; iam vitium est, aquæ bene frigidæ potio assumpta vlcera astringit, & initiũ secundæ valetudinis facit. Sed vbi venter suppressus est, protinus ad calidã potionem reuertendum est. Solet autem interdum etiam putris sanies pessimiq; odoris descendere, solet purus sanguis profluere. Si superius vitium est, aluus aqua mulsa duci debet, tunc deinde eodem infundi, quæ suprà comprehensa sunt. Valensq; est etiam aduersus vlcera intestinorum minij gleba, cum salis hemina contrita. Si minus, mista his aqua in aluum datur. Ac si sanguis profluit, cibi potionesq; esse debent, quæ astringant.

De læuitate intestinorum. CAP. XVI.

EX torminibus interdum intestinorum læuitas oritur, quæ continere nihil possunt, et quicquid assumptum est, imperfectum protinus reddunt.

reddunt. Id interdum ægros trahit, interdum præcipitat. In hoc vtiq; adhibere oportet comprimentia, quò facilius tenendi aliquid intestinis vis sit. Ergo & super pectus ponetur sinapi, exulcerataq́; cute, malagma, quod humorē euocet, & ex verbenis decoctis aqua desidat, & cibos, potionesq́; assumat, quæ aluum astringunt, & frigidis vtetur perfusionibus. Oportet tamen prospicere, ne simul his omnibus admotis vitium contrarium per immodicas inflationes oriatur. Paulatim ergo firmari intestina debebunt, aliquibus quotidie adiectis. Et cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipuè necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est, vt hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat. Alterum quoq; quod æquè ad omnes similes affectus pertinet, in hoc maxime seruandum est, vt cum pleraq; vtilia insuauia sint, qualis est plantago, & rubi, et quicquid mali corio mistum est, ea potissimum ex his dentur, quæ maxime æger volet. Deinde si omnia ista fastidiet, ad excitandam cibi cupiditatem interponatur aliquid minus vtile, sed magis gratum. Exercitatiões, frictiones huic quoq; morbo necessariæ sunt, & cum his sol, ignis, balneum, vomitus (vt Hippocrati visum est) etiam albo veratro (si cætera parum proficient) euocatus.

Desidat, subaudi æger: sic infrà cap. proxi.

De Lumbricis aluum occupantibus.
CAP. XVII.

Nonnun

NOnnunquam autem Lumbrici quoq; occupant aluum, hiq; modò ex inferioribus partibus, modò fœdius ore redduntur. Atq; interdum latos eos, qui peiores sunt, interdum teretes videmus. Si lati sunt, aqua potui dari debet, in qua lupinum aut cortex mori decoctus sit, aut cui adiectum sit, contritum vel hyssopum, vel piperis acetabulum, vel scamoneæ paulum. Vel etiam pridie cum multum allium ederit, vomat. Posteroq; die mali punici tenues radiculas colligat, quantum manu comprehendet, easq; contusas in aquæ tribus sextarijs decoquat, donec tertia pars supersit. Huc adijciat nitri paulum, & ieiunus bibat. Interpositis deinde tribus horis, duas potiones sumat, aut aquæ, vel muriæ duræ sic adiectæ, tum desidat subiecta calida aqua in pelue. Si verò teretes sunt, qui pueros maxime exercent, & eadem dari possunt, & quædam leuiora, vt contritum semen vrticæ, aut braßicæ, aut cumini cum aqua, vel menta cum eadem, vel absynthium decoctum, vel hyssopum ex aqua mulsa, vel nasturtij semen cum aceto contritum. Edisse etiam & lupinum, & allium *in aluũ prodest, vel *maluæ oleum subter dedisse.

De τηνεσμῶ intestinorum morbo.
CAP. XVIII.

EST autem aliud leuius omnibus proximis, de quibus suprà dictũ est, quod τηνεσμὸν Græci vocant, id neq; acutis, neq; longis morbis annumerari debet, cum & facile tollatur, neq;

vnquam

vnquam per se iugulet, in hoc æquè atq; in torminibus frequens desidendi cupiditas est, aquè dolor vbi aliquid excernitur. Descēdunt autem pituitæ, mucisq; similia, interdum etiam leuiter subcruenta: sed his interponuntur nonnunquam ex cibo quoq; recte coacta: desidere oportet in aqua calida, sæpiusq; ipsum manu nutrire, cui plura medicamenta idonea sunt, butyrum cum rosa, acacia ax aceto liquata, emplastrum id, quod τετραφάρμακον *Græci vocant, rosa liquatum, alumen lana circundatum, & ita appositum, eademq; ex inferiore parte indita, quæ torminum auxilia sunt, eadem verbenæ decoctæ, vt inferiores partes foueantur, alternis verò diebus aqua, alternis leue & austerum vinum bibendum est. Potio esse debet egelida & frigida: proprior ratio victus talis, qualem in tormina suprà præcepimus.*

De ventris fluxu, & curatione. CAP. XIX.

Leuior etiam dū recens deiectio est, vbi & liquida aluus, & sæpius quàm ex consuetudine fertur: atque interdum tolerabilis dolor est, interdum grauissimus, idq; peius est: sed vno die fluere aluum sæpe pro valetudine est, atque etiam pluribus, dum febris absit, & intra septimum diem id conquiescat. Purgatur enim corpus, et quod intus læsurum erat, vtiliter effunditur, verum spatium periculosum est. Interdum enim tormina, ac febriculas excitat, viresq; consumit: primo die quiescere satis est, neq;

impetum

*impetum ventris prohibere: si per se desijt, balneo uti, paulum cibi capere: si mansit, abstinere non solum à cibo, sed etiam à potione. Postero die si nihilominus liquida aluus est, æquè conquiescere, paulum astringentis cibi sumere, tertio die in balneum ire, vehementer omnia præter ventrem perfricare, ad ignem lumbos, scapulas'que admouere, cibis vti, sed ventrem contrahentibus, vino non multum meraco. Si postero quoque die fluet, plus edisse, sed vomere etiam ex toto, donec conquiescat. Contra sitim, fame, vomitu niti. Vix enim fieri potest, vt post hanc animaduersionem aluus non contrahatur. Alia via est vbi velis supprimere, cœnare, deinde vomere, postero die in lecto conquiescere, vesperi vngi, sed leniter, deinde panis circa selibram, ex vino amineo mero sumere, tum assum aliquid, maximeq; auem, et postea vinum idem bibere aqua pluuiali mistum, idq; vsq; ad quintum diem facere, iterumq; vomere. Frigidam autem assiduè potionem esse debere, contra priores autores Asclepiades affirmauit, & quidem quàm frigidissimam. Ego experimentis quenq; in se credere debere existimo, calida potius an frigida vtatur. Interdum autem euenit, vt id pluribus diebus neglectum, curari difficilius possit. A vomitu oportet incipere, deinde postero die vesperi, tepido*loco vngi, cibum modicum assumere, vinum meracum quàm asperrimum, impositam super vẽtrem habere cum cerato rutam.*

* oleo

tam. In hoc autem affectu corporis neq; ambulatione, neq; frictione opus est, uehiculo sedisse, vel magis etiam equo prodest. Neque enim vlla res magis intestina confirmat. Si verò etiam medicamentis vtendum est, aptißimum est id quod ex pomis fit. Vindemiæ tempore in grande vas conijcienda sunt pira, atq; mala syluestria: si ea non sunt, pira tarentina viridia, vel signina, mala scandiana vel amerina, myrrhappia, hisq; adijciēda sunt cotonea, & cum ipsis corticibus suis punica, sorba, & quibus magis vtimur, etiam torminalia, sic vt hæc tertiam ollæ partem teneant, tum deinde ea musto implēda est, coquendumq; id, donec omnia quæ indita sunt, liquata in vnitatem quandam coëant. Id gustui non insuaue est, & quandocunque opus est, assumptum leuiter, sinà vlla stomachi noxa ventrem tenet: duo aut tria cochlearia vno die sumpsisse, satis est. Alterum valentius genus est, myrti baccas legere, ex his vinum exprimere, id decoquere, vt decima pars remaneat, eiusq; cyathum sorbere. Tertium quod quandoque fieri potest, malum punicum excauare, exemptisq; omnibus seminibus, membranas quæ inter ea fuerunt, iterū conijcere, tum infundere cruda oua, rudiculaq; miscere, deinde malum ipsum super prunam imponere, quod dum humor intus est, non aduritur. Vbi siccum esse cœpit, remouere oportet, extractumq; cochleari, quod intus est, edisse. Aliquibus adiectis maius momentū habet. Itaq; etiam

Myrrhappia Plinius ab odore dicta esse dicit, li. 15. cap. 15.

in piperatum coniicitur, misceturq; cum sale, & pipere: est quid ex his edendum, est pulticula etiam, cum qua paulum ex fauo vetere coctum sit, & lenticula cum malo corio cocta, rubiq; cacumina in aqua decocta, & ex oleo atque aceto assumpta, efficacia sunt, atque ea aqua, in qua vel palmulæ, vel malum cotoneum, uel arida sorba, vel rubi decocti sunt, potata. Quod genus significo, quoties potionem dandam esse dico, quæ astringat. Tritici quoque hemina in vino amineo austero decoquitur, idq; triticum ieiuno, ac sitienti datur, superq; id vinum id sorbetur, quod iure valentissimis medicamentis annumerari potest, atque etiam potui datur vinum signinum, vel resinatum austerum, vel quodlibet austerum. Contunditurq; cum corticibus, seminibusq; suis punicum malum, vinoq; tali miscetur, idq; vel merum sorbet aliquis, vel bibit mistum. Sed medicamentis vti, nisi in uehementibus malis superuacuum est.

Potio quæ astringat.

De vuluæ morbo, & curationibus. CAP. XX.

EX vulua quoque fœminis vehemens malum nascitur, proximeq; ab stomacho vel afficitur hæc, vel corpus afficit. Interdum etiam sic exanimat, vt tanquam comitiali morbo prosternat. Distat tamen hic casus, eò quòd neque oculi vertuntur, nec spumæ profluunt, nec nerui distenduntur, sopor tantum est, idq; quibusdam fœminis crebro reuertens, perpetuum est. Vbi incidit, si satis virium est, sanguis missus adiuuat.

Si

Si parum eſt, cucurbitulæ tamen defigendæ ſunt in inguinibus. Si diutius aut iacet, aut alioqui iacere conſueuit, admouere oportet naribus extinctum ex lucerna linamentum, uel aliud ex his quæ fœdioris eſſe odoris retuli, quod mulierē excitet. Idemq; aquæ frigidæ perfuſio efficit, adiuuatq; ruta contrita cum melle, vel ex cyprino ceratum, uel quodlibet calidum, & humidum cataplaſma, naturalibus pubetenus impoſitū. Intra hæc etiam perfricare coxas, & poplites oportet. Deinde vbi ad ſe redit, circuncidendum uinum eſt in totum annum, etiam ſi caſus idem non reuertitur. Frictione quotidie utendum totius quidem corporis, præcipuè uerò uentris & poplitū. Cibus ex media materia dandus. Sinapi ſuper imum uentrem, tertio quoque, aut quarto die imponendum, donec corpus rubeat. Si durities manet, mollire commodè uidetur ſolanum in lac demiſſum, deinde contritum, & cæra alba, atque medulla ceruina cum irino, aut ſeuum taurinum, uel caprinum cum roſa miſtum. Dandum potui etiam uel caſtoreum eſt, uel git, uel anethum. Si parū pura eſt, purgatur iunco quadrato: ſi uerò uulua exulcerata eſt, ceratum ex roſa fiet, & recens ſuilla adeps, & ex ouis album miſceatur, idq; apponatur, uel album ex ouo cum roſa miſtum, adiecto quo facilius conſiſtat, contritæ roſæ puluere. Dolens uerò ea ſulphure ſuffumigari debet. At ſi purgatio nimia mulieri nocet, remedio ſunt cucurbitulæ cute inciſa

inguinibus, vel etiam sub mammis admotæ: si
*coëuntia *maligna purgatio est, subijcienda sunt, *coërcentia. Id faciunt etiam albæ oliuæ, & nigrum papauer cum melle assumptum, & gummi cum trito semine apij liquatum, & cum cyatho paßi datum. Præter hæc in omnibus vesicæ doloribus idoneæ potiones sunt, quæ ex odoribus fiunt, id est spica nardi, croco, cinnamomo, casia, similibusq;. Idemq; etiam decocta lentiscus præstat. Si tamen intolerabilis dolor est, & sanguis profluit, etiam sanguinis detractio apta est, aut certè coxis admotæ cucurbitulæ cute incisa. At cùm vrina super potionum modum etiam sine dolore profluens, maciem, & periculum facit, si tenuis est, opus est exercitatione & frictione, maximeq; in sole vel ad ignem. Balneum rarum esse debet, neque longa in eo mora, cibus comprimens. Vinum austerum meracum, per æstatem frigidum, per hyemē egelidum, sed tantū, quantum minimum sit. Infima aluus quoque vel ducenda, vel lacte purganda est. Si crassa vrina est, vehementior esse debet & exercitatio, & frictio, longior in balneo mora cibis opus est teneris, vinum idem. In vtroq; morbo vitanda omnia sunt, quæ vrinam mouere consuerunt.*

De nimia profusione seminis ex naturalibus.
CAP. XXI.

EST etiam circa naturalia vitium, nimia profusio seminis, quod sine venere, sine nocturnis imaginibus sic fertur, vt interposito spatio

tio tabe hominem consumat. In hoc affectu salutares sunt vehemētes frictiones, perfusiones, natationesq́; quàm frigidißimæ, neq; cibi, nec potio, nisi frigida assumpta. Vitare autem oportet cruditates, omnia inflantia, nihil ex his assumere, quæ contrahere semen videntur, qualia sunt, siligo, simila, oua, alica, amylum, omnis caro glutinosa, piper, eruca, bulbi, nuclei pinei. Neq; alienum est fouere inferiores partes, aqua decocta ex verbenis comprimentibus, ex iisdem aliqua cataplasmata imo ventri inguinibusq́; circundare, præcipueq́; ex aceto rutam vitare, etiam ne supinus obdormiat.

De coxarum morbis, & curationibus.

CAP. XXII.

S*Vperest vt ad extremas partes corporis ueniam, quæ articulis inter se conserūtur, initium à coxis faciam. Harum ingens dolor esse consueuit. Isq́; hominem sæpe debilitat, & quosdam non dimittit. Eoq́; id genus difficilimè curatur, quòd ferè post longos morbos vis pestifera huc se inclinat, quæ vt illas partes liberat, sic hanc ipsam quoque affectam prehendit. Fouendum primùm aqua calida est, deinde vtendum calidis cataplasmatis. Maxime prodesse videtur aut cum hordeacea farina, aut cum ficu ex aqua decocta mistus capparis cortex concisus, vel loliȷ farina ex vino diluto cocta, & mista cum acida fece: *quæ, quia refrigescunt, imponere noctu malagmata commodius est. Inulæ quoq; frigescunt* **quæq́; re*

 radix

radix contusa, & ex vino austero postea cocta, & latè super coxam imposita, inter valentissima auxilia est. Si ista non soluerunt, sale calido & humido vtendum est. Si ne sic quidem finitus dolor est, aut tumor ei accedit, incisa cute admouendæ sunt cucurbitulæ, mouenda vrina. Aluus si compressa est, ducenda. Vltimum est, & in veteribus quoque morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam, cutem candentibus ferramentis exulcerare. Sed frictione quoque vtendum est, maximè in sole, & eodem die sæpius: quò facilius ea, quæ coëundo nocuerunt, dirigantur. Eaq; si nulla exulceratio est, etiam ipsis coxis, sicut & cæteris partibus adhibenda est. Cùm verò sæpe aliquid exulcerandum candenti ferramēto sit, ut materia inutilis euocetur, illud perpetuū est, non vt primū fieri potest, huius generis ulcera sanare, sed ea trahere, donec id vitium, cui per hæc opitulantur, conquiescat.

De genuum doloribus, & cura. CAP. XXIII.

COxis proxima genua sunt, in quibus ipsis nonnunquam dolor esse consueuit. In eisdē autem cataplasmatis, cucurbitulisq; præsidium est, sicut etiam cùm in humeris, alijs'ue commissuris dolor aliquis exortus est. Equitare ei cui genua dolent, inimicissimum omnium est. Omnes autem eiusmodi dolores, vbi inueterauerunt, vix citra vstionem finiuntur.

De articulorum doloribus, in manibus, pedibúsq;. CAP. XXIIII.

In

IN manibus pedibusq; articulorum vitia frequentiora, longioraq; sunt, quæ in podagris, chiragris'ue esse consuerunt. Ea rarò vel castratos, vel pueros ante fœminæ coitum, vel mulieres, nisi quibus menstrua suppressa sunt, tentant. Vbi sentiri cœperunt, sanguis mittendus est. Id enim inter initia statim factum, sæpe annuam, nonnunquam perpetuam valetudinẽ totam præstat. Quidam etiam cum asinino * lotio epoto se eluissent, in perpetuũ hoc malum euaserunt. Quidam cum toto anno à vino, mulso, venere sibi temperassent, securitatem totius vitæ consecuti sunt. Idq; vtiq; post primũ dolorem seruandum est, etiam si quieuit. Quòd si iam consuetudo eius facta est, potest quidem aliquis esse securior his temporibus, quibus dolor se remisit. Maiorem verò curam adhibere debent hi, quibus id reuertitur. Quod fere vere, autumno'ue fieri solet. Cùm verò dolor non vrget, manu gestari debet, deinde ferri, inambulatione leui se dimouere: & si podagra est, interpositis temporibus exiguis inuicẽ modò sedere, modò ingredi, tum antequam cibum capiat, sine balneo loco calido leuiter perfricari, sudare, perfundi aqua egelida, deinde cibum sumere ex media materia interpositis rebus vrinam mouentibus, quotiesq; plenior est, euomere. Vbi dolor vehemens vrget, interest sine tumore is sit, an tumor cum calore, an tumor iam etiam obcaluerit. Nam si tumor nullus est, calidis fomentis opus est. Aquam marinam, vel mu-

* lacte

riam durã feruefacere oportet, deinde in peluem conijcere, & cum iam homo pati potest, pedes demittere, superq; pallam dare, & vestimento tegere, paulatim deinde iuxta labrum ipsum ex eadem aqua leuiter infundere, ne calor intus destituat, ac deinde noctu cataplasmata calefacientia imponere, maximeq; hibisci radicem ex vino coctam. Sin verò tumor calorq; est, vtiliora sunt refrigerantia, recteq; in aqua quàm frigidissima articuli continentur: sed neque quotidie, neque diu fit, ne nerui*lædantur. Imponendum verò est cataplasma quod refrigeret. Neque tamen*in hoc ipso permanendũ, sed ad ea transeundum, quæ sic reprimunt, vt emolliant. Si maior est dolor, papaueris cortices in vino coquendi, miscendiq; cum cerato sunt, quod ex rosa factum sit. Vel ceræ, & adipis suillæ tantundem vnà liquandum, deinde his vinum miscendum, atque vbi quod ex eo impositum est, incaluit, detrahendum, & subinde imponẽdum aliud est. Si verò tumores etiam obcaluerunt, & dolent, leuat spongia, quæ imposita subinde ex oleo, vel aceto, vel aqua frigida exprimitur, aut pari portione inter se mista, pix, cæra, alumen. Sunt etiam plura idonea manibus, pedibusq; malagmata. Quòd si nihil superimponi patitur, id quod sine tumore est, fouere oportet spongia, quæ in aquam calidam demittatur, in qua vel papaueris cortex, vel cucumeris syluestris radix decocta sit, tum inducere articulis crocum cum suc-

*indurescant

* in hoc quotidie perm.

eo papaueris, & ouillo lacte. At si tumor est, fouere quidem debet aqua* calida, in qua lentiscus, alia'ue verbena ex reprimentibus decocta sint: induci uerò medicamentũ ex nucibus amaris cum aceto tritis, aut ex cerussa, cui contritæ herbæ muralis succus sit adiectus. Lapis etiam qui carnem exedit, quem σαρκοφαγὸν Græci vocant, excisus, sic vt pedes capiat, demissos eos cum dolent, retentosq́; ibi leuare consueuit. Ex quo in Asia lapidi* Asio gratia est. Vbi dolor, & inflammatio se remiserũt, quod intra dies quadraginta fit, nisi vitium hominis accessit, modicis exercitationibus, abstinentia, vnctionibus lenibus vtendum est: sic, vt etiam acopo, vel liquido cerato cyprino articuli perfricentur. Equitare podagricis quoque alienum est. Quibus verò articulorum dolor certis temporibus reuertitur, hos antè & curioso victu cauere oportet, ne inutilis materia corpori supersit, & crebriore vomitu, & si quis ex corpore metus est, vel alui ductione vti, vel lacte purgari. Quod Erasistratus in podagricis expulit, ne in inferiores partes factus cursus pedes repleret, cùm euidens sit omni purgatione non superiora tantummodo, sed etiam inferiora exinaniri. Ex quocunque autem morbo quis inualescit, si tardè confirmatur, vigilare prima luce debet, nihilominus in lecto conquiescere, circa tertiam horam leuiter vnctis manibus corpus permulcere. Deinde delectationis caussa

*egelida

(quantum iuuat) ambulare, circuncisa omni negotiosa cogitatione uel actione, tum gestari diu, multa fricatione vti, loca, cælum, cibos sæpe mutare. Vbi triduo, quatriduo'ue vinum bibit, uno aut etiam altero die interponere aquam. Per hæc enim fiet, ne in vitia tabem inferentia incidat, & vt maturè vires suas recipiat. Cum ex toto verò conualuerit, periculosè vitæ genus subitò mutabit, & inordinatè aget. Paulatim ergo debebit omissis his legibus, eò transire, vt arbitrio suo viuat.

LIBER V.

DIXI de his malis corporis, quibus victus ratio maxime subuenit. Nunc transeundum est ad eam medicinæ partem, quæ magis medicamentis * purgat. His multum antiqui autores tribuerunt, & Erasistratus, & hi qui se Empiricos nominauerunt, præcipue tamen Herophilus, deductiq; ab illo viri, adeo vt nullum morbi genus, sine his curarent. Multaq; etiam de facultatibus medicamentorũ memoriæ prodiderunt, qualia sunt vel Zenonis, vel Andræ, vel Apollonij, qui Mys cognominatus est. Horum autẽ usum ex magna parte Asclepiades, non sine caussa sustulit: & cùm omnia ferè medicamenta stomachum lædant, maliq; succi sint, ad ipsius victus rationem potius omnem curam suam transt

*pugnat

transtulit. Verùm vt illud in plerisq; morbis vtilius est, sic multa admodũ corporibus nostris incidere consuerunt, quæ sine medicamentis ad sanitatem peruenire non possunt. Illud ante omnia scire conuenit, quòd omnes medicinæ partes ita innexæ sunt, vt ex toto separari non poßint, sed ab eo nomen trahant, à quo plurimum petunt. Ergo vt illa quæ victu curat, aliquando medicamentum adhibet, & illa quæ præcipuè medicamentis* purgat, adhibere etiam rationem victus debet, quæ multum admodũ in omnibus malis corporis proficit. Sed cùm omnia medicamenta proprias facultates habeant, ac sæpe simplicia opitulentur, sæpe mista, non alienum videtur ante proponere & nomina, & vires, & misturas eorum, quo minor ipsius curationis ex sequentibus mora sit. *pugnat

De simplicibus facultatibus quarũcunq; rerum, ex quibus medicamenta fiunt, & primo de his quæ sanguinem supprimunt. CAP. I.

SAnguinem supprimunt, atramentum sutorium, quod Græci χάλκανθον appellant, chalcitis, acacia, & ex aqua lycium, thus, aloë, gummi, plumbum combustum, porrum, herba sanguinalis, creta vel cimolia vel figularis, misy, frigida aqua, vinum, acetum, alumen, melinũ, squama & ferri, & æris, atq; huius quoq; duæ species sunt, alia tantum æris, alia rubri æris. Vel sigillaria.

Quæ vulnus glutinent. CAP. II.

GLutinant vulnus, myrrha, thus, gummi, præcipueq; acanthinum psilleum, tragacantha, cardamomum, bulbi, lini semen, nasturtium, oui album, gluten, ichthyocolla, vitis alba, contusæ cum testis suis cochleæ, mel coctum, spongia, vel ex aqua frigida, vel ex vino, vel ex aceto expressa, ex iisdem lana succida, si leuis plaga est, etiam aranea: reprimunt alumẽ & scissile (quod σχιςὸν vocatur) & liquidum, melinum, auripigmentum, ærugo, chalcitis, atramentum sutorium.

Quæ concoquant, & moueant pus. CAP. III.

COncoquunt & mouent pus, nardum, myrrha, costus, balsamum, galbanum, propolis, styrax, thuris & fuligo, & cortex, bitumen, pix, sulphur, resina, seuum, adeps, oleum.

Quæ aperiant vulnera. CAP. IIII.

VVlnera aperiunt tanquam ora in corporibus, quod ςόμα Græce dicitur, cinnamomum, balsamum, panaces, iuncus quadratus, pulegium, flos albæ violæ, * bdellium, galbanũ, resina terebinthina, & pinea, propolis, oleum vetus, piper, pyrethrum, chamæpitys, vua * tamina, sulphur, alumen, rutæ semen.

*bdella

*aminia

Quæ purgant. CAP. V.

PVrgant, ærugo, auripigmẽtum, quod ἀρσενικὸν à Græcis nominatur. Huic autem et sandaracæ in omnia, eadem vis, sed validior est squama æris, pumex, iris, balsamũ, styrax, thus, thuris cortex, resina & pinea, & terebinthina

liquida

liquida, œnanthe, lacerti ſtercus, ſanguis columbæ, & palumbi, et hirundinis, ammoniacum bdellium, quod in omnia idem quod ammoniacum poteſt, ſed valentius eſt, abrotanum, ficus arida, coccum gnidium, ſcobis eboris, omphaciũ, radicula, coagulum, ſed maxime leporinum, cui eadem quæ cæteris coagulis facultas, ſed vbique validior eſt, fel, vitellus crudus, cornu ceruinum, gluten taurinum, mel crudum, miſyos chalcitis, crocum, vua taminia, abrotanum, ſpuma argenti, galla, ſquama æris, lapis hæmatites, minium, coſtum, ſulphur, pix cruda, ſeuum, adeps, oleum, ruta, porrum, lenticula, eruum.* *aminia

Quæ rodant. CAP. VI.

Rodunt, alumen, liquidum, ſed magis rotundum, ærugo, chalcitis, miſy, ſquama æris, ſed magis rubri, æs combuſtum, ſandaraca, minium Synopicum, galla, balſamum, myrrha, thuris cortex, galbanum, reſina terebinthina humida, piper vtrunque, ſed rotundum magis, cardamomum, auripigmentum, calx, nitrum, & ſpuma eius, apij ſemen, narciſsi radix, omphacium, alcyonium, oleum ex amaris nucibus, allium, mel crudum, vinum, lentiſcus, ſquama ferri, fel taurinum, ſcamonea, vua taminia, cinnamomum, ſtyrax, cicutæ ſemen, reſina, narciſsi ſemen, fel, nuces amaræ, oleumq́; earum, at ramentum ſutorium, chryſocolla, veratrum, cinis.

Quæ exedant corpus. CAP. VII.

Exed

Exedunt corpus, acaciæ succus, hebenus, ærugo, squama æris, chrysocolla, cinis Cyprius, nitrum, cadmia, spuma argenti, hypocistis, diphryges, sal, auripigmentum, sulphur, cicuta, sandaraca, salamandra, alcyonium, æris flos, chalcitis, atramentum sutorium, ochra, calx, acetum, galla, alumen, lac caprifici, vel lactucæ marinæ, quæ tithymallos à Græcis nominatur, alcyonium, fel, thuris fuligo, spodium, lenticula, mel, oleæ folia, marrubium, lapis hæmatites, & Phrygius, & Asius, & scissilis, misy, vinum, acetum.

Quæ adurant. CAP. VIII.

Adurunt, auripigmentum, atramentum sutorium, chalcitis, misy, ærugo, calx, charta combusta, sal, squama æris, fex combusta, myrrha, stercus & lacerti & columbæ, & palumbi, & hirundinis, piper, coccum Gnidium, allium, diphryges, lac vtrunque (quod proximo capite suprà comprehensum est) veratrum & album & nigrum, cantharides, corallium, pyrethrum, thus, salamãdra, eruca, sandaraca, vua taminia, chrysocolla, ochra, alumẽ scissile, ouillum sterchus, œnanthe.

Quæ crustas vlceribus inducant. CAP. IX.

Eadem fere crustas vlceribus tanquam igne adustis inducunt, sed præcipuè chalcitis, vtique si cocta est, flos æris, ærugo, auripigmentum, misy, & id, quò magis coctum.

Quę crustas vlceribus resoluant. CAP. X.

Crust

CRustas verò has, resolnit farina triticea cum ruta, vel porro, aut lenticula, cui mellis aliquid adiectum est.

Quæ discutiant ea, quę in aliqua parte corporis coierunt. CAP. XI.

AD discutienda verò ea, quæ in corporis parte aliqua coierunt, maxime possunt, abrotanũ, helenium, amaracus, alba viola, mel, lilium, *sansucus, cyperus, lac, sertula campana, serpillum, cupressus, cedrus, iris, viola purpurea, narcissus, rosa, crocum, passum, iuncus quadratus, nardum, cinnamomum, casia, ammoniacum, cæra, resina, vua taminia, spuma argenti, styrax, ficus arida, tragoriganus, lini & narcissi semen, bitumen, sordes ex gymnasio, pyrites lapis, aut molaris, crudus vitellus, amaræ nuces, sulphur.

*sampsucus Cyprias

Quę euocent, & educant. CAP. XII.

EVocat & educit, ladanum, alumen rotundum, hebenus, lini semen, omphacium, fel, chalcitis, bdellium, resina terebinthina & pinea, propolis, ficus arida decocta, stercus columbæ, pumex, farina lolij, grossi in aqua cocti, elateriũ, lauri baccæ, nitrum, sal.

Quæ exasperata leuent. CAP. XIII.

LEuat id quod exasperatũ est, spodiũ, hebenus, gummi, oui album, lac, tragacanthum.

Quæ carnem nutriant, & vlcus impleant. CAP. XIIII.

CArnẽ alunt, et vlcus implẽt, resina pinea, *ochra, attice, mel, asteriace, cæra, butyrũ.

*ocra attica, vel asterica

Quæ

Quæ molliant. CAP. XV.

erythria

MOlliunt, æs combustũ, terra* eretria, nitrum, papaueris lacryma, ammoniacum, bdelliũ, cæra, seuum, adeps, oleum, ficus arida, sesamũ, sertula Campana, narcißi et radix & semen, rosæ folia, coagulũ, vitellus crudus, amaræ nuces, medulla omnis, stibi, pix, cochlea cocta, cicutæ semen, plumbi retrimentum, σκωρίαν μολύβδε Græci vocant, panaces, cardamomũ, galbanũ, resina, vua taminia, styrax, iris, balsamũ, sordes ex gymnasio, sulphur, butyrum, ruta.

Quæ cutem purgent. CAP. XVI.

CVtem purgat mel, sed magis, si est cum galla, vel eruo, vel lenticula, vel marrubio, vel iride, vel ruta, vel nitro, vel ærugine.

De misturis simpliciũ rerum, & de ratione ponderum, & quid Malagma, & Emplastrum, & Pastillus inter se differant. CAP. XVII.

EXpositis simplicibus facultatibus, dicendum est quemadmodum misceantur, quæ ex his fiant. Miscentur autem varie, neque huius vllus modus est, cùm ex simplicibus alia demantur, alia adijciatur, ijsdemq; seruatis, ponderum ratio mutetur. Ita cùm facultatum materia non ita multiplex sit, innumerabilia misturarum genera sunt, quæ comprehendi si possent, tamen esset superuacuum. Nam & ijdem effectus inter paucas compositiones sunt, & mutare eas cuilibet (cognitis facultatibus) facile est. Itaque contentus his ero, quas accepi velut nobilißimas. In hoc autem volumine eas explicabo,

cabo, quæ vel desiderari in prioribus potuerunt, vel ad eas curationes pertinent, quas protinus hic comprehendam, sic vt tamen quæ magis communia sunt, simul iungam. Si qua singulis, vel etiam paruis accommodata sunt, in ipsorum locum differam. Sed & antea sciri volo, in vncia pondus denariorum septem esse. Vnius deinde denarij pondus diuidi à me in sex partes, id est sex vncias, vt idem in vncia denarij habeam, quod Græci habent in eo, quem ὀβολὸν appellāt. Id ad nostra pondera relatum, paulo plus dimidio scrupulo facit. Malagmata verò, atq; Emplastra Pastilliq; (quos τροχίσκους Græci vocant) cum plurima eadem habeant, differunt eo, quòd Malagmata maximè ex floribus, earumq; etiā surculis: Emplastra Pastilliq; magis ex quibusdam metallicis fiunt: deinde malagmata contusa abunde mollescunt: nam super integram cutem inijciuntur. Laboriose verò conteruntur ea, ex quibus emplastra pastilliq; fiunt, ne lædant vulnera cum imposita sunt. Inter Emplastrum autem, & Pastillum hoc interest, quòd Emplastrū vtiq; liquati aliquid accipit, in Pastillo tantum arida medicamenta aliquo humore iunguntur. Tum Emplastrū hoc modo fit, arida medicamenta per se teruntur, deinde mistis his instillatur aut acetum, aut si quis alius non pinguis humor accessurus est, & ea rursus ex eo teruntur. Ea verò quæ liquari possunt, ad ignem simul liquantur, & si quid olei misceri debet, tum infundi-

Vncia.
Denarius.

*tur. Interdũ etiam aridum aliquod ex oleo prius coquitur. Vbi facta sunt, quæ separatim fieri debuerunt, in vnum omnia miscentur. At Pastilli hæc ratio est: Arida medicamenta contrita humore non pingui, aut vino, vel aceto coquuntur, & rursus cocta, inarescunt. Atque vbi vtendum est, eiusdem generis humore diluuntur, tum Emplastrum imponitur, * pastillus illinitur, aut alicui molliori, aut cerato miscetur.*

**pastillis*

DE MALAGMATIS. CAP. XVIII.

Malagma aduersus calidas podagras.

HIs cognitis, primum malagmata subijciã, quæ ferè non sunt refrigerandi, sed calefaciendi caussa reperta. Est tamen quod refrigerare poßit, ad calidas podagras aptum. Habet gallæ & immaturæ et alterius, coriandri seminis, cicutæ lacrymæ aridæ, gummi, singulorum plenum acetabulum, cerati eloti, quod πεπλυμένον Græci vocant, selibram. Reliqua fere calefaciunt. Sed quædam digerunt materiam, quædam extrahũt, quæ ἐπισπαστικὰ vocãtur, pleraq; certis magis partibus membrorũ accõmodata sunt.

Malagma ad materiam extrahendam.

SI materia extrahenda est, vt in hydropico, in lateris dolore, in incipiẽte abscessu, in suppuratione quoq; mediocri, aptum est id, quod habet resinæ aridæ, nitri, ammoniaci, galbani, singulorum pondo ✱. ceræ pondo ✱. Aut in quo hæc sunt, æruginis rasæ, thuris, singulorũ P. I I. ✱. ammoniaci salis P. V I. ✱. squamæ æris, ceræ, singulorum

gulorum P.VIII.*. resinæ aridæ P.* XII.*. * VII. aceti cyathus. Idem præstat cumini farina cum struthio, & melle P.II.*.

Malagma ad iecur dolens.

SI iecur dolet, id in quo est balsami lacrymæ P.XII.*. costi, cinamomi, casiæ, corticis myrrhæ, croci, iunci rotũdi, balsami seminis, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, nardi, singulorũ P.XVI. *. Quibus adijcitur nardinum vnguentum, donec cerati crassitudo sit, & huius quidem recentis vsus est. Si verò seruandum est, resinæ terebinthinæ P.XVI.*. ceræ P.X.*. ex vino leni contunduntur, tum eo miscentur.

Malagma ad lienem.

AT si lienis torquet, glandis (quam βάλανον Græci vocant) cortex & nitrum paribus portionibus contunduntur, resperganturq́; aceto quàm acerrimo. Vbi cerati crassitudinem habet, linteo antea in aqua frigida madefacto illinitur, & sic imponitur, supraq́; farina ordeacea inijcitur, sed manere ibi non amplius sex horis debet, ne lienem consumat. Satiusq́; est id bis, aut ter fieri. Communem autem & iocineri, & lieni, & abscessibus, & strumæ, parotidibus, articulis, calcibus quoque suppurantibus, aut aliter dolentibus, etiam concoctioni ventris, Lysias composuit ex hyssopi, panacis, styracis, galbani, resinæ, singulorum P.II.*. ammoniaci, bdellij, ceræ, seui taurini, iridis aridæ P.IIII.*. cachryos acetabulo, piperis granis quadraginta.

Quæ contrita, irino vnguento temperantur.

Malagma ad laterum dolores.

AD laterum autem dolores compositio est Apollophanis, in qua sunt resinæ terebinthinæ, thuris fuliginis, singulorũ P. IIII. ✳. *bdellij, ammoniaci, iridis, seui vitulini, aut caprini à renibus sicci, singulorũ* P. IIII. ✳. *Hæc autem eadem omnem dolorem leuant, dura emolliunt, mediocriter calefaciũt. Ad idem latus Andreæ quoque malagma est, quod etiam resoluit, educit humorem, pus maturat, vbi id maturum est, cutem rumpit, ad cicatricem perducit, prodest impositum minutis maioribusq; abscessibus, item articulis, ideoq; & coxis, & pedibus dolentibus: item si quid in corpore collisum est, reficit, præcordia quoque dura & inflata emollit, ossa extrahit, ad omnia deniq; valet, quæ adiuuare calor potest. Id habet ceræ* P.* XI. ✳. *visci sycamini, quam aliàs sycomorum vocant, lacrymæ, singulorum* P.* I. ✳. *piperis & rotundi, & longi, ammoniaci, thymiamatis, bdellij, iridis illyricæ, cardamomi, amomi, xylobalsami, thuris masculi, myrrhæ, resinæ aridæ, singulorum* P. X. ✳. *pyrethri, cocci Gnidij, spumæ nitri, salis ammoniaci, aristolochiæ Creticæ, radicis ex cucumere agresti, resinæ terebinthinæ liquidæ, singulorum* P. XXV. ✳. *Quibus adijcitur vnguenti irini, quantum satis est ad ea mollienda, atque cogenda.*

*I.
*XI.

Malagmata ad resoluẽda quę astricta sunt, & mollienda quę dura sunt, & digerenda quę coeunt.

Præcip

PRæcipuũ verò est ad resoluenda quæ astricta sunt, mollienda quæ dura sunt, digerenda quæ coëunt, id quod ad Polyarchum autorem refertur. Habet iunci quadrati, cardamomi, thuris, fuliginis, amomi, cæræ, resinæ liquidæ, pares portiones.

Aliud malagma ad eadem.

ALiud ad eadẽ Nilei, crocomagmatis (quod quasi recrementum eius est) P. IIII. ✳. ammoniaci, thymiamatis, cæræ, singulorum P. XX. ✳. ex quibus duo priora ex aceto teruntur, cæra cum rosa liquatur, et tum omnia iungũtur.

Malagma Moschi ad molliendum.

PRoprie etiam dura mollit id, quod Moschi esse dicitur. Habet galbani vnciam, thuris fuliginis P. ✳. 3. cæræ, ammoniaci, thymiamatis trientes, picis aridæ P. II. ✳. aceti heminas tres.

Malagma Medi ad digerenda quę coëunt.

FErtur etiam ad digerenda quæ coëunt sub autore Medo, quod habet cæræ P. ✳. 3. panacis P. ✳. semis, squamæ æris, aluminis rotundi, item scissilis, singulorum P. I. ✳. plumbi combusti P. I. ✳. & semis.

Malagma Panthemi ad eadem.

AD eadẽ Panthemus vtebatur, calcis P. ✳. semis, sinapis contriti, item fœni Græci, aluminis, singulorum P. I. ✳ seui bubali P. II. ✳. & semis.

Malagma ad strumas.

AD strumã multa malagmata inuenio. Credo autẽ quo peius id malũ est, minusq; facile

cile diſcutitur, eo plura eſſe tentata, quæ in perſonis varie reſponderunt. Andreas autor eſt, vt hæc miſceantur, vrticæ ſeminis P. I. ✱. *piperis rotundi, bdellij, galbani, ammoniaci, thymiamatis, reſinæ aridæ, ſingulorum* P. IIII. ✱. *reſinæ liquidæ, cæræ, pyrethri, piperis lõgi, lactucæ marinæ ſeminis, ſulphuris ignem non experti (quod* ἄπυρον *vocatur) fecis aridæ, aceti, ſpumæ nitri, ſalis ammoniaci, ſinapis, cardamomi, radicis ex cucumeris ſylueſtri, reſinæ, ſingulorum* P. *. VIII. ✱. *Quæ ex leni vino contunduntur.*

*P. V.

Aliud malagma ad idem valens.

*Expeditius ad idem fit, quod habet viſci, *felini ſtercoris, reſinæ, ſulphuris ignem non experti pares portiones. Et in quo eſt ſulphuris.* P. I. ✱. *lapidis, quem pyriten vocant* P. IIII. ✱. *cumini acetabulum. Item in quo eſt lapidis eiuſdem pars vna, ſulphuris duæ partes, reſinæ terebinthinæ partes tres.*

*aliàs: ſemine, ſtercoris. Legẽdum fortaſſe vel caprini, vel bouilli ex Galeno de ſtrumis.

Malagma ad ſtrumam, & phymata.

Arabis autem cuiuſdam eſt ad ſtrumam, et orientia tubercula, quæ φύματα *vocantur, quod hæc digerit. Habet myrrhæ, ſalis ammoniaci, thuris, reſinæ & liquidæ & aridæ, crocomagmatis, cæræ, ſingulorum* P. I. ✱. *lapidis eius, quem* πυρίτην *vocant,* P. IIII. ✱. *quibus quidam adijciunt, ſulphuris* P. II. ✱.

Malagma ad ſtrumam, & tubera, & carcinodas.

Est etiam proficiens in ſtruma, et in his tuberibus, quæ difficiliter concoquuntur, & in his

in his quæ carcinodæ vocantur, quod ex his constat: Sulphuris P. II. ✱. nitri P. IIII. ✱. myrrhæ P. VI. ✱. fuliginis, thuris P. ✱. semis, salis ammoniaci P. ✱. III. ceræ P. I. ✱.

Malagma Protarchi ad parotidas, & faunm, & mala vlcera.

PRotarchus autẽ ad parotidas, eaq; tubercula, quæ meliceriæ, id est, faui, vel phymata nominantur, item mala vlcera, punicis, resinæ pineæ liquidæ, thuris, fuliginis, spumæ nitri, iridis, singulorum P. VIII. ✱. cum ceræ P. IX. ✱. miscebat, hisq; olei cyathum, & dimidium adijciebat.

Malagma, aduersus panum & phymata.

AT aduersus panum, tum primum orientem (quod φύγεθλον Græci vocant) & omne tuberculum, quod phyma nominatur, miscetur ochra, quæ Attice nominatur, cum duabus partibus similæ, hisq; contunditur, subinde mel instillatur, donec malagmatis craßitudo sit.

Malagma aduersus phymata.

DIscutit etiam omne tuberculũ (quod phyma vocatur) id quod habet calcis, nitri spumæ, piperis rotundi, singulorum P. I. ✱. galbani P. II. ✱. salis P. IIII. ✱. quæ excipiuntur cerato ex rosa facto.

Malagma ad supprimendum omne quod abscedit.

SVpprimitq; omne quod abscedit id, in quo est galbani, fabæ* fresæ, singulorum P. I. ✱. *frixæ
myrrhæ, thuris, ex radice capparis corticis, singulorum P. IIII. ✱. Satisq; omnia abscedentia

 digerit,

digerit, murex combustus, & bene contritus, aceto subinde adiecto.

Malagma ad sanguinem supprimendum, & phymata.

AT si satis sanguis subit, rectè imponitur quod aduersus phymata quoq; potest. Constat ex his, bdellij, styracis, ammoniaci, galbani, resinæ & aridæ & liquidæ pineæ. Item ex lentisci, thuris, iridis, singulorum P. II. ✳.

Malagma ad carcinodas, & & phymata lenienda.

CArcinodæ verò & phymata commodè his leniuntur: Galbani, visci, ammoniaci, resinæ terebinthinæ in singulis P. I. ✳. *seui taurini* P. ✳. *semis, fecis combustæ quàm maxima portione, dum id siccius non faciat, quàm esse malagma oportet.*

Malagma ad liuorem faciei contusæ.

QVod si facie cõtusa liuor subcruentus est, hæc cõpositio nocte & die imposita tollit: Aristolochiæ, thapsiæ, singulorum P. II. ✳. *bdellij, styracis, ammoniaci, thymiamatis, galbani, resinæ aridæ, & ex lentisco liquidæ, thuris masculi, iridis illyricæ, cæræ, singulorum* P. IIII. ✳. *Item faba quoq; imposita proficit.*

Malagmata stomachica ad aperiendum.

SVnt etiam quædam malagmata, quæ στομαχικὰ Græci vocant, quoniam aperiendi vim habent. Quale est quod ex his constat, piperis longi, spumæ nitri, singulorum P. II. ✳. *erisimi* P. ✳. IIII. *quæ cum melle miscentur. Idoneaq; etiam*

etiam strumæ aperiendæ sunt eius generis. Vehementiusq; ex his est id quod habet calcis P. IIII. ✻. *piperis grana sex, nitri, cæræ, singulorum* P. X. ✻. *mellis* P. ✻. 3. *olei heminam.*

Miconis malagma, ad resoluendum aperiendumq; ac purgandum.

M*Iconis quoq; est quod resoluit, aperit, purgat. Habet alcyonium, sulphur, nitrũ, pumicem, paribus portionibus, quibus tantum picis, & cæræ adijcitur, vt fiat cerati crassitudo.*

Malagma ad ossa, & neruos.

A*D ossa autem Aristogenis, fit ex his, sulphuris* P. I. ✻. *resinæ terebinthinæ, nitri spumæ, & ex seilla partis interioris, plumbi eloti, singulorum* P. II. ✻. *thuris, fuliginis* P. VIII. ✻. *ficus aridæ quàm pinguissimæ, seui taurini, singulorum* P. VIII. ✻. *cæræ* P. XI. ✻. *iridis Macedonicæ* P. VI. ✻. *sesami fricti acetabulum, maximeq; neruis, & articulis malagma conuenit.*

Malagma Euticlei ad articulos, & ad omnem dolorem.

I*Gitur Euticlei est, & ad articulos, & ad omnem dolorem, & ad vesicæ, & ad recenti cicatrice contractos articulos, quas ἀγκύλας Græci nominãt, quod habet fuliginis, thuris acetabulum, resinæ tantundem, galbani sine surculis sescunciam, ammoniaci, bdellij, singulorũ* P. ✻. 3. *cæræ* P. ✻. *semis. Aliud item fit, quod habet iridis, ammoniaci, galbani, nitri, singulorũ* P. XIIII. ✻. *resinæ liquidæ* P. VI. ✻. *cæræ* P. XVI. ✻.

Malagma Sosagoræ ad dolores articulorum.

AD dolores articulorum Sosagoræ: Plumbi combusti, papaueris lacrymæ, corticis hyoscyami, styracis, peucedani, seui, resinæ, cæræ, pares portiones.

Chrysippi malagma, ad idem valens.

CHrysippi, resinæ liquidæ, sandaracæ, piperis, singulorum P. XII. ✳. quibus cæræ paulum adijcitur.

✳ Clesipontis

✳Ctesiphontis malagma ad idem valens, & ad parotidas, & phymata, & strumam.

CTesiphontis, cæræ Creticæ, resinæ terebinthinæ, nitri quàm ruberrimi, singulorum P. ✳. semis, olei cyathi tres. Sed id nitrum antè per triduum instillata aqua teritur, et cum sextario eius incoquitur, donec omnis humor consumatur. Potest verò ea compositio etiam ad parotidas, phymata, strumã, omnemq; coitum humoris emolliendum.

Malagma ad articulos.

AD articulos fici quoq; aridi, partem nepetæ mistam vel vuam taminiam sine seminibus cum pulegio rectè aliquis imponit.

Malagma Aristonis, aduersus podagras, & recentia phymata, & omnes dolores.

EAdem podagræ præsidio sunt. Sed ad eam fit Aristonis quoq;, quod habet nardi, cinnamomi, casiæ, chamæleontis, iunci rotundi, singulorum P. VIII. ✳. seui caprini ex irino liquati P. XX. ✳. iridis P. I. ✳. quæ in aceto quàm acerrimo iacere per XX. dies debet. Idem autem etiam

tiam recētia phymata doloresq; omnes discutit.

*Theoseni malagma, ad pedum dolores. *Theonis

AT Theosenus ad pedum dolores, seui à renibus partem tertiam, salis partes duas miscebat, hisq; membranulam illitam imponebat, tum superinijciebat ammoniacum, thymiama in aceto liquatum.

Numenij malagma, ad podagram, cæterósq; articulos induratos.

AT Numenius podagram, cæterosq; articulos induratos hoc molliebat: abrotani, rosæ aridæ, papaueris lacrymæ, singuloram P.III.*. resinæ terebinthinæ P.IIII.*. thuris, spumæ nitri, singulorum P.VIII.* .iridis, aristolochiæ, singulorum P.XII.*. ceræ P.III.*. quibus adijcitur cedri cyathus vnus, olei laurini cyathi tres, olei acerbi sextarius.

Dexij malagma, si quando callus in articulis increuit.

SI quando autem in articulis callus increuit, Dexius docuit imponere, calcis P.IIII.*. cerusæ P.VIII.*. resinæ pineæ P.XX.*. piperis grana P.XX. ceræ P.II.*. Quibus dum contunduntur, hemina vini lenis instillatur.

DE EMPLASTRIS.
CAP. XIX.

EX emplastris autem nulla maiorem vsum præstāt, quàm quæ cruentis protinus vulneribus inijciuntur, ἔναιμα Græci vocant. Hæc enim reprimunt inflammationem (nisi magna vis eam cogit) atq; illius quoque impetum minuunt,

nuunt, cum glutinant vulnera, quæ id patiuntur, cicatricem iisdem inducunt. Constant autem ex
*aliparæ medicamentis non pinguibus, ideoq; *alipenæ nominantur.

Barbarum emplastrum nigrum, quod cruentis protinus vulneribus iniicitur.

OPtimum ex his est, quod Barbarum vocatur. Habet æruginis rasæ P. XII. ✳. spumæ argẽti P. XX. ✳. aluminis, picis aridæ, resinæ pineæ, aridæ, singulorum P. I. ✳. quibus adiiciuntur olei & aceti singulæ heminæ.

Choacon emplastrum nigrum, ad idem valens.

ALterum ad idem, quod χόακον vocant, habet spumæ argenti P. C. ✳. resinæ aridæ tantundem. Sed spuma prius ex tribus olei heminis coquitur. His duobus emplastris color niger est, qui fere talis fit ex pice atq; resina. At ex bitumine nigerrimus: ex ærugine, aut æris squama, viridis: ex minio ruber, ex cerussa albus.

Basilicon emplastrum nigrum ad idem.

PAucæ admodum cõpositiones sunt, in quibus aliquid misturæ varietas nouat. Ergo id quoq; nigrum est, quod Basilicon nominatur. Habet panacis P. I. ✳. galbani P. II. ✳. picis, & resinæ singulorũ P. X. ✳. olei dimidium cyathum.

Smaragdinum emplastrum nigrum ad idem.

AT quod peruiride est, smaragdinum appellatur, in quo sunt resinæ pineæ P. III. ✳. ceræ P. I. ✳. æruginis P. ✳. semis, thuris fuliginis P. II. ✳. olei tantundem, & aceti, quo fuligo

go & ærugo in vnum cogantur.

Emplastrum rufum ad idem.

Est etiam coloris fere ruffi, quod celeriter ad cicatricem vulnera perducere videtur. Habet thuris P. I. ✳. *resinæ* P. II. ✳. *squamæ æris* P. IIII. ✳. *spumæ argenti* P. XX. ✳. *ceræ* P. C. ✳. *olei heminam.*

παρακολλητικὸν emplastrum ad idem.

Præterea est, quod παρακολλητικὸν glutinando vocant. Constat ex his: Bituminis, aluminis scissilis P. IIII. ✳. *spumæ argenti* *P. IIII. ✳. *& olei veteris hemina.* *P. XL.

Cephalicum emplastrum Philotæ capiti conueniens.

*Præterea sunt quædã generis eiusdem, quæ quia capitibus fractis maxime cõueniunt, Cephalica à Græcis nominantur. Philotæ compositio habet: Terræ*eretriæ, chalcitidis, singulorum* P. IIII. ✳. *myrrhæ, æris combusti* P. X. ✳. *ichthyocollæ singulorum* P. VI. ✳. *æruginis rasæ, aluminis rotundi, misyos crudi, aristolochiæ, singulorum* P. VIII. ✳. *squamæ æris* P. XX. ✳. *thuris masculi* P. II. ✳. *ceræ* P. I. ✳. *rosæ, & olei acerbi, ternos cyathos, aceti quantum satis est, dum arida ex eo conteruntur.* *Erythrææ

Emplastrum viride ad idem valens.

Aliud ad idem viride, æris combusti, squamæ æris, myrrhæ, ichthyocollæ, singulorum P. VI. ✳. *misyos crudi, æruginis rasæ, aristolochiæ, aluminis rotundi, singulorum* P. VIII. ✳. *ceræ** P. VII. ✳. *olei hemina, aceti quod satis sit.* *P. I.

Tetra

Tetrapharmacum emplastrum, ad pus mouendum.

PVri autẽ mouendo non aliud melius, quàm quod expeditißimum est, Tetrapharmacon à Græcis nominatur. Habet pares portiões cæræ, picis, resinæ, seui taurini, si id non est, vitulini.

Enneapharmacum emplastrum ad pus mouendum, & ad purgandum valens.

ALterum ad idem Enneapharmacum nominatur, quod magis purgat. Constat ex nouem rebus, cæra, melle, seuo, resina, myrrha, rosa, medulla vel ceruina, vel vitulina, vel bubula, hyssopo, butyro. Quorũ ipsorum quoq; pondera paria miscentur. Sunt autem quædam emplastra, quibus vtriusq; rei facultas est, quæ si singula habenda sunt, meliora sunt. Sed in copia reijcienda sunt, his potius adhibitis, quæ proprie id, quod eo tempore opus est, consequuntur. Exempli caussa duo proponam.

Attalum emplastrum ad vulnera.

*EST igitur ad vulnera Attalum, quod habet squamæ æris** P. XVI. ✳. *fuliginis* P. XV. ✳. *ammoniaci tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ* P. XXV. ✳. *seui taurini tantundem, aceti heminas tres, olei sextarium.*

*P. VI.

Iudæi emplastrum, fracto capiti accommodatum.

AT inter ea quæ fracto capiti accommodantur, habent quidam id quod ad autorem Iudæum refertur. Constat ex his, salis P. ✳. IIII. *squamæ æris rubri, æris combusti, singulorum* P. XII. ✳. *ammoniaci, thymiamatis, thuris, fuliginis, resinæ aridæ, singulorum* P. VI. ✳. *resi*

.resinæ Colophoniacæ, ceræ, seui vitulini curati, singulorum P.XX.. aceti sesquicyathum, olei minus cyathum, τεθεραπευμένα Græci appellant, quæ curata vocant, cum ex seuo, puta omnes membranulæ diligẽter exemptæ sunt aut ex alio medicamento. Curata.

Dia daphnidon emplastrum, ad extrahendum.

SVnt etiam quædam emplastra nobilia ad extrahendum. Quæ ipsa quoq; ἐπισπαστικὰ nominantur. Quale est, quod quia lauri baccas habet, dia daphnidon appellatur. In eo est, resinæ terebinthinæ P.X.*. nitri, ceræ, picis aridæ, baccarum lauri, singulorũ P.XX.*. olei paulum. Quoties aut baccam, aut nucem, aut simile aliquid posuero, scire oportebit, antequàm expendatur, ei summam pelliculam esse demendam.

Aliud dia daphnidon ad extrahendum, & pus mouendum.

AAliud eo nomine, quod puri quoq; mouendo est: Seui vitulini, ammoniaci, thymiamatis, picis, ceræ, nitri, baccarum lauri, resinæ aridæ, aristolochiæ, pyrethri, pares portiones.

Philocratis emplastrum ad extrahendum, & pus mouendum.

PRæter has, est Philocratis, quod habet salis ammoniaci P.VII.*. aristolochiæ P.VIII.*. ceræ, resinæ terebinthinæ, fuliginis, thuris, singulorum P.XV.*. spumæ argenti. *P.LII.*. Quibus vt pus quoq; moueant, iridis P.IIII.*. & galbani P.VI.*. adijciuntur. *P.XXXII

Rhypodes emplastrum, ad extrahendum.

Optimum

OPtimum tamen ad extrahendum est id quod à similitudine sordium ῥυπῶδες Græci appellant. Habet myrrhæ, croci, iridis, propolis, bdellij, capitulorum punici mali, aluminis & scißilis & rotundi, misyos, chalcitis, atramenti sutorij cocti, panacis, salis ammoniaci, visci, singulorum P. IIII. ✳. aristolochiæ P. VIII. ✳. squamæ æris P. XVI. ✳. resinæ terebinthinæ P. LXXV. ✳. ceræ, & seui vel taurini, vel hircini P. C. ✳.

Emplastrum Hecatæi, ad extrahendum.

HEcatæo quoq; autore emplastrum generis eiusdem fit ex his, galbani P. II. ✳. fuliginis thuris P. IIII. ✳. picis P. VI. ✳. ceræ, & resinæ terebinthinæ, singulorum P. VIII. ✳. quibus paulum irini vnguenti miscetur.

Alexandrinum emplastrum viride, ad extrahendum.

VAlensq; ad idem emplastrum viride Alexandrinum est. Habet aluminis scißilis P. VIII. ✳. salis ammoniaci P. ✳. VIII. 3. squamæ æris P. XVI. ✳. myrrhæ, thuris, singul. P. XVIII. ✳. ceræ P. CL. ✳. resinæ Colophoniacæ, aut pineæ

*P. C C *P. CXC. ✳. olei heminam, aceti sextarium.

De emplastris exedentibus.

QVædam autem sunt emplastra exedentia, quæ σηπτικὰ Græci vocant, quale est id quod habet resinæ terebinthinæ, fuliginis thuris, singulorum P. ✳. 3. squamæ æris P. I. ✳. ladani P. II. ✳. aluminis tantundem, spumæ argenti P. IIII. ✳.

Emplastrum quod exest corpus, & ossa resoluit, & supercrescentem carnem coërcet.

EXest etiam vehementer corpus, atque ossa quoq; resoluit, & supercrescentem carnem coërcet, id quod habet spumæ argenti, squamæ æris, vncias singulas, nitri ignem non experti, lapidis Asij, aristolochiæ P. sextãtes, cæræ, resinæ terebinthinæ, thuris, olei veteris, atramẽti sutorij, salis ammoniaci P. semis, æruginis rasæ P. bessem, aceti stillitici heminam, uini aminei tantundem.

Emplastra aduersus morsus, & alia recentiora vulnera.

SVnt etiam aduersus morbus quædam accommodata, quale est Diogenis nigrũ, quod habet bituminis, cæræ, resinæ pineæ aridæ singulorum P. XX. ✳. spumæ argenti P. C. ✳. olei sextariũ. Aut in quo sunt squamæ æris P. IIII. ✳. cerussæ, & æruginis* rasæ, singulorum P. VIII. *passæ
✳. ammoniaci P. XII ✳. cæræ, resinæ pineæ, singulorum, P. XXV. ✳. spumæ argenti P. C. ✳. olei sextarium. Aut in quo sunt squamæ æris P. XIIII. ✳. galbani P. VI. ✳. cerussæ, & æruginis rasæ, singulorum P. VIII. ✳. ammoniaci P. XII. cæræ, resinæ pineæ, singulorum* P. L V. ✳. *P. XL V.
ex quibus spuma argenti concoquitur.

Ephesium emplastrum rubrum, ad idem valens.

RVbrum quoque emplastrum quod * Ephesium vocatur huc aptum est. Habet resinæ *Ethesiũ
terebinthinæ P. II. ✳. galbani P. ✳. IIII. minij sinopici P. VI. ✳. thuris fuliginis P. VI. ✳. cæræ P. VIII. ✳. spumæ argenti P. L VI. ✳. olei veteris heminam.

Aliud emplastrum ad idem valens.

ITem id quod ex his constat, squamæ æris, thuris fuliginis, singulorum P.IIII. ✱. galbani P.VI. ✱. salis ammoniaci P. ✱. XII. .3 ceræ P. XXV. ✱. olei tribus heminis. Hæc autem alijs quoq; recētioribus vulneribus rectè imponūtur.

λευκὰ emplastra non grauibus vulneribus accommodata, & maxime senilibus.

SVnt enim alba lenia, λευκὰ Græci vocant, ferè non grauibus vulneribus accommodata, præcipueq; senilibus. Quale est quod habet
*P.XXX cerussæ * P.LII. ✱. seui vitulini curati, & ce-
II. ræ, singulorum P.LVIII. ✱. olei heminas tres, ex quibus ea cerussa coquitur.

Elephantinum emplastrum.

ALiud quod habet cerussæ P.XX. ✱. ceræ
*P.XXXV. *P.LV. ✱. olei heminam, aquæ sextarium. Quæ quoties adijciuntur cerussæ, vel spumæ argenti, scire licet illa ex his coquenda esse. Est autem ea percandida compositio, quæ suprà posita est, ideoq; elephantina nominatur.

Lenia emplastra.

LEnia quoq; quædam emplastra sunt, quas λιπαρὰς ferè Græci nominant, vt id quod habet minij P.IIII. ✱. spumæ argenti P.XXV. ✱. ceræ, & adipis suillæ, singulorū P.XXVII. vitellos quatuor.

Emplastrum lene.

ALia compositio generis eiusdem, ceræ, resinæ terebinthinæ, singulorum P.VI. ✱.
P.VIII. cerussæ P.VI. ✱. spumæ argenti, plumbi recrementi,

menti, scoriam molybdi Græci vocant, singulorũ P.XX. *cicini olei, & myrti, singulorum heminæ.*

Archaghati emplastrum lene.

Tertia quæ ad autorem Archaghatum refertur, Misyos cocti, æris combusti, singulorum, P.IIII.⁎. *cerussæ coctæ* P.VIII.⁎. *resinæ terebinth.* P.X.⁎. *spumæ argenti* P.VI.⁎.

Emplastra eiusdem generis ad leniendum apta.

Etiamnum generis eiusdem, spumæ argenti, ceræ, adipis suillæ, singulorũ P.XXVII. ⁎. *vitelli cocti, rosæ heminæ. Aut cerati ex oleo myrteo facti partes tres, adipis suillæ pars quarta, paulum ex plumbi recremento. Aut spumæ argenti selibra, ex olei hemina, & aquæ marinæ altera cocta donec bullire desierit, cui paulum ceræ sit adiectum, aut pares portiones ceræ, seui, stibi, spumæ argenti, cerussæ.*

De pastillis, & primo de his qui ad recẽtia vulnera glutinanda, sanandáq; apti sunt. CAP. XX.

Pastilli quoq; facultates diuersas habent. Sunt enim ad recentia vulnera glutinanda, sanandaq; apti. Qualis est qui habet chalcitis, misyos, spumæ nitri, floris æris, gallæ, aluminis scißilis modice cocti, sing. P.I.⁎. *æris combusti, capitulorum mali punici, singulorum* P.III.⁎. *Hunc oportet diluere aceto, sic vbi vulnus glutinandus est, illinere. At si neruosus aut musculosus is locus est, commodius est cerato miscere, sic vt illius octo partes, nona huius sit.*

Alius pastillus ad glutinanda vulnera.

Alius ad idem constat ex his, bituminis, aluminis scissilis, singulorum P. I. ✱. *æris combusti* P. IIII. ✱. *spumæ argenti* P. XI. ✱ *olei sextario.*

De sphragide pastillo, quem Polybus confecit ad glutinandum vulnus.

Sed longe Polybi celeberrimus est, Sphragis autem nominatur, qui habet aluminis scissilis P. ✱. I. ʒ. *atramenti sutorij* P. II. ✱. *myrrhæ* P. V. ✱. *aloës tantundem, capitulorũ punici mali, fellis taurini, singulorum* P. VI. ✱. *Quæ contrita vino austero excipiuntur.*

Pastillus ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, & in obscœnis partibus, inflammationésq; eorum.

Ad vlcera sordida, & nigritiem in auribus, naribus, obscœnis partibus, inflammationesq; eorũ: Chrysocollæ P. I. ✱. *atramenti sutorij, aluminis scissilis, sing.* P. II. ✱. *halicacabi corticis* P. IIII. ✱. *minij* P. VI. ✱. *spumæ argenti* P. XII. ✱. *cerussæ* P. XVI. ✱. *Quæ ex aceto & coguntur, & vbi vtendum est, diluuntur.*

Pastillus Andronis ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida, etiam cancro laborantia.

*Andronis verò est ad vuam inflammatam, ad naturalia sordida etiam cancro laborantia: Gallæ atramenti sutorij, myrrhæ, singulorum** P. I. ✱. *aristolochiæ, aluminis scissilis, singulorũ* P. II. ✱. *capitulorũ punici mali* P. XXV. ✱. *ex passo coactorum, & (cum vsus exigit) aceto vel vino dilutorum, prout valentius aut*

*P. II.

lenius

lenius vitium est, cui medendum est.

Pastillus ad fissa ani, vel ora venarum fundentia sanguinem vel cancrum.

PRoprie autem ad ani fissa, vel ora venarũ fundentia sanguinẽ, vel cancrum: Aeruginis P. I I. ✳. *myrrhæ* P. X I I. ✳. *stibis, lacrymæ papaueris, acaciæ singulorũ.* P. X V I. ✳ *Quæ ex vino & teruntur, & in ipso vsu deliquantur.*

Pastillus ad expellendum calculum cum vrina.

EXpellere autem ex vesica cum vrina calculum videtur hæc compositio: Casiæ, croci, myrrhæ, costi, nardi, cinnamomi, dulcis radicis, balsami, hyperici pares portiones conteruntur, deinde vinum lene instillatur, & pastilli fiunt, qui singuli habeant P. ✳. 3. *hiq; singuli quotidie mane ieiuno dantur.*

De pesſis. CAP. XXI.

HAec tria compositionum genera, id est, quæ in malagmatis, pastillis, emplastrisq; sunt, maximum, præcipueq; varium vsum præstant. Sed alia quoq; vtilia sunt, vt ea quæ fœminis subijciũtur (πέσσους Græci vocant.) Eorũ hæc proprietas est: Medicamenta cõposita molli lana excipiuntur, eaq; lana naturalibus conditur.

Ad sanguinem euocandum.

*AD sanguinem autem euocandum, cauneis duabus adijcitur nitri** P. I. ✳. *aut allij semen conteritur, adijcitur myrrhæ paululum, & vnguento susino miscetur, aut cucumeris syluestris pars interior, ex lacte muliebri diluitur.* * P. I I.

Ad vuluam molliendam.

AD vuluam molliendam, oui vitellus, & fœnum Græcum, & rosa & crocum temperantur. Aut elaterij P. ✳. 3. salis tantundem vuæ taminiæ P. V I. ✳. melle excipiuntur.

Alia pessi compositio ad idem valens.

AVt Boëtho autore, croci, resinæ terebinthinæ, singulorum P. ✳. I I I I. myrrhæ P. ✳. 3. rosæ 8. I. ✳. seui vitulini P. ✳. 3. ceræ P. I I. ✳. miscentur.

Ad inflammationes vuluę Numenij pessus.

OPtima autem aduersus inflammationes vuluæ, Numenij compositio est, quæ habet croci P. ✳. 3. ceræ P. I. ✳. butyri P. V I I I. ✳. adipis anserini P. X I I. ✳. vitellos coctos duos, rosæ minus cyatho.

Ad eijciendum è vulua infantem mortuum.

SI verò infans intus decessit, quo facilius eijciatur, malicorium ex aqua terendum, eoq; vtendum est.

Si mulier vitio locorum concidit, qua curatione vtendum sit.

SI concidere vitio locorum mulier solet, cochleæ cum testis suis comburendæ, conterendæq;, deinde his mel adijciendū est. Si non comprehendit, adeps leonina ex rosa mollienda est.

De medicamentis quibus aridis vtimur.

CAP. XXII.

Ad carnem supercrescentem exedendam.

QVædam autem misturæ medicamentorum sunt, quibus aridis neq; coactis vtimur, sic vt inspergamus, aut cum aliquo liquido mista

mista illinamus, quale est ad carnem supercrescentem exedendam, quod habet squamæ, fuliginis thuris, singulorum P. I. ✳. *æruginis* P. II. ✳. *Hæc autẽ eadem cum melle purgant vlcera, cum cæra implẽt. Misy quoq; et galla, si paribus portionib. misceãtur, corpus consumũt, eaq; vel arida inspergere licet, uel excepta cadmia, illinire.*

Ad putrem carnem continendam, ne vltrà serpat, eámq; leniter exedendam plures compositiones.

P*Vtrem vero carnẽ continet, neq; vltrà serpere patitur, & leniter exest, mel, vel cum lenticula, vel cum marrubio, vel cum oleæ folijs, antè ex vino decoctis. Item sertula campana in mulso cocta, deinde contrita, aut calx cum cerato, aut amaræ nuces cum allio, sic vt huius pars tertia sit, paulumq; his croci adijciatur. Aut quod habet spumæ argenti* P. VI. ✳. *cornu bubuli combusti* P. XII. ✳. *olei myrtei, & vini cyathos ternos. Aut quod ex his constat: Floris punici mali, atramenti sutorij, aloës, singulorũ* P. II. ✳. *aluminis scissilis, thuris singul.* P. IIII. ✳. *gallæ* P. VIII. ✳. *aristolochiæ* P. X. ✳. *Vehementius idem facit etiam adurendo auripigmentum cum chalcitide, & aut nitro, aut calce, aut charta combusta. Item sal cum aceto. Vel ea compositio quæ habet chalcitidis, capitulorum punici mali, aloës, singulorum* P. II. ✳. *aluminis scissilis, thuris, singulorũ* P. IIII. ✳. *gallæ* P. VIII. ✳. *aristolochiæ* P. X. ✳. *mellis quantũ satis sit ad ea cogenda. Vel cantharides* P. I. ✳. *sulphuris* P. I. ✳.

lolij P. I I I. ✳. *Quibus adijcitur picis liquidæ quantum ſatis eſt, adiungendum mel, chalcitis quoq; cum reſina & ruta miſta, aut cum eadem reſina diphryges, aut vua taminia, cum pice liquida. Idem verò poſſunt feces vini combuſtæ, & calcis, & nitri pares portiones, vel aluminis ſciſsilis* P. ✳. 33. *thuris, ſandaracæ, nitri, ſingulorum* P. ✳. I. *gallæ* P. V I I I. ✳. *ariſtolochiæ* P. X. ✳. *mellis quantum ſatis eſt.*

Hierę compoſitio.

Est etiam Hieræ compoſitio quæ habet myrrhæ, chalcitidis, ſingulorũ P. I I. ✳. *aloës, thuris, aluminis ſciſsilis, ſingulorum* P. I I I I. ✳. *ariſtolochiæ, gallæ immaturæ, ſingul.* P. V I I I. ✳.
*P. X. *mali corij contriti* * P. X X. ✳.

Iudęi compoſitio.

Est & Iudæi, in qua ſunt calcis partes duæ, nitri quàm ruberrimi pars tertia, quæ urina impuberis pueri coguntur, donec ſtrigmenti craſsitudo ſit. Sed ſubinde is locus, cui id illinitur, madefaciendus eſt.

Iollę compoſitio.

At Iollas, chartæ combuſtæ, ſandaracæ, ſingulorum P. I. ✳. *calcis* P. I I. ✳. *auripigmenti tantundem miſcebat.*

Ad ſanguinis profluuia vel ex mẽbrana cerebri, vel alijs locis, & ad cancrũ, & ad inducendam cicatricẽ, & ad coërcendam carnẽ creſcentem.

Si verò ex membrana, quæ ſuper cerebrũ eſt, profluit ſanguis, vitellus combuſtus & contritus inſpergi debet, ſi alio loco ſanguinis profluuium

fluuium est, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. I. ✱. sandaracæ P. II. ✱. marmoris cocti P. IIII. ✱. inspergi debet. Eadem cancro quoq; obsistunt. Ad inducendam cicatricem, squamæ æris, thuris fuliginis, sing P. II. ✱. calcis P. IIII. ✱. Eadem increscentem quoq; carnem coërcent.

Timęi compositio ad ignem sacrum vel cancrum.

TImæus autem ad ignem sacrum, vel ad cancrum his vtebatur, myrrhæ P. II. ✱. thuris, atramenti sutorij, singulorum P. III. ✱. sandaracæ, auripigmenti, squamæ æris, singulorum P. IIII. ✱. gallæ P. VI. ✱. cerussæ combustæ P. VIII. ✱. Eadẽ vel arida inspersa, vel melle excepta idem præstant.

Ad sternutamenta excitanda.

STernutamenta verò vel albo veratro, vel struthio coniecto in nares excitantur, vel his mistis, piperis, veratri albi, singulorum P. ✱. 3. castorei pondo I. ✱. spumæ, nitri P. II. ✱. struthij P. III. ✱.

Gargarizationes quibus fieri debeant.

GArgarizationes autem aut leuandi caussa fiunt, aut reprimendi, aut euocandi. Leuant lac, cremor, vel ptisanæ, vel furfurum. Reprimit aqua, in qua vel lenticula, vel rosa, vel rubus, vel cotoneum malum, vel palmulæ decoctæ sunt. Euocant, sinapi, piper.

De antidotis, & quibus malis opitulentur.
CAP. XXIII.

ANtidota raro, sed præcipue interdum necessaria sunt, quia grauissimis casibus opitulantur. Ea recte quidem dantur collisis corporibus vel per ictus, vel vbi ex alto deciderunt, vel in viscerum, laterum, faucium, interiorumq; partium doloribus. Maxime autem desideranda sunt aduersus uenena, uel per morsus, vel per cibos, aut potiones nostris corporibus inserta.

Compositio antidoti.

VNum est quod habet lacrymæ papaueris P. ✳. 3. *acori malobatri* P. V. ✳. *iridis illyricæ, gummi, singulorum* P. I I. ✳. *anisi* P. I I I. ✳. *nardi gallici, foliorum rosæ aridorum, cardamomi, singulorum* P. I I I I. ✳. *petroselini* P. ✳. I I I I. 3. *trifolij* P. V. ✳. *casiæ nigræ, silis, bdellij, balsami, seminis piperis albi, sing.* P. ✳. 3. *styracis* P. ✳. V. 3. *myrrhæ, opoponacis, nardi syri, thuris masculi, hypocistidis succi, sing.* P. V I. ✳. *castorei* P. V I. ✳. *costi, piperis albi, galbani, resinæ terebinthinæ, croci, floris iunci rotundi, singulorum* P. ✳. V I. 3. *dulcis radicis* P. V I I I. ✳. 3. *Quæ vel melle vel passo excipiuntur.*

Aliud antidotum Ambrosia nominatũ, quod Zopyrus Ptolemæo regi composuit.

ALterum quod Zopyrus regi Ptolemæo dicitur composuisse, atq; Ambrosiam nominasse, ex his constat : Costi, thuris masculi, singulorum P. V. ✳. *piperis albi* P. ✳. 3. *floris iunci rotundi* P. I I. ✳. *cinamomi* P. I I I. ✳. *casiæ nigræ*

P.IIII. ✳. croci Cilicij P.✳.IIII.3. myrrhæ quam stacten nominat P.V.✳. nardi indici P.✳. V.3. Quæ singula cōtrita melle cocto excipiuntur. Deinde vbi vtendū est, id quod Aegyptiæ fabæ magnitudinē impleat in potione vini diluitur.

Antidotum Mithridatis.

NObilissimum autem est Mithridatis, quod quotidie sumendo rex ille dicitur aduersus uenenorum pericula tutum corpus suum reddidisse. In quo hæc sunt, costi P.✳.S.3. acori P.V.✳. hyperici, cumini, sagapeni, acaciæ succi, iridis Illyricæ, cardamomi, singulorum P.II.✳. anesi P.III.✳. nardi gallici, gentianæ, radicis, aridorum rosæ foliorum, singulorum P.IIII. ✳. papaueris lacrymæ, petroselini, singulorum P.✳.IIII.3. casiæ, silis, lolij, piperis longi, singulorum P.VI.✳. styracis P.✳.V.3. castorei, thuris, hypocistidis succi, myrrhæ, opopanacis, singulorum P.VI.✳. malobathri folij P.VI.✳. floris iunci rotundi, resinæ terebinthinæ, galbani, dauci cretici seminis, singulorum *P.✳.V. *P.✳.VI. 3. nardi, opobalsamum, singulorum P.✳.VI.3. thlaspis P.✳.V.33. radicis ponticæ P.VII.✳. croci, Zingiberis, cinnamomi, singulorum P. ✳.VIII.3. Hæc contrita melle excipiuntur, & aduersus venenum, quod magnitudinem nucis Græcæ impleat, ex vino datur. In cæteris autem affectibus corporis pro modo eorum, vel quod Aegyptiæ fabæ, vel quod erui magnitudinem impleat, satis est.

DE

DE ACOPIS.

Acopum neruis vtile. CAP. XXIIII.

A*Copa quoque vtilia neruis sunt. Quale est quod habet floris iunci rotũdi* P. *. II. 33. *costi, iunci quadrati, lauri baccarũ, ammoniaci, cardamomi, sing.* P. *. IIII. 3. *myrrhæ, æris combusti, singulorum* P. *. VII. *iridis illyricæ, ceræ, singulorum* P. IIII. *. *alexandrini calami, iunci rotundi, aspalathi, xylobalsami singulorum* P. XVIII. *. *seui* P. I. *. *vnguenti irini cyathum.*

Acopum Euodes neruis vtile.

* ἐλαιώδες

A*Lterũ quod* *εὐώδες *vocãt, hoc modo fit, ceræ* P. *. 3. *olei tantũdem, resinæ terebinthinæ ad nucis iuglandis magnitudinẽ simul incoquuntur, deinde infusa in mortario teruntur, instillaturq́; subinde quàm optimi mellis acetabulum, tum irini vnguenti, & rosæ terni cyathi.*

Enchrista ad vlcera purganda & implenda.

E*Γχρίστα autem Græci vocant liquida quæ illinuntur. Quale est quod fit, ad vlcera purganda, & implenda maxime inter neruos, paribus portionibus inter se mistis, butyri, medullæ vitulinæ, seui vitulini, adipis anserinæ, ceræ,*

*cilini *mellis, resinæ terebinthinæ, rosæ, olei***cicini. Quæ separatim omnia liquantur, deinde liquida miscentur, & tum simul teruntur. Et hoc quidem magis purgat: magis verò emollit, si pro rosa cyprus infunditur.*

Ad sacrum ignem.

A*D sacrũ ignem spumæ argenti* P. VI. *. *cornu bubuli combusti* P. II. *. *conteruntur,*

tur, adÿciturq; inuicem vinum, & id quod specialiter sil vocatur, & myrteum, donec vtriusq; terni cyathi conficiantur.

De Catapotiis. CAP. XXV.

Catapotium ad somnum accersendum, & leuationem doloris, & simul ad coquendum.

CAtapotia quoque multa sunt, varÿsq; de causis fiunt. Anodyna vocant, quæ somno dolorem leuant. Quibus vti, nisi nimia necessitas vrget, alienum est. Sunt enim ex vehementibus medicamentis, & stomacho alienis. Potest tamen etiam ad concoquendum, quod habet papaueris lacrymæ, galbani, singulorũ P. I. ✳. *myrrhæ, castorei, piperis* P. II. ✳. *Ex quibus quod erui magnitudinem habet, satis est deuorasse.*

Catapotium valentius ad somnum.

ALterum stomacho peius, ad somnum valentius ex his fit, mandragoræ P. ✳. 3. *apÿ seminis, item hyoscyami seminis, singulorum* P. IIII. ✳. *Quæ ex vino teruntur. Vnum autem eiusdẽ magnitudinis, quæ suprà posita est, abunde est sumpsisse.*

Catapotium ad plurimos dolores per somnum leniendos.

SIue autem capitis dolores, siue vlcera, siue lippitudo, siue dentes, siue spiritus difficultas, siue intestinorum tormenta, siue inflammatio vuluæ est, siue coxa, siue iecur, aut lienis, aut latus torquet, siue vitio locorũ aliqua prolabitur, & obmutescit, occurrit dolori per quietẽ eiusmodi catapotium: Silis, acori, rutæ syluestris seminis,

nis, singulorum P. I. ✳. castorei, cinnamomi, singulorum P. I I. ✳. papaueris lacrymæ, panacis, radicis mandragoræ, malorum aridorum, iunci rotundi floris, singulorum P. I I. ✳. piperis grana L V I. Hæc per se cōtrita, rursus instillato subinde passo, simul omnia teruntur, donec crassitudo sordium fiat. Ex eo paulum aut deuoratur, aut aqua diluitur, & potui datur.

Catapotium aliud ad multa valens.

QVin etiam syluestris papaueris cum iam ad excipiendam lacrymam maturum est, manipulus, qui manu comprehendi potest, in vas demittitur, & superinfunditur aqua, quæ id contegat, atq; ita coquitur. Vbi iam bene manipulus is coctus est, ibidem expressus proijcitur, & cum eo humore, passi pari mēsura miscetur, inferuetq; donec crassitudinem sordium habeat. Cum infrixit, catapotia ex eo fiunt, ad nostræ fabæ magnitudinem, habentq; vsum multiplicē. Nam & somnū faciunt, vel per se assumpta, vel ex aqua data, & aurium dolores leuāt, adiectis exiguo modo rutæ succo, ac passi. Et tormina supprimunt ex vino liquata, & inflammationē vuluæ coërcent, mista cerato ex rosa facto, cum paulum his croci quoq; accessit, & ex aqua fronti inducta, pituitam in oculos decurrentē tenent.

Catapotium ad inducendum somnum, quod vulua dolens prohibuit.

ITem si vulua dolens somnum prohibuit, croci P. I I. ✳. anisi, myrrhæ, singulorum P. I. ✳. papaueris

pauerıs

paueris lacrymæ P. IIII. ⁎. *cicutæ seminis* P. VIII. ⁎. *miscentur, excipiunturq́; vino vetere, & quod lupini magnitudinem habet in tribus cyathis aquæ diluitur. Id tamen in febre periculose datur.*

Ad iecur sanandum.

A*D sanandũ iecur nitri* P. ⁎. 3. *croci, myrrhæ, nardi Gallici, singulorum* P. I. ⁎. *melle excipiuntur, daturq́; quod Aegyptiæ fabæ magnitudinem habeat.*

Ad finiendos dolores lateris.

A*D lateris dolores finiendos, piperis, aristolochiæ, nardi, myrrhæ pares portiones.*

Ad thoracis dolores finiendos.

A*D thoracis, nardi* P. I. ⁎. *thuris, casiæ, singulorum* P. III. ⁎. *myrrhæ, cinamomi singul.* P. VI. ⁎. *croci* P. VIII. ⁎. *resinæ terebinthinæ quadrans, mellis heminæ tres.*

Catapotium Athenionis ad tussim.

A*D tussim Athenionis, myrrhæ, piperis, singulorum* P. I. ⁎. *castorei, papaueris lacrymæ, singulorum* P. I. ⁎. *Quæ separatim contusa, postea iunguntur, & ad magnitudinem fabæ nostræ, bina catapotia mane, bina noctu dormituro dantur.*

Catapotium Heraclidis Tarentini, ad tussim, & somnum.

S*I tussis somnũ prohibet, ad vtrũq; Heraclidis Tarẽtini, croci* P. I. ⁎. *cinamomi, castorei, papaueris lacrymæ, singulorũ* P. I. ⁎. *myrrhæ, piperis longi, costi, galbani, singulorum* P. ⁎. 3.

Catapotium ad purganda vlcera in faucibus tussientibus.

QVod si purgãda sunt vlcera in faucibus tußientibus, panacis, myrrhæ, resinæ terebinthinæ, singulorum P. V. ✳. *galbani* P. ✳. 3. *hyssopi* P. ✳. 3. *conterenda sunt, hisq; hemina mellis adijcienda, & quod digito excipi potest, deuorandum est.*

Colicę Casßij medici.

COlicæ verò Caßij ex his constat, croci, anisi, castorei, singulorum P. I I I. ✳. *petroselini* P. I I I I. ✳. *piperis et longi, & rotundi, singulorum* P. V. ✳. *papaueris lacrymæ, iunci rotundi, myrrhæ, nardi, singulorum* P. V I. ✳. *Quæ melle excipiuntur. Id autem & deuorari potest, & ex aqua calida sumi.*

Ad infantem mortuum aut secundas impellendas.

INfantem verò mortuum, aut secundas expellit aquæ potio, cui salis ammoniaci P. I. ✳. *aut cui dictami Cretici* P. I. ✳. *adiectum est.*

Laborantibus ex partu quid dari debeat.

EX partu laborantibus erisimum, ex vino tepido ieiunæ dari debet.

Ad adiuuandũm vocem.

VOcem adiuuat thuris P. I. ✳. *in duobus cyathis vini datum.*

Aduersus difficultatem vrinę.

ADuersus vrinæ difficultatem, piperis longi, castorei, myrrhæ, galbani, papaueris lacrymæ, croci, costi vnciæ singulæ, styracis, resinæ terebinthinæ pondo sextãtes, mel, absinthij cyathus.

thus. Ex quibus ad magnitudinem fabæ Aegyptiæ, & manè, & cœnato dari debet.

Arteriaces compoſitio quomodo fiat.

ARteriace verò hoc modo fit, caſiæ, iridis, cinamomi, nardi, myrrhæ, thuris ſingulorum P. I. ✳. *croci* P. I. ✳. *piperis grana* XXX. *ex paßi tribus ſextarijs decoquuntur, donec mellis craßitudo his fiat. Aut croci, myrrhæ, thuris, ſingulorum* P. I. ✳. *conijciuntur in paßi eundem modum, eodemq; modo decoquuntur. Aut eiuſdem paßi heminæ tres vſque eò coquuntur, donec extracta inde gutta indureſcat, & adijcitur tritæ caſiæ* P. I. ✳.

De quinque generibus noxarum corporis, & primo de vulneribus, quę maxime per tela inferuntur. CAP. XXVI.

CVm facultates medicamentorũ propoſuerim, genera in quibus noxa corpori eſt, proponam. Ea quinque ſunt. Cum quid extrinſecus læſit, vt in vulneribus. Cum quid intra ſeipſum corruptum eſt, vt in cancro. Cum quid innatum eſt, vt in veſica calculus. Cum quid increuit, vt vena, quæ intumeſcens, in varicem conuertitur. Cum quid deeſt, vt cum curta pars aliqua eſt. Ex his alia ſunt, in quibus plus medicamenta, alia in quibus plus manus proficit. Ergo dilatis his, quæ præcipue ſcalpellum & manum poſtulant, nunc de his dicam, quæ maxime medicamentis egent. Diuidam autem hanc quoque curandi partem ſicut priorem. Et antè dicam de his, quæ in quamlibet partem corporis incidunt.

Tum de his, quæ certas partes infestant. Incipiã à vulneribus. In his autem ante omnia scire medicus debet, quæ insanabilia sint, quæ difficilem curationem habeant, quæ promptiorem. Est enim prudentis hominis, primum eum qui seruari non potest, non attingere, nec subire* speciem eius, vt occisi, quem sors ipsius peremit. Deinde vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione est, indicare necessarijs periclitantis in difficili* rem esse, ne si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur. Sed vt hæc prudenti viro conueniunt, sic rursus histrionis est, paruam rem attollere, quò plus præstitisse videatur. Obligariq; æquum est, cõfeßione promptæ rei, quò curiosius etiam circunspiciat, ne quod per se exiguum est malum, maius curantis negligentia fiat.

*spem

*spem

Quę vulnera insanabilia sint.

SEruari non potest, cui basis cerebri, cui cor, cui stomachus, cui iocinoris portæ, cui in spina medulla percussa est, cuiq; aut pulmo medius, aut ieiunum, aut tenuis intestinum, aut ventriculus, aut renes vulnerati sunt, cui'ue circa fauces* grandes venæ, vel arteriæ præcisæ sunt.

*glandes, venæ vel arteriæ, &c.

Quę vulnera difficilem curationem habeant.

VIx autem ad sanitatẽ perueniunt, quibus vlla parte pulmo, aut iocinoris crassum, aut membrana quæ continet cerebrum, aut lienis, aut vulua, aut vesica, aut vllum intestinum, aut ceptum trãsuersum vulneratum est. Hi quoque in præcipiti sunt, in quibus usque ad grandes

des, intusq; conditas venas, in alis vel poplitibus mucro * desedit. Periculosa etiam vulnera sunt, vbicunq; venæ maiores sunt, quoniam exhaurire hominem, profusione sanguinis possunt. Idq; euenit non in alis tantum, atq; poplitibus, sed etiam in his venis, quæ ad anum, testiculosq; perueniunt. Præter hæc malum vulnus est, quodcunque in alis, vel feminibus, vel inanibus locis, vel in articulis, vel inter digitos est. Item quodcunq; musculum, aut neruum, aut arteriam, aut membranam, aut os, aut cartilaginem læsit. *descēdit.

Quę vulnera tutiorem curationem habeant.

TVtißimũ omniũ, quod in carne est, & hæc quidem loco, vel peiora, vel meliora sunt. Modò verò periculũ facit, quodcũq; magnũ est.

Obseruationes quędam, & ętatis, & corporis & vitę, & temporis in vulneribus.

ALiquid etiam in vulneris genere, figuraq; est. Nam peius est quod etiam collisum, quàm quod tantum discissum est, adeo vt acuto quoq;, quàm retuso telo vulnerari cõmodius sit. Peius etiã vulnus est, ex quo aliquid excisum est, ex quo'ue caro alia parte abscissa, alia dependet. Pessimaq; plaga in orbem est: tutißima, quæ lineæ modo recta est. Quò deinde propius huic, illi'ue figuræ vulnus est, eò vel deterius, vel tolerabilius est. Quin etiam confert aliquid & ætas, & corpus, & vitæ propositũ, et anni tempus: quia facilius sanescit puer, vel adolescens, quàm senior, valẽs, quàm infirmus: neq; nimis

tenuis, neq; nimis plenus, quàm si alterum ex his est. Integri habitus, quàm corrupti: exercitatus, quàm iners: sobrius, & temperans, quàm vino, veneriq; deditus. Opportunissimumq; curationi tempus vernum est, aut certè neq; feruens, neq; frigidum. Siquidē vulnera & nimius calor, & nimium frigus infestant: maximè tamen horum varietas, ideoq; perniciosissimus autumnus est. Sed pleraq; ex vulneribus oculis subiecta sunt, quorundam ipsæ sedes indices sunt, quas alio loco demonstrauimus, cùm positus interiorum partium ostendimus. Veruntamen quia quædam vicina sunt, interest quoque vulnus in summa parte sit, an penitus penetrauerit: necessarium est notas subijcere, per quas quid intus actum sit, scire possimus, & ex quibus vel spes, vel desperatio oritur.

Signa percussi cordis.

IGitur corde percusso, sanguis multus effertur, venæ languescunt, color pallidissimus, sudores frigidi, maliq; odoris, tanquam in rotato corpore oriuntur, extremisq; partibus frigidis, matura mors sequitur.

Signa pulmonis icti.

PVlmone uerò icto, spirandi difficultas est, sanguis ex ore spumans, ex plaga rubens, simulq; etiam spiritus cum sono fertur: in vulnus inclinari iuuat, quidam sine ratione consurgunt. Multi si in ipsum vulnus inclinati sunt, loquuntur: si in aliam partem, obmutescunt.

Signa

Signa iocinoris vulnerati.

IOcinoris autem vulnerati notæ sunt, multus sub dextra parte præcordium profusus sanguis, ad spinam reducta præcordia, in ventrem cubandi dulcedo, punctiones, doloresq; vsque ad iugulum, iunctumq; ei latus scapularum, os intentum. Quibus nonnunquam etiam biliosus vomitus accedit.

Signa percussorum renum.

REnibus verò percußis, dolor ad inguina, testiculosq; descendit, difficulter vrina redditur, eaq; aut est cruenta, aut cruor fertur.

Signa vulnerati lienis.

AT liene icto, sanguis niger à sinistra parte prorumpit, præcordia cum ventriculo ab eadem parte indurescunt, sitis ingens oritur, dolor ad iugulum, sicut iocinore vulnerato venit.

Signa percussę vuluę.

AT cum vulua percussa est, dolor inguinibus, & coxis, & femoribus est. Sãguinis pars per vulnus, pars per naturale descendit, vomitus bilis insequitur. Quædam obtumescunt, quædam mente labuntur, quædam sui compotes, neruorum, oculorumq; dolore vrgeri se confitentur, morientesq; tandem, eadem quæ corde vulnerato patiuntur.

Signa percusi cerebri, vel membranę eius.

SIn cerebrum, membrana've eius vulnus accepit, sanguis per nares, quibusdã etiam per aures exit, fereq; bilis vomitus insequitur. Quorundam sensus obtunduntur, appellati'que

ignorant. Quorundam trux vultus eſt, quorundam oculi quaſi reſoluti, huc atq; illuc mouentur. Fereq; tertio vel quinto die delirium accedit. Multorum etiã nerui diſtenduntur. Ante mortem autẽ pleriq; faſcias, quibus caput deligatum eſt, lacerant, ac nudum vulnus frigori obijciunt.

Signa percuſsi ſtomachi.

VBi ſtomachus autem percuſſus eſt, ſingultus, & bilis vomitus inſequitur. Si quid cibi vel potionis aſſumptum eſt, id redditur cito. Venarum motus elangueſcunt, ſudores tenues oriuntur, per quos extremæ partes frigeſcunt.

Signa ieiuni inteſtini, & ventriculi vulnerati, & aliorum inteſtinorum.

COmmunes verò ieiuni inteſtini, & ventriculi vulnerati notæ ſunt. Nam cibus, & potio per vulnus exeunt, præcordia indureſcunt, nonnũquam bilis per os redditur. Inteſtino tantum ſedes inferior eſt. Cætera inteſtina icta vel ſtercus, vel odorem eius exhibent.

Signa percuſſæ medullæ, quę in ſpina eſt.

MEdulla verò quæ in ſpina eſt diſcuſſa, nerui reſoluuntur, aut diſtenduntur, ſenſus intercidit: interpoſito tempore aliquo ſine voluntate inferiores partes vel ſemen, vel vrinam, vel etiam ſtercus excernunt.

Signa ſepti tranſuerſi percuſsi.

AT ſi ſeptum tranſuerſum percuſſum eſt, præcordia ſurſum contrahuntur, ſpina dolet, ſpiritus rarus eſt, ſanguis ſpumans fertur.

Signa

Signa vesicę vulneratę.

VEsica verò vulnerata, dolēt inguina. Quod super pubē est, intenditur, pro vrina sanguis, aut ex ipso vulnere vrina descendit, stomachus afficitur. Itaq; aut bilem vomunt, aut singultiunt, frigus, & ex eo mors sequitur.

De sanguine, & sanie, & pure, & eorum speciebus, quando meliora, deterioráue sint.

HIs cognitis, etiam nunc quædam alia noscenda sunt, ad omnia vulnera vlceráq;, de quibus dicturi sumus, pertinētia. Ex his autem exit sanguis, sanies, pus. Sanguis omnibus notus est. Sanies est tenuior hoc, varie crassa, et glutinosa, & colorata. Pus crassissimum, albissimumq́;, glutinosius & sanguine et sanie. Exit autem sanguis ex vulnere recenti, aut iam sanescente. Sanies est inter vtrunq; tempus: Pus ex vlcere iam ad sanitatē spectante. Rursus & sanies, & pus quasdam species Græcis nominibus distinctas habent. Est enim quædā sanies, quæ vel ἰχὼρ, vel* meliceria nominatur. Est pus, quod ἐλαιῶδες appellatur. ἰχὼρ tenuis, subalbidus ex malo vlcere exit, maximeq; vbi neruo læso inflammatio secuta est. Meliceria crassior, & glutinosior, subalbida melliq; albo subsimilis fertur. Hæc quoq; ex malis vlceribus, vbi nerui circa articulos læsi sunt, & inter hæc loca, maximè ex genibus. Ελαιῶδες tenue, subalbidum, quasi vnctum colore atq; pinguitudine, oleo albo non dissimile, adparet in magnis vlceribus

*μελίκηρος

ſaneſcentibus. Malus autẽ eſt ſanguis nimium aut tenuis, aut craſſus, colore vel liuidus, vel niger, aut pituita miſtus, aut varius. Optimus calidus, rubẽs, modice craſſus, nõ glutinoſus. Itaq; protinus eius vulneris expedita magis curatio eſt, ex quo ſanguis bonus fluxit. Itẽq; poſtea ſpes in his maior eſt, ex quib° melioris generis quæq; proueniunt. Sanies igitur mala eſt, multa, nimis tenuis, liuida, aut pallida, aut nigra, aut glutinoſa, aut mali odoris, aut quæ & ipſum vlcus, & iunctã ei cutẽ erodit. Melior non multa, modice craſſa, ſubrubicũda, aut ſubalbida. Ιχὼρ autem peior eſt multus, craſſus, ſubliuidus, aut ſubpallidus, glutinoſus, ater, calidus, mali odoris. Tolerabilior eſt ſubalbidus, qui cætera omnia cõtraria prioribus habet. Meliceria autem mala eſt multa, & percraſſa, melior quæ & tenuior, & minus copioſa eſt. Pus inter hæc optimum eſt. Sed id quoq; peius eſt multum, tenue, dilutum, magisq; ſi ab initio tale eſt. Itemq; ſi colore ſero ſimile, ſi pallidum, ſi liuidum, ſi feculentum eſt. Præter hæc, ſi male olet, niſi tamen locus hunc odorem excitat. Melius eſt, quo minus eſt, quo craſſius, quo albidius. Itemq; ſi leue eſt, ſi nihil olet, ſi æquale eſt, modo tamen conuenire, & magnitudini vulneris & tẽpori debet. Nam plus ex maiore, plus nondum ſalutis inflammationibus naturaliter fertur. Elæodes quoq; peius eſt multum, & parum pingue, quo minus etiam, quoq; idipſum pinguius, eo melius eſt.

Curatio

Curatio aduersus profusionem sanguinis in vulneribus.

Quibus exploratis, vbi aliquis ictus est, qui seruari potest, protinus prospicienda duo sunt, ne sanguinis sit profusio, ne've inflammatio interimat. Si profusionem timemus, quod ex sede vulneris, & magnitudine eius, & ex impetu ruentis sanguinis intelligi potest, siccis linamētis vulnus implendū est, supraq́; imponenda spongia, ex aqua frigida expressa, ac manu super comprimenda. Si parum sic sanguis conquiescit, sæpius linamenta mutanda sunt. Et si sicca parum valent, aceto madefacienda sunt. Id vehemēs ad sanguinem supprimendū est. Ideoq́; quidam id vulneri infundunt. Sed alius rursus metus subest, ne nimis valenter ibi retenta materia magnam inflammationem postea moueat. Quæ res efficit, vt neq; rodentibus medicamentis, neq; adurentibus, & ob idipsum inducentibus crustam, sit vtendum, quamuis pleraq; ex his sanguinem supprimunt. Sed si semel ad ea decurritur, potius quæ mitius idem efficiunt. Quòd si illa quoq; profluuio vincuntur, venæ quæ sanguinem fundunt apprehēdendæ, circaq́; id quod ictum est, duobus locis deligandæ, intercidēdæq́; sunt, vt & in se ipsæ coëant, & nihilominus ora præclusa habeant. Vbi ne id quidem res patitur, possunt ferro candenti aduri. Sed etiam satis multo sanguine effuso ex eo loco, quo neque neruus, neq; musculus est, vtputa in fronte, vel

ſuperiore capitis parte, commodiſsimum tamen eſt, cucurbitulam admouere à diuerſa parte, vt illuc ſanguinis curſus reuocetur.

Curationes aduerſus vulnerum inflammationem.

ET aduerſus profuſionem quidem in his auxilium eſt. Aduerſus inflammationẽ autem in ipſo ſanguinis curſu, ea timeri poſſunt, vbi læſum eſt vel os, vel neruus, vel cartilago, vel muſculus: aut vbi parũ ſanguinis pro modo vulneris fluxit. Ergo quoties quid tale erit, ſanguinẽ maturè ſupprimere non oportebit, ſed pati fluere, dum tutum erit, adeo vt ſi parum fluxiſſe videbitur, mitti quoq; ex brachio debeat, vtiq; ſi corpus iuuenile, & robuſtum, & exercitatum eſt: multoq; magis, ſi id vulnus ebrietas præceſſit. Quòd ſi muſculus læſus videbitur, præcidendus erit. Nam percuſſus mortiferus eſt: præciſus ſanitatem recipit.

De glutinatione vulnerum.

SAnguine autem vel ſuppreſſo, ſi nimius erumpit: vel exhauſto, ſi per ſe parùm fluxit, longè optimum eſt vulnus glutinari. Poteſt autem id vel quod in cute vel etiam in carne eſt, ſi nihil ei præterea mali accedit. Poteſt caro alia parte dependens, alia inhærens, ſi tamẽ etiamnũ integra eſt, & coniunctione corporis fouetur. In his verò quæ glutinantur duplex curatio eſt. Nã ſi plaga in molli parte, ſui debet, maximeq; ſi diſciſſa auris ima eſt, vel imus naſus, vel frons, vel bucca, vel palpebra, vel labrum, vel circa

*guttur cutis vel venter. Si verò in carne vulnus est, hiatq́; neq; in vnum oræ facile attrahuntur, sutura quidē aliena est. Imponendæ verò fibulæ sunt (ἀγκτῆρας Græci nominant) quæ oras, paulum tamē, contrahunt, quo minus lata postea cicatrix sit. Ex his autem colligi potest, id quoq; quod alia parte dependens, alia inhærebit, si alienatum adhuc nō est, suturam, an fibulā postulet. Ex quibus nautra antè debet imponi, quàm intus vulnus purgatum est, ne quid ibi concreti sanguinis relinquatur. Id enim & in pus vertitur, & inflammationē mouet, & glutinari vulnus prohibet. Ne linamentū quidem, quod supprimendi sanguinis caussa inditū est, inibi relinquendum est. Nam id quoq; inflammat. Comprehendi vero sutura vel fibula non cutem tantum, sed aliquid etiā ex carne, vbi suberit hæc, oportebit, quò valentius hæreat, neq; cutem abrumpat. Vtraq; optima est ex *acia molli non nimis* *acu *torta, quò mitius corpori insidat. Vtraq; neq; nimis rara, neq; nimis crebra inijcienda est. Si nimis rara est, non continet. Si nimis crebra est, vehementer afficit, quia quò sæpius acus corpus *transiuit, quoq; plura loca iniectum vinculum* *transuit *mordet, eo maiores inflāmationes oriuntur, magisq́; æstate. Neutra etiam vim illam desiderat: sed eatenus vtilis est, quà cutis ducentem, quasi sua sponte subsequitur. Ferè tamen fibulæ latius vulnus esse patiuntur. Sutura oras iungit, quæ ne ipsæ quidem inter se contingere ex toto de-*

bent

bent, vt si quid intus humoris cōcreuerit, sit quà emanet. Si quod vulnus neutrum horum recipit, id tamē purgari debet, deinde omni vulneri primo imponenda est spongia ex aceto expressa: si sustinere aliquis aceti vim non potest, vino vtendum est. Leuis plaga iuuatur etiam, si ex aqua frigida expressa spongia imponitur. Sed ea quocunq; modo imposita est, dū manet, prodest. Itaq; vt inarescat, non est committendum. Licetq; sine peregrinis, & conquisitis, & compositis medicamentis vulnus curare. Sed si quis huic parum confidit, imponere medicamentum debet, quod sine seuo compositum sit ex his, quæ cruentis vulneribus apta esse proposui. Maximeq; si caro est, barbarum: si nerui, vel cartilago, vel aliquid ex eminentibus, quales aures, vel labra sunt, Polybi sphragidem. Alexandrinum quoq; viride neruis idoneum est, eminentibusq; partibus ea, quam Græci ῥάπτουσαν vocant. Solet etiā colliso corpore exigua parte findi cutis. Quod vbi incidit, non alienum est scalpello latius aperire, nisi musculi, neruiq; iuxtà sint, quos incidi non expedit. Vbi satis deductum est, medicamentum imponendum est. At si id quod collisum est, quamuis parum deductum est, latius tamen aperiri propter neruos, aut musculos non licet, adhibenda sunt ea, quæ humorem leniter extrahant, præcipueq; ex his, id quod rhypodes vocari proposui. Non alienum est, etiam vbicunque vulnus graue est, impositum, quo id iuuetur, insuper

insuper circundare lanam succidam ex aceto, & oleo. Vel cataplasma, si mollis is locus est, quod leniter reprimat, si neruosus aut masculosus, quod emolliat.

Quomodo vulnus ligari conueniat.

F*Ascia verò ad vulnus deligandum, lintea aptißima est, eaq; lata esse debet, vt semel iniecta non vulnus tantùm, sed paulum vtrinq; etiam oras eius comprehendat Si ab altera parte caro magis recesśit, ab ea melius attrahitur. Si æquè ab vtraq;, transuersè cõprehendere oras debet: aut si id vulneris ratio non patitur, media primùm iniicienda est, vt tum in vtranq; partem ducatur. Si autem deliganda est, vt & contineat, neq; astringat. Quod non continetur, elabitur: Quod nimis astrictum est, cancro periclitatur. Hyeme sæpius fascia circuire debet, æstate quoties necesse est, tum extrema pars eius inferioribus acu assuenda est. Nam nodus* vulnus lædit, nisi tamen longè est. Illo neminem decipi decet, vt propriam viscerum curationem requirat, de quibus suprà posui. Nam plaga ipsa curanda extrinsecus, vel sutura, vel alio medicinæ genere est. In visceribus nihil mouendum est, nisi aut si quid ex iocinore, aut liene, aut pulmone duntaxat extremo dependat, præcidatur. Alioquin vulnus interius, ea victus ratio, eaq; medicamenta sanabunt, quæ cuiq; visceri conuenire superiore libro proposui.* *vlcus

De ratione victus, & notis vulnerum curationibúsq; eorum.

His ita

HIs ita primo die ordinatis, homo in lecto collocandus est, isq; si graue vulnus est, abstinere, quantū vires patiuntur, ante inflammationem à cibo debet: bibere donec sitim finiat aquam calidam: vel si æstas est, neq; febris, neq; dolor est, etiam frigidā. Adeo tamen nihil perpetuum est. Sed semper pro viribus corporis æstimandum, vt imbecillitas etiā cibum protinus facere necessarium poßit, tenuem scilicet et exiguum, qui tantum sustineat. Multiq; etiam ex profluuio sanguinis intermorientes, ante vllam curationē vino reficiendi sunt, quod alioqui inimicißimum vulneri est. Nimis verò intumescere vulnus, periculosum: nihil intumescere, periculosißimum est. Illud indicium est magnæ inflammationis, hoc emortui corporis. Protinusq; si mens homini consistit, si nulla febris acceßit, scire licet, maturè vulnus sanum fore. Ac ne febris quidē terrere debet, si in magno vulnere, dū *inflatio est, permanet. Illa perniciosa est, quæ vel leui vulneri superuenit, vel vltra tempus inflammationis durat, vel deliriū mouet, vel si neruorum rigor, aut distentio, quæ ex vulnere orta est, eam non finit. Vomitus quoq; biliosus non voluntarius, vel protinus vt percussus est aliquis, vel dum inflāmatio manet, malum signum est in his duntaxat, quorū vel nerui, vel etiam neruosi loci vulnerati sunt. Sponte tamen vomere non alienum est, præcipuè his, quibus in consuetudine fuit: sed neq; protinus post cibum, neq; iam

* inflammatio

iam inflammatione orta, neq; cũ in superioribus partibus plaga est. Biduo sic vulnere habito, tertio die aperiendũ, detergendaq; sanies ex aqua frigida est, eadẽq; rursus inijcienda sunt. Quinto iam die quanta inflammatio futura est, se ostendit. Quo die rursus detecto vulnere cõsiderandus color est. Quòd si liuidus, aut pallidus, aut varius, aut niger est, scire licet malum vulnus esse: idq; quandocũq; animaduersum est, terrere nos potest. Album, aut rubicundum esse vlcus, commodißimum est. Item cutis dura, crassa, dolens, periculum ostendit. Bona signa sunt, vbi hæc sine dolore tenuis, et mollis est. Sed si glutinatur vulnus, aut leuiter intumuit, eadẽ sunt imponenda, quæ primò fuerunt. Si grauis inflãmatio est, neq; glutinandi spes est, eaq; pus moueat, aquæ quoq; calidæ necessarius vsus est, vt & materiã digerat & duritiam emolliat, & pus citet. Ea sic tẽperanda est, vt & manu contingẽti iocunda, sit, vsq; eò adhibenda donec aliquid ex tumore minuisse, coloremq; vlceri magis naturalẽ reddidisse videatur: maximeq; si grande vulnus est, tetrapharmacum: si in articulis, digitis, locis cartilaginosis, rhypodes. Post id fomentum, si lata plaga non patet, imponi protinus emplastrum debet, & si latius hiat, illud emplastrum liquari ex irino vnguento oportet: eoq; illita linamenta disponi per plagam, deinde emplastrum suprà dari, & super id succidam lanã, minusq; etiam, quàm primò, fasciæ astringendæ sunt.

Curatio

Curationes propriæ articulorum.

PRopriè quædam in articulis visenda sunt, in quibus si præcisi nerui sunt, qui continebant, debilitas eius partis sequitur. Si id dubium est, & ex acuto telo plaga est, ea transuersa commodior est. Si retuso & graui est, nullum in figura discrimen est. At visendum est pus supra articulum, an infra nascatur. Si sub eo nascitur, albũq; & crassum diu fertur, neruum præcisum esse credibile est. Magis quoq;, maiores dolores inflammationesq́; quò maturius excitate sunt. Quamuis autem non abscissus neruus est, tamen si circà tumor durus diu permanet, necesse est & diuturnum vlcus esse, & sano quoq; eo tumorem permanere, futurũq; est, vt tardè membrum id extendatur vel contrahatur. Maior tamen in extendendo mora est, vbi recuruato articulo curatio adhibita est, quàm in recuruando eo, quod rectum continuerimus. Collocari quoq; membrum quod ictum est ratione certa debet. Si glutinandum est, vt superius sit, si in inflammatione est, vt in neutram partem inclinatum sit. Si iam pus profluit, vt deuexum sit. Optimum etiam medicamentum quies est: moueri & ambulare, nisi sanis, alienum est. Minus tamen his est periculosum, qui in capite vel brachijs, quàm qui in inferioribus partibus vulnerati sunt. Minimeq́; ambulatio conuenit, femine, aut crure, aut pede laborante. Locus in quo cubabit, tepidus esse debebit. Balneum quoque dum parum

vulnus

vulnus purum est, inter res infestißimas est. Nam id & humidum, & sordidum reddit, ex quibus ad cancrum transitus esse consueuit. Leuis frictio rectè adhibetur, sed his partibus, quæ longius absunt à vulnere.

Vulnus quomodo purgandum est.

INflammatione finita, uulnus purgandum est. Id optime faciunt tincta in melle linamenta, supraq; id, emplastrum, vel enneapharmacum dandum est. Tum demum verò purum vlcus est, cùm rubet, ac nimium neque siccum, neq; humidum est. Ac quodcunq; sensu caret, quod non naturaliter sentit, quod nimium aut aridum, aut humidum est: quod aut pallidum, aut albidum, aut liuidum, aut nigrum est, id purum non est.

Quomodo vulnus implendum est

PVrgato, sequitur vt impleatur, iamq; calida aqua eatenus necessaria est, vt sanies remoueatur. Lanæ succidæ superuacuus vsus est. Lota melius circundatur. Ad implendum autem vulnus proficiunt quidem etiam medicamenta aliqua. Itaq; ea adhiberi non alienum est, vt butyrum cum rosa, exigua mellis parte, aut cum eadem parte, aut cum eadem rosa tetrapharmacũ, aut ex rosa linamenta. Plus tamen proficit balneum rarũ. Cibi boni succi, vitatis omnibus acribus, sed iam plenioribus. Nam & auis, & venatio, & suilla elixa dari potest. Vinum omnibus dum febris, dum inflammatio est, alienũ est. Itemq; vsque ad cicatricem, si nerui, musculi'ue

vulnerati sunt, etiam si alte caro, aut si plaga in summa cute generis tutioris est, potest non peruetus, modicè tamen datum, ad implendum quoque proficere. Si quid molliendum est, quod in neruosis locis, musculosisq; necessarium est, cerato quoque super vulnus vtendum est. At si caro supercreuit, modice reprimit siccum linamentum, vehementius squama æris. Si plus est, quod tolli opus est, adhibenda sunt etiamnum vehementiora, quæ corpus exedant. Cicatricem post omnia hæc commodè inducit, lycium ex passo, aut lacte dilutum, vel etiam per se impositum siccum linamentum.

De vlceribus, quæ extrinsecus per vulnera incidunt, curationibúsq; eorum.

HIc ordo felicis curationis est. Sed quædam tamen periculosa incidere consuerunt. Interdum enim uetustas vlcus occupat, induciturq; ei callus, & circum oræ crassæ liuent, post quæ quicquid medicamentorum ingeritur, parũ proficit, quod fere negligenter curato vlceri superuenit. Interdum vel ex nimia inflammatione, vel ob æstus immodicos, vel ob nimia frigora, vel quia nimis vulnus astrictum est, vel quia corpus aut senile, aut mali habitus est, cancer occupat. Id genus à Græcis diductum in species est, nostris vocabulis non est. Omnis autem cancer non solum id corrumpit, quod occupauit, sed etiam serpit, deinde alijs alijsq; signis decernitur. Nam modò super inflammationem rubor vlcus

vlcus ambit, isq; cum dolore procedit, ὀρυσιπέλας Græci nominant. Modò vlcus nigrum est, quia caro eius corrupta est. Idq; vehementius etiam putrescendo intenditur. Vbi vulnus humidum est, & ex nigro vlcere humor pallidus fertur, maliq; odoris est, carunculæ corruptæ. Interdum etiam nerui ac membranæ resoluuntur, specillumq; demissum descendit aut in latus, aut deorsum, eoq; vitio nonnunquam os quoque afficitur. Modò oritur ea, quàm Græci γάγγραιναν appellant. Priores in qualibet parte corporis fiunt. Hæc in prominentibus membris, id est inter vngues, & alas vel inguina, fereq; in senibus, vel his quorum corpus mali habitus est. Caro in vlcere vel nigra, vel liuida est, sed sicca & arida, proximaq; cutis plerũq; subnigris* pustulis impletur, deinde ei proxima vel pallida, vel liuida, fereq; rugosa sine sensu est. Vlterior in inflammatione est, omniaq; ea simul serpunt. Vlcus in locum pustulosum: Pustulæ, in eum qui pallet aut liuet: Pallor aut liuor, in id quod inflammatum est: Inflammatio, in id quod integrum est, transit. Inter hæc deinde febris acuta oritur, ingensq; sitis, quibusdam etiam delirium accedit, alij quamuis mentis suæ compotes sunt, balbutiendo tamen vix sensus suos ore explicant. Incipit affici stomachus. Fit fœdi spiritus ipse odoris. Atq; initium eius quidem mali recipit curationem. Vbi verò penitus insedit, insanabile est, plurimiq; sub frigido sudore moriuntur.

* pusulis

Curatio vlceris.

*conciden dum

*AC pericula quidem vulnerum hæc sunt. Vetus autem vlcus scalpello * incidendum est, excidendæq; eius oræ, & quicquid super eas liuet, æquè incidendum. Si varicula intus est, quæ his sanari prohibet, ea quoque excidenda. Deinde, vbi sanguis emissus, nouatumq; vulnus est, eadem curatio adhibenda, quæ in recentibus vulneribus exposita est. Si scalpello aliquis vti non vult, potest sanare id emplastrum, quod ex ladano fit, & cum vlcus sub eo exesum est, id quo cicatrix inducitur.*

Curatio Erysipelarum.

ID autem quod Erysipelas vocari dixi, non solùm vulneri superuenire, sed sine hoc quoq; oriri consueuit, atque interdum periculum maius affert, vtique si circa ceruices aut caput constitit. Oportet, si vires patiuntur, sanguinem mittere, deinde imponere simul reprimentia & refrigerantia, maximeq; cerussam solani succo, aut cimoliam cretam aqua pluuiali exceptam, aut ex eadem aqua subactam farinam cupresso adiecta, aut si tenerius corpus est, lenticulam. Quicquid impositum est, betæ folio contegendum est, & super linteolum frigida aqua madens imponendum. Si per se refrigerantia parum proderunt, miscenda erunt hoc modo, sulphuris P. I. ✱.
*P. X I I. *cerussæ & croci, singulorum* * P. X X. ✱. *eaq; cum vino conterenda sunt, & id his illinendum:*

aut

aut si durior locus est, solani folia contrita, suillæ adipi miscenda sunt, & illita linteolo superinÿcienda. At si nigrities est, neque dum serpit, imponenda sunt, quæ carnem putrem lenius exedant, repurgatumq; vlcus sic vt cætera nutriendum est. Si magis putre est, iamq; procedit ac serpit, opus est vehementius erodentibus. Si ne hæc quidem euincunt, aduri locus debet, donec ex eo nullus humor feratur: nam quod sanũ est, siccum est cùm aduritur, post vstionem putris vlceris superponenda sunt quæ crustas à vino resoluant, eas ἐσχάρας Græci vocant. Vbi exciderunt, purgandum vlcus maxime melle & *resina est, sed alÿs quoque purgari potest, quibus purulenta curantur, eodemq; modo ad sanitatem perducendum est. * resina vsta

Curatio Gangrænæ.

GAngrænam verò, si nondum planè tenet, sed adhuc incipit curare non difficilimum est, vtiq; in corpore iuuenili, & magis etiam si musculi integri sunt, si nerui vel læsi non sunt, vel leuiter affecti sunt, neque vllus magnus articulus nudatus est, aut carnis in eo loco paulum est, ideoq; non multũ, quod putresceret, fuit, consistitq; eo loco vitium: quod maxime fieri in digito potest. In eiusmodi casu primum est, si vires patiuntur, sanguinem mittere. Deinde quicquid aridum est, & intentione quadam proximum quoque locum male habet, *vsq; ad sanum corpus concidere. Medicamenta verò, dum ma- * vsq; eo sa.

lum serpit, adhibenda nulla sunt, quæ pus mouere consuerũt, ideoq; ne aqua quidem calida. Grauia quoq;, quamuis reprimentia, aliena sunt. Sed his quàm leuissimis opus est, superq; ea quæ inflammata sunt, vtendum est refrigerantibus. Si nihilo magis malum constitit, vri id, quod est inter integrum ac vitiatũ locum, debet. Præcipueq; in hoc casu petendum, non à medicamẽtis solum, sed etiam à victus ratione præsidium est. Neque enim id malũ nisi corrupti vitiosiq; corporis est. Ergo, primo, nisi imbecillitas prohibet, abstinentia vtendum. Deinde danda quæ per cibum potionemq; aluum, ideoq; etiam corpus, astringant, sed ea leuia. Postea si vitium constitit, imponi super vulnus eadem debent, quæ in putri vlcere præscripta sunt. Ac tum quoq; plenioribus cibis vti licebit ex media materia, sic tamen non nisi aluum, corpusq; siccantibus : aqua verò pluuiali frigida balneum (nisi iam certa fiducia redditæ sanitatis est) alienum est, siquidem emollitum in eo vulnus, cito rursus eodem malo afficitur. Solent uerò nonnunquam nihil omnia auxilia proficere, ac nihilominus serpere his cancer. Inter quæ miserum, sed vnicum, auxilium est, vt cætera pars corporis tuta sit, membrum quod paulatim emoritur, abscindere. Hæ grauissimorum vulnerũ curationes sunt. Sed ne illa quidem negligenda, vbi integra cute interior pars collisa est, aut vbi derasum, attritum'ue aliquid est, aut vbi surculus corpori infixus est, aut vbi te-

nue,

tue, sed altum vulnus insedit. In primo casu commodissimum est malicorium ex vino coquere, interioremq́; eius partem conterere, & cerato miscere ex rosa facto, idq́; supponere: deinde vbi cutis ipsa exasperata est, inducere lene medicamentum, quale λιπαρὰ est. Deraso verò, detritoq́; imponendum est emplastrũ tetrapharmacum, minuendusq́; cibus, & vinum subtrahendũ. Neq; id quia non habebit altiores ictus, contemnendum erit. Siquidem ex eiusmodi casibus sæpe cancri fiunt. Quòd si leuius id erit, & in parte exigua, contenti esse poterimus eodem leni medicamento. Surculum verò (si fieri potest) oportet vel manu, vel etiam ferramento eijcere. Si vel præfractus est, vel altius descendit, quàm vt ita fieri posit, medicamento euocandus est. Optime autẽ educit superimposita arundinis radix, si tenera est protinus contrita: si iam durior, antè in mulso decocta. Cui semper mel adijciendum est, aut aristolochia cum eodem melle. Pessima ex surculis arundo est, quia aspera est. Eademq; offensa, etiam in* filice est. Sed vsu cognitũ est, vtranq; aduersus alteram medicamentum esse, si contrita superimposita est. Facit autem idem in omnibus surculis, quodcũq; medicamentũ extrahendi vim habet. Idem altis tenuibusq́; vulneribus aptissimũ est. Priori rei Philocratis, huic Hecatæi emplastrũ maxime cõuenit. *filicis hastula

Quomodo cicatrix vulneri inducenda, purgandáq; sit.

VBi vero in quolibet vulnere ventū ad inducendum cicatricem est, quod perpurgatis iam repletisq; vlceribus necessarium est: primùm ex aqua frigida linamentū, dum caro alitur: deinde cùm iam continenda est, siccum imponendum est, donec cicatrix inducatur. Tum deligari super album plumbum oportet, quo & reprimitur cicatrix, & colorem maxime sano corpori similem accipit. Idem radix syluestris cucumeris præstat. Idem compositio, quæ habet elaterij P. I. ✳. spumæ argenti P. II. ✳. vnguenti pondo IIII. ✳. Quæ excipiuntur resina terebinthina, donec emplastri craßitudo ex omnibus fiat. Ac nigras quoque cicatrices leniter purgant paribus portionibus mista, ærugo, plumbum elotum, eademq; rosa cocta, siue vngitur cicatrix, quod in facie fieri potest: siue id vt emplastrum imponitur, quod in alijs partibus commodius est. At si vel excreuit cicatrix, vel concaua est, stultum est decoris caussa rursus, & dolorē & medicinam sustinere. Alioqui res vtriq; succurri patitur. Siquidem utraq; cicatrix exulcerari scalpello potest. Si medicamentum aliquis mauult, idem efficiunt compositiones hæ, quæ corpus exedunt. Cute exulcerata, super eminentem carnē exedentia medicamenta conijcienda sunt: super concauam implentia, donec vtrunq; vlcus sanæ cuti æquetur, & tum cicatrix inducatur.

De vulneribus quæ per morsus inferuntur, eorúmq; curationibus. CAP. XXVII.

Dixi

DIxi de his vulneribus, quæ maxime per tela inferuntur. Sequitur, vt de his dicam, quæ morsu fiunt, interdum hominis, interdum simiæ, sæpe canis, nonnunquam ferorũ animalium, aut serpentium. Omnis autem feræ morsus habet quoddam virus. Itaq; si vehemens vulnus est, cucurbitula admouenda est. Si leuius, protinus emplastrũ iniiciendum, præcipueq; * Diogesi. Si id non est, quodlibet ex his, quæ aduersus morsus proposui. Si ea non sunt, viride Alexandrinum. Si ne id quidem est, quodlibet non pingue ex his quæ recentibus vulneribus accommodantur. Sal quoq; his, præcipueq; ei, quod canis fecit, medicamentũ est, si manus uulneri imponitur, superq; id duobus digitis verberatur: Exaniat enim: ac salsamentũ quoq; recte super id vulnus deligatur. *Diogenis

Curatio aduersus rabiosi canis morsum.

VTiq; autem si rabiosus canis fuit, cucurbitula virus eius extrahendum est. Deinde si locus neque neruosus neq; musculosus est, vulnus id adurendum est. Si vri non potest, sanguinem homini mitti non alienũ est. Tum vsto quidem vulneri superimponenda, quæ cæteris vstis, sunt. Ei verò quod expertum ignem non est, ea medicamenta, quæ vehementer exedunt. Postq; nullo nouo magisterio, sed iam supraposito vlcus erit implendum, & ad sanitatem perducendum. Quidam post rabiosi canis morsum protinus in balneum mittunt, ibiq; patiuntur desudare, dum vires corporis sinunt, vlcere adaperto, quo ma-

gis ex eo quoq; virus distillet, deinde multo, meracoq; vino excipiunt: quod omnibus venenis contrarium est. Idq; cum ita per triduum factū est, tutus esse homo à periculo videtur. Solet autem ex eo vulnere, vbi parum occursum est, aquæ timor nasci, ὑδροφοβίαν Græci appellant. Miserrimū genus morbi, in quo simul æger & siti, & aquæ metu cruciatur. Quo oppressis in angusto spes est. Sed vnicum tamen remedium est, nec opinantē in piscinam non antè ei prouisam proijcere. Et si natandi scientiam non habet, modò mersum bibere pati, modò attollere. Si habet, interdum deprimere, vt inuitus quoq; aqua satietur. Sic enim simul & sitis, & aquæ metus tollitur. Sed aliud periculum excipit, ne infirmum corpus in aqua frigida vexatū, neruorū distentio absumat. Id ne incidat, à piscina protinus in oleum calidum demittēdus est. Antidotum autem, præcipuè id, quod primo loco posui: vbi id non est, aliud, si nondum æger aquam horret, potui ex aqua dandū est, & si amaritudine offenditur, mel adijciendum est. Et si iam is morbus occupauit, per catapotia sumi potest.

Timor aquæ.

ὑδροφοβος.

Curationes communes, aduersus omnes morsus serpentium.

SErpentium quoque morsus non nimium distantem curationē desiderant, quamuis in ea multum antiqui variarunt, vt in singula genera anguium singula medendi genera præciperent, atq; alijs alia. Sed in omnibus eadem maxime profic

proficiũt. Igitur in primis super vulnus id membrum deligandum est, non tamen nimium vehementer, ne torpeat. Dein venenũ extrahendum est. Id cucurbitula optime facit. Neq; alienũ est, antè scalpello circà uulnus incidere, quo plus vitiati iam sanguinis extrahatur. Si cucurbitula non est, quod tamẽ uix incidere potest, tum quodlibet simile vas, quod idem possit. Si ne id quidem est, homo adhibẽdus est, qui vulnus exugat. Neque Hercules scientiam præcipuam habent hi qui Psylli nominantur, sed audaciam vsu ipso cõfirmatam. Nam venenũ serpentis, vt quædam etiam venatoria venena, quibus Galli præcipuè vtuntur non gustu, sed in vulnere nocent. Ideoq; colubra ipsa tuto estur, ictus eius occidit, & si stupente ea (quod per quædam medicamẽta circulatores faciunt) in os digitum quis indidit, neq; percussus est, nulla in ea saliua noxa est. Ergo quisquis exemplũ Psylli secutus, id vulnus exuxerit, & ipse tutus erit, & tutum hominẽ præstabit. Illud ne intereat, antè debebit attendere, ne quod in gingiuis, palato'ue, alia'ue parte oris vlcus habeat. Post hæc is homo loco calido collocandus est, sic vt id, quod percussum erit, in inferiorem partẽ inclinetur. Si neq; qui exugat, neq; cucurbitula est, sorbere oportet ius anserinum, vel ouillum, vel vitulinum, & vomere. Viuum autem gallinaceum pullum per medium diuidere, & protinus calidum super uulnus imponere, sic vt pars interior corpori iungatur. Facit

Psylli.

id

id etiam hœdus, agnus'ue discissus, & calida eius caro statim super vulnus imposita. Emplastra quoq;, quæ suprà comprehensa sunt. Aptissimumq; est, vel Ephesium, vel id quod ei subiectum est. Præsensq; in aliquo antidoto præsidiũ est. Sin id non est, necessarium est exorbere potionẽ meri vini cum pipere, vel quidlibet aliud, quo calor mouendus est, ne humorem intus coire patiatur. Nam maxima pars venenorum frigore interimit. Omnia etiam vrinam mouentia, quia materiam extenuant, vtilia sunt.

Speciales curationes aduersus ictus serpentium, & primo aduersus ictum aspidis.

HAec aduersus omnes ictus cõmunia sunt. Vsus tamen ipse docuit, eum quem aspis percussit, acetum potius bibere debere. Quod demonstrasse dicitur casus cuiusdã pueri, qui cum ab hac ictus esset, & partim ob ipsum vulnus, partim ob immodicos æstus siti premeretur, ac locis siccis alium humorem non reperiret, acetum quod forte secum habebat, ebibit, & liberatus est. Credo quoniam id, quamuis refrigerãdi vim habet, tamen habet etiam dissipandi. Quò fit, vt terra respersa eo, spumet. Eadem ergo vi verisimile est, spissescentem quoq; intus humorem hominis ab eo discuti, & sic dari sanitatem.

Aceti vis & natura.

Aduersus ictum scorpionis.

IN quibusdam etiam aliјs serpentibus, certa quædam auxilia satis nota sunt. Nam scorpio sibi ipse pulcherrimum medicamentum est. Quidam

dam contritum cum vino bibunt, quidam eodem modo contritum super vulnus imponunt, quidam super prunam eo imposito, vulnus suffumigant, vndique veste circundata, ne is fumus dilabatur, tum carbonem eius super vulnus deligant. Bibere autem oportet herbæ solaris, quam ἡλιοτρόπιον Græci vocant, semen, vel certe folia ex vino. Super vulnus vero etiam furfures ex aceto, vel ruta syluatica recte imponitur, vel cum melle sal tostus. Cognoui tamen medicos, qui ab scorpione ictis, nihil aliud quàm ex brachio sanguinem miserunt. Heliotropium herba solaris.

Aduersus aranei, & scorpionis ictum.

ET ad scorpionis autem, & ad aranei ictum, allium cum ruta recte miscetur, ex oleoq; contritum semperimponitur.

Aduersus cerastis, & dipsæ, & hæmorrhoidis ictum.

AT si cerastes, aut dipsas, aut hæmorrhois percußit* asphodeli, quod Aegyptiæ fabæ magnitudinẽ æquet, arefactum, in duas potiones diuidendum est, sicut ei rutæ paulum adijciatur. Trifolium quoq;, & mentastrum, & cum aceto panaces æquè proficiunt. Costumq; & casia, & cinamomum rectè per potionem assumuntur. * catapotium

Aduersus chersydri ictum, & cerastis.

ADuersus chersydri verò ictũ, panaces, aut laser, quod sit scrupulorum * P. I I. ✳. vel * porri succus cum hemina vini sumendus est, & edenda multa satureia. Imponendum autem super vulnus stercus caprinũ ex aceto coctum, aut * I I I S. ✳. I.

ex

ex eodem ordeacea farina, aut ruta, vel nepeta, cum sale contrita melle adiecto. Quod in eo quoque vulnere, quod cerastes fecit, æquè valet.

Aduersus phalangii ictum.

VBi verò phalangium nocuit, præter eam curationem quæ manu redditur, sæpe homo demittendus in solium est, dandusq; ei myrrhæ, & vuæ taminiæ par modus ex passi hemina, vel radiculæ semen, aut lolij radix ex vino, & super vulnus furfures ex aceto coctæ, imperandumq; vt is conquiescat.

Aduersus ictus Italorum anguium, qui minus terribiles peregrinis sunt.

VErum hæc genera serpentiũ & peregrina, & aliquãto magis pestifera sunt, maximeq; æstuosis locis gignuntur. Italia, frigidioresq; regiones hac quoq; parte salubritatem habent, quod minus terribiles angues edunt. Aduersus quos satis proficit herba betonica, vel cantabrica, vel cẽtaurion, vel agrimonia, vel trixago, vel personina, vel marina pastinacæ, singulæ binæ'ue tritæ, & cum vino potui datæ, & super vulnus impositæ. Illud ignorari non oportet, omnis serpẽtis ictum & ieiuni, & ieiuno magis nocere. Ideoq; perniciosissimi sunt cum incubãt. Vtilissimumq; est, vbi ex anguibus metus est, non antè progredi, quàm quis aliquid assumpsit.

Remedium generale aduersus omnia venena, vel in cibo, vel in potione assumpta.

NOn tam facile his opitulari est, qui venenum, vel in cibo, vel in potione sumpserunt.

runt. Primum, quia non protinus sentiunt, vt ab angue icti, ita ne succurrere quidem statim sibi possunt. Deinde, quia noxa non à cute, sed ab interioribus partibus incipit. Commodissimum est tamen, vbi primum sensit aliquis, protinus oleo multo epoto vomere. Deinde, vbi præcordia exhausit, bibere antidotum. Si id non est, vel merum vinum.

Specialia remedia aduersus quædam venena, & primo aduersus cantharidas.

SVnt tamẽ quædã remedia propria aduersus quædam venena, maximeq; leuiora. Nam si cantharidas aliquis ebibit, panaces cum lacte contusa, vel galbano, vino adiecto dari, vel lac per se debet.

Aduersus cicutam

SI cicutam, vinum merum calidum cum ruta quamplurimum ingerendum est, deinde is vomere cogendus. Posteaq; laser ex vino dandum. Isq; si febre vacat, in calidum balneũ mittendus. Si non vacat, vngendus ex calefacientibus est. Post quæ quies ei necessaria est.

Aduersus hyoscyamum

SI hyoscyamum, feruens mulsum bibendũ est, aut quodlibet lac, maxime tamen asininum.

Aduersus cerussam.

SI cerussam, ius maluæ, vel ius glandiũ ex vino contritæ, maxime prosunt.

Aduersus sanguisugam si epota est, & lac quod intus coiit.

SI sanguisuga epota est, acetum cum sale bibendum est. Si lac intus coijt, aut passum,

aut coagulum, aut cum aceto laser.

Aduersus fungos inutiles.

*SI fungos inutiles quis assumpserit, radicula aut epota, aut cum sale & aceto edenda est. Ipsi verò hi & specie quidem discerni possunt ab vtilibus, & coctura genere idonei * sunt. Nam siue ex oleo inferbuerũt, siue piri surculus cum his inferbuit, omni noxa vacant.* *fieri

De adustis corporis locis, & quomodo curari debent.

ADustis quoq; locis extrinsecus vis infertur, itaq; sequi videtur, vt de his dicam. Hæc autem optime curantur folijs aut lilij, aut linguæ caninæ, aut betæ in vetere vino oleoq́; decoctis. Quorum quodlibet protinus impositum, ad sanitatem perducit. Sed diuidi quoq; curatio potest in ea, quæ mediocriter exedẽtia reprimentiaq́;, primò & pustulas prohibeant, & summã pelliculam exasperent. Deinde ea quæ lenia ad sanitatem perducant. Ex prioribus est lenticulæ cum melle, farina, vel myrrha, vel vino, creta cimolia cum thuris cortice contrita, & aqua coacta, atque vbi vsus necessitas incidit, aceto diluta. Ex insequentibus quælibet lipara. Sed idonea maxime est, quæ vel plumbi recrementum, vel vitellos habet. Est etiam illa adustorum curatio, dum inflãmatio est, impositam habere cum melle lenticulam. Vbi ea declinauit farina cum ruta, vel porro, vel marrubio, donec crustæ cadant. Tum eruum cum melle, aut irim, aut resinã

tereb

terebinthinam, donec vlcus purum sit. Nouissime siccum linamentum.

De interioribus vlceribus, quæ aliqua corporũ parte corrupta nascuntur CAP. XXVIII.
De carbunculo, & eius curatione.

AB his quæ extrinsecus incidunt, ad ea veniendum est quæ interius corrupta aliqua corporum parte, nascũtur. Ex quibus non aliud carbunculo peius. Eius hæ notæ sunt: Rubor est, superq́; eum non nimium pustulæ eminent, maxime nigræ, interdum subliuidæ, aut pallidæ. In his sanies esse videtur, infrà color niger est. Ipsum corpus aridũ, & durius quàm naturaliter oportet. Circa quẽ quasi crusta est, eaq́; inflammatione cingitur, neq; in eo loco leuari cutis potest, sed inferiori carni quasi affixa est. Somnus vrget, nonnunquam horror, aut febris oritur, aut vtrunq;. Idq́; vitium subteractis quasi quibusdã radicibus serpit, interdum celerius, interdũ tardius, suprà quoq; procedens inalbescit, dein liuidum fit, circumq́; exiguæ pustulæ oriuntur. Et si circa stomachum fauces've incidit, subito spiritũ sæpe elidit. Nihil melius est, quàm protinus adurere. Neque id graue est. Nam non sentit, quoniam ea caro mortua est. Finisq́; adurendi est, dum ex omni parte sensus doloris est. Tum deinde vulnus, sicut cætera adusta, curandum est. Sequitur enim sub medicamẽtis erodentibus crusta vndique à viua carne diducta, quæ trahit secum quicquid corruptum erat, purusq́; iam si-

nus curari potest implentibus. At si in summa cute vitium est, possunt succurrere quædam vel exedentia tantum, vel etiam adurentia. Vis pro magnitudine adhibenda est. Quodcũq; verò medicamentum positum est, si satis proficiet, protinus à viua corruptam partem resoluit. Certaq; esse fiducia potest, ferè vt vndiq; vitiosa caro excedat, qua huiusce rei medicamen exest. Si id non fit, medicamentumq; malo vincitur, vtique ad vstionem properandum est. Sed in eiusmodi casu abstinendum à cibo, à vino est. Aquam liberaliter bibere expedit. Magisq; ea seruanda sunt, si febricula quoque accesßit.

De Carcinomate, & eius curatione.

NOn idem periculũ καρκίνωμα affert, nisi imprudentia curantis agitatum est. Id vitium fit maxime in superioribus partibus, circa faciẽ, nares, aures, labra, mammas fœminarũ. Et in iecore autem, aut splene hoc nascitur. Circa locum aliqua quasi puncta sentiuntur, isq; immobilis, inæqualis tumet, interdum etiam torpet. Circa eum inflatæ venæ quasi recuruantur, hæq; pallent, aut liuent, nonnunquã etiam in quibusdam delitescunt. Tactusq; is locus, aliјs dolorẽ affert, in aliјs eum non habet. Et nonnunquã siue vlcere durior aut mollior est, quàm esse naturaliter debet, nonnunquam iјsdem omnibus vlcus accedit. Interdumq; nullam habet proprietatẽ, interdum simile his est, quæ vocant Græci κονδυλώματα, aspredine quadam & magnitudine sua.

Colorq;

Colorq; eius ruber est, aut lenticulæ similis, neq; tuto fertur. Nam protinus aut resolutio neruorũ, aut distentio insequitur. Sæpe homo ictus obmutescit, atq; eius anima deficit. Quibusdã etiam si idipsum pressum est, quæ circà sunt, intẽduntur & intumescũt. Nanq; pessimũ id genus est, fereq; primũ id fit, quod κακοήθες à Græcis nominatur. Deinde ex eo id καρκίνωμα, quod sine vlcere est. Deinde vlcus ex eo thymiũ. Tolli nihil nisi κακοήθες potest, reliqua curationibus irritantur. Et quo maior vis adhibita est, eo magis quidã vsi sunt medicamẽtis adurentibus. Quidã ferro adusserunt. Quidã scalpello exciderũt. Neq; vlli vnquã medicina proficit. Sed adusta protinus concitata sunt, & increuerunt, donec occiderent. Excisa etiã post inductam cicatricẽ, tamen reuerterunt, & caussam mortis attulerunt. Cum interim pleriq; nullã vim adhibendo, qua tollere id malum tentent, sed imponendo tantum lenia medicamẽta, quæ quasi blandiantur, quo minus ad vltimam senectutẽ perueniant, non prohibentur. Discernere autem cacoëthes, quod curationẽ recipit, à carcinomate, quod non recipit, nemo scire potest, nisi tempore & experimento. Ergo vbi primum id vitium notatum est, imponi debent medicamẽta adurentia. Si leuatur malum, minuunturq; eius indicia, procedere curatio potest, & ad scalpellum, & ad vstionẽ. Si protinus irritatum est, scire licet iam carcinoma esse, remouẽdaq; sunt omnia acria, omnia vehemen-

tia. Sed si sine vlcere is locus durus est, imponi ficum quàm pinguissimam, aut rhypodes emplastrum satis est. Si vlcus æquale est, ceratum ex rosa iniiciendum est, adiiciendusq; ei puluis ex cõtrita testa, ex qua faber ferrarius tingere candens ferrum solitus est. Sed si id nimium supercreuit, tentanda squama æris est, quæ lenissima ex adurentibus est, eatenus ne quid eminere patiatur, sed ita, si nihil exacerbauit. Si minus, eodem cerato contenti esse debebamus.

De Theriomate, & eius curatione.

Est etiã vlcus, quod θηρίωμα Græci vocãt. Id & per se nascitur, et interdũ vlceri ex alia caussa facto superuenit. Color est vel liuidus, vel niger, odor fœdus, multus, & mucco similis humor. Idipsum vlcus neq; tactũ, neq; medicamentũ sentit, prurigine tantũ mouetur. At circà dolor est, & inflammatio. Interdum etiam febris oritur. Nonnunquam ex vlcere sanguis erumpit. Ad id quoq; malum serpit. Quæ omnia sæpe intenduntur. Fitq; ex his vlcus, quod ἕρπης ἐσθιόμενος Græci vocant, quia celeriter serpendo, penetrandoq; vsq; ossa corpus vorat. Id vlcus inæquale est, cœno simile, inestq; multus humor glutinosus, odor intolerabilis, maiorq; quàm pro modo vlceris inflãmatio. Vtrũq; sicut omnis cãcer, fit maxime in senibus, vel his, quorum corpora mali habitus sunt. Curatio vtriusq; eadem est, sed in maiore malo magis necessaria. Ac primum à victus ratione ordinãdus est, vt

quiescat

quiescat in lectulo, vt primis diebus à cibo abstineat, aquam quàmplurimam assumat. Aluus quoq; ei ducatur. Dein post inflammationẽ cibum boni succi capiat, vitatis omnibus acribus, potionis quantum volet, sic, vt interdiu quidem aqua contentus sit. In cœna etiã vini austeri aliquid bibat. Non æquè tamen fame in his quos herpes vrgebit, atque in his qui therioma adhuc habebunt, vtendũ erit. Et victus quidẽ talis necessarius est. Super vlcus verò inspergenda est arida aloë, œnanthe, & si parũ proficiet, chalcitis. Ac si quis neruus exesa carne natus est, contegendus antè linteolo est, ne sub eo medicamẽto aduratur. Si validioribus etiam remedijs opus est, ad eas compositiones veniendũ est, quæ vehementius adurunt. Quicquid autem inspergitur, auerso specillo infundi debet. Superdanda cum melle sunt vel linamenta, vel oleæ folia ex vino decocta, vel marrubium, eaq; linteolo contegenda in aqua frigida madefacto, dein bene expresso. Circaq; quà tumor ex inflammatione est, imponenda, quæ reprimant, cataplasmata. Si sub his nihil proficitur, ferro locus aduri debet, diligenter neruis, si qui adparent, antè contectis. Adustum vel medicamentis, vel ferro corpus, primum purgandum, deinde implendum esse, adparare cuilibet ex prioribus potest.

De sacro igne, & eius curatione.

S*Acer quoq; ignis, malis vlceribus annumerari debet. Eius duæ species sunt: Alterum*

est subrubicundũ, aut mistum rubore atq; pallore, exasperatumq; per pustulas continuas, quarum nulla altera maior est, sed plurimæ perexiguæ. In his semper ferè pus, & sæpe rubor cum calore est, serpitq; id nonnunquam sanescente eo, quod primum vitiatum est, nonnunquam etiam exulcerato, vbi ruptis pustulis vlcus continuatur, humorq; exit, qui esse inter saniem, & pus videri potest. Fit maxime in pectore, aut lateribus, aut eminentibus partibus, præcipueq; in plantis. Alterũ autem est in summæ cutis exulceratione, sed sine altitudine, latum, subliuidũ, inæqualiter tamen, mediumq; sanescit, extremis procedentibus, ac sæpe id, quod iam sanum videbitur, iterum exulceratur. At circà proxima cutis quæ vitium receptura est, tumidior & durior est, coloremq; habet ex rubro subnigrum. Atque hoc quoque malo ferè corpora seniora tentantur, aut quæ mali habitus sunt, sed in cruribus maximè. Omnis autem sacer ignis, vt minimum periculum habet ex his quæ serpunt, sic propè difficilimè tollitur. Medicamentum eius *fortuitum est, vno die febris, quæ humorem noxium absumat. Cuius quo crassius & albidius est, eo periculi minus est. Prodest etiam infrà os vlcerũ lædi, quo plus puris exeat, & id quod ibi corruptum corpus est, extrahat: sed tamen si febricula accessit, abstinentia, lectulo, alui ductione opus est. In omni verò sacro igni neq; lenibus, & glutinosis cibis, neq; salsis & acribus

* fortissimum

bus vtendum est, sed his quæ inter vtrunq; sunt, qualis est panis sine fermẽto, piscis, hœdus, aues, exceptoq; apro omnis ferè venatio. Si nõ est febricula, & gestatio vtilis est, & ambulatio, & vinum austerũ, & balneum. Atq; in hoc quoq; genere potio magis liberalis esse, quàm cibus debet. Ipsa autẽ vlcera si mediocriter serpunt, aqua calida: si vehementius, vino calido fouenda sunt. Deinde acu pusulæ quæcunq; sunt aperiendæ. Tum imponenda ea, quæ putrem carnẽ exedant. Vbi inflammatio sublata, vlcusq; purgatũ est, imponi lene medicamentum debet. In altero autem genere possunt proficere mala cotonea in vino cocta, atq; contrita. Potest emplastrum vel Hieræ, vel tetrapharmacũ, cui quinta pars thuris adiecta sit. Potest nigra hedera ex vino austero cocta. Ac si celeriter malum serpit, non aliud magis proficit. Purgato vlcere, quod in summa cute esse proposui, satis ad sanitatem eadem lenia medicamenta proficient.

De chironio vlcere, & eius curatione.

CHironium autem vlcus appellatur, quod & magnum est, & habet oras duas, callosas, tumentes. Exit sanies non multa, sed tenuis. Odor malus neq; in vlcere, neq; in eius*tumore est. Nulla inflammatio, dolor modicus est, nihil serpit, ideoq; nullum periculum adfert, sed non facile sanescit. Interdum tenuis cicatrix inducitur, deinde iterum rumpitur, vlcusq; renouatur. Fit maxime in pedibus & cruribus. Super id *humore

per id imponi debet, quod & lene aliquid, & vehemens, & reprimens habeat. Quale eius rei caussa fit ex his, Squamæ æris, plumbi eloti combusti, singulorum P. IIII. ✳. *cadmiæ, ceræ, singulorum* P. VIII. ✳. *rosæ quantum satis est ad ceram simul cum eis molliendam.*

De vlceribus quæ ex frigore in pedibus, & manibus oriuntur, & eorum curationibus.

χίμετλον hoc genus vlceris dicitur à Græcis, à Latinis Pernio.

Fiunt etiam ex frigore hyberno vlcera, maxime in pueris, & præcipuè pedibus, digitisq; eorum, nõnunquam etiã in manibus. Rubor cum inflãmatione mediocri est. Interdũ pustulæ oriuntur, deinde exulceratio. Dolor autem modicus. Prurigo maior est, nõnunquã humor exit, sed non multus, qui referre vel pus, vel saniẽ videtur. In primis multa calida aqua fouendũ est, in qua rapa decocta, aut si ea non sunt, aliquæ verbenæ ex reprimẽtibus. Si nondũ adapertum vlcus, æs quàm maxime calidũ quis pati potest, admouendũ est. Si iam exulceratio est, imponi debet alumen, æqua portione cum thure contritũ, cũ vino adiecto, aut malicoriũ in aqua coctũ, deinde contritũ. Si summa detracta pellicula est, hic quoq; melius lenia medicamẽta proficiunt.

De struma, & eius curatione.

Struma quoq; est tumor, in quo subter concreta quædam ex pure & sanguine, quasi glandulæ oriuntur. Quæ vel præcipuè fatigare medicos solent, quoniam & febres mouent, nec vnquam facile maturescunt, & siue ferro, siue

medicamentis curantur. Plerunq; iterum iuxta cicatrices ipsas resurgunt, multoq; pòst medicamento est opus. Quibus id quoq; accedit, quod longo spatio detinent. Nascũtur maxime in ceruice, sed etiam in alis & inguinibus, & in lateribus. In mammis quoq; fœminarum se reperisse, Chirurgicus Meges autor est. Propter hæc & album veratrum recte datur, atq; etiam sæpius, donec ea digerantur. Et medicamenta imponuntur, quæ humorem vel educant, vel dissipent, quorum suprà mentio facta est. Adurentibus quoq; quidam vtuntur, quæ exedunt, crustaq; eum locum astringunt: tunc verò vt vlcus conterant. Quæcunq; autem ratio curandi est, corpus puro vlcere exercendum, atq; alendum est, donec ad cicatricem perueniat. Quæ cũ medici doceant, quorundam rusticorum experimento cognitum: quem struma male habet, eum, si anguem edit, liberari.

De Furunculo, & eius curatione.

FVrunculus verò est tuberculũ acutum cum *inflammatione, & dolore, maximeq; vbi iam in pus vertitur. Qui vbi adapertus est, & exit, supèr adparet pars carnis in pus versa, pars corrupta subalbida, subrubra, quem ventriculum quidam furunculi nominant. In eo nullum periculum est, etiam si nulla curatio adhibeatur. Maturescit enim per se, atq; erumpit. Sed dolor efficit, vt potior medicina sit, quæ maturius liberet. Proprium eius medicamentum galbanum

*inflatiõe

est. Sed alia quoq; suprà comprehensa sunt. Si cætera desunt, imponi debet primùm non pingue emplastrum, vt id reprimat: deinde si nõ repressit, quodlibet puri mouendo accommodatum. Si ne id quidam est, vel resina, vel fermentum. Expresso pure, nulla vltrà curatio necessaria est.

De Phymate, & eius curatione.

PHyma verò nominatur tuberculum furunculo simile, sed rotundius & planius, sæpe etiam maius. Nam furunculus oui dimidij magnitudinem raro explet, nũquam excedit. Phyma etiam latius patere cõsueuit, sed inflammatio dolorq; sub eo minores sunt. Vbi euulsum est pus, eodem modo adparet ventriculus, quod in furunculo non inuenitur. Verùm omnis corrupta caro in pus vertitur. Id autem in pueris & sæpius nascitur, & facilius tollitur: in iuuenibus rarius oritur, et difficilius curatur. Vbi ætas indurauit, ne nascitur quidem. Quibus verò medicamentis discuteretur, suprà propositum est.

De Phygethlo, & eius curatione.

PHygethlon autem est tumor, non altus, sed latus, in quo quiddã pustulæ simile est. Dolor distentioq; vehemẽs est, & maior quàm pro magnitudine tumoris: interdum etiam febricula, idq; tarde maturescit, neq; magnopere in pus conuertitur. Fit maxime aut in vertice, aut in alis, aut in inguinibus. Panem, ad similitudinem figuræ, nostri vocant. Atq; idipsum quo medicamento tolleretur, suprà demonstraui. Sed cùm

Panis.

omnes

omnes hi nihil nisi minuti abscessus sint, generale nomen trahit latius vitium ad suppurationem spectãs. Idq; ferè fit aut post febres, aut post dolores partis alicuius, maximeq; eos, qui ventrem infestarunt. Sæpiusq; oculis expositum est, siquidem latius aliquid intumescit ad similitudinem eius, quod phyma vocari proposui, rubetq; cum calore, et paulò pòst etiam cum duritia, magisq; innocenter indolescit, & sitim vigiliamq; exprimit. Interdum tamen nihil horum in cute deprehẽdi potest, maximeq; vbi altius pus mouetur. Sed cũ siti vigiliaq; sentiuntur intus aliquæ punctiones, & quod de subito durius non est, melius est: & quamuis non rubet, coloris tamen aliter mutati est. Quæ signa iã pure oriente nascuntur. Tumor ruborq; multo antè incipiunt. Sed si locus mollis est, auertendus is materiæ aditus est per cataplasmata, quæ simul & reprimunt, & refrigerant, qualia & aliâs & paulò antè in Erysipelate proposui. Si iã durior est, ad ea veniendum est, quæ digerant, & resolnant: qualis est ficus arida, contusa: aut fex mista cum cærato: quod ex adipe suilla coactum sit, aut cucumeris radix, cui ex farina duæ partes adiectæ sint, antè ex mulso decoctæ. Licet etiam miscere æquis portionibus ammoniacum, galbanum, propolim, viscum, pondusq; adijcere myrrhæ dimidio minus, quàm in prioribus singulis erit. Atq; emplastra quoq; & malagmata idem efficiunt, quæ suprà explicui. Quod per hæc dis-

cussum

cussum non est, necesse est, maturescat. Idq; quo celerius fiat, imponenda est farina ordeacea, ex qua cocta rectè miscetur. Eadem autem hæc in minoribus quoq; abscessibus, quorum nomina proprietatesq; suprà reddidi, rectè fiunt. Eadēq; omnium curatio, tantummodo distat. Crudum est autem, in quo magis quasi venarum motus est, & grauitas, & ardor, & distentio, & dolor, & rubor, & durities. Et si maior abscessus est, horror aut etiam febricula permanet, penitusq; condita suppuratio. Si pro his quæ alibi cutis ostendit, punctiones sunt, vbi ista se remiserunt, *iamq; cutis prurit, & aut subliuidus, aut subalbidus est, matura suppuratio est, eaq; vbi vel per ipsa medicamenta, vel etiam ferro aperta est, pus debet emitti. Tum si qua in alis, vel inguinibus sunt, sine linamento nutrienda sunt. In cæteris quoq; partibus, si vna plaga exigua est, si mediocris suppuratio fuit, si non altè penetrauit, si febris non est, si valet corpus, æquè linamenta superuacua sunt. In reliquis, parce tamen, nec nisi plaga est, imponi debent. Commodè verò vel super linamenta, vel sine his imponitur lenticula ex melle, aut malicorium ex vino coctum. Quæ & per se, & mista idonea sunt. Si qua circà duriora sunt, ad ea molliēda, vel malua cōtrita, vel fœni græci, lini've semen ex passo coctum superdādum est. Quicquid deinde impositum est, non astringi, sed modicè deligari debet. Illo neminem decipi decet, vt in hoc genere ce

* iamq; is locus prurit

re cerato vtatur. Cætera quæ pertinent ad purgandum vlcus, ad implendum, ad cicatricem inducendam, conueniuntq; in vulneribus, exposita sunt.

De Fistulis, & earum generibus, & curationibus.

NOnnunquam autē ex eiusmodi abscessibus, & ex alijs vlcerum generibus Fistulæ oriuntur. Id nomen est vlceri alto, angusto, calloso. Fit in omni fere parte corporis, habetq; quædam in singulis locis propria. prius de communibus dicam. Genera igitur fistularum plura sunt. Siquidem aliæ breues sunt, aliæ altius penetrant, aliæ rectè intus feruntur, aliæ multoq; plures transuersæ, aliæ simplices sunt, aliæ duplices, triplices've ab vno ore intus orsæ, quæ tres fiunt, aut etiam in plures sinus diuiduntur, aliæ rectæ, aliæ flexæ, et tortuosæ sunt. Aliæ intra carnem desinunt. Aliæ ad ossa, aut cartilaginem penetrant, aut vbi neutrum horum subest, ad interiora perueniunt. Aliæ deinde facile, aliæ cum difficultate curantur. Atq; etiam quædam insanabiles reperiuntur. Expedita curatio est in fistula simplici recenti intra carnem, adiuuatq; ipsum corpus, si iuuenile, si firmum est. Inimica, contraria his sunt. Itemq; si fistula os, vel cartilaginem, vel neruum, vel musculos læsit, si articulum occupauit, si vel ad vesicam, vel ad pulmonem, vel ad vuluam, vel ad grandes venas arterias've, vel ad inania, vt guttur, stomachum, thoracē penetrauit. Ad intestina quoq;

ea ten

ea tendere semper periculosum, sæpe pestiferum est. Quibus multum mali accedit, si corpus vel ægrum, vel senile, vel mali habitus est. Ante omnia autem demitti specillum in fistulam conuenit, vt quò tendat, & quàm alte perueniat, scire poßimus. Simul etiam protinus humida, an siccior sit: quod extracto specillo patet. Si verò os in vicino est, id quod disci potest, si iam nec'ne, eò fistula penetrauit, quatenus nocuerit. Nam si molle est, quod vltimo specillo contingitur, intra carnem adhuc vitium est. Si magis id renititur, ad os ventum est. Ibi deinde si elabitur specillum, nondum caries est: si non labitur, sed æquali innititur, caries quidẽ, verum adhuc leuis est. Si inæquale quoq; & asperum subest, vehementius os exesum est. At cartilago vbi subhæsit, ipsa sedes docet, perueniriq; esse ad eam ex renixu potest. Sed ex his quidem colliguntur fistularum sedes, spatia, noxæ. Simplices verò hæ sint, an in plures partes diducantur, cognosci potest ex modo puris, cuius si plus fertur, quàm quod simplici spatio conuenit, plures sinus esse manifestum est. Cumq; fere iuxtà sint caro, & neruus, & aliqua neruosa, quales ferè tunicæ, membranæq; sunt: genus quoq; puris docebit, num plures sinus intus diuersa corporis genera perroserint. Siquidem ex carne pus leue, album copiosius fertur. At ex neruoso loco coloris quidem eiusdem, sed tenuius & minus. Ex neruo pingue, & oleo non dißimile. Deniq; etiam corporis

poris

poris inclinatio docet, num in plures partes fistulæ penetrarint, quia sæpe cum quis aliter decubuit, aliterq; membrum collocauit, pus ferri, quod iam desierat, incipit, testaturq; non solùm alium sinum esse ex quo descendat, sed etiam in aliam corporis partem eum tendere. Sed si & in carne, & recens, & simplex est, ac neq; rugosa, neq; caua sede, neq; in articulo, sed in eo membro, quod per se immobile, non nisi cum toto corpore mouetur, satis proficiet emplastrum, quod recentibus vulneribus imponitur, dum habeat vel salem, vel alumen, vel squamam æris, vel æruginem, ex metallicis aliquid. Ex q̂; eo collyriū fieri debet altera parte tenuius, altera paulo plenius. Idq; ea parte qua tenuius est, altera antecedēte demitti oportet in fistulam, donec sanguis purus se ostendat. Quæ in omnibus fistularum collyrijs perpetua sunt. Idem deinde emplastrum in linteolo supèr imponendum, supraq; inijcienda spongia, in acetum antè demissa, solui quinto die satis est. Genusq; victus adhibendum est, quo carnem ali docui. Ac si longius à præcordijs fistula est, ex interuallo ieiunum radiculas edisse, deinde vomere, necessarium est. Vetustate callosa fit fistula. Callus autem neminem fallit, quia durus est, & aut albus, aut pallidus. Sed tum validioribus medicamentis opus est. Quale est, quod habet papaueris lacrymæ P. I. ✳. gummi P. III. ✳. cadmiæ P. IIII. ✳. atramenti sutorij P. VIII. ✳. Ex quibus aqua coactis collyrium Callus.

*P.I. lyrium fit. Aut in quo sunt gallæ *P. ✳. æruginis, sandaracæ, aluminis Aegyptij, singulorum P.I. ✳. atramenti sutorij combusti P.II. ✳. Aut quod constat ex chalcitide, & saxo calcis, quibus auripigmenti dimidio minus, quàm in singulis prioribus est, adijcitur, eaq; melle cocto excipiuntur. Expeditißimum autem est ex præcepto Megetis, æruginis rasæ P.II. ✳ conterere, deinde ammoniaci, thymiamatis P. II. ✳. aceto liquare, eoq; infuso ex ærugine colligere. Idq; ex primis medicamentis est. Sed vt hæc maximi effectus sunt, si cui ista non adsunt, facile tamen est callum quibuslibet adurentibus medicamentis prodere, aut quibus hæc maxime in effectu sunt erodere. Satiusq; est vel papyrum intortum, vel aliquid ex penicillo in modũ collyrij astrictum eò illinere. Scilla quoq; cocta & mista cum calce, callũ exest. Si quando verò longior & transuersa fistula est, demisso specillo contra principium huius incidi, commodißimum est, & col-
*vtrinq; lyrium *vtrunq; demitti. At si duplicem esse fistulam, aut multiplicem existimamus, sic tamen vt breuis, intraq; carnẽ sit, collyrio vti non debemus, quòd vnam partem curet, reliquas omittat: sed eadem medicamenta arida in calamum scriptorium conijcienda sunt, isq; ori fistulæ aptandus, inspirandumq;, vt ea medicamenta intus compellantur. Aut eadem ex vino liquanda. Vel si sordidior fistula est, ex mulso: si callosior, ex aceto sunt, atq; intus infundendum, quicquid

quid inditum eſt. Superponenda ſunt quæ refrigerent & reprimant. Nam ferè quæ circa fiſtulam ſunt, habent aliquid inflammationis. Neque alienum eſt vbi quis reſoluerit, antequàm rurſus alia medicamenta conijciat, per oricularium clyſterem fiſtulam eluere. Si plus puris fertur, vino: ſi callus durior eſt, aceto: ſi iam purgatur, mulſo, vel aqua, in qua eruum coctum ſit, ſic vt huic quoq; mellis paulũ adijciatur. Fere verò fit, vt ea tunica quæ inter* ferramentũ et integram carnem eſt, victa medicamentis tota exeat, infraq́; vlcus purum ſit. Quod vbi contigit, imponenda glutinantia ſunt, præcipueq́; ſpongia melle cocto illita. Neque ignoro multis placuiſſe, linamentum in modum collyrij compoſitum, tinctum melle demitti. Sed celerius id glutinatur, quàm impletur. Neque verendum eſt, ne purum corpus puro corpori iunctum, non coëat, adiectis quoque medicamentis ad id efficacibus, cum ſæpe exulceratio digitorum, niſi magna cura proſpeximus, ſaneſcendo in vnum eos iungat.

*foramen

De Meliceria.

EST etiam vlceris genus, quod & à faui ſimilitudine μελικηρία à Græcis nominatur, idq́; duas ſpecies habet. Alterum ſubalbidum furunculo ſimile, ſed maius, & cum dolore maiore. Quod vbi matureſcit, habet foramina per quæ fertur humor glutinoſus, & purulentus, nec tamen ad iuſtam maturitatem peruenit. Si diuiſum eſt, multo plus intus corrupti quàm in

furunculo apparet, altiusq; descendit. Rarò fit, nisi in scapulis. Alterum est minus super corpus eminens, durum, latum, subuiride, subpallidum, magis exulceratum. Siquidem ad singulorum pilorum radices foramina sunt, per quæ fertur humor glutinosus subpallidus, crassitudinem mellis, aut visci referens, interdum olei. Si inciditur, viridis intrà caro apparet. Dolor autem, & inflammatio ingens est, adeo ut acutam quoque febrẽ mouere consuerit. Super id quod minus crebris foraminibus exasperatum est, rectè imponitur & ficus arida, & lini semen * in mulso coctum, & emplastra ac malagmata materiam educentia, aut quæ propriè huc pertinentia, suprà posui. Super alterum, & ea medicamenta, & farina ex mulso cocta, sic vt ei dimidium resinæ terebinthinæ misceatur, & ficus in mulso decocta, cui paulum hyssopi contriti sit adiectũ, & vuæ taminiæ pars quarta fico adiecta. Quòd si parum in vtrolibet genere medicamenta proficiunt, totum vlcus vsq; ad sanam carnem excidi oportet, & vlcere ablato, super plagam medicamenta danda sunt, primum quæ pus citent, deinde quæ purgent, tum quæ impleant.

*quod in vino coctum

De Acrochordone, & Thymio, & Myrmecijs, & Clauo, curationibusq; eorum.

SVnt quædam verò verrucis similia, quorum diuersa nomina, vt vitia sunt. Acrochordona Græci vocant, vbi sub cute coit aliquid durius

rius, & interdum paulo aſperius, coloris eiuſdem, infrà tenue, ad cutem latius, idq́; modicum eſt, quia raro fabæ magnitudinem excedit. Vix vnum tantum eodem tempore naſcitur, ſed ferè plura, maximeq́; in pueris, eaq́; nonnunquam ſubito deſinunt, nonnunquam mediocrem inflammationem excitant. Sunt quæ etiam in pus conuertuntur. At Thymion nominatur, quod ſuper corpus quaſi verrucula eminet, ad cutem tenue, ſuprà latius, ſubdurum, & in ſummo peraſperum. Idq́; ſummum colorem floris thymi repræſentat, vnde ei nomen eſt, ibiq́; facile finditur, & cruentatur, nonnunquam aliquantũ ſanguinis fundit, fereq́; circa magnitudinem fabæ Aegyptiæ eſt, raro maius, interdum perexiguum, modò vnum, modò autem plura naſcuntur, vel in talis, vel palmis, vel inferioribus pedum partibus. Peſsima tamen in obſcœnis ſunt, maximeq́; ibi ſanguinem fundunt. Myrmecia autem vocantur, humiliora thymio, durioraq́;, quæ radices altius exigunt, maioremq́; dolorẽ mouent, infrà lata, ſuper autem tenuia, minus ſanguinis mittunt, magnitudine vix vnquam lupini modum excedunt. Naſcuntur ea quoq́;, aut in palmis, aut in inferioribus partibus pedum. Clauus autem nonnunquam quidem etiam alibi, ſed in pedibus tamen maxime naſcitur, præcipuè tamen ex contuſo, quamuis interdum aliter, doloremq́; etiam, ſi non aliàs, tamẽ ingredienti mouet. Ex his Acrochordon, ſiue Thymium ſæpe

etiam per se finiuntur: & quo minora sunt, eò magis. Myrmecia & claui sine curatione vix vnquam desinunt. Acrochordon si excisa est, nullam radiculam relinquit, ideóq; ne renascitur quidem. Thymio clauóq; excisis subter rotunda radicula nascitur, quæ penitus descendit ad carnem, eáq; relicta idem rursus* exigit. Myrmecia latissimis radicibus inhærent, ideóq; ne excidi quidem sine exulceratione magna possunt. Clauum subinde deradere commodissimum est. Nam sine vlla vi sic emollescit, ac si sanguinis quoque aliquid emissum est, sæpe emoritur. Tollitur etiam, si quis eum circumpurgat, deinde imponit resinam, cui miscuit pulueris paulum, quem ex lapide molari contrito fecit. Cætera verò genera medicamentis adurenda sunt. Aliísq; id quod ex fece vini: myrmeciis id, quod ex alumine, & sandaraca fit, aptissimum. Sed ea, quæ circà sunt, foliis contegi debent, ne ipsa quoque exulcerentur. Deinde postea lenticula imponi solet. Tollit thymium etiam ficus in aqua cocta.

ἀκροχορδών. θυμιόν. *exit μυρμηκία.

De pustularum generibus, & earum curationibus.

AT pustulæ maximè vernis temporibus oriuntur. Earum plura genera sunt. nam modò circa totū corpus partem'ue aspredo quædam fit, similis his pustulis, quæ ex vrtica, vel ex sudore nascuntur, ἐξανθήματα Græci vocant, eáq; modò rubent, modò colorem cutis non exedunt.

dunt. Nonnunquam plures similes varis oriuntur, nonnunquam maiores pustulæ liuidæ, aut pallidæ, aut nigræ, aut aliter naturali colore mutato, subestq́; humor. Vbi hæ ruptæ sunt, infrà quasi exulcerata caro adparet, ἑλκῶδες Græcè *φλυκται nominatur. Fiunt vel ex frigore, vel ex igni, vel ναὶ ex medicamentis. Psydracion autem paulo durior pustula est, subalbida, acuta, ex qua ipsa quod exprimitur humidum est. Ex pustulis uerò nonnunquam etiam vlcuscula sunt, aut aridiora, aut humidiora: & modò tantū cum prurigine, modò etiam cum inflammatione aut dolore. Exitq́; aut pus, aut sanies, aut vtrunque. Maximeq́; id euenit in ætate puerili, raro in medio corpore, sæpe in eminentibus partibus. Pessima pustula est, quæ ἐπινυκτὶς vocatur. Ea colore vel subliuida, vel subnigra, vel alba esse consueuit. Circa hanc autem vehemens inflammatio est, & cum adaperta est, reperitur intus exulceratio mucosa. Color est humori suo similis. Dolor ex ea supra magnitudinem eius est, neq; enim ea faba maior est. Atque hæc quoque oritur in eminentibus partibus, & ferè noctu. Vnde nomen quoque à Græcis ei Epinyctis impositum est. In omni verò pustularum curatione primum est, multum ambulare, atque exerceri. Si quid ista prohibet, gestari. Secundum est, cibum minuere, abstinere ab omnibus acribus, & extenuantibus, eademq́; nutrices facere oportet, si lactens puer ita affectus est. Præter hæc is qui*

iam robustus est, si pustulæ minutæ sunt, desudare in balneo debet, simulq; super eas nitrum inspergere, oleoq; vinum miscere, & sic vngi. Tum descendere in solium. Si nihil sic proficitur, aut si maius pustularum genus occupauit, imponenda lenticula est, detractaq; summa pellicula ad medicamenta lenia transeundum. Epinyctis post lenticulam rectè herba quoque sanguinali, vel viridi coriandro curatur. Vlcera ex pustulis facta tollit spuma argenti cum semine fœni græci mista, sic, vt his inuicem rosa, atq; intubi succus adijciatur, donec mellis crassitudo fiat. Propriè ad eas pustulas, quæ infantes male habent, lapidis, quem pyriten uocant P. V I I I. ✱. cum quinquaginta amaris nucibus miscetur, adijciunturq; olei cyathi tres. Sed prius ungi ex cerussa pustulæ debent, tum hoc illini.

De Scabie, & eius curatione.

* aliàs, humor cutis rubicundus

SCabies uerò est, *durior cutis rubicundior, ex qua pustulæ oriuntur, quædam humidiores, quædam sicciores. Exit ex quibusdam sanies, fitq; ex his continuata exulceratio pruriens, serpitq; in quibusdam citò. Atque in alijs quidem ex toto desinit, in alijs uerò certo tempore anni reuertitur. Quo asperior est, quoque prurit magis, eò difficilius tollitur. Itaque eam, quæ talis est, ἀγρίαν (id est feram) Græci appellant. In hac quoque uictus ratio eadem quæ suprà necessaria est. Medicamentum autem ad incipientem hanc idoneum est, quod fit ex spodij, croci, æruginis,

nis, ſingulorũ P.I.*.piperis albi, omphacij, ſingulorum P.I.*.cadmiæ P.VIII.*. Aut ubi iam exulceratio eſt, id quod fit ex ſulphuris P.I. *.ceræ P.IIII.*.picis liquidæ hemina, olei ſextarijs duobus. Quæ ſimul incoquuntur, dum craſsitudo mellis fiat. Eſt etiam quod ad Protarchum autorem refertur. Habet hoc farinæ lupinorum ſextarium, nitri cyathos quatuor, picis liquidæ heminam, reſinæ humidæ ſelibram, aceti cyathos tres. Crocum quoq;, lycium, ærugo, myrrha, cinis, æquis portionibus rectè miſcentur, & ex paſſo coquuntur. Idq́; omnem pituitam ubiq; ſuſtinet. At ſi nihil aliud eſt, amurca ad tertiam partem decocta, uel ſulphur pice liquida miſtum, ſicut in pecoribus propoſui, hominibus quoque ſcabie laborantibus opitulantur.

De Impetiginis ſpeciebus, & curationibus.

IMpetiginis uerò ſpecies ſunt quatuor. Minime mala eſt, quæ ſimilitudine ſcabiem repræſentat. Nam & rubet, & durior eſt, & exulcerata eſt, & roditur. Diſtat autem ea, quia magis exulcerata eſt, & uaris ſimiles puſtulas habet, uidenturq́; eſſe in ea quaſi bullulæ quædam, ex quibus interpoſito tempore ſquamulæ reſoluuntur, certioribusq́; hoc temporibus reuertitur. Alterum genus peius eſt, ſimile papulæ ferè, ſed aſperius, rubicundiusq́;, figuras uarias habens: ſquamulæ ex ſumma cute* deſcendunt, roſio maior eſt, celerius & latius procedit, certioribusq́; *diſcedũt

etiam nonnunquam prior temporibus & fit, & desinit, Rubrica cognominatur. Tertia etiamnum deterior est: nam & crassior est, & durior, & magis tumet, in summa cute finditur, & vehementius rodit. Ipsa quoque squamosa, sed nigra procedit, & latè, & tardè eminus serpit. In temporibus aut oritur, aut desinit, neque ex toto tollitur, Nigræ cognomen est. Quartum genus est, quod curationem omnino non recipit, distans colore: Nam subalbidum est, & recenti cicatrici simile, squamulasq; habet pallidas, quasdam subalbidas, quasdam lenticulæ similes, quibus demptis, nonnunquam profluit sanguis. Alioqui verò humor eius albidus est, cutis dura, atq; fissa est, proceditq; latius. Hæc verò omnia maximè genera oriuntur in pedibus, & manibus, atque vngues quoque infestant. Medicamentum non aliud valentius est, quàm quod ad scabiem quoque pertinere sub autore Protarcho retuli. Serapion autem nitri P. II. ✱. sulphuris P. IIII. ✱. excipiebat resina copiosa, eoq; vtebatur.

De Papulis, & eius curatione.

Papularum verò duo genera sunt. Altera est in qua per minimas pustulas cutis exasperatur, & rubet, leuiterq; roditur: medium habet pauxillo leuius, tarde serpit: idq; vitium maximè rotundum incipit, eademq; ratione in orbem procedit. Altera autem est, quam ἀγρίαν, id est, feram Græci appellant. In qua similiter quidem, sed magis cutis exasperatur, exulceraturq;,

turq́; ac vehementius & roditur, & rubet, interdum etiam pilos remittit. Quæ minus rotunda est, difficilius sanescit: nisi sublata est, in impetiginem vertitur: sed leuis papula, etiam si ieiuna saliua quotidie defricatur, sanescit. Maior commodissimè murali herba tollitur, si sub ea detrita est. Vt verò ad composita medicamenta veniamus, idem illud Protarchi tanto valentius in his est, quanto minus in his vitij est: alterum ad idem Myronis, nitri rubri, thuris, singulorum P. I. ✳. cantharidum purgatarum P. I I. ✳. sulphuris ignem non experti tantundem, resinæ terebinthinæ liquidæ P. X X. ✳. farinæ * lolij semis, gith cyathos tres, picis crudæ* vnum. *lolij sext. III. *sext.

De Vitiliginis speciebus, id est, de Alpho, & Melane, & Leuce, & earum curatione.

Vitiligo quoque, quamuis per se nullum periculum adfert, tamen fœda est, & ex malo corporis habitu fit. Eius tres species sunt. Ἄλφος vocatur, vbi color albus est, ferè subasper, & non continuus, vt quædam quasi guttæ dispersæ esse videantur. Interdum etiam latius, & cum quibusdam intermissionibus serpit. Μέλας colore ab hoc differt, quia niger est, & vmbræ similis. Cætera eadem sunt. Λευκὴ habet quiddam simile alpho, sed magis albida est, altius descendit, in eaq́; albi pili sunt, & lanugini similes. Omnia hæc serpunt, sed in alijs celerius, in alijs tardius. Alphos & Melas in quibusdam varijs temporibus & oriuntur, &

desinunt. Leuce quem occupauit, non facilè dimittit. Priora curationem non difficilimam recipiunt, vltimum vix vnquam sanescit, ac si quid ei vitio demptum est, tamen non ex toto sanus color redditur. Vtrum autem aliquod horum sanabile sit, an non sit, experimento facili colligitur. Incidi enim cutis debet, aut acu pungi. Si sanguis exit, quod ferè fit in duobus prioribus, remedio locus est: si humor albidus, sanari non potest: itaque ab hoc quidem abstinendum est. Super id verò, quod curationem recipit, imponenda lenticula mista cum sulphure & thure, sic vt ea contrita ex aceto sit. Aliud ad idem, quod ad Hirenæum autorem refertur, Alcyonium, nitrum, cuminum, fici folia arida paribus portionibus contunduntur, adiecto aceto. His in sole vitiligo perungitur, deinde non ita multo pòst, ne nimis erodatur, eluitur. Propriè quidem Myrone autore eos, quos Alphos vocari dixi, hoc medicamento perungunt, sulphuris P.I I. ✳. nitri P.I I I I. ✳. myrrhæ aridæ contritæ acetabulum miscent, deinde in balneo super vitiliginem inspergunt farinam ex faba, tum hæc inducunt. Hi verò quos Melanas vocari dixi, curantur, cùm simul contrita sunt alcyonium, thus, hordeum, faba sine oleo, in balneo ante sudorem insperguntur, tum genus id vitiliginis defricatur.*

* P. ✳. 3. aluminis scissilis P. ✳. 3. nitri P. ✳. I I I I. myrti radice cõtrita acetab.

LIB

LIBER VI.

De vitiis singularũ corporis partium. CAP. I.
De capillis fluentibus.

DIXI *de his vitijs, quæ per totum corpus orientia, medicamentorũ auxilia desiderant. Nunc ad ea veniã, quæ non nisi in singulis partibus incidere consuerunt, orsus à capite. In hoc igitur capillis fluentibus maxime quidem sæpe radendo succurritur. Adijcit enim vim quandam ad continendum, ladanum cum oleo mistum. Nunc de his capillis loquor, qui post morbũ fere fluunt. Nam quo minus caput quibusdam ætate nudetur, succurri nullo modo potest.*

De Porrigine, & eius curatione. CAP. II.

P*Orrigo autem est, vbi inter pilos quædam quasi squamulæ surgunt, eæq; acutæ resoluuntur, et interdum madent, multo sæpius siccæ sunt. Idq; euenit modò sine vlcere, modò exulcerato loco: huic quoq; modò malo odore, modò nullo accidente, fereq; id in capillo fit, rarius in barba, aliquando etiam in supercilio. Ac neque sine aliquo corporis vitio nascitur, neq; ex toto inutile est. Nam bene integro capite, nõ exit. Vbi aliquod in eo vitium est, non incommodum est, summam cutem potius subinde corrumpi, quàm id quod nocet, in aliam partem magis necessariam verti. Commodius est ergo subinde pectendo repurgare, quàm id ex toto prohibere. Sitamen*

men

men ea res nimiũ offendit, quod humore sequente fieri potest, magisq́; si id etiam mali odoris est, caput sæpe radendum est, dein id supèr adiuuandum aliquibus ex leuiter reprimentibus, quale est nitrum cum aceto, vel ladanum cum myrteo vino, vel myrobalanum cum vino. Si parum per hæc proficitur, vehementioribus vti licet, cum eo, vt sciamus, vtique in recenti vitio id inutile esse.

De Sycosi, & eius curatione. CAP. III.

EST etiam vlcus, quod à fici similitudine σύκωσις à Græcis nominatur. Caro excrescit, & id quidem generale est. Sub eo verò duæ species sunt. Alterum vlcus durum, & rotundum est, alterum humidũ, & inæquale. Ex duro exiguum quiddam, & glutinosum exit: ex humido plus: & mali odoris. Fit verò vtrũq; in his partibus, quæ pilis conteguntur. Sed id quidem quod callosum, & rotundum est, maximè in barba. Id verò quod humidum, præcipuè est in capillo. Super vtrunq; oportet imponere elaterium, aut lini semen cõtritum, & aqua coactum, aut ficum in aqua decoctam, aut emplastrum tetrapharmacum ex aceto subactum, terra quoque eretria ex aceto liquata rectè illinitur.

De Areis, & earum curationibus CAP. IIII.

AREARUM quoq; duo genera sunt. Commune vtriq; est, quòd emortua summa pellicula pili primum extenuantur, deinde excidunt: ac si ictus is locus est, sanguis exit liquidus, & mali odoris,

odoris, increscitq́; vtrunque in alijs celeriter, in alijs tarde. Peius est, quod densam cutem, & subpinguẽ, & ex toto glabram fecit: sed ea quæ ἀλοπεκία nominatur, sub qualibet figura dilatatur, fit et in capillo, & in barba. Id verò quod à serpentis similitudine ὀφίασις adpellatur, incicipit ab occipitio, duorum digitorum latitudinẽ non excedit, ad aures duobus capitibus serpit, quibusdam etiam ad frontem, donec se duo capita in priorem partem committant. Illud vitium in qualibet ætate est, hoc fere infantibus. Illud vix vnquam sine curatione, hoc per se sæpe finitur. Quidam hæc genera arearũ scalpello exasperant. Quidam illinunt adurentia ex oleo, maximeq́; chartam combustam. Quidam resinã terebinthinam cum thapsia inducunt. Sed nihil melius est, quàm nouacula quotidie radere, quæ cum paulatim summa pellicula excisa est, adaperiuntur pilorum radiculæ. Neq; antè oportet desistere, quàm frequentem pilum nasci adparuerit. Id autem, quod subinde raditur, illini atramento scriptorio satis est.

De Varis, & Lenticulis, & Ephelide, & eorum curationibus. CAP. V.

P*Ene ineptiæ sunt, curare Varos, & Lenticulas, & Ephelidas. Sed eripi tamẽ fœminis cura cultus sui non potest. Ex his autẽ quas suprà posui, Vari, Lenticulæq́; vulgo notæ sunt, quamuis rarior ea species est, quàm ξέντον Græci vocant, cùm sit ea Lenticula rubicundior, &*

inæqua

inæqualior. Ἔφηλις verò à plerisque ignoratur, quæ nihil est, nisi asperitas quædam, & duri-ties mali coloris. Cætera non nisi in facie, Lenticulæ etiam in alia parte nonnunquàm nasci solent. De qua per se scribere alio loco, visum operæpretium non est. Sed Vari commodißime tolluntur imposita resina, cui non minus quàm ipsa est, aluminis scißilis, & paulum mellis adiectum est. Lenticulam tollunt galbanum & nitrum, cum pares portiones habent, contritaq; ex aceto sunt, donec ad mellis craßitudinem venerint. His corpus illinendum, & interpositis pluribus horis mane eluendum est, oleoq; leuiter vngendum. Ephelidem tollit resina, cui tertia pars salis foßilis, & paulum mellis adiectum est. Ad omnia verò ista, atque etiam ad colorandas cicatrices potest ea compositio, quæ ad Tryphonem patrem autorem refertur. In ea pares portiones sunt myrobalani, * magmatis, cretæ cimoliæ subcerulæ, nucum amararum, farinæ hordei, atque erui, struthij albi, sertulæ campanæ seminis. Quæ omnia contrita, melle quàm amarißimo coquuntur, illitumq; à vespere vsq; mane eluitur.

*crocomagmatis

De oculorum morbis, curationibúsque eorum, & primo de his morbis, qui lenibus medicamentis curantur. CAP. VI.

SEd hæc quidem mediocria sunt. Ingentibus verò, & varijs casibus oculi nostri patent. Qui cùm magnam partem ad vitæ simul & vsum,

vsum, et dulcedinẽ conferant, summa cura tuendi sunt. Protinus autem orta lippitudine quædã notæ sunt, ex quibus quid euenturum sit, colligere possimus. Nam simul ac lacryma, & tumor, & crassa pituita cœperint, si ea pituita lacrymæ mista est, & ea lacryma calida est, pituita verò alba, & mollis, tumor non durus, longæ valetudinis metus non est. At si lacryma multa, & calida, pituitæ paulum, tumor modicus, idq; in vno oculo est, longum id, sed sine periculo futurum est. Idq; lippitudinis genus minime cum dolore est, sed vix ante vigesimum diem tollitur, nonnunquã per duos menses durat, sed quandoq; finitur. Si pituita alba et mollis esse incipit, lacrymæq; miscentur, aut si simul hæ vtrunque oculum inuaserunt, potest esse breuior, sed periculum vlcerum est. Pituita autem sicca & arida dolorem quidem mouet, sed maturius desinit, nisi quid exulcerauit. Tumor magnus si sine dolore est & siccus, sine vllo periculo est. Si siccus quidem, sed cum dolore est, ferè exulcerat, & nonnũquam ex eo casu fit, vt palpebra cum oculo glutinetur. Eiusdem exulcerationis timor in palpebris pupillis'ue est, vbi super magnum dolorem lacrymæ salsæ, calidæq; eunt, aut etiam si tumore infinito diu lacryma cum pituita profluit. Peius etiamnum est, vbi pituita calida, aut liuida est, lacryma calida aut multa profluit, caput calet, à temporibus ad oculos dolor peruenit, nocturna vigilia vrget. Siquidem sub his

his oculus plerũq; rumpitur, votumq́; eſt, vt tantum exulceretur. Intus ruptum oculum febricula iuuat. Si foras iam ruptus procedit, ſine auxilio eſt. Si de nigro aliquid albidum factum eſt, diu manet. At ſi aſperum craſſum eſt, etiam poſt curationem veſtigium aliquod relinquit. Curari verò oculos ſanguinis detractione, medicamẽto, balneo, vino, vetuſtiſsimus autor Hippocrates memoriæ prodidit. Sed eorum tempora, & cauſſas parum explicuit, in quibus Medicinæ ſumma eſt. Neque minus in abſtinentia, & alui ductione ſæpe auxilij eſt. Hos igitur interdum inflammatio occupat, vbi cum tumore in his dolor eſt, ſequiturq́; pituitæ curſus nonnunquam copioſior vel acrior, nonnunquam vtraq; parte moderatior. In eiuſmodi caſu prima omnium ſunt, quies & abſtinentia. Ergo primo die loco obſcuro cubare debet, ſic vt à ſermone quoque abſtineat Nullum cibum aſſumere, ſi fieri poteſt, ne aquam quidem: ſin minus, certè quàm minimum eius. Quòd ſi graues dolores ſunt, commodius ſecundo die, ſi tamen res vrget, etiam primo ſanguis mittendus eſt, vtique ſi in fronte venæ tument, ſi firmo corpori materia ſupereſt. Si verò minor impetus, minus acrem curationem requirit, aluum, ſed non niſi ſecundo, tertio'ue die duci oportet. At modica inflammatio neutrum ex his auxilium deſiderat. Satiſq; eſt vti quiete, & abſtinentia. Neque tamen in lippientibus longum ieiunium neceſſarium eſt, ne pituita

tnita tenuior atque acrior fiat. Sed secundo die dari debet id, quod leuißimum videri potest ex his, quæ pituitam faciunt craßiorem, qualia sunt oua sorbilia. Si minor vis vrget, pulticula quoque, aut panis ex lacte. Insequentibus diebus, quantum inflammationi detrahetur, tantum adijci cibis poterit. Sed generis eiusdem, vtique vt nihil salsum, nihil acre, nihil ex his, quæ extenuant, sumatur, nihil potui præter aquam. Et victus quidem ratio talis maxime necessaria est. Protinus autem primo die croci P. I. ✱. & farinæ candidæ quàm tenuißimæ P. I I. ✱. excipere oportet oui albo, donec mellis craßitudinem habeat, idq; in linteolum illinere, & fronti agglutinare, vt compreßis venis pituitæ impetum cohibeat. Si crocum non est, thus idem facit. Linteolo an lana excipiatur, nihil interest. Supèr inungi verò oculi debent, sic vt croci quantum tribus digitis comprehendi potest, sumatur: myrrhæ ad fabæ, papaueris lacrymæ ad lenticulæ magnitudinem, eaq; cum passo conterantur, & specillo super oculum inducantur. Aliud idem: Myrrhæ P. I. ✱. mandragoræ succi P. I I. ✱. papaueris lacrymæ P. I I. ✱. foliorum rosæ, cicutæ seminis, singulorum P. I I I I. ✱. acaciæ P. I I I I. ✱. gummi P. V I I I. ✱. Et hæc quidẽ interdiu. Noctu verò, quò commodior quies veniat, non alienum est superimponere candidi panis interiorem partem ex vino subactam. Nam & pituitam reprimit,

& si quid lacrymæ processit, absorbet, & oculum glutinari non patitur. Si graue id, & durum propter magnum oculorum dolorem videtur, oui & album, & vitellus in vas defundendum est, adijciendumq; eo mulsi paulum, idq; digito permiscendum. Vbi facta vnitas est, demitti debet lana mollis bene carpta, quæ id excipiat, superq; oculos imponi. Ea res & leuis est, & refrigerando pituitam coërcet, & non exarescit, & glutinari oculum non patitur. Farina quoque ordeacea cocta, & cum malo cotoneo cocto mista, commodè imponitur. Neque ab ratione abhorret etiam penicillo potissimum vti expresso: si leuior impetus est, ex aqua: si maior, ex posca. Priora fascia deliganda sunt, ne per somnum cadant, & hoc superimponi satis est, quia & reponi ab ipso commode potest: & cum inaruit, iterum madefaciendum est. Si tantum mali est, vt somnum diu prohibeat, eorum aliquid dandum est, quæ ἀνώδυνα Græci vocant. Satisq; est puero, quod erui, viro quod fabæ magnitudinem impleat. In ipsum verò oculum primo die, nisi * immodica inflammatio est, nihil rectè conijcitur. Sæpe enim potius concitatur eo pituita, quàm minuitur. A' secundo die graui quoque lippitudini per indita medicamenta recte succurritur, vbi vel iam sanguis missus, vel aluus ducta est, aut vbi neutrum necessarium esse, manifestum est.

*modica

De

De diuersis oculorom collyriis.

MVlta autem malorumq; autorum collyria ad id apta sunt, nouisq; etiã nunc mistu-ris temperari possunt, cum lenia medicamenta & modice reprimẽtia, facile & varie misceantur. Ergo nobilissima exequar.

Philonis collyrium.

EST igitur Philonis, quod habet cerussæ elotæ, spodij, gummi, singulorum P.I.✳.*papaueris lacrymæ combustæ* P.I.✳.*Illud scire oportet, hic quoque omnia medicamenta, singula primum per se teri, deinde mista, iterũ adiecta paulatim vel aqua vel alio humore: gummi cum quasdam alias facultates habeat, hoc maxime præstare, vt vbi collyria facta inaruerunt, glutinata sint, neq; frientur.* Gummi.

Dionysii collyrium.

DIonysij verò collyrium est, papaueris lacrymæ combustæ, donec tenerescat, P. I.✳. *thuris combusti, gummi, singulorũ* P.I I.✳. *spodij* P.I I I I.✳.

Cleonis collyrium.

CLeonis nobile admodum, papaueris lacrymæ frictæ P.I. ✳. *croci* P.I.✳. *gummi* P.I.✳.*quibus cum teruntur, adijcitur rosæ succus. Aliud eiusdẽ valentius: Squamæ æris quod* στόμωμα *appellant,* P.I.✳. *croci* P.I I.✳. *spodij* P.I I I I.✳. *plumbi & eloti, & combusti* P. VI.✳.*gummi tantundem. Eius aliud quoque ad idem est, maxime vbi multa pituita profluit. Castorei* P.✳. ʒ. *aloës* P. L. ✳. *croci* * P. L. ✳. *.P.X I.

myrrhæ P. I I. ✳. lycij P. I I I. ✳. cadmiæ curatæ P. V I I I. ✳. stibis tantundem, acaciæ succi P. X I I. ✳. quod cum gummi miscuit, liquidum in pixidicula seruatur. Theodotus verò huic cōpositioni adiecit papaueris lacrymæ combustæ P. ✳. æris combusti & eloti P. I I. ✳. *nucleorum palmarum combustorum P. X. ✳. gummi P. X I I. ✳.

*aliàs: nucleos palmarū cō-bustos numero X.

Theodoti collyrium, Acharstum appellatum.

AT ipsius Theodoti, quod à quibusdā ἀχάρισον nominatur, eiusmodi est. Castorei, nardi indici, singulorum P. I. ✳. lycij * P. ✳. papaueris lacrymæ tantundem, myrrhæ P. I I. ✳. croci, cerussæ elotæ, aloës, singulorum P. I I I. ✳. cadmiæ botryodis elotæ, æris combusti, singulorum P. V I I I. ✳. gummi * P. V I I I. ✳. acaciæ succi P. X X. ✳. stibis tantundem, quibus aqua pluuialis adijcitur.

*P. II.

*P. XVIII

Cythion vel Tephrion collyrium.

PRæter hæc ex frequentissimus collyrijs est id, quod quidam Cythion, quidam à cinereo colore Tephrion appellant, amyli, tragacanthæ, acaciæ succi, gummi, singulorum P. I. ✳. papaueris lacrymæ P. I I. ✳. cerussæ elotæ * P. I I I I. ✳. spumæ elotæ P. V I I I. Quæ æque ex aqua pluuiali conteruntur.

* P. VIII. spumæ elotæ P. XIIII

Euelpidis collyrium, Trygodes nominatum.

EVelpides autem qui ætate nostra maximus fuit ocularius medicus, vtebatur eo, quod ipse cōposuerat, Trygodes nominabat: Castorei

P. I I.

P.II.⚹.lycij,nardi,papaueris lacrymæ, ſingulorum P.I.⚹. croci,myrrhæ, aloës, ſingulorum P. IIII.⚹.æris combuſti* P.VIII.⚹.cadmiæ,& P.VIIII ſtibis, ſingulorum P.XII. ⚹. acaciæ ſucci P. XXVI.⚹.gummi tantundē. Quo grauior verò quæq; inflammatio eſt, eo magis leniri medicamentum debet, adiecto vel albo oui, vel muliebri lacte. At ſi neque medicus, neq; medicamentum præſto eſt, ſæpius vtrumlibet horum in oculis penicillo ad ipſum facto infuſum, id malum lenit. Vbi verò aliquis releuatus eſt, iamq; curſus pituitæ conſtitit, reliquias fortaſſe leniores futuras diſcutiunt balneum & vinum. Igitur lauari debet leuiter, antè ex oleo perfricatus, diutiusq; in cruribus & feminibus, multaq; calida aqua fouere oculos, deinde per caput prius calida, tum egelida perfundi, à balneo cauere, ne quo frigore afflatu'ue lædatur: poſthæc cibo paulo pleniore, quàm ex eorum dierum conſuetudine, vti: vitatis tamen omnibus pituitam extenuantibus. Vinum bibere lene, ſubauſterum, modice vetus, neque effuſe neque timide, vt neque cruditas ex eo, & tamen ſomnus fiat, lenianturq; intus latentia acria. Sed ſi quis in balneo ſenſit maiorem oculorum perturbationem quàm attulerat, quod incidere his ſolet, qui manente adhuc pituitæ curſu feſtinarunt, quàmprimum diſcedere debet, nihil eo die vini aſſumere, cibi minus etiam quàm pridie. Deinde cum primū ſatis pituita ſubſtitit

iterum ad vsum balnei redire. Solet tamen euenire nonnunquàm siue tempestatum vitio, siue corporis, vt pluribus diebus neq; dolor, neq; inflammatio, & minimè pituitæ cursus finiatur. Quod vbi incidit, iamq; ipsa vetustate res matura est, ab his eisdem auxilium petendum est, id est balneo ac vino. Hæc enim vt in recentibus malis aliena sunt, quia concitare ea possunt, & accendere, sic in veteribus quæ nullis alijs auxilijs cesserunt, admodum efficacia esse consuerunt. Videlicet hic quoq; vt alibi, cum secunda vana fuerint, contrarijs adiuuantibus. Sed antè tonderi ad cutem conuenit. Deinde in balneo aqua calida quàmplurima caput atq; oculos fouere, tum vtrunq; penicillo detergere, & vngere caput irino vnguento: continereq; in lectulo se, donec omnis calor qui conceptus est, finiatur, desinatq; sudor, qui necessario in capite collectus est. Tum ad idem cibi viniq; genus veniendum est sic, vti potiones meracæ sint, obtegendumq; caput, et quiescendum. Sæpe enim post hæc grauis somnus, sæpe sudor, sæpe alui deiectio pituitæ cursum finit. Si leuatum malum est, quod aliquanto sæpius fit, per plures dies idem fieri oportet, donec ex toto sanitas restituatur. Si diebus eisdem aluus nihil reddit, ducenda est, quo magis superiores partes leuentur. Nonnunquam autem ingens inflammatio tanto impetu erumpit, vt oculos sua sede propellat. πρόπτωσιν id, quoniam oculi procidunt, Græci appellant. His

vtiq;

vtiq;, si vires patiuntur, sanguinem mitti: si id fieri non potest, aluum duci, lõgioremq; inediam indici necessarium est. Opus autem lenissimis medicamentis est. Ideoq; Cleonis collyrio quidam quod ex duobus antè positum est, vtuntur. Sed optimum est Nilei. Neq; de vllo magis inter omnes autores conuenit.

Nilei collyrium omnium optimum.

ID habet nardi Indici, papaueris lacrymæ, singulorum P. I. ✳. *gummi* P. I. ✳. *croci* P. II. ✳. *foliorum rosæ recẽtium* P. IIII. ✳. *Quæ vel aqua pluuiatili, vel vino leni subaustero cogũtur. Neq; alienum est malicoriũ, vel sertulam campanam ex vino coquere, deinde conterere, aut myrrham nigram cum rosæ folijs miscere, aut hyoscyami folia, cum oui cocti vitello, aut farinam cum acaciæ succo, vel passo, aut mulso. Quibus si folia quoq; papaueris adijciuntur, aliquanto valentiora sunt. Horum aliquo præparato, penicillo fouere oculos oportet, ex aqua calida expresso: in qua antè mel myrti vel rosæ folia decocta sint. Deinde ex illis aliquid imponi. Præter hæc ab occipitio incisa cute, cucurbitula admouẽda est. Quòd si per hæc restitutus oculus in sedem suam non est, eodemq; modo prolapsus permanet, scire oportet, lumen esse amissum. Deinde futurum, vt inarescat is, aut in pus vertatur. Si suppuratio se ostendit, ab eo angulo qui propior tempori est, incidi oculus debet: vt effuso pure et inflammatio, ac dolor finiatur, & intus tunicæ resi-*

dant, quo minus fœda postea facies sit. Vtendum deinde vel ijsdem collyrijs est ex lacte, aut ouo, vel croco, cui album oui misceatur. Ac si induruit & sic emortuus est, ne in pus verteretur, quatenus fœde prominebit, excidendum erit, sic vt hamo summa tunica apprehendatur: infra id deinde scalpellus incidat, tãtundem medicamenta erunt conijcienda, donec omnis dolor finiatur. Iisdem medicamentis in eo quoq; oculo vtendum est, qui primum procidit, deinde per plura loca fixus est.

De carbunculis oculorum, & eorum curatione.

SOlent etiam carbunculi ex inflammatione nasci, nonnunquam in ipsis oculis, nonnunquam in palpebris: & in his ipsis oculis modò ab interiore, modo ab exteriore. In hoc casu aluus ducenda est, cibus minuendus, lac potui dandum, vt acria quæ læserunt, leniantur. Quod ad cataplasmata & medicamenta pertinet, his vtendum, quæ aduersus inflammationes posita sunt. Atq; hic quoq; Nilei collyrium optimum est: si tamen carbunculus in exteriore palpebræ parte est, ad cataplasmata aptissimum est lini semen, ex mulso coctum: aut si id non est, tritici farina eodem modo cocta.

De pustulis oculorum & curatione earum.

PVstulæ quoq; ex inflammationibus interdum oriuntur. Quod si inter initia protinus incidit, magis etiam seruanda sunt, quæ de sangui

sanguine, et quiete suprà posui. Sin serius quàm vt sanguis mitti posit, aluus tamẽ ducenda est. Si id quoq; aliqua res inhibet, vtiq; victus ratio seruanda est. Medicamentis autem hic quoq; lenibus opus est, quale Nilei, quale Cleonis est.

*Philetis collyrium, ad pustulas oculorum.

ID quoq;, quod* Philetis vocatur, huic aptum est, Myrrhæ, papaueris lacrymæ, singulorum P. I. ✳. plumbi eloti, terræ samiæ, quæ ἀστὴρ vocatur, tragacanthæ, singulorum P. IIII. ✳. stibis cocti, amyli singulorum P. XVI. ✳. spodij eloti, cerussæ elotæ, singulorum P. VIII. ✳. Quæ aqua pluuiali excipiuntur. Vsus collyrij, vel ex ouo, vel ex lacte est.*

* φιλαλήθους. *Philalethos

De vlceribus oculorum, & eorum curatione, & de διὰ βαλάνου collyrio.

*EX pustulis vlcera interdum fiunt, eaq; recentia æque lenibus medicamentis nutrienda sunt, & ijsdem fere quæ suprà in pustulis posui. Fit quoq; proprie ad hæc quod *diabalanu vocatur. Habet æris combusti & eloti papaueris lacrymæ frictæ, singulorum P. I. ✳. spodij eloti, thuris, stibis combusti & eloti, myrrhæ, gummi, singulorum P. II. ✳.*

*διὰ βαλάνου

Curatio oculorum aliquo casu imminutorum.

EVenit etiam, vt oculi vel ambo, vel singuli, minores fiãt, quàm esse naturaliter debeant. Idq; & acer pituitæ cursus in lippitudine efficit, & continuati fletus, & ictus parum bene curati. In his quoq; ijsdem lenibus medicamentis

ex muliebri lacte vtendum est. Cibis verò his qui maxime corpus alere, & implere consuerunt. Vitandaq́; omni modo caussa, quæ lacrymas excitet, curaq́; domesticorum, quorum etiam si quid tale incidit, eius notitiæ subtrahendum: atq; acria quoq; medicamenta, et acres cibi non alio magis nomine his nocent, quàm quòd lacrymas mouent.

De pediculis palpebrarum.

GEnus quoq; vitij est, qui inter pilos palpebrarũ pediculi nascuntur. Id φθειρίασιν Græci nominant. Quod cum ex malo corporis habitu fiat, raro nõ vltrà procedit. Sed fere tempore interposito, pituitæ cursus acerrimus sequitur, exulceratisq́; vehementer oculis, aciem quoq; ipsam corrumpit. His aluus ducenda, caput ad cutem tondendum, diuq́; quotidie ieiunis perfricandum. His, ambulationibus, alijsq́; exercitationibus diligenter vtendum, gargarizandumq́; ex mulso, in quo nepeta & pinguis ficus decocta sit: sæpe in balneo multa calida aqua fouendum caput. Vitandi acres cibi, lacte vinoq́; pingui vtendum, bibendumq́; liberalius quàm edendum est. Medicamenta verò intus quidem lenia danda sunt, *ne acriorem pituitam concitent. Super ipsos verò pediculos alia, quæ necare eos et prohibere ne similes nascantur, poßint. Ad idipsum spumæ nitri P. I. ✳. sandaracæ P. I. ✳. vuæ taminiæ P. ✳. I. simul teruntur, adijciturq́; vetus oleum pari portione, atq; acetum, donec

* aliâs, ne acriores pituitæ concitentur.

nec ei mellis craßitudo sit.

De oculorum grauioribus morbis, qui ex inflammationibus oriuntur, & validioribus medicamẽtis curantur, & de Andreæ collyrio, & de *diacerato.

*HActenus oculorum morbi lenibus medicamentis *nutriuntur. Genera deinde alia sunt, quæ diuersam curationẽ desiderant, fereq; ex inflammationibus nata sunt, sed finitis quoq; his manentia. Atq; in primis in quibusdam perseuerat tenuis pituitæ cursus, quibus aluus ab inferiore parte euocanda est, demendum aliquid ex cibo. Neq; alienum est illini frontem compositione Andreæ. Quæ habet gummi* P. I. *✻. cerussæ, stibis, singulorum* P. I I. *✻. spumæ argenti & coctæ, & elotæ* P. I I I. *✻. Sed & ea spuma ex aqua pluuiali coquitur, & arida hæc medicamenta ex succo myrti conteruntur. His illita frõte, cataplasma quoq; supèr iniiciendum ex farina, quæ frigida aqua coacta sit, cuiq; aut acaciæ succus, aut cupressus adiecta sit. Cucurbitula quoq;, inciso vertice, recte accommodatur, aut ex temporibus sanguis emittitur. Inungi verò eo debet quod habet squamæ æris, papaueris lacrymæ, singulorum* P. *✻. ceruini cornu combusti & eloti, plumbi eloti, gummi, singulorum* P. I I I I. *✻. thuris* P. X I I. *✻. Hoc collyrium quia cornum habet, διὰ κέρατος nominatur. Quotiescunque non adiicio quod genus humoris adiiciendum sit, aquam intelligi volo.*

*διὰ κέρατος.

*curãtur

Memigmenon, Euelpidis collyrium.

Ad

AD idem Euelpidis, quod μεμιγμένον nominabat. In eo papaueris lacrymæ, & albi piperis, singulæ vnciæ sunt, gummi libra, æris combusti P. I. ✳. Inter has autem curationes, post intermissionem aliquã prosunt balneum & vinum. Cumq; omnibus lippientibus vitandi cibi sunt, qui extenuant, tum præcipue quibus tenuis humor diu fertur. Quòd si iam fastidium est eorum, quæ pituitam crassiorem reddunt, sicut in hoc genere materiæ maxime promptum est, confugiendum est ad ea, quæ quia ventrem, corpus quoq; astringunt.

De oculorum vlceribus supercrescentibus, sordidis, cauis, veteribus, & curationibus singulorum.

AT vlcera si cum inflammatione finita non sunt, aut supercrescentia, aut sordida, aut caua, aut certe vetera esse consuerunt. Ex his supercrescentia collyrio, quod Memigmenon vocatur, optime reprimuntur. Sordida purgantur & eodem, & eo quod Smilion nominatur.

Smilion collyrium.

HAbet æruginis P. I I I. ✳. gummi tantundem, ammoniaci, minij sinopici, singulorũ P. X V I. ✳. Quæ quidam ex aqua, quidam, quo vehementiora sint, ex aceto terunt.

Phynon collyrium Euelpidis.

ID quoq; Euelpidis, quod *Phynona adpellabat, huic vtile est: Croci P. I. ✳. papaueris lacrymæ, gummi, singulorum P. I I. ✳. æris combusti et eloti, myrrhæ, singulorũ P. IIII. ✳. piperis albi P. VI. ✳

*Aliâs, Pyrron, vel Pyrrona.

P.VI.✱. *Sed ante linitum hoc vngendum est.*

Sphærion collyrium Euelpidis.

ID quoq; eiusdem, quod Sphærion nominabat, eodem valet. Lapidis hæmatitis eloti P. II.✱. *piperis grana sex, cadmiæ elotæ, myrrhæ, papaueris lacrymæ, singulorum* P.III.✱. *croci* P.IIII. ✱. *gummi* P.VIII.✱. *Quæ cum vino amineo conteruntur.*

Liquidum Euelpidis collyrium.

LIquidum quoque medicamentum ad idem componebat, in quo erant hæc, æruginis P. ✱. *minij combusti, atramenti sutorij, cinamomi, singulorum* P.III.✱. *croci, nardi, papaueris lacrymæ, singulorum* P.I.✱. *myrrhæ* P.II.✱. *æris combusti* P.III.✱. *cineris ex odoribus* P.IIII.✱. *piperis grana* *XV. *Hæc ex vino austero teruntur: deinde cum paßi tribus heminis decoquuntur, donec corpus vnum sit. Idq; medicamentum vetustate efficacius fit.* *V.

De cauis oculorum vlceribus, & curationibus.

*CAua verò vlcera commodißime implent ex his quæ suprà posita sunt, Sphærion, & id quod *Philetis vocatur. Idem Sphærion vetustis vlceribus, & vix ad cicatricem venientibus optime succurrit.* *aliâs, Philaletis, φιλαλήθους

Hermonis collyrium.

EST etiam collyrium quod cum ad plura valeat, plurimum tamen proficere in his vlceribus videtur. Refertur ad Hermonem autorem, habet piperis longi P.I.3.✱. *albi**P.✱. *cinnamomi, costi, singulorum* P.I.✱. *atramenti sutorij,* *P.V.

nardi,

nardi, casiæ, castorei singulorum P. II. ✻. *gallæ* P. V. ✻. *myrrhæ, croci, thuris, lycij, cerussæ, singulorum* P. VIII. ✻. *papaueris lacrymæ* P. XII. ✻. *aloës, æris combusti, cadmiæ, singulorum* P. XVI. ✻. *acaciæ, stibi, gummi, singulorum* P. XXV. ✻.

De cicatricibus oculorum, quę ex vlceribus factæ sunt, & quomodo curari debeant, & de Asclepia, & Canopite & Pyxino, collyrijs.

FActæ verò ex vlceribus cicatrices, duobus vitijs periclitantur, ne aut cauæ, aut crassæ sint. Si cauæ sunt, potest eas implere, id quod sphærion vocari dixi, vel id quod Asclepias nominatur. Habet papaueris lacrymæ P. II. ✻. *sagapeni, opopanacis, singulorum* P. III. ✻. *æruginis* P. IIII. ✻. *cumini* P. VIII. ✻. *piperis* P. XII. ✻. *cadmiæ elotæ, cerussæ, singulorum* P. XVI. ✻. *At si crassæ cicatrices sunt, extenuat vel Smilion, vel Canopitæ collyrium quod habet cinamomi, acaciæ, singulorum* P. I. ✻. *cadmiæ elotæ, croci, myrrhæ, papaueris lacrymæ, gummi, singulorum* P. II. ✻. *piperis albi, thuris, singulorum* P. III. ✻. *æris combusti* P. IX. ✻. *cum aqua pluuiatili. Vel Euelpidis Pyxinum, quod ex his constat: Salis fossilis* P. IIII. ✻. *ammoniaci, thymiamatis* P. VIII. ✻. *papaueris lacrymæ* P. XII. ✻. *cerussæ* P. XV. ✻. *piperis albi, croci siculi,* **singulorum* P. LII. ✻. *gummi* P. XIII. ✻. *cadmiæ elotæ* P. IX. ✻. *Maxime tollere cicatricem videtur, id quod habet gummi* P. III. ✻. *æruginis* P. I. ✻. *crocomagmatis* P. IIII. ✻.

* *aliâs, singulorũ* XXXI.

De

De alio genere inflammationis oculorum.

EST etiam genus inflammationis, in qua si cui tument ac distenduntur cum dolore oculi, sanguinem ex fronte emitti necessarium, multaq; aqua calida caput atq; oculos fouere, gargarizari ex lenticula, vel ex fici cremore, inungi acribus medicamentis, quæ suprà cōprehensa sunt, maximeq; eo quod Sphærion nominatur, quod lapidem hæmatiten habet. Atq; alia quoq; vtilia sunt, quæ ad extenuandā aspritudinem fiunt, de qua protinus dicam. Hanc autem inflammatio oculorum fere sequitur, interdum maior, interdum leuior, nōnunquam etiam ex aspritudine lippitudo fit, deinde aspritudinē ipsam auget, fitq; ea in alijs breuis, in alijs longa, & quæ vix vnquàm finiatur. In hoc genere valetudinis quidam crassas durasq; palpebras, & ficulneo folio & asperato specillo, & interdum scalpello eradunt, versasq; quotidie medicamentis suffricant. Quæ neq; nisi in magna vetustaq; aspritudine, neq; sæpe faciēda sunt. Nam melius eôdem ratione victus & idoneis medicamentis peruenitur. Ergo exercitationibus vtemur, & balneo frequentiore, multaq; oculorum palpebras aqua calida fouebimus. Cibos autem sumemus acres, & extenuantes.

Cæsarianum collyrium.

AT medicamentum id quod Cæsarianum vocatur, habet atramenti sutorij P. I. ✳. *misyos*

misyos P. ✳. piperis albi P. V. ✳. papaueris lacrymæ, gummi, singulorum P. II. ✳. cadmiæ lotæ P. III. ✳. stibis P. VI. ✳. Satisq; constat, hoc collyrium aduersus omne genus oculorum valetudinis idoneum esse, exceptis his quæ lenibus *nutriuntur.

*Aliàs, curantur

Hieracis collyrium.

ID quoq; quod Hieracis nominatur, ad aspritudinem potest: Habet myrrhæ P. I. ✳. ammoniaci, thymiamatis P. II. ✳. æruginis rasæ P. IIII. ✳. cum aqua pluuiatili. Ad idem idoneum est etiam id quod Canopite est, & id quod Smilion vocatur, & id quod pyxinum, & id quod Sphærion. Si composita medicaměta non adsunt, felle caprino, vel quàm optimo melle satis commode aspritudo curatur.

De Xerophthalmia, genere aridæ lippitudinis.

EST etiam genus aridæ lippitudinis, ξηροφθαλμίαν Græci appellant: neq; tument, neq; fluunt oculi, sed rubent tantum, & cũ dolore quodam grauescunt, et noctu prægraui pituita *inalescunt: quantoq́; minor generis huius impetus, tanto finis minus expeditus est. In hoc vitio multum ambulare, multum exerceri, lauari sæpe, ibiq; desudare, multaq́; frictione vti necessarium est. Cibi neq; qui implent, neq; nimium acres apti sunt, sed inter hos medij. Mane vbi concoxisse manifestum est, non alienum est ex sinapi gargarizare, tum deinde caput atque os diutius *perfricare.

* inhærescunt

*Aliàs, defricare

Rhinion

Rhinion collyrium.

Collyrium verò aptißimum est, quod Rhinion vocatur. Habet myrrhæ P. I. ✱. *papaueris lacrymæ, acaciæ ſucci, piperis, gummi, ſingulorũ* P. I. ✱. *lapidis hæmatitis, lapidis phrygij, lycij, lapidis ſcißilis, ſingulorum* P. II. ✱. *æris combuſti* P. IIII. ✱. *Ac pyxinum quoque eodem accommodatum est.*

Ad oculos ſcabros, collyria.

Si uerò ſcabri oculi ſunt, quod maxime in angulis eſſe conſueuit, poteſt prodeſſe Rhinion, id quod ſuprà poſitũ eſt: poteſt ſimiliter prodeſſe id quod habet æruginis raſæ, piperis longi, papaueris lacrymæ, ſingulorum P. ✱. II. *piperis albi, gummi, ſingulorum* P. ✱. IIII. *cadmiæ elotæ, ceruſſæ, ſingulorum* P. VI. ✱. *Nullum tamen melius eſt quàm Euelpidis, quod Baſilicon nominabat. Habet papaueris lacrymæ, ceruſſæ, lapidis Aſij, ſingulorum* P. II. ✱. *gummi* P. XIII. ✱. *piperis albi* P. IIII. ✱. *croci* P. VI. ✱. *pſorici* P. XIII. ✱. *Nulla autem per ſe materia eſt, quæ Pſoricum nominetur, ſed chalcitidis aliquid, & cadmiæ dimidio plus ex aceto ſimul conteruntur, idq́; in vas fictile additum, & contectum ficulneis folijs ſub terra reponitur, ſublatumq́; poſt dies viginti rurſus teritur, & ſic appellatur. Verum in baſilico quoque collyrio conuenit, ad omnes affectus oculorum id eſſe idoneum, qui non* **lenibus medicamentis curantur. Vbi non ſunt autem medicamenta compoſita, ſcabros angulos*

ψωρικȣ̃ deſcriptio, quę eadem fere & à Dioſcoride traditur.

*leuibus

Z leuant

leuant & mel & vinum. Succurritq; & his, & aridæ lippitudini, si quis panem ex uino subactum super oculum imponit. Nam cum fere sit humor aliquis, qui modo ipsum oculum, modo angulos, aut palpebras exasperat, sic, & si quid prodit humoris, extrahitur, & si quid iuxtà est, repellitur.

Ad Caligationem oculorum, quæ propter lippitudinem oritur, remedia & collyria.

CAligare verò oculi nonnunquam ex lippitudine, nonnunquam etiam sine hac propter senectutem, imbecillitatem'ue aliam consuerunt. Si ex reliquijs lippitudinis id vitium est, adiuuat collyrium, quod Asclepias nominatur. Adiuuat id quod ex crocomagmate fit.

διὰ κρόκου collyrium.

PRoprie etiam ad id componitur, quod διὰ κρόκου vocant: habet piperis P. I. ✳. croci cilicis, papaueris lacrymæ, cerussæ, singulorum P. II. ✳. psorici, gummi, singulorum P. IIII. ✳.

Ad caligationem oculorum, quæ propter senectutem, aut aliam imbecillitatem fit.

AT si ex senectute, alia'ue imbecillitate id est, recte inungi potest, & melle quàm optimo, & cyprino, & oleo vetere. Commodissimum tamen est, balsami partem vnam, & olei veteris, aut cyprini partes duas, mellis quàm acerrimi partes tres miscere. Vtilia quoque huic medicamenta sunt, quæ ad caliginem proxime, quæq; ad extenuandas cicatrices suprà comprehensa sunt. Cuicunq; verò oculi caligabunt, huic opus

opus erit multa ambulatione atque exercitatione, frequenti balneo, vbi totum quidem corpus perfricandum est, præcipue tamē caput, & quidem irino, donec insudet, velandumq; postea, nec detegendum antequam sudor & calor domi conquierint. Tum cibis vtendum acribus, & extenuantibus, interpositisq; aliquibus diebus, ex sinapi gargarizandum.

De suffusione oculorum.

SVffusio quoque (quam Græci ὑπόχυσιν nominant) interdum oculi* potentiæ, qua cernit, se opponit. *pituitæ Quòd si inueterauerit, manu curandum est. Inter initia nonnunquam etiam certis obseruationibus discutitur. Sanguinē ex fronte vel naribus mittere, in tēporibus venas adurere, gargarizando pituitam euocare, suffumigare oculos acribus medicamentis, inungere expedit. Victus optimus est, qui pituitam extenuat.

De resolutione oculorum, quæ Paralysis dicitur.

AC ne resolutio quidem oculorum, quam παράλυσιν Græci nominant, alio victus modo, vel alijs medicamentis curanda est. Exposuisse tantum genus vitij satis est. Igitur interdum euenit, modo in altero oculo, modo in vtroque, aut ex ictu aliquo, aut ex morbo comitiali, aut ex distentione neruorū, qua vehementer oculus ipse concussus est, vt his neque quoquam intendi possit, nec omnino consistat: sed huc illuc'ue sine ratione moueatur, ideoq; ne conspectum quidem rerum præstet.

De Mydriasi oculorum.

NOn multum ab hoc malo distat id, quod μυδρίασιν Græci vocant. Pupilla effunditur & dilatatur, aciesq; eius hebescit: ac penè difficilime genus id imbecillitatis eliditur. In vtraq; verò, id est, & paralysi & mydriasi, pugnandum est per eadem omnia, quæ in caligine oculorum præcepta sunt, paucis tantum mutatis: siquidem ad caput irino interdum acetum, interdum nitrum adijciendum est, melle inungi satis est. Quidam in posteriore vitio calidis aquis vsi releuatiq;. Quidam sine vlla manifesta caussa subito obcæcati sunt. Ex quibus nonnulli cum aliquandiu nihil vidissent, repentina profusione alui lumen receperunt. Quo minus alienum videtur, ex recenti re & interposito tempore medicamentis quoq; moliri deiectiones, quæ omnem noxiam materiam in inferiora depellant.

De imbecillitate oculorum.

PRæter hæc imbecillitas oculorũ est, ex qua quidem interdiu satis, noctu nihil cernunt, quod in fœminam bene respondentibus menstruis non cadit. Sed sic laborantes inungi oportet * sanguine iocinoris, maxime hircini: si minus, caprini: vbi id assum coquitur, excepto: atq; edi quoque ipsum iecur debet. Licet tamen etiam ijsdem medicamentis non inutiliter vti, quæ vel cicatrices, vel aspritudinem extenuant: quidam contritò semine portulacæ mel adijciunt, eatenus ne id ex specillo distillet, eoq; inungunt.

*aliàs, humore iocin.

Exerc

Exercitationibus, balneo, frictionibus, gargarizationibus iisdem, his quoq; vtendum est.

Ad oculos, qui extrinsecus offenduntur, cum sanguine suffusi sunt.

ET hæc quidem in ipsis corporibus oriuntur. Extrinsecus verò interdum si ictus oculum lædit, vt sanguis in eo suffundatur, nihil commodius est, quàm sanguine vel columbæ, vel palumbi, vel hirundinis inungere. Neque id sine caussa fit, cum horum acies extrinsecus læsa interposito tempore in antiquum statum redeat, celeberrimeq; hirundinis. Vnde etiam locus fabulæ factus est, aut per parentes, aut id herba chelidonia restitui, quod per se sanescit. Eorũ ergo sanguis nostros quoq; oculos ab externo casu commodißime tuetur, hoc ordine, vt sit hirundinis optimus, deinde palumbi, minime efficax columbæ & illi ipsi, & nobis. Supra percussum verò oculum ad inflammationem leniendam, non est alienum imponere etiam cataplasmata. Sed ammoniacus, vel quilibet alius quàm optimus teri debet, sic vt ei paulatim oleum adiiciatur, donec craßitudo strigmenti fiat. Id deinde miscendum est cum hordacea farina, quæ ex mulso decocta sit. Facile autem recognitis omnibus, quæ medici quoq; prodiderunt, apparere cuilibet potest, vix vllum ex his, quæ suprà comprehensa sunt, oculi vitiũ esse, quod non simplicibus quoq;, & promptis remediis submoueri poßit.*

*Armeniacus legendũ, vt subaudiatur lapis.

De aurium morbis, & curationibus. CA. VII.

HActenus in oculis ea reperiuntur, in quibus medicamenta plurimũ poßint. Ideoq; ad aures transeundum est, quarum vsum proximum à luminibus natura nobis dedit. Sed in his aliquanto maius periculum est: nam vitia oculorum intra ipsos nocent. Aurium inflãmationes doloresq;, interdum etiam ad dementiam mortemq; præcipitant. Quo magis inter initia protinus succurrendum est, ne maiori periculo locus sit. Ergo vbi primum dolorem aliquis sensit, abstinere & continere se debet. Postero die, si vehementius malum est, caput tondere, idq; irino vnguento calido perungere & operire. At magnus cum febre vigiliaq; dolor exigit, vt sanguis quoque mittatur. Si id aliquæ caussæ prohibent, aluus soluenda est. Cataplasmata quoque calida subinde mutata proficiunt, siue fœni Græci, siue lini, siue alia farina ex mulso decocta est. Recte etiam subinde admouentur spongiæ, ex aqua calida expressæ. Tum leuato dolore, ceratum circundari debet ex irino aut cyprino factum. In quibusdam tamen melius, quod ex rosa factum est, proficit. Si vehemens inflammatio somnũ ex toto prohibet, adijci cataplasmata debent, papaueris, corticis fricti atque contriti, sic ut ex his pars dimidia sit, eaq; tum simul ex passo misto decoquatur. In aurem verò infundere aliquod medicamentũ oportet, quod semper antè tepefieri conuenit, commodißimeq; per strigilem instillatur. Vbi auris repleta est, super lana mollis

lis addenda est, quæ humorem intus contineat. Et hæc quidem communia sunt. Medicamentum verò est & rosæ, & radicum arundinum succus, & olerum in quo lumbrici cocti sunt, et humor ex amaris nucibus, aut ex nucleo mali persici expressus. Composita verò ad inflammationem doloremq; leniendum hæc fere sunt: Castorei, papaueris lacrymæ pares portiones conteruntur, deinde adijcitur his passum. Vel papaueris lacrymæ, croci, myrrhæ par modus, sic teritur, vt inuicem modo rosa, modo passum instilletur. Vel id quod amarū in ægyptia faba est, conteritur, rosa adiecta. Quibus myrrhæ quoq; paulum à quibusdam miscetur, vel papaueris lacrymæ, aut thus cum muliebri lacte, vel amararum nucum cum rosæ succo. Vel castorei, myrrhæ, papaueris lacrymæ pares portiones cum passo. Vel croci P. I. ✳. myrrhæ, aluminis scißilis, singulorum P. ✳. 3. quibus cùm teruntur, paulatim miscentur paßi cyathi tres, mellis minus cyatho. Idq; ex primis medicamentis est. Vel papaueris lacryma ex aceto. Licet etiam compositione vti Themisonis, quæ habet castorei, opopanacis, papaueris lacrymæ ex aceto, singulorum P. II. ✳. spumæ lycij P. IIII. ✳. Quæ contrita passo excipiuntur, donec cerati craßitudinem habeant, atq; ita reponuntur. Vbi vsus requiritur, rursus idem medicamentum adiecto passo, specillo teritur. Illud perpetuum est, quotiescunq; craßius medicamentum est, quàm vt in aurem instillari pos-

ſit, adijciendum eum eſſe humorem, ex quo id componi debet, donec ſatis liquidum ſit. Si verò pus quoq; aures habent, recte lycium per ſe infunditur, aut irinum vnguentum, aut porri ſuccus cum melle, aut centaureæ ſuccus cum paſſo, aut dulcis punici mali ſuccus in ipſius cortice tepefactus, adiecta myrrhæ exigua parte. Recte etiam miſcentur myrrhæ (quam στακτὴν cognominat) P.I.✳.croci tantundem, nuces amaræ XV.mellis ſeſquicyathus. Quæ contrita, cum vtendum eſt, in cortice punici mali tepefiant. Ea quoque medicamenta quæ oris exulcerati cauſſa componuntur, æque vlcera aurium ſanant. Quæ ſi vetuſtiora ſunt, & multa ſanies fluit, apta compoſitio eſt, quæ ad autorem Eraſiſtratum refertur, piperis P.I.✳.croci P.I.3.✳. myrrhæ, miſyos cocti, ſingulorum P.II.✳. æris combuſti P.II.✳. Hæc ex vino teruntur. Deinde vbi inaruerunt, adijciuntur paſſi heminæ tres, & ſimul coquuntur. Cum vtendum eſt, adijcitur his mel & vinũ. Eſt etiam Ptolemæi chirurgi medicamentum, quod habet lentiſci P.I.✳. gallæ P.I.✳. omphacis P.I.✳. ſuccum punici mali. Eſt Menophili validum admodum, quod ex his conſtat, piperis longi P.I.✳.caſtorei P.II.✳. myrrhæ, croci, papaueris lacrymæ, nardi ſyriaci, thuris, malicorij, ex Aegyptia faba partis interioris, nucum amararum, mellis quàm optimi, ſingulorum P.IIII.✳. Quibus, cum teruntur, adijcitur acetum quàm acerrimum, donec craſſitu-

do in his paßi fiat. Est Cratonis, cinamomi, casiæ, singulorum P. I. ✳. *lycij, nardi, myrrhæ, singulorum* P. I. ✳. *aloës* P. II. ✳. *mellis cyathi tres, vini sextarius. Ex quibus vinum cum lycio decoquitur, deinde his alia miscentur. At si multum puris, malusq́; odor est, æruginis rasæ, thuris, singulorum* P. II. ✳. *mellis cyathi duo, aceti quatuor simul incoquuntur. Vbi vtendum est, dulce vinũ miscetur. Aut aluminis scißilis, papaueris lacrymæ, acaciæ succi par pondus miscetur, hisq́; adijcitur hyoscyami succi dimidio minor quàm unius ex superioribus portio, eaq́; trita, ex vino diluuntur. Per se quoq; hyoscyami succus satis proficit. Commune verò auxilium aduersus omnes aurium casus, iamq́; vsu comprobatũ Asclepiades composuit. In eo sunt cinamomi, casiæ, singulorum* P. I. ✳. *flores iunci rotundi, castorei albi, piperis longi, amomi, myrobalani, singulorum scrupuli duo, thuris masculi, nardi syriaci, myrrhæ pinguis, croci, spumæ nitri, singulorũ* P. II. ✳. *Quæ separatim contrita, rursus mista ex aceto conteruntur, atq; ita condita, ubi vtendum est, aceto diluuntur. Eodem modo commune auxilium auribus laborantibus est, Polybij sphragis ex dulci vino liquata. Quæ compositio priore libello continetur. Quòd si & sanies profluit, & tumor est, non alienum est, misto vino per oricularium clysterem eluere, & tum infundere vinum austerum cum rosa mistum, cui spodij paulum sit adiectum, aut lycium cum lacte, aut her-*

bæ ſanguinalis ſuccum cum roſa, aut mali punici ſuccum cum exigua parte myrrhæ. Si ſordida quoque vlcera ſunt, melius mulſo eluuntur, & tum aliquod ex his, quæ ſuprà ſcripta ſunt, quod mel habeat, infunditur. Si magis pus profluit, & caput vtiq; tondendum eſt, & multa calida aqua perfundendum, & gargarizandum, & vſq; ad laſsitudinē ambulandum, & cibo modico vtendum eſt. Si cruor quoq; ex vlceribus apparuit, lycium cum lacte debet infundi, uel aqua, in qua roſa decocta ſit, ſucco aut herbæ ſanguinalis, aut acaciæ adiecto. Quòd ſi ſuper vlcera caro increuit, eaq́; mali odoris ſanguinē fundit, aqua tepida elui debet: tamē infundi id, quod ex thure & ærugine, & aceto, & melle fit, aut mel cum ærugine incoctum. Squama quoq; æris cum ſandaraca contrita per fiſtulam recte inſtillatur.

Aduerſus aurium vermes.

VBi verò vermes orti ſunt, ſi iuxtà ſunt, protrahēdi oriculario ſpecillo ſunt. Si longius, medicamētis enecandi, cauendumq́; ne poſtea naſcantur. Ad vtrunq; proficit album veratrum cum aceto contritum. Elui quoque aurem oportet vino, in quo marrubium decoctum ſit. Sic emortui vermes in primam auris partem prouocabuntur, vnde facilime educi poſſunt.

Ad compreſſa aurium foramina.

SIn foramen auris compreſſum eſt, & intus craſſa ſanies ſubeſt, mel quàm optimum addendum eſt. Si id parum proficit, mellis cyatho

&

& dimidio, æruginis rasæ P.I I.⚹. adijciendum est, incoquendumq; & eo vtendum. Iris quoque cum melle idem proficit. Item mellis & rosæ scrupuli duo. Item galbani P.I I.⚹. myrrhæ cum melle, & fellis taurini, singulorum P.I I.⚹. vini quantum satis est ad myrrham diluendam.

Ad grauem auditum.

VBi uerò grauius aliquis audire cœpit, quod maxime post longos capitis dolores eueniре consueuit. In primis aurem ipsam considerare oportet. Apparebit enim aut crusta, qualis super vlcera innascitur, aut sordium coitus. Si crusta est, infundendum est ant oleum calidum, aut cum melle ærugo, vel porri succus, aut cum mulso nitri paulũ. Atq; vbi crusta à corpore iam recedit, eluenda auris aqua tepida est, quo facilius ea per se diducta, oriculario specillo protrahatur. Si sordes æque molles sunt, eodem specillo eximendæ sunt. At si duræ sunt, acetum & cum eo nitri paululum conijciendum est. Cumq; emollitæ sunt, eodem modo elui aurem purgariq; oportet. Quòd si capitis grauitas manet, attondendum idem, & leniter, sed diu perfricandum est: adiecto vel irino vel laureo oleo, sic vt vtrilibet paulum aceti misceatur: tum diu ambulandum, leniterq; post vnctionem aqua calida caput fouendum. Cibisq; vtendum ex imbecillissima, & media materia, magisq; assumẽdæ dilutæ potiones, nonnunquam gargarizandum est. Infundendum autem in aurem castoreũ cum aceto, & laureo oleo, & succo

radis

*radiculæ corticis. Aut cucumeris agrestis succus, adiectis contritis rosæ folijs. Immaturæ quoque vuæ succus cum rosa instillatus, aduersus * surditatem satis proficit.*

* sordiditatem

Ad sonitum aurium intra seipsas.

*A*Liud vitij genus est, vbi aures intra seipsas sonant. Atq; hoc quoq; fit, ne externum sonum accipiant. Leuissimum est, vbi id ex grauedine est. Peius, vbi ex morbis, capitis'ue longis doloribus incidit. Pessimum, vbi magnis morbis venientibus, maximeq; comitiali, prouenit. Si ex grauedine est, purgare aurē oportet, & spiritū continere, donec inde humor aliquis expumet. Si ex morbo vel capitis dolore, quod ad exercitationē, frictionem, perfusionē, gargarizationemq; pertinet, eadem faciēda sunt. Cibis non vtendum nisi extenuantibus. In aurem dandus radiculæ succus cum rosa, vel cum succo radicis ex cucumere agresti, vel castoreum ex aceto, & laureo oleo. Veratrum quoq; cum aceto conteritur, deinde melle cocto excipitur, & inde collyrium factum in aurem demittitur. Si sine his cœpit, ideoq; nouo metu terret, in aurem dari debet castoreum cum aceto, vel irino, vel laureo oleo, aut huic mistum castoreum cum succo nucum amararum, aut myrrha et nitrum cum rosa & aceto. Plus tamē in hoc quoq; proficit victus ratio. Eademq; facienda sunt, quæ suprà comprehendi, cum maiore quoq; diligentia: & præterea donec his sonus finiatur, à vino abstinendum.*

nendum. Quòd si simul & sonus & inflammatio est, laureum oleũ coniecisse abunde est, aut id quod ex amaris nucibus exprimitur, quibus quidam vel castoreum, vel myrrham miscent.

Ad ea quæ in aurem inciderunt extrahenda.

SOlet etiã interdum in aurem aliquid incidere, vt calculus, aliquod'ue animal. Si pulex intus est, compellendũ eo lanæ paulũ est, quò ipse is subit, & simul extrahitur. Si non est secutus, aliud'ue animal est, specillũ lana inuolutũ in resinam quàm glutinosissimã, maximeq; terebinthinam demittendũ, idq; in aurem iniiciendũ, ibiq; vertendum est. Vtiq; enim cõprehendet & eximet. Sin aliquid exanime est, specillo oriculario protrahendũ est, aut hamulo retuso paulũ recuruato. Si ista nihil proficiunt, potest eodem modo resina protrahi. Sternutamenta quoq; admota id commode elidunt, aut oriculario clystere aqua vehementer intus compulsa. Tabula quoq; collocatur media inhærens capitibus vtrinq; pendentibus, superq; eam homo deligatur in id latus versus, cuius auris eo modo laborat, sic vt extra tabulã emineat. Tum malleo caput tabulæ, quod à pedibus est, feritur: atque ita concussa aure, id quod inest, excidit.

De Nariũ morbis, & curationibus. CAP. VIII.

NAres verò exulceratas fouere oportet vapore aquæ calidæ, id est spongia expressa atq; admota. Fit & subiecto vase oris angusti, calida aqua repleto. Post id fomentum illinenda

vlcera sunt, aut plumbi recremento, aut cerussa. Aut argenti spumā cum quolibet horum aliquis conterit, eiq; dum teritur, inuicem vinum & oleum myrteum adijcit, donec mellis craßitudinem fecerit. Sin autē ea vlcera circa nares sunt, pluresq; crustas & odorem fœdum habēt, quod genus Græci ὄζαιναν appellant, sciri quidē debet, vix ei malo posse succurri. Nihilominus tamen hæc tentari possunt, vt caput ad cutem tondeatur, aßidueq; vehementer perfricetur, multa calida aqua perfundatur, multa ei deambulatio sit, cibus modicus, neq; acer, neq; valentißimus. Tum in narem ipsam mel cum exiguo modo resinæ terebinthinæ conijciatur, quod specillo quoq; inuoluto lana fit, attrahaturq; spiritu is succus, donec in ore gustus eius sentiatur. Sub his enim crustæ resoluūtur, quæ tum per sternutamēta elidi debent. Puris vlceribus vapor aquæ calidæ subijciendus est. Deinde adhibendū aut lycium ex vino dilutum, aut amurca, aut omphaciū, aut mentæ, aut marrubij succus, aut atramentum sutorium, quod candens factum, deinde contritum sit: aut interior scillæ pars contrita, sic vt horum cuilibet mel adijciatur. Cuius in cæteris admodum exigua pars esse debet: in atramento sutorio tanta, vt ea mistura liquida fiat, cum scilla vtique pars maior, inuoluendumq; lana specillum est, & in eo medicamento intingendum, eoq; vlcera implenda sunt. Rursusq; linamētum inuolutum & oblongum eodem medicamento illinen

illinendum, dimittendumq; in narem est, & ab inferiore parte leniter deligandum. Idq; per hyemem, & ver, bis die: per æstatem, & autumnum, ter die fieri debet. Interdũ verò etiam in naribus caruncula quædam, similes muliebribus mammis nascuntur, hæq; imis partibus, quæ carnosissimæ sunt, inhærent. Has curare oportet medicamentis adurentibus sub quibus ex toto consumuntur. Polypus verò est caruncula, modò πολύπους. *alba, modò subrubra, quæ narium ossi inhæret, & modò ad labra pẽdens, narem implet, modò retro per id foramen, quò spiritus à naribus ad fauces descendit, adeo increscit, vti post vuam conspici possit, strangulatq; hominem maxime, austro aut euro flante, fereq; mollis est, raro dura: eaq; magis spiritum impedit, & nares dilatat, quæ fere* καρκινώδες *est, itaque attingi non debet. Illud aliud genus fere quidem ferro curatur, interdum tamen inarescit, si addita in narem per linamentum aut penicillum ea compositio est, quæ habet minij sinopici, chalcitidis, calcis, sandaracæ, singulorum* P. I. ✳. *atramenti sutorij* P. II. ✳.

De Dentiũ dolore, & curationibus. CAP. IX.

IN *Dentium autem dolore, qui ipse quoq; maximis tormẽtis annumerari potest, vinum ex toto circuncidendum est. Cibo quoq; primo abstinendum, deinde eo modico molliq; vtendum, ne mandentis dentes irritet, tum extrinsecus admouendus per spongiam vapor aquæ calidæ, impo-*

nend

nendumq́; ceratum ex cyprino aut irino factum, lanaq́; id comprehendendum, caputq́; velandum est. Quòd si grauior is dolor est, vtiliter & aluus ducitur, & calida cataplasmata super maxillas inijciuntur, & ore humor calidus cum medicamentis aliquibus continetur, sæpiusq́; mutatur. Cuius rei caussa & quinquefolij radix, in vino misto coquitur, & hyoscyami radix, vel in posca, vel in vino misto coquitur, sic vt paulũ his salis adijciatur, & papaueris non nimiũ: aridi cortices, et mãdragoræ radix, codẽ modo. Sed in his tribus vtiq; vitandũ est, ne quod haustum erit deuoretur. Ex populo quoq; alba, cortex radicis in hunc vsum in vino misto rectè coquitur, & in aceto cornu ceruinum rasum, & nepeta cum teda pingui: ac ficus itẽ pinguis vel in mulso, vel in aceto & melle, ex quibus cum ficus decocta est, is humor percolatur. Specillũ quoq; lana inuolutum in calidum oleum demittitur, eoq́; ipso dens fouetur. Quinetiam quædam quasi cataplasmata in dentem ipsum illinuntur. in quem vsum ex malo punico acido atq; arido, malicorij pars interior cum pari portione, & gallæ, & pinei corticis conteritur, misceturq́; his miniũ: eaq́; contrita aqua pluuiatili coquũtur. Aut panacis, papaueris lacrymæ, peucedani, vuæ taminiæ sine seminibus, pares portiones conteruntur. Aut galbani partes tres, papaueris lacrymæ pars quarta. Quicquid dentibus admotũ est, nihilominus supra maxillã, ceratum, quale suprà posui,

esse

esse debet lana obtectū. Quidam etiam myrrhæ, cardamomi, singulorum P.I.✳. *croci, pyrethri,* ***ficorum partes, singulorum* P.IIII.✳. *sinapis* P.VIII.✳. *contrita linteolo illinunt, imponūtq; in humero partis eius qua dens dolet. Si is superior est, à scapulis: si inferior, à pectore. Idq; dolorem leuat: & cum leuauit, protinus submouendum est. Si verò exesus est dens, festinare ad eximendum eum, nisi res coëgit, non est necesse. Sed cum omnibus fomētis, quæ suprà posita sunt, adijciendæ quædā valentiores cōpositiones sunt, quæ dolorem leuant, quales hæ sunt. Habet autem papaueris lacrymæ* P.I.✳. *piperis* P.II.✳. *psoreos* P.X.✳. *quæ contrita galbano excipiuntur: idq; circundatur. Aut Menemachi maxime ad maxillares dentes, in qua sunt croci* P.I.✳. *cardamomi, thuris fuliginis, ficorum*partes, pyrethri, singulorum* P.IIII.✳. *sinapi* P.VIII.✳. *Quidam autem immiscent pyrethri, piperis, elaterij, singulorum* P.I.✳. *aluminis scißilis, papaueris lacrymæ, vuæ taminiæ, sulphuris ignem non experti, bituminis, lauri baccarum, sinapis, singulorum* P.II.✳. *Quòd si dolor eximi eum cogit, & piperis semen cortice liberatum, & eodem modo bacca hederæ coniecta in id foramē, dentem findit, isq; forte stans excidet. Et plani piscis, quam pastinacam nostri, τρυγῶνα Græci vocant, aculeus torretur, deinde conteritur, resinaq; excipitur, quæ denti circundata hunc soluit. Et alumen scißile in id foramen contectum*

* ficorum pinguium, fortasse legendū, aut paruarū,

** paruarum, vel pinguiū: vt suprà.*

Pastinaca.

demitti commodius est, quia sic dente seruato, dolorem leuat. Hæc à Medicis accepta sunt. Sed agrestium experimento cognitum, cum dens dolet, herbam mentastrum cum suis radicibus velli debere, & in peluem conijci, supraq; aquã infundi, collocariq; iuxta sedentem hominem vndique veste contectum, tum in peluem candentes silices demitti, sic vt aqua tegantur, hominemq; eum hiante ore vaporem excipere, vt suprà dictum est, vndique inclusum. Nam & sudor plurimus sequitur, & per os continens pituita defluit, idq; sæpe longiorem, sæpe annuam valetudinem bonam præstat.

De Tonsillis, & eorum cura. CAP. X.

SI vero tonsillæ sine exulceratione per inflammationẽ intumuerunt, caput velandum est extrinsecus, is locus vapore calido fouẽdus, multa ambulatione vtendum, caput in lecto sublime habendum, gargarizandumq; est ex reprimentibus. Radix quoq; ea, quam dulcem appellant, contusa & in passo, mulso'ue decocta idem præstat. Leniterq; quibusdã medicamentis eas illini non alienum est, quæ hoc modo fiunt: Ex malo punico dulci succus exprimitur, & eius sextarius in leni igne coquitur, donec ei mellis crassitudo sit, tum croci, myrrhæ, aluminis scissilis, singulorum P. I I. ✳. per se conteruntur, paulatimq; his adijciũtur vini lenis cyathi duo, mellis vnus, deinde priori succo ista miscentur, & rursus leniter incoquuntur. At eiusdem succi sextarius

Radix dulcis.

eodem

eodem modo coquitur, atq; eadem ratione trita ei adÿciuntur hæc: Nardi* P. ⚹. omphacÿ P. I. ⚹. *P. V. cinamomi, myrrhæ, casiæ, singulorum P. I. ⚹. Eadem autem hæc et auribus, & naribus purulentis accommodata sunt. Cibus quoq; in hac valetudine lenis esse debet, ne exasperet. Quòd si tanta inflammatio est vt spiritū impediat, in lecto conquiescendū, à cibo abstinendū, neq; adsumendum quicquā præter aquam calidam est. Aluus quoq; ducenda est. Gargarizandum ex fico & mulso. Illinendū mel, cum omphacio. Intrinsecus admouendus, sed aliquanto diutius, vapor aquæ calidæ, donec ea suppurent, & per se aperiātur. Si pure substante non rumpuntur, hi tumores, incidendi sunt, deinde ex mulso calido gargarizandum ex fico. At si modicus quidē tumor & exulceratio est, furfurū cremori ad gargarizandum paulū mellis adÿciendū est, illinendaq; vlcera hoc medicamento. Passi quamdulcißimi tres heminæ ad vnam coquuntur, tum adÿcitur thuris P. I. ⚹. croci, myrrhæ, singulorum P. I. ⚹. leniterq; omnia rursus feruescunt. Vbi plurima vlcera sunt, eodem furfurum cremore, vel lacte gargarizandum est. Atque hic quoque cibis lenibus opus est, quibus adÿci dulce vinum potest.

De Oris vlceribus, & curationibus, & quæ Antheræ sunt. CAP. XI.

Vlcera autem oris, si cum inflammatione sunt, & parum pura ac rubicunda sunt, optime his medicamētis curantur, quæ suprà po-

sita ex malis punicis fiunt. Continendusq; sæpe ore reprimens cremor cui paulum mellis sit adiectum. Vtendũ ambulationibus, & non acri cibo. Simulatq; verò pura vlcera esse cœperunt, lenis humor, interdum etiam quàm optima aqua ore continenda est. Prodestq; assumptum purum vinum, pleniorq; cibus, dum acribus vacet. Inspergiq; vlcera debent alumine scißili, cui dimidio plus gallæ immaturæ sit adiectũ. Si iam crustas habent, quales in adustis esse consuerunt, adhibendæ sunt hæ compositiones quas Græci ἀνθηρὰς nominant. Iunci quadrati, myrrhæ, sandaracæ, singulorũ P. I I I I. ✳. *aluminis pares portiones. Aut croci, myrrhæ, singulorum* P. I I. ✳. *iridis, aluminis scißilis, sandaracæ, singulorum* P. I I I I. ✳. *iunci quadrati* P. V I I I. ✳. *Aut gallæ, myrrhæ, singulorum* P. I I. ✳. *aluminis scißilis* P. I I. ✳. *rosæ foliorũ* P. I I I I ✳. *Quidã autem croci* P. ✳. *aluminis scißilis, myrrhæ, singulorum* P. I. ✳. *sandaracæ* P. I I. ✳. *iunci quadrati* P. I I I I. ✳. *miscent. Priora arida insperguntur. Hoc cum melle illinitur, neq; vlceribus tantum, sed etiam tonsillis. Verum ea longe periculosißima vlcera sunt, quas ἄφθας Græci appellant, sed in pueris: hos enim sæpe consumunt, in viris & mulieribus idem periculum non est. Hæc vlcera à gingiuis incipiunt, deinde palatum totumq; os occupant: tum ad vuam faucesq; descendunt. Quibus obseßis, non facile fit, vt puer conualescat. Ac miserius etiam est, si lactens adhuc infans est,*

est, quominus imperari remedium aliquod potest. Sed in primis nutrix cogenda est exerceri ambulationibus, hisq; operibus, quæ superiores partes mouent. Mittenda in balneum, iubendaq; ibi calida aqua mammas perfundere, tum alenda cibis lenibus, & his qui facile non corrumpuntur. Potiones, si febricitat puer, aquæ: si sine febre est, vini diluti. Ac si aluus nutrici substitit, ducenda est. Si pituita eius in os coit vomere debet. Tum ipsa vlcera perungenda sunt melle, cui *rhus quem syriacum vocāt, aut amaræ nuces adiectæ sunt. Vel mistis inter se rosæ folijs aridis, pineis nucleis, mentæ coliculo, melle. Vel eo medicamento, quod ex moris fit, quorum succus eodem modo quo punici mali ad mellis craßitudinē coquitur, eademq; ratione ei crocum, myrrha, alumen, vinum, mel, miscetur. Neq; quicquā dandum, ad quod humor euocari poßit. Si verò iam firmior puer est, gargarizare debet his fere, quæ suprà comprehensa sunt. At si lenia medicamēta in eo parum proficiunt, adhibenda ea, quæ adurendo crustas vlceribus inducant. Quale est scißile alumen, vel chalcitis, vel atramentum sutorium. Prodest etiam fames, & abstinentia quanta maxime imperari potest. Cibus debet esse lenis. Ad purganda tamen vlcera interdum caseus ex melle recte datur. *ros

De* linguæ vlceribus. CAP. XII. *lingua-

L*Inguæ quoq; vlcera non alijs medicamentis egent, quàm quæ prima parte superioris *Gingiuæ rum

capitis exposita sunt. Sed quæ in latere eius nascuntur, diutißimè durant. Videndumq́; est, num contrà dens aliquis acutior sit, qui sanescere sæpe vlcus eo loco non sinit, ideoq́; limandus est.

De parodontidibus gingiuarũ tuberculis, déq; alijs vlceribus gingiuarum. CAP. XIII.

Aldus coniungit hoc caput cum præcedente, neque titulũ addit.

SOlent etiam interdum iuxta dentes in gingiuis tubercula quædam oriri dolentia, παρωδοντίδας Græci appellant. Hæc initio leniter sale contrito perfricare oportet, aut inter se mistis sale foßili, combusto cupresso, nepeta, deinde eluere os cremore lenticulæ, & inter hæc hiare, donec pituitæ satis profluat. In maiore verò inflammatione ijsdem medicamentis vtendum est, quæ ad vlcera oris suprapostita sunt: et mollis linamenti paulum inuoluendum aliqua compositione ex his, quas antheras vocari dixi, demittendumq́; id inter dentem & gingiuam: quod si durior erit, & id prohibebit, extrinsecus admonendus erit spongiæ vapor calidus, imponendumq́; ceratum. Si suppuratio se ostendet, diutius eo vapore vtendum erit, & continendũ ore calidum mulsum, in quo ficus decocta sit. Itemq́; subcrudum incidendũ, ne si diutius ibi pus permanserit, os lædat. Quòd si maior is tumor est, cõmodius totus exciditur, sic vt ex vtraq; parte dens liberetur. Pure exempto, si leuis plaga est, satis est ore calidam aquã continere, & extrinsecus fouere eodẽ vapore. Si maior est, lenticulæ cremore: vti ijsdem medicamentis, quibus cætera

vlcera

vlcera oris curantur. Alia quoq; vlcera in gingiuis plerũq; oriuntur, quibus eadem quæ in reliquo ore succurrunt. Maxime tamen mandere ligustrum oportet, succumq; eũ ore continere. Fit etiam interdum, vt ex gingiuæ vlcere, siue *parodontides sint, siue nõ sint, diutius pus feratur. Quod aut dente corrupto, aut fracto, vel aliter vitiato osse, maximeq; id per fistulam venire cõsueuit, vbi incidit, locus aperiendus, dens eximendus: testa oßis, si qua exceßit, recidenda est: si quid vitiosi est, radendum. Post quæ, quid fieri debeat, suprà in aliorum vlcerum curatione comprehensum est. Si verò à dentibus gingiuæ recedunt, eædem antheræ succurrunt. Vtile est etiam pyra, aut mala non permatura mandere, et ore eum humorem continere. Idemq; præstare non acre acetum in ore retentum potest.

*παϱοδόν τις fuit, siue non fuit.

De Vuæ morbo, & curatione. CAP. XIIII.

VVæ vehemens inflammatio terrere quoq; debet. Itaq; in hac abstinentia necessaria est, & sanguis recte mittitur: & si id aliqua res prohibet, aluus vtiliter ducitur, caputq; super hæc velandum, & sublimius habendum est: tum aqua gargarizandum, in qua simul rubus & lenticula decocta sit. Illinenda autem ipsa vua vel omphacio, vel galla, vel alumine scißili, sic vt cuilibet eorum mel adijciatur. Est etiam medicamentum huic aptũ, quod Andronium appellatur. Cõstat ex his, alumine scißili, squama æris rubri, atramento sutorio, galla, myrrha, misy.

Audroniũ.

Quæ per se contrita mistaq; rursus paulatim adiecto vino austero terũtur, donec his mellis crassitudo sit: vbi horum aliquo illita vua est, chelidoniæ quoq; succo per cochlear illita vua maxime prodest. Fere multa pituita decurrit, cumq; ea quieuit, ex vino calido gargarizandũ. Quòd si minor in ea inflãmatio, laser terere, eiq; adiicere frigidam aquam satis est, eamq; aquam cochleario exceptam ipsi vuæ subiicere: Ac mediocriter eam tumentem aqua quoq; frigida, eodem modo subiecta, reprimit. Ex eadem autem aqua gargarizandum quoq; est, vel cum lasere, vel sine eo hac curatione vuæ subiecta est.

De Cancro oris. CAP. XV.

SI quando autem vlcera oris cancer inuasit, primo considerandum est, num malus corporis habitus sit, eiq; occurrendum, deinde ipsa vlcera curanda. Quòd si in summa parte id vitium est, satis proficit anthera humido vlceri arida inspersa: sicciori cum exigua parte mellis illita. Si paulo altius, chartæ cõbustæ partes duæ, auripigmenti pars vna. Si penitus malum descendit, chartæ combustæ partes tres, auripigmenti pars quarta. Aut pares portiones salis fricti, et iridis frictæ. Aut item pares portiones chalcitidis, calcis, auripigmenti. Necessarium autem est linamentũ in rosa tingere, & super adurentia medicamenta imponere, ne vicinum & sanum locum lædant. Quidã etiam in acris aceti heminam frictum salem coniiciunt, donec tabe-

scere

ſcere deſinat: deinde id acetum coquunt, donec exiccetur, eumq; ſalem contritum inſpergunt. Quoties autem medicamentũ inijcitur, & antè & pòſt os diluendum eſt, vel cremore lenticulæ, vel aqua in qua aut eruum, aut oleæ, aut verbenæ decoctæ ſint, ſic vt cuilibet eorum paulum mellis miſceatur. Acetum quoq; ex ſcilla retentum ore, ſatis aduerſus hæc vlcera proficit. Ex aceto cocto ſali, ſicut ſuprà demonſtratum eſt, rurſus miſtum acetum. Sed & diu continere vtrumlibet, et id bis aut ter die facere, prout vehemens malum eſt, neceſſarium eſt. Quòd ſi puer eſt, cui id incidit, ſpecillum lana inuolutũ in medicamentum demittendum eſt, & ſuper vlcus tenendum, ne per imprudentiam adurentia deuoret. Et ſi dolor in gingiuis eſt, mouenturq; aliqui dentes, refici eos oportet: nam curationes vehementer impediunt. Si nihil medicamenta proficient, vlcera erunt adurenda. Quod tamen in labris ideo non eſt neceſſarium, quoniam excidere commodius eſt. Et id quidem æque aduſtum atq; exciſum, ſine ea curatione, quæ corpori manu adhibetur, impleri non poteſt. Gingiuarum verò oſſa, quæ hebetia ſunt, in perpetuum vſtione nudantur. Neq; enim poſtea caro increſcit. Imponenda tamen aduſtis lenticula eſt, donec ſanitatem, qualis eſſe poteſt, recipiant.

De Parotidibus, quæ ſub auribus oriuntur.
CAP. XVI.

H*Aec in capite fere medicamentis egent.*

Sub ipsis verò auribus oriri παρωτίδες *solēt, modo in secunda valetudine ibi inflāmatione orta, modo post lōgas febres, illuc impetu morbi conuerso. Id abscessus genus est. Itaq; nullam nouam curationem desiderat. Animaduersionem tantummodo hanc habet necessariam, quia si sine morbo id intumuit, primum reprimentium experimentum est. Si ex aduersa valetudine, illud inimicum est, maturariq; & quàm primum aperiri commodius est.*

De Vmbilici prominentis curatione.
CAP. XVII.

AD *Vmbilicos verò prominentes, ne manu ferroq; vtendum sit, antè tentandum est, vt abstineat, aluus his ducatur, imponatur super vmbilicum id, quod ex his constat: Cicutæ & fuliginis, singulorum* P. I. ✳. *cerussæ elotæ* P. IIII. ✳. *plumbi eloti* P. VIII. ✳. *ouis duobus, quibus etiam solani succus adijcitur. Hoc diutius impositum esse oportet, & interim conquiescere hominem, cibo modico vti, sic vt vitentur omnia inflantia.*

De obscœnarum partium vitijs, & curationibus. CAP. XVIII.

P*Roxima sunt ea, quæ ad partes obscœnas pertinent, quarum apud Græcos vocabula & tolerabilius se habent, & accepta iam vsu sunt, cum omni ferè medicorum volumine atq; sermone iactentur: apud nos fœdiora verba, ne consuetudine quidem aliqua verecundius loquentium*commēdata sunt: vt difficilis hæc explanatio*

*accommodata

planatio sit, simul & pudorem, et artis præcepta seruantibus. Neq; tamen ea res à scribendo deterrere me debuit. Primum, vt omnia quæ salutaria accepi, comprehenderem, dein quia in vulgus eorum curatio etiam præcipuè cognoscenda est, quæ inuitißimus quisq; alteri ostendit.

De Colis morbis, & curationibus.

IGitur si ex inflammatione Coles intumuit, reduciq; summa cutis, aut rursus induci non potest, multa calida aqua fouendus locus est. Vbi verò glans contecta est, oriculario quoque clystere inter eam, cutemq; aqua calida inferenda est. Si mollita sic & extenuata cutis, ducenti paruit, expeditior reliqua curatio est. Si tumor vicit, imponenda est vel lenticula, vel marrubium, vel oleæ folia ex vino cocta, sic vt cuilibet eorum, dum teritur, mellis paulum adijciatur. Sursumq; coles ad ventrem deligandus est. Quod in omni curatione eius necessarium est. Isq; homo continere se debet, & abstinere à cibo, & potione aquæ tantum à siti vindicari. Postero die rursus adhibendum ijsdem rationibus aquæ fomentum est, & cum vi quoq; experiundum, an cutis sequatur. Eaq; si non parebit, leuiter summo scalpello côcidenda erit. Nam cum sanies profluxerit, extenuabitur is locus, et facilius cutis ducetur. Siue autem hoc modo victa erit, siue nunquam repugnauerit, vlcera vel in cutis vlteriore parte, vel in glande vltra've eam in cole reperientur: quæ necesse est, aut pura sicca

ra ſicca've ſint, aut humida, & purulenta. Si ſicca ſunt, primùm aqua calida fouenda ſunt: deinde imponẽdum lycium ex vino eſt, aut amurca cocta cum eodem, aut cũ roſa butyrum. Si leuis iis humor ineſt, vino eluenda ſunt, tum butyri, & roſæ mollis paulum, & reſinæ terebinthinæ pars quarta adiicienda eſt, eoq; vtendum. Aut ſi pus ex his profluit, ante omnia elui mulſo calido debẽt. Tum imponi piperis P.I.✳.myrrhæ P.II.✳.croci, miſyos cocti, ſingulorum P.II.✳. Quæ ex vino auſtero coquuntur, donec mellis craſsitudinem habeant. Eadem autem compoſitio tonſillis, vuæ madentiori, nariumq; vlceribus accommodata eſt. Aliud ad eam piperis P.I.✳. myrrhæ P.I.✳.croci P.II.✳ miſyos cocti P.I.✳. æris combuſti P.II.✳. primum ex vino auſtero conteruntur, deinde vbi inaruerunt, iterum teruntur ex paſsi tribus cyathis, & incoquuntur, donec viſci craſsitudinẽ habeant. Aerugo quoq; cum cocto melle, & ea quæ ad oris vlcera ſuprà comprehenſa ſunt, curant. Aut Eraſiſtrati compoſitio, aut Cratonis recte ſuper purulenta naturalia imponitur. Folia quoq; oleæ ex nouẽ cyathis vini coquuntur. His adiicitur aluminis ſciſſilis P.IIII.✳.lycii P.VIII.✳. mellis ſeſquicyathus. Ac ſi plus puris eſt, id medicamentum ex melle: ſi minus, ex vino diluitur. Illud perpetuũ eſt, poſt curationem dum inflammatio manet, quale ſuprapoſitum eſt, cataplaſma ſuprà dare, & quotidie vlcera eadem ratione curare. Quòd

ſi pus

si pus & multum, & cũ malo odore cœpit profluere, elui cremore lenticulæ debet, sic, vt ei mellis paulum adijciatur: aut oleæ, aut lentisci folia, vel marrubium decoquendum est, eoq; humore eodem modo cum melle vtendum, imponendaq; eadem, aut etiam omphacium cum melle, aut id quod ex ærugine & melle ad aures fit, aut compositio Andronis, aut anthera, sic, vt ei paulum mellis adijciatur. Quidam vlcera omnia, de quibus adhuc dictum est, lycio ex vino curant. Si verò vlcus latius atq; altius serpit, eodem modo elui debet. Imponi verò, aut ærugo, aut omphacium cum melle, aut Andronis compositio, aut marrubij, myrrhæ, aut croci, aluminis scissilis cocti, rosæ foliorum aridorum, gallæ, singulorum P. I. ✳. minij sinopici P. II. ✳. Quæ per se singula primum teruntur, deinde iuncta iterũ melle adiecto, donec liquidi cerati crassitudinẽ habeant: tum in æneo vase leniter coquuntur, ne superfluant. Cum iam guttæ indurescunt, vas ab igne remouetur, idq; medicamentũ, prout opus est, aut ex melle aut ex vino liquatur. Idem autem per se etiam ad fistulas vtile est. Solet etiam interdum ad neruos vlcus descendere, profluitq; pituita multa, sanies tenuis maliq; odoris, non cocta, aut aquæ similis, in qua caro recens lota est. Doloresq; is locus & pũctiones habet. Id genus quamuis inter purulenta est, tamen lenibus medicamentis curandum est, quale est emplastrum τετραφάρμακον ex rosa liquatum, sicut thuris

quoq;

quoq; paulum ei misceatur. Aut id quod ex butyro, rosa, resina, melle fit, suprà verò à me positum est. Præcipueq; id vlcus multa calida aqua fouendum est, velandumq;, neq; frigori committendum. Interdum autẽ per ipsa vlcera, coles sub cute exesus, sic vt glans excidat. Sub quo casu cutis ipsa circuncidenda est. Perpetuũq; est, quoties glans, aut ex cole aliquid vel excidit, vel abscinditur, hanc non esse seruandã, ne considat, vlceriq; agglutinetur, ac neq; reduci posit postea, & fortasse fistulã quoq; vrinæ includat. Tubercula etiam, quæ φύματα Græci vocant, circa glandẽ oriuntur, quæ vel medicamentis vel ferro aduruntur: & cũ crustæ exciderunt, squama æris inspergitur, ne quid ibi rursus increscat.

De Cancri, qui in cole nascitur, curatione.

HAec citra cancrum sunt, qui cum in reliquis partibus, tum in his quoq; vel præcipue vlcera infestat. Incipit à nigritie, quæ si cutem occupauit, protinus specillum subijciendum, eaq; incidenda est, deinde oræ vulsella prehendendæ: tum quicquid corruptũ est, excidendum, sic vt ex integro quoq; paulum demat, idq; adurendum. Quoties quid vstum est, id quoq; sequitur, vt imponenda lenticula sit, deinde vbi crustæ exciderunt, vlcera sic, vt alia, curentur. At si cancer ipsum colem occupauit, inspergenda aliqua sunt ex adurentibus, maximeq; id quod ex calce, chalcitide, auripigmento componitur. Si medicamẽta vincuntur, hîc quoq; scalpello quicquid

quid corruptum est, sic vt aliquid etiam integri trahat, præcidi debet. Illud quoq; æque perpetuũ est, exciso cancro vulnus esse adurendũ. Sed siue ex medicamentis, siue ex ferro crustæ occalluerunt, magnum periculum est, ne hus decidentibus ex cole profusio sanguinis insequatur. Ergo longa quiete & immobili penè corpore opus est, donec ex ipso crustæ puræ leniter resoluantur. At si vel volens aliquis, vel imprudens, dum ingreditur, immature crustas diduxit, et fluit sanguis, frigida aqua adhibenda est. Si hæc parum valet, decurrendum est ad medicamenta, quæ sanguinẽ supprimunt. Si ne hæc quidem succurrunt, aduri diligenter et timide debet, neq; vllo postea motu dandus eidem periculo locus est.

De Phagedænæ in cole nascentis curatione.

Nonnunquam etiam id genus ibi cancri, quod φαγέδαινα à Græcis nominatur, oriri solet, in quo minime differendum, sed protinus ijsdem medicamentis occurrendum est, & si parum valent, ferro adurendũ. Quædam etiam nigrities est, quæ non sentitur, & serpit, ac si sustinuimus, vsq; ad vesicam tẽdit, neq; succurri postea potest. Si id in summa glande circa fistulam vrinæ est, prius in ea tenue specillum demittendum est, ne claudatur: deinde ferro adurendum. Si verò alte penetrauit, quicquid occupatum est præcidendũ est. Cæterum eadem, quæ in alijs cancris, facienda sunt.

De Carbunculo, qui in cole nascitur.

Occalle

OCcallescit etiam in cole interdum aliquid, idq; omni penè sensu caret, quod ipsum quoq; excidi debet. Carbunculus autē ibi natus, vt primum apparet, oriculario clystere eluendus est. Deinde ipse quoq; medicamentis vrendus, maximeq; chalcitide cū melle, aut ærugine cum cocto melle. Vbi is excidit, liquidis medicamētis vtendum est, quæ ad ora vlceris componuntur.

De Testiculorum morbis, & eorum curatione.

IN testiculis verò, si qua inflammatio sine ictu orta est, sanguis ex talo mittendus est, à cibo abstinendum, imponendum ex faba farina ex mulso cocta, cū cumino contrito ex melle cocto. Aut contritum cuminum cū cerato ex rosa facto. Aut lini semen frictum, contritum, & in mulso coctum, aut tritici farina ex mulso cocta cum cupresso, aut lilij radix contrita. Aut si ijdē induruerunt, imponi debet lini vel fænigræci semen ex mulso coctū, aut ex cyprino ceratum: aut simila ex vino contrita, cui paulum croci sit adiectum. Si vetustior iam durities est, maxime proficit cucumeris agrestis radix ex mulso cocta, deinde contrita. Si ex ictu tument, sanguinē mitti necessarium est, magisq; si etiam liuent. Imponendum verò vtrumlibet ex his, quæ cum cumino cōponuntur, supraq; proposita sunt. Aut ea compositio quæ habet nitri cocti P. I. ⚹. resinæ pineæ, gummi, singulorum P. II. ⚹. vuæ taminiæ sine seminibus P. IIII. ⚹. mellis quantum satis sit ad ea cogenda. Quòd si ex ictu testiculis aliquid desit,

desit, fere quoque increscit, neque aliter succurri potest, quàm si inciso scroto, & pus emissum, & ipse testiculus excisus est.

De Rhagadijs, & Condylomate, & Hæmorrhoidibus, alijsq; ani morbis, & curationibus eorum: & primo de Rhagadijs.

ANus quoque multa tædijq; plena mala recipit, nec in se multum abhorrentes curationes habet. At primum in eo sæpe, & quidem pluribus locis, cutis exciditur, Ῥαγάδιας Græci vocant. Id si recens est quiescere homo debet, & in aqua calida desidere. Columbina quoque oua coquenda sunt, & vbi induruerunt purganda: deinde alterum iacere in aqua bene calida debet, altero calido foueri locus, sic vt inuicem vtroq; aliquis vtatur. Tum tetrapharmacum, aut rhypodes rosa diluendum est, aut hyssopum recens miscendum cum cerato liquido ex rosa facto. Aut eidem cerato liquido plumbum elotum adijciendum. Aut resinæ terebinthinæ myrrha, aut spumæ argēti vetus oleum. Et quolibet ex his id perungendum. Si quicquid læsum est, extrà est, neq; intus reconditum, eodem medicamento tinctum linamentū superdandum est, & quicquid antè adhibuimus cerato contegendum. In hoc autem casu neq; acribus cibis vtendum, neq; asperis, nec aluum comprimentibus: ne aridum quidem quicquam satis vtile est, nisi admodum paulum. Liquida, lenia, pinguia, glutinosa meliora sunt. Vino leni vti nihil prohibet.

De Condylomate.

Condyloma autem est tuberculum, quod ex quadam inflammatione nasci solet. Id vbi ortum est, quod ad quietẽ, cibos, potionesq; pertinet, eadem seruari debent, quæ proxime scripta sunt. Iisdem etiam ouis recte tuberculum id fouetur. Sed desidere antè homo in aqua debet, in qua verbenæ decoctæ sunt ex reprimentibus. Tum recte imponitur & lenticula cum exigua mellis parte, & sertula campana ex uino cocta, & rubi folia contrita cum cerato ex rosa facto, & cum eodem cerato contritũ uel cotoneum malum, uel malicorij ex uino cocti pars interior, & chalcitis cocta atque contrita, deinde hyssopo ac rosa excepta. Et ex ea compositione, quæ habet thuris P. I. ✱. *aluminis scissilis* P. II. ✱. *cerussæ* P. III. ✱. *spumæ argenti* P. V. ✱. *Quibus dum teruntur, inuicẽ rosa & vinum instillatur. Vinculum autẽ ei loco linteolum, aut panniculus quadratus est, qui ad duo capita duas ansas, ab altera verò parte totidem fascias habet: cumq; subiectus est, ansis ad ventrẽ datis à posteriore parte in eas adductæ fasciæ conijciũtur, atq; ubi artatæ sunt, dexteriori sinistra, sinisteriori dextra procedit, circundatæq; circa aluũ inter se nouissime nodo deligantur. Sed si vetus condyloma iam induruit, neq; sub his curationibus desidit, aduri medicamento potest, quod ex his constat, æruginis* P. II. ✱. *myrrhæ* P. IIII. ✱. *gũmi* P. VIII. ✱. *thuris* P. XII. ✱. *stibis, papaueris lacrymæ, acaciæ,*

ciæ, singul. P. X V I. ✳. *quo medicamento quidam etiam vlcera, de quibus proxime dixi, renouant. Si hoc parũ in cõdylomate proficit, adhiberi possunt etiam vehemẽtius adurẽtia. Vbi cõsumptus est tumor, ad medicamẽta lenia transeundum est.*

De Hæmorrhoidibus.

T*Ertium autem uitium est, ora uenarũ tanquam ex capitulis quibusdam surgentia, quæ sæpe sanguinẽ fundunt,* αἱμοῤῥοΐδας *Græci vocant. Idq́; etiam in ore vuluæ fœminarum incidere consueuit. Atq; in quibusdam parum tutò supprimitur, qui sanguinis profluuio imbecilliores non fiunt. Habent enim purgationẽ hanc, non morbum. Ideoq́; curati quidam cum sanguinis exitum non haberent, inclinata in præcordia ac viscera materia, subitis & grauissimis morbis correpti sunt. Si cui verò id nocet, is desidere in aqua ex uerbenis debet: imponere maxime malicorium cum aridis rosæ folijs contritum, aut ex his aliqua quæ sanguinem supprimunt. Solet autem oriri inflammatio, maxime vbi dura aluus eum locum læsit. Tum in aqua dulci desidendum est, & id fouendum ouis, imponendi vitelli cum rosæ folijs ex passo* subacto: idq́; si intus est, digito illinendum: si extrà, supèr illitum pannicu-* *subactis *lum imponendum est. Ea quoq; medicamẽta, quæ recentibus scissuris posita sunt, hic idonea sunt. Cibis verò in hoc casu ijsdem, quibus in prioribus, vtendum est. Si ista parũ iuuant, solent imposita medicamenta adurentia, ea capitula absu-*

mere. Ac si iam uetustiora sunt, sub autore Dionysio inspergẽda sandaraca est, deinde imponendum, quod ex his constat: Squamæ æris, auripigmenti, sing. P. V. ✱. saxi calcis P. V I I I. ✱. postero die acu compungendum. Adustis capitulis fit cicatrix, quæ sanguinẽ fundi prohibet. Sed quoties is suppressus est, ne quid periculi afferat multa exercitatiõe digerẽda materia est. Prætereaq; & viris et fœminis, quibus mẽstrua non proueniunt, interdũ ex brachio sanguis mittendus est.

Si anus vel os vuluæ procidit, qua curatione vtendum sit.

AT si anus ipse, vel os vuluæ procidit (nam id quoq; interdũ fit) considerari debet purum'ne id sit, quod prouolutũ est, an humore mucoso circundatũ. Si purũ est, in aqua desidere homo debet, aut salsa, aut cum verbenis, vel malicorio incocta. Si humidũ, vino austero subluendum est, illinendumq; fece vini combusta. Vbi vtrolibet modo curatum est, intus reponendum est, imponendaq; plantago contrita, vel folia salicis in aceto cocta, tum linteolum, & supèr lana æque deliganda, cruribus inter se deuinctis.

De vlcere fungo simili in ano.

FVngo quoq; simile vlcus in eadẽ sede nasci solet. Id si hyems est, egelida: si aliud tempus, frigida aqua fouendum est: deinde * spuma æris inspergenda, supraq; ceratum ex myrteo factum, cui paulum squamæ fuliginis, calcis sit adiectũ. Si id hac ratione non tollitur, vel medica-

*squama

mentis

mentis uehemẽtioribus, vel ferro adurendum est.

De digitorum vlceribus. CAP. XIX.

Digitorum autem uetera vlcera commodissime curantur, aut lycio, aut myrrha cocta, cum vtrilibet vinũ adiectum est. In ijsdem recedere ab ungue caruncula cum magno dolore consueuit, πτερύγιον Græci appellant. Oportet alumen melinũ rotundũ in aqua liquare, donec mellis crassitudinem habeat: tum quantũ eius aridi fuit, tantundem mellis infundere & radiculam miscere, donec similis croco colore fiat, eoq; illinere. Quidam ad eundẽ usum decoquere simul maluam solent: cum paria põdera aluminis aridi & mellis miscuerint. Si hac ratione ea non exciderunt, excidenda sunt: deinde digiti fouẽdi aqua ex verbenis, imponendumq; super medicamentũ ita factũ: Chalcitis, malicoriũ, squama æris excipiuntur fico pingui leniter cocto ex melle. Aut chartæ combustæ, auripigmenti, sulphuris ignem non experti par modus cerato miscetur ex myrteo facto. Aut æruginis rasæ P. I. ✱. *squamæ* P. II. ✱. *mellis cyatho coguntur, aut pares portiones miscentur, saxi calcis, chalcitidis, auripigmenti. Quicquid horũ impositum est, tegendum linteolo aqua madefacto est, tertio die digitus resoluendus est. Si quid aridi est, iterum excidendum, similisq; adhibenda curatio est. Si non vincitur, purgandus scalpello, tenuibusq; ferramẽtis adurendus est, & sicut reliqua vsta curandus est. At vbi scabri ungues sunt, circumaperiri debẽt,*

quà corpus contingunt, tunc super eos ex hac compositione æque imponi sandaracæ, sulphuris, singulorum P. I I. ✻. nitri, auripigmenti, singulorum* P. I I. ✻. resinæ liquidæ P. V I I I. ✻. Tertioq; id die resoluendum est. Sub quo medicamento vitiosi vngues cadunt, & in eorum locum meliores renascuntur.

* aliàs, P. I I I I.

LIBER VII.

De Chirurgica, & qui in ea claruerint, & qualis esse Chirurgus debeat, & quid in hoc libro describatur.

ERTIA M esse medicinæ partem, quæ manu curet, & vulgo notum, & à me propositũ est. Ea non quidem medicamenta atq; victus rationem omittit, sed manu tamen plurimum præstat, estq; eius effectus inter omnes medicinæ partes euidentissimus. Siquidem in morbis cum multum fortuna conferat, eademq; sæpe salutaria, sæpe vana sint, potest dubitari secunda valetudo medicinæ, an corporis beneficio contigerit. In his quoque, in quibus medicamentis maxime nitimur, quamuis profectus euidentior est, tamen sanitatem & per hæc frustra quæri, & sine his reddi sæpe manifestum est. Sicut in oculis quoque deprehendi potest, qui à medicis diu vexati, sine his interdũ sanescunt. At in ea parte, quæ manu curat, euidens est, omnẽ profectum, vt aliquid ab alijs adiuuetur, hinc tamen plurimum

mum trahere. Hæc autem pars cum sit vetustissima, magis tamen ab illo parente omnis medicinæ Hippocrate, quàm à prioribus exculta est. Deinde posteaquàm diducta ab alijs habere professores suos cœpit, in Aegypto quoq; increuit, Philoxeno maxime autore, qui pluribus uoluminibus hanc partem diligentißime comprehendit. Gorgias quoque & Sostratus, & Hieron, & Apollonij duo, & Ammonius Alexandrinus, multiq; alij celebres uiri, singuli quædam repererunt. Ac Romæ quoq; non mediocres professores, maximeq; nuper Tryphon pater, & Euelpistus, &, ut ex scriptis eius intelligi potest, horũ eruditißimus Meges, quibusdam in melius mutatis, aliquantum ei disciplinæ adiecerũt. Esse autem chirurgus debet adolescens, aut certè adolescentiæ propior, manu strenua, stabili, nec vnquam intremescente, eaq; non minus sinistra, quàm dextra promptus, acie oculorum acri, claraq;, animo intrepidus, immisericors, sic vt sanari velit eum, quem accipit, non vt clamore eius motus, vel magis quàm res desiderat, properet, uel minus quàm necesse est, secet: sed perinde faciat omnia, ac si nullus ex uagitibus alterius affectus oriatur. Potest autem requiri, quid huic parti proprie vendicandum sit, quia vulnerum quoq; vlcerumq; multorũ curationes, quas alibi executus sum, chirurgi sibi vendicant. Ego eundẽ quidem hominẽ posse omnia ista præstare concipio. Atq; vbi se diuiserunt, eum laudo, qui

quàmplurimum percipit. Ipse autem huic parti ea reliqui, in quibus vulnus facit medicus, non accipit, & in quibus vulneribus vlceribus'ue plus perfici manu, quàm medicamento credo: tum quicquid ad ossa pertinet, quæ deinceps exequi adgrediar, dilatisq; in aliud volumen ossibus, in hoc cætera explicabo: præpositisq; his, quæ in qualibet parte corporis fiunt, ad ea, quæ proprias sedes habent, transibo.

De Luxatis. CAP. I.

Luxata igitur, in quacunq; parte corporis sunt, quamprimū sic curari debent, vt quà dolor est, eà scalpello cutis crebro incidatur, detergaturq; eodem aduerso profluens sanguis. Quòd si paulò tardius subuenitur, iamq; etiam rubor est, qua rubet corpus, si tumor quoq; accessit, quacunq; is est, id optimū auxilium est. Tum superdanda reprimentia sunt: maximeq; lana succida ex aceto & oleo. Quòd si leuior is casus est, possunt etiam sine scalpello imposita eadem mederi. Et si nihil aliud est, cinis quoque maxime ex sarmentis. Si is non est, quilibet alius ex aceto, vel etiam ex aqua coactus.

De his quæ per se intumescunt, quomodo excidenda, & curanda sint. CAP. II.

Verum hoc quidem promptū est. In his autem negotium maius est, quæ per se vitio intus orto intumescunt, & ad suppurationē spectant. Ea omnia genera abscessuū esse aliàs proposui, medicamentaq; eis idonea executus sum.

Nunc

Nunc superest, vt dicam in iisdem quæ manu fieri debeant. Ergo priusquam indurescant, cutem incidere, & cucurbitulam accommodare oportet, quæ quicquid illuc malæ corruptæq; materiæ coiit, extrahat, idq; iterum tertioq; recte fit, donec omne indiciũ inflammationis excidat. Neq; tamen fas non est, nihil cucurbitula agere. Interdum enim, sed raro quicquid abscedit, velamento suo includitur, id antiqui tunicam nominabãt. Tunica. *Meges, quia tunica omnis neruosa est, dicit non nasci sub eo vitio neruũ, quo caro consumeretur, sed subiecto iam vetustiore pure callum circundari. Quod ad curationis rationẽ nullo loco pertinet, quia quicquid dixi, si tunica est, idem si callus est, fieri debet. Neque vlla res prohibet, etiam si callus est, tamen quia cingit, tunicam nominari. Tum pure quoq; maturiore hæc interdum esse consueuit. Ideoq; quod sub ea est, extrahi per cucurbitulam non potest. Sed facile id intelligitur, vbi nihil admota illa mutauit. Ergo siue id incidit, siue iam durities est, in hac auxilii nihil est. Et vt aliàs scripsi, vel auertenda concurrens eò materia, vel digerenda, vel ad maturitatem perducenda est. Si priora contigerunt, nihil præter ea necessarium est. Si pus maturuit in alis quidem & in inguinibus, raro secandum est. Item vbicunque mediocris abscessus est. Item quoties in summa cute, vel etiam carne vitium est, nisi festinare curantis imbecillitas cogit. Satisq; est cataplasmata efficere,*

vt per se pus aperiatur. Nam fere sine cicatrice potest esse is locus, qui expertus ferrum non est. Si autẽ altius malum est, considerari debet, neruosus'ne is locus sit, an non sit. Nam si sine neruis est, candenti ferramento aperiri debet. Cuius hæc gratia est, quòd exigua plaga diutius ad pus euocandum patet, paruaq; postea cicatrix fit. At si nerui iuxtà sunt, *in his periculum est, ne vel distendantur hi, vel membrum debilitent. Necessaria verò opera scalpelli est. Sed cætera etiam subcruda aperiri possunt. Inter neruos verò vltima expectanda maturitas est, quæ cutem extenuet, eiq; pus iungat, quò propius reperiatur. Itemq; *aliam rectam plagam desiderant in carne, quia fere vehementer cutem extenuat, tota ea super pus excidenda est. Semper autem vbi scalpellus admouetur, id agendum est, vt & quamminimæ, & quamparcissimæ plagæ sint: cum eo tamen vt necessitati succurramus & in modo & in numero. Nam maiores sinus, latius interdum etiam duabus aut pluribus lineis incidendi sunt. Dandaq; opera, vt imus sinus exitum habeat, nequis humor intus subsidat, qui proxima et adhuc sana rodendo sinuet. Est etiam in rerum natura, vt cutis latius excidenda sit. Nam vbi post longos morbos totus corporis habitus vitiatus est, lateq; se sinus diffundit, & in eo pars cutis pallet, scire licet eam iam emortuam esse, & inutilem futuram. Ideoq; excidere commodius est, maxime si circa articulos maiores

*ignis alienũ est

*alia

id

id euenit, cubantemq; ægrũ fluens aluus * exercuit, neq; per alimenta quicquam corpori accedit. Sed excidi ita debet, vt plaga ad similitudinem myrtei folij fiat, quo facilius sanescat. Idq; perpetuum est. Vbicunq; medicus ex quacunque caussa cutem excidit, pure effuso in alis vel inguinibus, linamento opus non est. Spongia ex uino imponenda est. In cæteris partibus, si æquè ea linamenta superuacua sunt, purgationis caussa paulum mellis infundendum, dein glutinantia supèr danda. Si illa necessaria sunt, super ea quoq; similiter dari spongia eodem modo ex vino expressa debet. Quando autem linamentis opus sit, quando non sit, aliàs dictum est. Cætera eadem, incisa suppuratione, facienda sunt, quæ vbi per medicamenta rupta est, facienda esse proposui. *exhaurit

De bonis malisue signis exulceràtorum.
CAP. III.

PRotinus autem quantum curatio efficiat, quantumq; aut sperari aut timeri debeat, ex quibusdam signis intelligi potest, fereq; ijsdem quæ in vulneribus exposita sunt. Nam bona signa sunt, somnum capere, facile spirare, siti non confici, cibum non fastidire, si febricula fuit, ea vacare. Itemq; habere pus album, leue, non fœdi odoris. Mala sunt, vigilia, spiritus grauitas, sitis, cibi fastidium, febris, pus nigrum, aut feculentum, & fœdi odoris. Item procedente curatione eruptio sanguinis: aut si antequàm sinus carne impleatur, oræ carnosæ fiunt. Illa quoque ipsa

ipsa carne hebete nec firma, deficere tamen animam, vel ipsa curatione vel postea, pessimum omnium est. Quinetiã morbus ipse siue subito solutus est, dein suppuratio exorta est, siue effuso pure permanet, non iniuste terret. Estq; inter causas timoris, si sensus in vulnere rodentium non est. Sed vt hæc ipsa fortuna huc illuc'ue discernit, sic medici partis est, eniti ad reperiendã sanitatẽ. Ergo quoties vlcus resiluerit, eluere id: si reprimẽdus humor videbitur, vino ex aqua pluuiatili misto, vel aqua in qua lenticula cocta sit, debebit. Si purgandũ erit, mulso: rursusq; imponere eadẽ. Vbi iam repressus videbitur humor, vlcusq; purum erit, produci carnem conueniet, & foueri vulnus pari portione vini ac mellis, superq; imponi spongia ex vino & rosa tincta. Per quæ cum caro producatur, plus tamen (vt aliàs quoq; dixi) victus ratio eo confert, id est solutis iam febribus & cibi cupiditate reddita, balneum rarum, quotidiana, sed lenis gestatio, cibi potionesq; corpori reficiẽdo. Apteq; omnia quæ per medicamenta suppuratione quoq; rupta sequuntur, sed quia magno malo vix sine ferro mederi licet, in hunc locum reseruata sunt.

De Fistulis. CAP. IIII.

ADuersus Fistulas quoq; si altius penetrãt, vt ad vltimas demitti collyrium non possit, si tortuosæ sunt, si multiplices, maius in manu quàm in medicamentis præsidium est, minusq; operæ est, si sub cute transuersæ feruntur, quàm si recte

recte intus tendunt. Igitur si sub cute transuersa fistula est, demitti specillum debet, supraq; id ea incidi: si flexus reperiuntur, hi quoq; simul specillo & ferro persequendi sunt. Idemq; faciendum, si plures se quasi ramuli ostendunt. Vbi ad fines fistulæ ventum est, excidendus ex toto callus est, superq; fibulæ dandæ, & medicamentum quo glutinetur. At si rectà subter tēdit, vbi, quò maxime ferat, specillo exploratum est, excidi is sinus debet, dein fibula oris cutis inijcienda est, & æque glutinantia medicamenta superdanda sunt. Aut si corruptius vlcus, quod interdū osse vtiato fit, vbi id quoq; curatum est, pus mouentia. Solent autem inter costas fistulæ subter exire, quod vbi incidit, eo loco costa ab vtraq; parte decidenda & eximenda est, ne quid intus corruptū relinquatur: solent vbi costas transierunt, septum id, quod transuersum à superioribus visceribus intestina discernit, violare. Quod intelligi & ex loco, & ex magnitudine doloris potest, & quia nonnunquam spiritus eo, cum humore quasi bullāte prorumpit, maximeq; si hunc ore ille continuit. In eo medicamini locus nullus est. In cæteris verò quæ circa costas sanabilia sunt, pinguia medicamenta inimica sunt, cæteris quæ ad vulnera accommodantur, vti licet. Optime tamen sicca linamenta, vel si purgādum aliquid videtur, in melle tincta imponuntur. Ventri nullum os subest, sed ibi perniciosæ admodū fistulæ fiunt, adeo vt Sostratus insanabiles esse crediderdider

diderit. Id non ex toto ita se habere vsus ostẽdit. Et quidẽ (quod maxime mirum videri potest) tutior fistula est contra iecur, & lienem, & ventriculũ, quàm cõtra intestina: non quo perniciosior res ibi sit, sed quo alteri periculo locũ faciat. Cuius experimento moti quidam autores parum modum rei cognouerũt. Nam venter sæpe etiam telo perforatur, prolapsáq; intestina conduntur, & oras vulneris suturæ comprehendunt, quod quemadmodũ fiat mox indicabo. Itaq; etiam vbi tenuis fistula abdomen perrumpit, excidere eam licet, suturáq; oras coniungere. Si verò ea fistula intus patuit, excisa necesse est latius foramen relinquat, quod nisi magna vi vtiq; ab interiore parte sui non potest, qua quasi membrana quædam finit abdomen, quam περιτόναιον Græci vocant. Ergo vbi aliquis ingredi ac moueri cœpit, rumpitur illa sutura, atque intestina soluuntur. Quo fit, vt pereundum homini sit. Sed non omnimodo res ea desperationem habet. Ideóq; tenuioribus fistulis adhibenda curatio est.

De ani fistulis.

PRopriã etiamnum animaduersionẽ desiderãt ea, quæ in ano sunt. In hac demisso specillo, ad vltimum eius caput incidi cutis debet, dein nouo foramine specillũ educi lino sequente, quod in aliam eius partem ob idipsum perforatũ coniectum sit. Ibi linum prehendendum, vinciendumq; cum altero capite est, vt laxè cutem, quæ super fistulã est, teneat. Idq; linum esse debet crudum,

dum, & duplex triplex'ue, sic tortum vt vnitas facta sit. Interim autem licet negotia agere, ambulare, lauari, cibũ capere perinde atq; sanißimo. Tantummodo id linum bis die saluo nodo ducendũ est, sic vt subeat fistulã pars quæ superior fuerit. Neq; committendũ est, vt id linum putrescat. Sed tertio quoq; die nodus resoluendus est, & ad caput alterum recens linum alligandum, eductoq; vetere, id in fistula cum simili nodo relinquendũ. Sic enim id paulatim cutem, quæ suprà fistulam est incidit, simulq; & id sanescit, quod à lino relictum est, & id quod ab eo mordetur, inciditur. Hæc ratio curationis longa, sed sine dolore est. Qui festinat, astringere cutem lino debet, quo celerius secet, noctuq; penicillo tenuia quædam intus demittere, vt cutis hoc ipso extenuetur, quo extenditur. Sed hæc dolorem mouent. Adijcitur celeritati* sic, vt tormento quoq;, *sicut si & linum & id quod ex penicillo est, aliquo medicamẽto illinitur, ex his quibus callum exedi posui. Poterit tamen fieri vt ad scalpelli curationem etiam illò loci veniendum sit, si intus fistula fert, si multiplex est. Igitur in hæc genera demisso specillo duabus lineis incidenda cutis est, vt media inter eas habenula tenuis admodum eijciatur, ne protinus ora coëant, sitq; locus aliquis linamentis, quæ quàm paucißima superinijcienda sunt, omniaq; eodem modo facienda, qui in abceßibus positus est. Si vero ab vno ore plures sinus erunt, recte fistula scalpello erit

incid

incidenda, ab eo cæteræ quæ iam patebunt lino excipiendæ: ſi intus aliqua procedet, quò ferrum tuto peruenire non poterit, collyrium demittendum erit. Cibus autem in omnibus eiuſmodi caſibus, ſiue manu ſiue medicamentis agetur, dari debet humidus, potio liberalis, diuq; aqua: vbi iam caro increſcit, tum demum & balneis raris vtendum erit, & cibis corpus implentibus.

De Telis è corpore extrahendis.

TEla quoque quæ illata corporibus intus hæſerunt, magno negocio ſæpe eijciuntur. Suntq; quędã difficultates ex generibus eorum, quædam ex his ſedibus, in quas illa penetrarũt. Omne autem telum extrahitur, aut ab ea parte qua venit, aut ab ea in quam tetendit. Illic viam qua redeat, ipſum ſibi fecit. Hic à ſcalpello accipit. Nam contra mucronem caro inciditur. Sed ſi non alte telũ inſedit, & in ſumma eſt, aut certe magnas venas et loca neruoſa non tranſijt, nihil melius eſt, quàm quà venit, id euellere. Si verò plus eſt per quod telo reuertendũ, quàm quod perrumpendũ eſt: iamq; venas neruosq; id trãſit, commodius eſt aperire quod ſupereſt, itaq; extrahere. Nam & propius petitur & tutius euellitur, & in maiore membro ſi medium mucro tranſijt, facilius ſaneſcit quod peruium eſt, quia vtrinq; medicamento fouetur. Sed ſi retro telum recipiendũ eſt, amplianda ſcalpello plaga eſt, quo facilius id ſequatur, quoq; minor oriatur inflammatio: quæ maior fit, ſi ab illo ipſo telo dum redit,*

*eaq;

dit, corpus laniatur. Itē si ex alia parte vulnus aperitur, laxius esse debet, quàm vt telo postea transeunte amplietur. Summa autem vtraque parte ita habenda cura est, ne neruus, ne vena maior, ne arteria incidatur. Quorum vbi aliquid detectum est, excipiendum hamo retuso est, abducendumq; scalpello. Vbi autem satis incisum est, telum eximendū est, tum quoq; eodem modo & eadē cura habita, ne sub eo quod eximetur, aliquid eorum lædatur, quæ tuenda esse proposui. Hæc communia sunt. Propria quædā in singulis telorum generibus subijcienda sunt, quæ protinus subijciam. Nihil tam facile in corpore quàm sagitta conditur, eademq; altißime insidit. Hæc autem eueniunt, & quia magna vi fertur illa, & quia ipsa in angusto est. Sæpius itaq; ab altera parte, quàm ex qua venit recipienda est, præcipueq; quia fere spiculis cingitur, quæ magis laniant, si retro, quàm si contrà trahuntur. Sed inde aperta via, caro diduci debet ferramento ad similitudinem facto Græcæ literæ ψ. Deinde vbi apparuit, si mucro, si arundo inhæret, propellenda est, donec ab altera parte adprehendi & extrahi poßit. Si iam illa decidit, solumq; intus ferrum est, mucro vel digitis adprehendi, vel forfice, atque ita educi debet. Neque alia ratio extrahendi est, vbi ab ea parte qua venit, euelli magis placuit. Nam ampliato vulnere, aut arundo, si inest, euellenda est: aut si ea non est, ferrum ipsum. Quod si spicula apparuerunt, eaq;

breuia & tenuia sunt, forfice ibi communi debent, vacuumq; ab his telum educi: si ea maiora valentioraq; sunt, fissis scriptorijs calamis contegenda, ac ne quid lacerent, sic euellenda sunt. Et in sagittis quidem hæc obseruatio est. Latum verò telum si conditum est, ab altera parte educi non expedit, ne ingenti vulneri ipsi quoque ingens vulnus adijciamus. Euellendum est ergo genere quodam ferramenti, quod Diocleũ Græci graphiscum vocant, quoniam autorem Dioclem habet, quem inter priscos maximosq; medicos fuisse iam posui. Lamina vel ferrea vel ænea etiam ab altero capite duos vtrinq; deorsum conuersos vncos habet, ab altero duplicata lateribus leuiterq; extrema in eam partem inclinata, quæ sinuata est, insuper ibi etiam parte inclinata, quæ perforata est. Hæc iuxta telum transuersa demittitur. Deinde vbi ad imum mucronem ventum est, paulum torquetur, vt telum foramine suo excipiat. Cum in cauo mucro est, ilico duo digiti subiecti partis alterius vncus, simul & ferramentum id extrahunt & telum. Tertium genus telorum est, quod interdũ euelli debet, plumbea glans, aut lapis, aut simile aliquid, quod perrupta cute, integrum intus insedit. In omnibus his latius vulnus aperiendum, idq; quod inest, eà quà venit, forfice extrahendum est. Accedit verò aliquid difficultatis sub omni ictu, si telum vel ossi inhæsit, vel in articulo se inter duo ossa demersit, in osse vsq; eo mo-

mouendum eſt, donec is locus laxetur, qui mucronem momordit, & tum vel manu vel forfice telum extrahendum eſt, quæ ratio in dentibus quoq; eijciendis eſt. Et vix vnquã ita telum non ſequitur. Sed ſi morabitur, excuti quoq; ictum aliquo ferramẽto poterit. Vltimum eſt, vbi non euellitur, terebra iuxtà forare, ab eo quoq; foramine ad ſpeciẽ literæ ↓ contra telũ os excidere, ſic vt lineæ quæ deducũtur ad telum ſpectent, eo facto id neceſſe eſt labet, et facile auferatur. Inter duo verò oſſa ſi per ipſum articulũ perruperit, circa vulnus duo membra faſcijs habenis'ue deligãda, & per has in diuerſas partes diducenda ſunt, vt neruos diſtendãt. Quibus extẽtis laxius inter oſſa ſpatiũ eſt, vt ſine difficultate telũ recipiatur. Illud videndum eſt, ſicut in alijs locis poſui, ne quis neruus, aut vena, aut arteria à telo lædatur, dum id extrahitur, eadem ſcilicet ratione quæ ſuprà poſita eſt. At ſi venenato quoq; telo quis ictus eſt, iiſdem omnibus, ſi fieri poteſt, etiam feſtinantius actis adijcienda curatio eſt, quæ vel epoto veneno, vel à ſerpente ictis adhibetur. Vulneris autẽ ipſius extracto telo medicina nõ alia eſt, quàm quæ eſſet, ſi corpore icto nihil inhæſiſſet. De qua ſatis alio loco dictum eſt.

De Gangliis, & Meliceride, & Atheromate, & Steatomate capitis tuberculis. CAP. VI.

HAec venire in qualibet parte corporis poſſunt. Reliqua certas ſedes habent, de quibus dicam, orſus à capite. In hoc multa va-

riaq́; tubercula oriuntur, γάγγλια, μελικηρίδας, & ἀθερώματα nominant, alijsq́; etiamnum vocabulis quædam alij discernunt, quibus ego στεατώματα quoque adijciam. Quæ quamuis & in ceruice et in alis & in lateribus oriri solent, per se tamē non posui, cum omnia ista mediocres differentias habeant, ac neq; periculo terreant, neq; diuerso genere curentur. Omnia autem ista & ex paruulo incipiunt, & diu paulatimq́; increscunt, & tunica sua includuntur. Quędā ex his dura ac renitentia, quædam mollia cedentiaq́; sunt: quædam spatio nudantur, quædam tecta capillo suo permanent, fereq́; sine dolore sunt. Quid intus habeant, vt coniectura præsagiri potest, sic ex toto cognosci, nisi cum eiecta sunt, non potest. Maxime tamen in his quæ renituntur, aut lapillis quædam similia, aut cōcreti confertiq́; pili reperiuntur. In his verò quæ cedunt, aut melli simile aliquid, aut tenui pulticulæ, aut quasi rasæ cartilagini, aut carni hebeti, & cruentæ, quibus aliqui colores esse consuerunt, fereq́; ganglia renituntur. Atheromati subest, quasi tenuis pulticula. Meliceridi liquidior humor, ideoq́; pressum circumfluit. Steatomati pingue quiddam, idq́; latißime patere consueuit, resoluitq́; totam cutem superpositam, sic, vt ea labet, cum in cæteris sit astrictior. Omnia derasa antè, si capillis conteguntur, per medium oportet incidere: sed steatomatis tunica quoq; secādā est, vt effundatur quicquid intus coit: quia nō facilè à cute,

subiecta carne, ea separetur, in cæteris ipsa tunica inuiolata seruanda est. Protinus autem alba & intenta se ostendit. Tum scalpelli manubriolo diducenda à cute & à carne est, eijciendaq; cum eo quod intus tenet. Si quando tamen ab inferiore parte tunicæ musculus inhæsit, ne is lædatur, superior pars illius decidenda, alia ibidem relinquenda est. Vbi tota exempta est, committendæ oræ, fibulaq; his inijcienda, & supèr medicamentum glutinans dandum est. Vbi vel tota tunica, vel aliquid ex ea relictum est, pus mouentia adhibenda sunt.

De oculorum vitiis quæ scalpello & manu curantur. CAP. VII.

SEd vt hæc neq; genere vitij neq; ratione curationis inter se multum distãt, sic in oculis, quæ manum postulant, & ipsa diuersa sunt, & aliter aliterq; curantur. Igitur in superioribus palpebris vesicæ nasci solent pingues grauesq;, quæ vix attollere oculos sinunt, leuesq; pituitæ cursus, sed aßiduos in oculis mouent. Fere verò in pueris nascuntur. Oportet compresso digitis duobus oculo, atq; ita cute intẽta, scapello transuersam linea incidere, suspensa leuiter manu, ne vesica ipsa vulneretur, & vt locus ei patefactus est, ipsa prorumpat, tum digitis eam apprehendere oportet, & euellere. Facile autem sequitur. Dein superungi collyrio debet ex his aliquo, quo lippientes oculi superinunguntur, paucißimisq; diebus cicatricula inducitur. Mole-

stius est, vbi incisa vesica est. Effundit enim humorem, neq; postea, quia tenuis admodum est, potest colligi. Si forte id incidit, eorum aliquid imponendum est, quæ puri mouendo sunt.

De Crite tuberculo palpebrarum.

IN eadem palpebra super pilorum locum, tuberculum paruulum nascitur, quod à similitudine ordei, à Græcis κριθὴ nominatur. Tunica quiddam quod difficulter maturescit, comprehensum est. Id vel calido pane, vel cera subinde calefacta foueri oportet, sic ne nimius is calor sit, sed facile ea parte sustineatur. Hac enim ratione sæpe discutitur, interdum concoquitur. Si pus se ostendit, scalpello diuidi debet, & quicquid intus humoris est exprimi. Eodem deinde vapore postea quoq; foueri, & superinungi, donec ad sanitatem perueniat.

De Chalazio palpebrarum.

ALia quoq; quædam in palpebris huic non dissimilia nascuntur, sed neq; vtiq; figuræ eiusdem, & mobilia simul atque digito huc vel illuc impelluntur. Ideoq; ea χαλάζια vocant. Hæc incidi debent, si sub cute sunt, ab exteriore parte: si sub cartilagine, ab interiore. Dein scalpelli manubriolo diducẽda ab integris partibus sunt. Ac si intus plaga est, inungendum primo lenibus, deinde acrioribus. Si extrà, superdandum emplastrum, quo id glutinetur.

De vngue oculorum, quod πτερύγιον Græcis vocatur.

Vnguis

VNguis verò, quod pterygion Græci vocant, est membranula neruosa oriens ab angulo, quæ nonnunquã ad pupillam quoq; peruenit, eiq; officit. Sæpius à nariũ, interdũ etiam à temporum parte nascitur. Hunc recentem non difficile est discutere medicamentis, quibus cicatrices in oculis extenuantur. Si inueterauit, iãq; ei crassitudo quoq; accessit, excidi debet. Post abstinentiam verò vnius diei, vel aduersus in sedili contra medicum is homo collocandus est, vel sic auersus, vt in gremium eius caput resupinus effundat. Quidam si in sinistro oculo vitium est, aduersum: si in dextro resupinum collocari volunt. Alteram autem palpebram à ministro diduci oportet, alteram à medico. Sed ab hoc, si ille aduersus est, inferiorem: si supinus, superiorem. Tum idem medicus hamulum acutum paulum mucrone intus recuruato subijcere extremo vngui debet, eumq; infigere, atq; eã quoq; palpebrã tradere alteri, ipse hamulo apprehenso leuare vnguem, eũq; acu traijcere linum trahente. Deinde acum ponere, lini duo capita apprehendere, & per ea erecto vngue, si qua parte oculo inhæret, manubriolo scalpelli diducere, donec ad angulum veniat. Deinde, inuicem modo remittere, modo attrahere, vt sic & initiũ eius, & finis anguli reperiatur. Duplex enim periculum est, ne vel ex vngue aliquid relinquatur, quod exulceratum vix vllam recipiat curationem, vel ex angulo quoq; caruncula abscindatur,

tur, quæ si vehementius vnguis ducitur, sequitur. Ideoq; decipit: ac si abscissa est, patescit foramen, per quod postea semper humor descẽdit, *ῥυάδα Græci vocant. Verus ergo anguli finis vtiq; noscendus est, qui vbi satis constitit, non nimiũ adducto vngue scalpellus adhibendus est, deinde excidenda ea membranula, ne quid ex angulo lædatur. Eo deinde ex melle linamentum superdandum est, supraq; linteolum & aut spongia, aut lana succida, proximisq; diebus diducendus quotidie oculus est, ne cicatrice inter se palpebræ glutinentur. Siquidem id quoq; tertium periculum accedit, eodemq; modo linamẽtum imponendum, ac nouissime inungendum collyrio, quo vlcera ad cicatricem perducũtur. Sed ea curatio *vere esse debet, aut certe ante hyemem. De qua re ad plura loca pertinente semel dixisse satis erit. Nam duo genera curationum sunt. Alia in quibus eligere tẽpus non licet, sed vtendum est eo, quod incidit, sicut in vulneribus, & in fistulis. Alia in quibus nullus dies vrget, & expectare tutissimũ & facile est, sicut euenit in ijs, quæ & tarde increscunt, & dolore non cruciant, in his ver expectãdũ est. Aut si quid magis pressit, melior tamẽ autũnus vel æstas, quàm hyems est. Atq; is ipse medius, iã fractis æstatibus, nõdũ ortis frigoribus. Quo magis aũt necessaria pars erit, quæ tractabitur, hoc quoq; maiori periculo subiecta est, et sæpe quo maior plaga faciẽda, eo magis hæc tẽporis ratio seruabit.

*ῥυπάδα

* verna

De

De Encanthide, tuberculo.

EX curatione verò vnguis, vt dixi, vitia naſcũtur, quæ ipſa alijs quoq; de cauſsis oriri ſolent. Interdũ enim fit in angulo, parum vngue exciſo, vel aliter tuberculũ, quod palpebras parum diduci patitur, ἐγκανθὶς Græce nominatur. Excidi hamulo & circuncidi debet, hîc quoq; diligenter temperata manu, ne quid ex ipſo abſcindat. Tum exiguũ linamentum reſpergendum eſt, vel cadmia, vel atramento ſutorio, inq; eum angulum diductis palpebris inſerendũ, ſupraq; eodẽ modo deligandum, proximisq; diebus ſimiliter nutriendum, tantum vt primus aqua egelida, vel etiam frigida foueatur.

De Ancyloblepharo oculorum vitio.

INterdum inter ſe palpebræ coäleſcunt, apeririq; non poteſt oculus. Cui malo ſolet etiam illud accedere, vt palpebræ cum albo oculi cohæreſcant: ſcilicet cum in vtroq; fuit vlcus negligenter curatum. Saneſcendo enim quod diduci potuit & debuit, glutinabit, ἀγκυλοβλέφαρον ſub vtroq; vitio Græci vocant. Palpebræ tãtum inter ſe cohærentes, non difficulter diducuntur, ſed interdum fruſtra, nam rurſus glutinantur. Experiri tamen oportet, quia bene res ſæpius cedit. Igitur aduerſum ſpecillum inſerendum, diducendæq; eo palpebræ ſunt, deinde exigua penicilla interponẽda, donec exulceratio eius loci finiatur. Aut vbi albo ipſius oculi palpebra inhæſit, Heraclides Tarentinus autor eſt, aduerſo ſcal-

pello subsecare magna cum moderatione, vt neq; ex oculo, neq; ex palpebra quicquã abscindatur: ac si necesse est, ex palpebra potius. Post hæc inungatur oculus medicamentis, quibus aspritudo curatur, quotidieq; palpebra vertatur, non solũ vt vlceri medicamentũ inducatur, sed etiam ne rursus inhæreat, ipsiq; etiam præcipiatur, vt sæpe eam duobus digitis attollat. Ego sic restitutum esse neminẽ memini. Meges se quoq; multa tentasse, neq; vnquam profuisse, quia semper iterum oculo palpebra inhæserit, memoriæ prodit.

De Aegilopa, fistula oculorum.

*ETiamnum in angulo, qui naribus propior est, ex aliquo vitio quasi parua fistula aperitur, per quam pituita adsidue distillat, αὐγίλωπα Græci vocãt, idq; assidue male habet oculum, nõnunquam etiam exeso osse vsq; ad nares penetrat, idq; interdum naturam carcinomatis habet. Vbi intẽtæ venæ & recuruatæ sunt, color pallet, cutis dura est, & leui tactu irritatur, inflammationẽq; in eas partes, quæ cõiunctæ sunt, euocat. Ex his eos qui quasi carcinoma habent, curare periculosum est. Nã mortem quoq; ea res maturat. Ea verò quibus ad nares tendit, superuacuũ: neq; enim sanescunt. At quibus id in angulo est, potest adhiberi curatio, cum*eam non ignotum sit esse difficilem, quantoq; angulo propius id foramen est, tãto difficilior est, quoniam perangustum est in quo versari manus possit. Recenti tamẽ re mederi facilius est. Sed hamulo*

* eo, ne

summ

ſummum eius foraminis excipiēdum, deinde totum id cauum, ſicut in fiſtulis dixi, vſq; ad os excidendum, oculoq; et cæteris iunctis partibus bene obtectis, os ferramento adurendum eſt vehementius. Quod ſi iam carie vexatum eſt, quo craßior his ſquama accedat, quidam adurentia imponunt, vt atramentum ſutorium, vel chalcitidem, vel æruginem raſam. Quod & tardius & non idem facit. Oſſe aduſto curatio ſequitur eadem, quæ in cæteris vſtis.

De Pilis palpebrarum oculum irritantibus.

PIli verò qui in palpebris ſunt, duabus de caußis oculum irritare cōſuerunt. Nā modò palpebræ ſuperioris ſumma cutis relaxatur, et procidit: quo fit, vt eius pili ad ipſum oculum conuertantur, quia non ſimul cartilago quoq; ſe remiſit. Modò ſub ordine naturali pilorum alius ordo ſubcreſcit, qui protinus intus ad oculum tendit. Curationes verò hæ ſunt. Si pili nati ſunt, qui non debuerūt, tenuis acus ferrea ad ſimilitudinem haſtæ lata, in ignē conijcienda eſt. Deinde candens ſublata palpebra ſic, vt eius pernicioſi pili in conſpectū curantis veniant, ſub ipſis pilorum radicibus ab angulo immittenda eſt, vt ea tertiam partē palpebræ tranſuat. Deinde iterū tertioq; vſq; ad alterum angulū. Quo fit, vt omnes pilorū radices aduſtæ emoriantur. Tum ſuperimponendum medicamentū eſt, quod inflammationem prohibeat, atq; vbi cruſtæ exciderunt, ad cicatricem perducendum. Facilime

autem

autem id genus ſaneſcit: quidā aiunt acu tranſui iuxta pilos in exteriorē partem palpebræ oportere, eāq; tranſmitti duplicē capillū muliebrem ducentem: atq; vbi acus tranſijt, in ipſius capilli ſinum, quà duplicatur, pilū eſſe inijciendum, & per eum in ſuperiorē palpebræ partem attrahendum, ibiq; corpori adglutinandū & imponendū medicamētum, quo foramen quoq; glutinetur: ſic enim fore, vt is pilus in exteriorē partem poſtea ſpectet. Id primū fieri non poteſt, niſi in pilo longiore, cum fere breues eo loco naſcantur. Deinde ſi plures pili ſunt, neceſſe eſt longū tormentum, cum toties acus tranſuet, magnam inflammationem moueat. Nouiſsime cum humor aliquis ibi ſubſit, oculo & antè per pilos, & tum per palpebræ foramina affecto, vix fieri poteſt, vt gluten, quo vinctus eſt pilus, non reſoluatur. Eoq; fit, vt is eò vnde vi abductus eſt, redeat. Ea verò curatio, quæ palpebræ laxioris ab omnibus frequentatur, nihil habet dubij. Siquidem oportet contecto oculo mediā palpebræ cutem, ſiue ea ſuperior, ſiue inferior eſt, apprehendere digitis, ac leuare, tum conſiderare quantulo detracto futurum ſit, vt naturaliter ſe habeat. Siquidem hic quoq; duo pericula circunſtant: ſi nimium fuerit exciſum, ne contegi oculus non poſsit: ſi parum, ne nihil actum ſit, & fruſtra ſectus aliquis ſit. Quà deinde incidendum videbitur per duas lineas atramento notandū eſt, ſic vt de interiore quæ pilos continet, & propiore ei linea aliquid

relinq

reliquatur, quod apprehendere acus postea possit. His constitutis scalpellus adhibendus est, & si superior palpebra est, antè: si inferior, postea propius ipsis pilis incidendum, initiumq; faciendum in sinistro oculo, ab eo angulo qui tempori: in dextro, ab eo qui naribus propior est, idq; quod inter duas lineas est, excidendum. Deinde oræ vulneris inter se simplici sutura cōmittendæ, operiendusq; oculus est: & si parum palpebra descendet, laxanda vtiq;: si nimium, aut astringenda, aut etiam rursus tenuis habenula ab vlteriore ora excidenda. Vbi secta est, aliæ suturæ adijciendæ, quæ supra tres esse non debent. Præter hæc in superiore palpebra sub pilis ipsis incidenda linea est, vt ab inferiore parte diducti pili sursum spectent. Idq; si leuis inclinatio est, etiam solum satis tuetur. Inferior palpebra eo non eget. His factis, spōgia ex aqua frigida expressa supèr deliganda est. Postero die glutinans emplastrum inijciendum. Quarto sutura tollenda est, & collyrio quod inflammationes reprimit, superinungendum.

De Lagophthalmo oculorum.

NOnnunquam autē nimium sub hac curatione excisa cute euenit, vt oculus non contegatur. Idq; interdum etiā alia de caussa fit, λαγώφθαλμον Græci appellant. In quo si nimiū palpebræ deest, nulla id restituere curatio potest. Si exiguum, mederi licet, paulum infra supercilium cutis incidenda est lunata figura, cornibus

nibus eius deorsum spectantibus. Altitudo esse plagæ vsq; ad cartilaginē debet, ipsa illa nihil læsa. Nam si ea incisa est, palpebra cōcidit, neq; attolli postea potest. Cute igitur tantum diducta sit, vt paulum in ima oculi ora descendat, hiante scilicet supèr plaga, in quā linamentū conijciendum est, quod & cōiungi diductam cutē prohibeat, et in medio carunculam citet: quæ vbi eum locum impleuit, postea rectè oculus operitur.

De Ectropio.

VT superioris autem palpebræ vitium est, quod parum descendit, ideoq́; oculum non contegit, sic inferioris, quod parū sursum attollitur, sed pendet & hiat, neq; potest cum superiore committi. Atq; id quoq; euenit interdum ex simili vitio curationis, interdum etiam senectute, ἐκτρόπιον Græci vocant. Si ex mala curatione est, eadem ratio medicinæ est, quæ suprà posita est, plagæ tantum cornua ad maxillas, non ad oculum conuertenda sunt. Si ex senectute est, tenui ferramento id totum extrinsecus adurendum est, deinde melle inungendum, & quarto die vapore aquæ calidæ fouēdum inungendumq́; medicamentis ad cicatricem perducentibus.

De Staphylomate oculi.

HAec fere circa oculum in angulis palpebrisq́; incidere cōsueuerunt. In ipso autem oculo nonnunquam summa attollitur tunica, siue ruptis intus membranis aliquibus, siue laxatis, & similis figura acino fit. Vnde id σταφύλωμα

Græci

Græci vocãt. Curatio duplex eſt. Altera ad ipſas radices per medium tranſuere acu duo lina ducente. Deinde alterius lini duo capita ex ſuperiore parte, alterius ex interiore aſtringere inter ſe, quæ paulatim ſecando id excidunt. Altera in ſumma parte eius ad lenticulæ magnitudinem excidere, deinde ſpodium aut cadmiam infricare. Vtrolibet autem facto, album oui lana excipiendum & imponendum, poſteaq; vapore aquæ calidæ fouendus oculus, & lenibus medicamentis vngendus eſt.

De Clauis oculorum.

CLaui autem vocantur calloſa in albo oculi tubercula, quibus nomen à figuræ ſimilitudine eſt. Hos ad imam radicem perforare acu commodiſſimum eſt, infraq; eam excidere, deinde lenibus medicamentis inungere.

De natura oculorum, & eorum ſuffuſione.

SVffuſionis iam aliâs feci mẽtionẽ, quia cùm recẽs incidit, medicamẽtis quoq; ſæpe diſcutitur. Sed vbi vetuſtior facta eſt, manus curationem deſiderat, quæ inter ſubtiliſſimas haberi poteſt. De qua antequã dico, paucis ipſius oculi natura indicanda eſt. Cuius cognitio, cũ ad plura loca pertineat, tum vel præcipuè ad hunc pertinet. Is igitur ſummas habet duas tunicas, ex quibus ſuperior à Græcis κεράτοειδὴς vocatur. Ea qua parte alba eſt, ſatis craſſa, pupillæ loco extenuatur. Huic inferior adiuncta eſt media parte, qua pupilla eſt, modico foramine concaua,

circà

circà tenuis, vlterioribus partibus ipsaquoque
χοροειδὴς plenior, quæ ῥαγοειδὴς à Græcis nominatur. Hæ duæ tunicæ cum interiora oculi cingant, rursus sub his coëunt, extenuatæq;, & in vnum coactæ, per foramen, quod inter ossa est, ad membranam cerebri perueniunt, eiq; inhærescunt. Sub his autem qua parte pupilla est, locus vacuus est. Deinde infrà rursus tenuissima tunica quã Herophilus ἀραχνοειδῆν nominauit. Ea media subsidit, eoq; cauo cõtinet quiddã, quod à vitri similitudine ὑαλοειδὲς Græci vocant. Id neq; liquidum, neq; aridũ est, sed quasi cõcretus humor, ex cuius colore pupillæ color vel niger est, vel cæsius, cũ summa tunica tota alba sit. Id aũt superueniens ab interiore parte mẽbranula includit, sub his gutta humoris est, oui albo similis, à qua videndi facultas proficiscitur, κρυσταλλοειδὴς à Græcis nominatur. Igitur vel ex morbo vel ex ictu cõcrescit humor sub duabus tunicis, quà locum vacuum esse proposui: isq; paulatim indurescens interiori potẽtiæ se opponit. Vitijq; eius plures species sunt, quædam sanabiles, quædam quæ curationem non admittunt. Nam si exigua suffusio est, si immobilis, colorẽ verò habet marinæ aquæ, vel ferri nitentis, & à latere sensum aliquem fulgoris relinquit, spes superest. Si magna est, si nigra pars oculi amissa naturali figura in aliã vertit, si suffusioni color cæruleus est, aut auro similis, si labat, & hac atq; illac mouetur, vix vnquam succurritur. Fere verò peior est,

est, quo ex grauiore morbo, maioribus'ue capitis doloribus, vel ictu vehementiore orta est. Neq; idonea curatio, si senilis ætas est, quæ sine nouo vitio tamen aciem hebetem habet. At ne pueri-lis quidem, sed inter hæc media ætas. Oculus quoque curationi neq; exiguus, neque concauus satis opportunus est, atq; ipsius suffusionis quæ-dam maturitas est. Expectandum igitur est do-nec iam non fluere, sed durities quædam concre-uisse videatur. Ante curationem autem modico cibo vti, bibere aquam triduo debet, pridie ab o-mnibus abstinere. Post hæc in aduerso sedili col-locandus est loco lucido, lumine aduerso, sic vt contrà medicus paulo altius sedeat. A posterio-re autem parte caput eius, qui curabitur, mini-ster contineat, & immobile id præstet. Nam le-ui motu eripi acies in perpetuum potest. Quin etiam ipse oculus qui curabitur, immobilior fa-ciendus est, super alterũ lana imposita & deli-gata. Curari verò sinister oculus dextra manu, dexter sinistra debet. Tum acus admouenda est, aut acuta, aut forte non nimium tenuis, eaq; de-mittẽda. Sed recta est per summas duas tunicas medio loco inter nigrũ oculi et angulum tempori propiorẽ è regione mediæ suffusionis, sic ne qua vena lædatur. Neq; tamen timide demittẽda est, quia inani loco excipitur. Ad quem cum ventũ est, ne mediocriter quidẽ peritus falli potest, quia prementi nihil renititur. Vbi eo ventum est, in-clinanda acus ad ipsam suffusionẽ est. Leuiterq;

ibi uerti & paulatim eam deducere infra regionem pupillæ debet: vbi deinde eam transit, vehemētius imprimi ut inferiori parti insidat. Si hæsit, curatio expleta est. Si subinde redit, eadē acu magis cōcidēda, et in plures partes dißipāda est, quæ singulæ & facilius cōduntur, et minus late officiunt. Post hæc educēda acus recta est, imponendumq; est lana molli exceptū oui album, & supra, quod inflammationē coërceat, atq; ita deuinciendū. Post hæc opus est quiete, abstinētia, lenium medicamentorū inunctionibus, cibo, qui postero die satis mature datur, primū liquido ne maxillæ laborent, deinde inflammatione finita, tali, qualis in vulneribus propositus est. Quibus ut aqua quoq; diutius bibatur, necessariò accedit.

De Pituita oculorum.

DE pituitæ quoque tenuis cursu, qui oculos infestat, quatenus medicamētis agendum est, iam explicui. Nunc ad ea veniam, quæ curationem ex manu postulant. Animaduertimus autē quibusdam nunquam siccescere oculos, sed semper humore tenui madere, quæ res aspritudinem continuat, ex leuibus momentis inflammationes & lippitudines excitat, totam deniq; vitam hominis infestat. Idq; in quibusdam nulla ope adiuuari potest, in quibusdam sanabile est. Quod primum discrimen est, nosse oportet, vt alteri succurratur, alteri manus non inijciatur. Ac primum superuacua curatio est in his qui ab infantibus id vitium habent, quia necessario mansurum

ſurum eſt vſq; mortis diem. Deinde non neceſſario etiam in his, quibus non multa, ſed acris pituita eſt. Si quidē manu nihil adiuuantur, medicamentis, & victus ratione, quæ craſsiorē pituitam reddit, ad ſanitatē perueniunt. Lata etiam capita vix medicinæ patent. Tum intereſt venæ pituitam emittant, quæ inter caluariam & cutē ſunt, an quæ inter membranā cerebri, & caluariam. Superiores ferè per tēpora oculos rigant, inferiores per eas membranas, quæ ab oculis ad cerebrum tendunt. Poteſt autem adhiberi remedium his, quæ ſupra os fluunt, non poteſt his, quæ ſub oſſe. Ac ne his quidem ſuccurritur, quibus pituita vtrinq; deſcendit, quia leuata altera parte, nihilominus altera infeſtat. Quid ſit autem, hac ratione cognoſcitur. Raſo capite ea medicamenta, quibus in lippitudine pituita ſuſpenditur, à ſuperciliјs vſq; ad verticem illini debent. Si ſicci oculi eſſe cœperunt, apparet per eas venas, quæ ſub cute ſunt, irrigari. Si nihilominus madent, manifeſtum eſt ſub oſſe deſcendere. Si eſt humor, ſed leuior, duplex vitium eſt. Plurimi tamen ex laborantibus reperiuntur, quos ſuperiores venæ exerceant, ideoq; pluribus etiam opitulari licet. Idq; non in Græcia tantummodo, ſed in aliјs quoque gentibus celebre eſt, adeo vt nulla medicinæ pars magis per nationes quoque expoſita ſit. Reperti in Græcia ſunt, qui nouem lineis cutem capitis inciderent, duabus in occipitio rectis, vna ſuper eas tranſuerſa, dein dua-

bus super aures, vna inter eas item transuersa, tribus inter verticem & frontem rectis. Reperti sunt, qui à capite recte eas lineas ad tempora diducerẽt, cognitisq́; ex motu maxillarũ musculorum initijs, leuiter super eos cutem inciderent, inductisq́; per retusos hamos oris insererẽt linamenta, vt neq; inter se cutis antiqui fines cõmitterentur, & in medio caro increſceret, quæ venas ex quibus humor ad oculos transiret, astringeret. Quidam etiam atramento duas lineas duxerũt à media aure ad mediam alteram aurem, deinde à naribus ad verticem. Tum vbi lineæ committebantur, scalpello inciderũt, & pòst sanguine fuso, os ibidem adusserunt. Nihilominus autem & in temporibus, & inter frontem atq; caluariam eminentibus venis idem candens ferrum admouerunt. Frequens curatio est, venas in temporibus adurere, quæ fere quidem in eiusmodi malo tument, sed tamen vt inflentur magisq́; se ostendant, ceruix antè modice deliganda est: tenuibusq́; ferramentis, & retusis uenæ adurendæ, donec in oculis pituitæ cursus conquiescat. Id enim signum est quasi excæcatorũ itinerum, per quæ humor ferebatur. Valentior tamen medicina est, vbi tenues conditæq́; venæ, ideoq́; legi non possunt. Eodem modo ceruice deligata, retentoq́; ab ipso spiritu, quo magis venæ prodeant, atramento notare eas contra tempora & inter ceruicem, ac frontem, deinde ceruice resoluta, quà notæ sunt, venas incidere, & sanguinẽ mittere.

Vbi

Vbi ſatis fluxit, tenuibus ferramentis adurere. Contra tempora quidem, timide, ne ſubiecti muſculi, qui maxillas tenent, ſentiant: inter frontem verò & verticem, vehementer, vt ſic ſquama ab oſſe recedat. Efficacior tamen etiamnum eſt Afrorum curatio, qui verticem vſque ad os adurũt, ſic vt ſquamam remittat. Sed nihil melius eſt, quàm quod in Gallia quoq; Comata ſit, vbi venas in temporibus & in ſuperiore capitis parte legunt. Aduſta quomodo curanda ſint, iam explicui. Nunc illud adijcio, neq; vt cruſtæ decidant, neq; vt vlcus impleatur aduſtis venis eſſe properandum, ne uel ſanguis erumpat, uel cito pus ſupprimatur, cum per hoc ſicceſcere eas partes opus ſit, per illud exhauriri opus non ſit. Si quando tamẽ ſanguis eruperit, infricanda medicamenta eſſe, quæ ſic ſanguinem ſupprimant, ne adurant. Quemadmodum autem venæ deligendæ ſint, quidq́; lectis his faciendum ſit, cum venero ad crurum varices, dicam.

De aurium morbis, qui manu & ſcalpello curantur. CAP. VIII.

VErum vt oculi multiplicẽ curationẽ, etiam manus exigunt: ſic in auribus admodum pauca ſunt, quæ in hac medicinæ parte tractentur. Solet tamen euenire vel à prima natali die protinus, vel poſtea facta exulceratione per cicatricem aure repleta, vt foramen in ea nullum ſit, ideoq́; audiendi vſu careat. Quod vbi incidit, ſpecillo tentandum eſt, alte'ne id repletum,

an in summo tantum glutinatum sit. Nam si altè est, prementi non cedit: si in summo, specillum protinus recipit. Illud attingi non oportet, ne sine effectus spe distentio oriatur neruorum, & ex ea mortis periculum sit. Hoc facile curatur. Nam quà cauum esse debet, vel medicamentum aliquod imponendum est ex adurentibus, vel candente ferro aperiendum, vel etiam scalpello incidendum. Cumq; id patefactum, & iam vlcus purum est, iniicienda eò pinna est, illita medicamento cicatricē inducente: circaq; idem medicamentum dandum, vt cutis circa pinnam sanescat: quo fit vt ea remota, postea facultas audiendi sit. At vbi aures, in viro puta, perforatæ sunt, & offendunt, traiicere id cauum celeriter candente acu satis, vt leniter eius ora exulcerentur, aut etiam adurente medicamento idem exulcerare, postea deinde imponere id quod purget, tum quod eum locum repleat, & sic cicatricem inducat. Quòd si magnum id foramen est (sicut solet esse in his, qui maiora pondera auribus gesserunt) incidere quod superest ad extremum oportet: suprà deinde oras scalpello exulcerare, & postea suere, ac medicamentum, quo id glutinetur, imponere. Tertium est, si quid ibi curti est, sarcire: quæ res cum in labris quoq; & naribus fieri poßit, eandem etiam rationem habeat, simul explicanda est.

Curta in auribus, labrísq; ac naribus, quomodo sarciri, & curari posſint. CAP. IX.

CVrta igitur in his tribus, ac si qua parua paria sunt, curari possunt. Si qua maiora sunt, aut non recipiũt curationẽ, aut ita per hanc ipsam deformantur, ut minus indecora antè fuerint. Atq; in aure quidem & naribus deformitas sola timeri potest. In labris verò si nimium contracta sunt, vsus quoq; necessarij iactura fit, quia minus facile & cibus assumitur, & sermo explicatur. Neq; enim creatur ibi corpus, sed ex vicino adducitur: quod in leui mutatione, & nihil eripere, & fallere oculum potest: in magna non potest. Neq; senile autem corpus, neq; quod mali habitus est, neq; in quo difficulter vlcera sanescunt, huic medicinæ idoneum est, quia nusquam celerius cancer occupat, aut difficilius tollitur. Ratio curationis eiusmodi est. Id quod curatũ est, in quadratum redigere, ab interioribus eius angulis lineas transuersas incidere, quæ citeriorem partem ab vlteriore ex toto diducant: deinde ea quæ sic* reposuimus, in vnũ adducere. *resoluimus
Si non satis iunguntur, vltra lineas, quas antè fecimus alias duas lunatas, & ad plagam conuersas immittere, quibus summa tantũ cutis diducatur. Sic enim fit, ut facilius quod adducitur, sequi possit: quod non vi cogendum est, sed ita adducendum, vt ex facili subsequatur, & * dimissum non multum recedat. Interdum autẽ ab *demissũ
altera parte cutis haud omnino adducta, deformem quem reliquit locum, reddit. Huiusmodi loci altera pars incidenda, altera intacta habenda

est. Ergo neque ex imis auribus, neque ex medio naso imis venarum partibus, neque ex angulis labrorum quicquam attrahere tentabimus. Vtrinque autem petemus, si quid summis auribus, si quid imis, si quid aut medio naso, aut medijs naribus, aut medijs labris deerit. Quæ tamen interdū etiam duobus locis curata esse consuerunt. Sed eadem ratio curandi est, si cartilago in eo quod incisum est eminet, excidenda est. Neq; enim aut glutinatur, aut acu tutò traijcitur. Neque longe tamen excidi debet, ne inter duas oras liberæ cutis, vtrinque coitus puris fieri poßit. Tum iunctæ oræ inter se suendæ sunt, vtrinque cute apprehensa, & quà priores lineæ sunt, eà quoque suturæ inijciendæ sunt. Siccis locis, vt in naribus, illita spuma argenti satis proficit. In vlteriores verò lunatasq; plagas linamentum dandum est, vt caro increscens vulnus impleat, summaq; cura quod ita sutum est, tuendum esse, apparere ex eo potest, quod de cancro suprà posui. Ergo etiam tertio quoque die fouendum erit uapore aquæ calidæ, rursusq; idem medicamentum inijciendum, fereq; septimo die glutinatum est. Tum suturæ eximi, & vlcus ad sanitatem perduci debent.

De Polypi curatione per ferrum. CAP. X.

POlypum uerò, qui in naribus nascitur, præcipue ferro curari iam aliàs posui. Ergo etiam hunc ferramento acuto in modum spathæ facto resoluere ab osse oportet: adhibita diligentia

tia, ne infrà cartilago lædatur, in qua difficilis curatio est. Vbi abscissus est, vnco ferramento extrahendus est. Tum implicitum linamentum, vel aliquid ex penicillo respergendum est medicamento, quo sanguis supprimitur, eoq; nares leniter implendæ. Sanguine suppresso, linamento vulnus purgandum est. Vbi purum est, eò pinna eodem modo, quo in aure suprà positum est, medicamento illita, quo cicatrix inducitur, intus demittenda, donec ex toto id sanescat.

De Ozæna. CAP. XI.

ID autem vitium, quod ὀζαίνα à Græcis vocatur, si medicamentis non cederet, quemadmodum manu curandum esset, apud magnos Chirurgos non reperi. Credo, quia res raro ad sanitatem satis proficit, cum aliquod in ipsa curatione tormentũ habeat. Apud quosdam tamen positũ est vel sutilem fistulam, vel enodem scriptorium calamũ in narem esse conijciendum, donec sursum ad os perueniat: tum per id tenue ferramentũ candens dandum esse ad ipsum os, deinde adustum locũ purgandum esse ærugine & melle. Vbi purus est, lycio ad sanitatẽ perducendũ. Vel narem incidendam esse ab ima parte ad os, vt & conspici locus posśit, & facilius candens ferramentũ admoueri. Tum sui narem debere, & adustũ quidẽ ulcus eadẽ ratione curari. Suturam verò illini uel spuma argẽti, vel alio glutinante.

De oris vitijs, quæ manu & ferro curantur.
CAP. XII.

De Dentibus.

IN ore quoq; quædam manu curantur. Vbi in primis dentes nonnunquam mouentur, modo propter radicum imbecillitatem, modo propter gingiuarũ areſcentium uitium. Oportet in vtrolibet candens ferramentum gingiuis admouere, vt leuiter attingat, non vt incidat. Aduſtæ gingiuæ melle illinendæ, & mulſo eluendæ ſunt. Vt pura vlcera eſſe cœperunt, arida medicamenta infricanda ſunt ex his quæ reprimunt. Si verò dens dolores mouet, eximiq; eum, quia medicamenta nihil adiuuant, placuit, circumradi debet, vt gingiua ab eo reſoluatur. Tum is concutiendus eſt. Eaq; facienda, donec bene moueatur. Nam dens hærẽs cum ſummo periculo euellitur, ac nonnunquam maxilla loco mouetur. Idq; etiam maiore periculo in ſuperioribus dentibus fit, quia poteſt tempora oculos'ue concutere. Tum ſi fieri poteſt manu, ſi minus, forfice, dens excipiendus eſt. Ac ſi exeſus eſt, antè id foramen vel linamento, vel bene accommodato plumbo replendum eſt, ne ſub forfice confringatur. Recta verò forfex ducẽda eſt, ne inflexis radicibus os earum, cui dens inhæret, parte aliqua frangatur. Neq; ideo nullum eius rei periculum eſt, vtique in dentibus breuibus, qui ferè longiores radices habent. Sæpe enim forfex cum dentem comprehendere non poßit, aut fruſtra comprehendat, os gingiuæ prehẽdit & frangit. Protinus autem vbi plus ſanguinis profluit, ſcire

licet,

licet, aliquid ex osse fractum esse. Ergo specillo conquirenda est testa, quæ recessit, & volsella protrahenda est. Si non sequitur, incidi gingiua debet, donec labans ossis testa recipiatur. Quod si fractum statim non est, indurescit extrinsecus maxilla, vt is hiare non possit. Sed imponendum calidum ex farina & fico cataplasma est, donec ibi pus moueatur. Tum incidi gingiua debet. Pus quoq; multum profluens, ossis fracti nota est. Itaq; etiam tum id extrahi conuenit. Nonnunquam etiam eo læso, fistula fit, quæ eradi debet. Dens autem scaber, qua parte niger est, radendus est, illinendusq; rosæ flore contrito, cui gallæ quarta pars, & altera myrrhæ sit adiecta. Continendumq; ore crebro vinum meracū. Atq; in eo casu velandum caput, ambulatione multa, frictione capitis, cibo non acri vtendum est. At si ex ictu vel alio casu aliqui labant dentes, auro cum his qui bene hærent vinciendi sunt. Continendaq; ore reprimentia, vt vinum in quo malicorium decoctum, aut in quo galla candens coniecta sit. Si quando etiam in pueris alter dens nascitur quàm prior excidat, is qui cadere debuit, circum purgandus & euellendus est, is qui natus est in locum prioris quotidie digito adurgendus, donec ad iustam magnitudinem perueniat. Quotiescunq; dente exempto radix relicta est, protinus ea quoq; ad id facta forfice, quā rhiZan Græci vocant, eximēda est. Tonsillas autem, quæ post inflamationes induruerūt, ἀντιάδας

autem à Græcis appellantur, cum sub leui tunica sint, oportet digito circũradere & euellere: si ne sic quidem resoluuntur, hamulo excipere, & scalpello excidere, tum vlcus aceto eluere, et illinere vulnus medicamento, quo sanguis supprimatur.

De Vua

VVa si cum inflãmatione descendit, doloriq; est & subrubicundi coloris, præcidi sine periculo non potest. Solet enim multum sanguinẽ effundere. Itaq; melius est his vti, quæ aliàs proposita sunt. Si verò inflammatio quidẽ nulla est, nihilominus autem ea vltra iustum modũ à pituita deducta est, & est tenuis, acuta, alba, præcidi debet. Itemq; si ima, liuida, & crassa, summa, tenuis est. Neq; quicquã cõmodius est, quàm volsella prehendere, sub eaq; quod volumus excidere. Neq; enim vllum periculum est, ne plus minus'ue præcidatur, cum liceat tantum infra volsellam relinquere, quantum inutile esse manifestum est, idq; præcidere quo longior vua est, quàm esse naturaliter debet. Post curationẽ eadẽ facienda sunt, quæ in tonsillis proxime posui.

De Lingua.

LIngua verò quibusdã cum subiecta parte à primo natali die iuncta est, qui ob id ne loqui quidẽ possunt. Horum extrema lingua volsella prehendenda est, sub eaq; mẽbrana inciden da, magna cura habita, ne venæ quæ iuxtà sunt, violentur, & profusione sanguinis noceãt. Reliqua curatio vulneris, in prioribus posita est. Et

pleriq;

pleriq; quidem vbi consanuerunt, loquũtur. Ego autem cognoui, qui succisa lingua cum abunde super dentes eam premeret, non tamen loquendi facultatem consecutus est. Adeo in medicina etiam vbi perpetuum est, quod fieri debet, non tamen perpetuum est, id quod sequi conuenit.

De Abscessu sub lingua.

SVb lingua quoq; interdum aliquid abscedit, quod ferè consistit in tunica, doloresq; magnos mouet: quod si exiguum est, incidi semel satis est: si maius, summa cutis vsque ad tunicam excidenda est, deinde vtrinque oræ hamulis excipiendæ, & tunica vndique circundata liberanda est: magna diligentia per omnem curationem habita, ne qua maior vena incidatur.

De Labris.

LAbra autem sæpe finduntur, eaq; res habet cum dolore etiam hanc molestiã, quòd sermo prohibetur, qui subinde eas rimas cum dolore diducendo sanguinem citat. Sed has, si in summo sunt, medicamentis curare cõmodius est, quæ ad vlcera oris fiunt. Si verò altius descenderunt, necessarium est tenui ferramento adurere, quod spathæ simile quasi transcurrere, non imprimi debet. Postea facienda eadem sunt, quæ in auribus adustis exposita sunt.

De Ceruicis vitiis, & curatione. CAP. XIII.

AT in ceruice inter cutem et asperam arteriam tumor increscit, βρογχοκήλην Græci vocant, qua modo caro hebes, modo humor ali-

quis melli aquæ'ue similis includitur, interdum etiam minutis oßibus pili immisti. Ex quibus quicquid est, quod tunica continetur, potest aduurentibus medicamẽtis curari, quibus summa cutis cum superiecta tunica * exeritur. Quo facto, siue humor est, profluit: siue quid densius, digitis educitur, tum vlcus sub linamentis sanescit. Sed scalpelli curatio breuior est. Medio tumore vna linea inciditur vsq; ad tunicã. Deinde vitiosus sinus ab integro corpore digito separatur, totusq́; cum velamento suo eximitur. Tum aceto cui vel salẽ vel nitrũ aliquis adiecit, eluitur, oræq́; vna sutura iunguntur, cæteraq́; eadẽ quæ in alijs suturis superinijciuntur. Leniter deinde, ne fauces vrgeat, deligatur: si quando autem tunica eximi non potuerit, intus inspergenda adurẽtia, linamentisq́; id curandũ est, cæteris pus mouentibus.

*exeditur

De Vmbilici vitiis. CAP. XIIII.

SVnt etiã circa Vmbilicũ plura vitia, de quibus propter raritatẽ inter autores parũ constat. Verisimile est autem id à quoq; prætermissum, quod ipse non cognouerat, à nullo id quod non viderat, fictũ. Cõmune omnibus est, vmbilicum indecore prominere. Causæ requirũtur. Meges tres has posuit. Modo intestinum eo irrumpere, modo omentum, modo humorem. Sostratus nihil de omento dixit. Duobus ijsdem adiecit, carnem ibi interdum increscere, eamq́; modo integram esse, modo carcinomati similem. Gorgias ipse quoq; omenti mentionem omisit. Sed eadem tria

tria causatus, spiritum quoq; interdum eò dixit irrumpere. Hieron omnibus his quatuor positis, & omenti mentionem habuit, & eius quod simul & omentum & intestinum habuerit. Quid autem horum sit, his indicijs cognoscitur. Vbi intestinum prolapsum est, tumor neq; durus, neq; mollis est, omni frigore comminuitur: non solum sub omni calore, sed etiam retento spiritu crescit. Sonat interdum, atq; vbi resupinatus est aliquis delapso intestino ipse desidit. Vbi verò omentum est, cætera similia sunt, tumor mollior ab * ima *vna parte, latus extenuatum in ventrem est, si quis apprehendit, elabitur. Vbi vtrunq; est, indicia quoq; mista sunt, & inter vtrunq; mollities. At caro durior est, semperq́; etiam resupinato corpore tumet, prementiq́; non cedit, prioribus facile cedentibus. Si vitiosa est, easdem notas habet, quas in carcinomate exposui. Humor autem si premitur, circunfluit. At spiritus pressus cedit, sed protinus redit, resupinato quoq; corpore tumorem in eadem figura tenet. Ex his id quod ex spiritu vitium est, medicinam non admittit. Caro quoque carcinomati similis cum periculo tractatur. Itaq; omittenda est. Sana excidi debet, idq́; vulnus linamentis curari. Humorem quidā vel inciso summo tumore effundunt, & vulnus ijsdem linamentis curant. In reliquis variæ sententiæ sunt. Ac resupinandū quidem corpus esse res ipsa testatur, vt in vterum siue intestinum, siue omentum est, delabatur. Sinus verò vmbi-

lici

lici tum vacuus à quibusdã duabus regulis exceptus est, vehementerq; earum capitibus deligatis, ibi emoritur. A quibusdam* ad imum acu traiectatur, duo lina ducente, deinde vtriusq; lini duobus capitibus diuersæ partes astringũtur. Quod in vua quoq; oculi fit. Nam sic id quod supra vinculum est, moritur. Adiecerunt quidã, vt antequam vincirent, summum vna linea inciderẽt, exciderentq; quo facilius digito, demisso, quod illuc irrupisset, depellerent, tum deinde uinxerunt. Sed abunde est, iubere spiritũ cõtinere, vt tumor quãtus maximus esse potest, se ostendat, tum imam basim eius atramento notare, resupinatoq; homine digitis tumorem eum premere, vt si quid delapsum non est, manu cogatur. Posthæc vmbilicũ attrahere, & qua nota atramenti est, lino vehementer astringere. Deinde partem superiorem aut medicamentis, aut ferro adurere donec emoriatur, atque vt cætera vsta vlcus nutrire. Idq; non solum vbi intestinũ vel omentũ uel vtrũq; est, sed etiam vbi humor est, optime proficit. Sed antè quædam visenda sunt, ne quod ex vinculo periculum sit. Nam curationi neq; infans, neq; aut robustus annis, aut senex aptus est, sed à septimo ferè anno ad quartumdecimum. Deinde ei corpus idoneũ est id, quod integrum est. At quod mali habitus est, quodq; papulas, impetigines, similiaq; habet, idoneum non est. Leuibus quoq; tumoribus facile subuenitur. At in eorum, qui nimis magni sunt, curatione

*id vitiũ

tione periculum est. Tempus autem anni & autumnale, et hybernum vitandum est. Ver idoneũ maxime est. Ac prima ætas non aliena est. Præter hæc abstinere pridie debet. neq; id satis est. Sed aluus quoq; ei ducenda est, quo facilius omnia quæ excesserunt, intra aluum considant.

Quomodo aqua hydropicis emittatur.
CAP. XV.

AQuam his qui hydropici sunt emitti oportere aliâs dixi. Nunc quemadmodum id fiat, dicendum. Quidam autem sub vmbilico fere quatuor interpositis digitis à sinistra parte. Quidam ipso vmbilico perforato, facere consuerunt. Quidam cute primum adusta, deinde interiore abdomine inciso, quia quod per ignem diuisum est, minus celeriter coit. Ferramentũ autem demittitur, magna cura habita, ne qua vena incidatur. Id tale esse debet, vt ferè tertiã digiti partem latitudo mucronis impleat. Demittendumq; ita est, vt membranã quoq; transeat, qua caro ab interiore parte finitur, eò tum plumbea aut ænea fistula inijcienda est, vel recuruatis in exteriorẽ partem labris, vel in media circũ surgente quodam nodo, ne tota intus delabi poßit, huius ea pars quæ intrà, paulò longior esse debet, quàm quæ extrà, vt vltra vlteriorem membranã procedat. Per hanc effundendus humor est. Atque vbi maior pars eius euocata est, cludenda demisso linteolo fistula est, & in vulnere, si id vstũ non est, relinquenda. Deinde per insequẽtes dies* *quadam mora

circa singulas heminas emittendũ, donec nullum aquæ vestigiũ appareat. Quidã tamen etiã non vsta cute protinus fistulã recipiũt, & super vulnus spongiã expressam deligãt. Deinde, postero die rursus fistulã demittunt, quod recens vulnus paulũ diductũ patitur, vt si quid humoris superest, emittatur. Idq́; bis ita fecisse contenti sunt.

De intestinorum vulneratorum curationibus. CAP. XVI.

NOnnunquã autem venter ictu aliquo perforatur, sequiturq́; vt intestina euoluantur. Quod vbi incidit, protinus considerandũ est, an integra ea sint, deinde an his color suus maneat. Si tenuius intestinum perforatũ est, nihil profici posse iam retuli. Latius intestinũ sui potest, non quòd certa fiducia sit, sed quòd dubia spes certa desperatione sit potior. Interdũ enim glutinatur. Tum si vtrũlibet intestinum liuidum, aut pallidum, aut nigrum est, quibus illud quoq; necessario accedit, vt sensu careat, medicina omnis inanis est. Si verò adhuc ea sui coloris sunt, cum magna festinatione succurrendum est. Momento enim alienãtur externo & insueto spiritu circundata. Resupinandus autem homo est coxis erectioribus. Et si angustius vulnus est, quàm vt intestina commode refundantur, incidendum est donec satis pateat. Ac si iam sicciora intestina sunt, perluenda aqua sunt, cui paulum admodum olei sit adiectum. Tum minister oras vulneris leuiter diducere manibus suis, vel etiam duobus

hamis

hamis membranæ interiori iniectis debet, medicus priora semper intestina quæ posteriora prolapsa sunt, condere, sic vt orbium singulorum locum seruet. Repositis omnibus, leniter homo concutiendus est. Quo fit, vt per se singula intestina in suas sedes diducãtur, & inibi concidant. His conditis omentum quoq; considerandum est, ex quo si quid iam nigri & emortui est, forfice excidi debet. Si quid integrum est, leuiter super intestina diduci: sutura autem neq; summæ cutis, neque interioris membranæ per se satis proficit, sed vtriusq;. Et quidem duobus linis vincienda est spissior, quàm alibi: quia rumpi & facilius motu ventris potest, & non æquè magnis inflammationibus pars ea exposita est. Igitur in duabus acubus fila traijcienda, eaq; duabus manibus tenenda, et prius interiori membranæ sutura inijcienda est, sic vt sinistra manus in dexteriore ora, dextra in sinisteriore à principio vulneris orsa, ab interiori parte in exteriorem acum immittat. Quo fit, vt ab intestinis ea pars semper acuum longè sit, quæ retusa est. Semel vtraque parte traiecta permutandæ acus inter manus sunt, vt ea sit in dextra, quæ fuit in sinistra, ea veniat in sinistram, quam dextra continuit. Iterumq; eodem modo per oras immittẽdæ sunt. Atq; ita tertio & quarto, deincepsq; permutatis inter manus acubus includẽda plaga. Posthæc eadem fila, eædemq; acus ad cutem transferẽdæ. Similiq; ratione ei quoq; parti vtraque sutura

iniicienda, semper ab interiore parte acubus venientibus, semper inter manus traiectis. Dein glutinãtia iniicienda. Quibus aut spongiam, aut succidã lanam ex aceto impressam accedere debere manifestius est, quàm vt semper dicendũ sit. Impositis his leuiter deligari venter debet.

De Interiore parte abdominis rupta, & qua ratione curanda sit. CAP. XVII.

INterdum tamen vel ex ictu aliquo, vel retento diutius spiritu, vel sub graui fasce interior abdominis membrana superiore cute integra, rumpitur. Quod fœminis quoque ex vtero sæpe euenire consueuit, fitq́; præcipuè circa ilia, sequitur autem cum superior caro mollis sit, vt non satis intestina contineat, hisq́; intenta cutis indecorè intumescat. Atq; id quoq; aliter ab aliis curatur. Quidam enim per acum duobus linis ad imam basim immissis, sic vtrinque deuinciunt, quemadmodum & in vmbilico, & in vua positum est, vt quicquid super vinculum est, emoriatur: quidam medium tumorem excidũt, ad similitudinem myrtacei folij, quod semper eodem modo seruandũ esse iam posui, & tum oras sutura iungunt. Commodissimum est autem resupinato corpore, experiri manu, qua parte is tumor maxime cedat, quia necesse est ea parte rupta membrana sit, quaq́; integra est, ea magis obnitatur, tum qua rupta videbitur, immittendæ scalpello duæ tunicæ sunt, vt exciso medio interior membrana vtrinque recentem plagam habeat,*

**duæ lineæ*

beat, quia quod vetus est, futura non coit, loco patefacto. Si qua parte membrana non nouam plagam, sed veterem habet, tenuis excidenda habena est, quæ tantum ora eius exulceret. Cætera, quæ ad futuræ reliquam curationem pertinent, suprà comprehensa sunt.

De Varicibus ventris.

P*Ræter hæc euenit, vt in quorundã ventribus varices sint, quarũ quia nulla alia curatio est, quàm quæ in cruribus esse cõsueuit, tum eam partẽ explanaturus, hanc quoq; eò differo.*

De Testiculorum natura, & morbis eorum.
CAP. XVIII.

V*Enio autẽ ad ea, quæ in naturalibus partibus circa testiculos oriri solent, quæ quo facilius explicẽ, prius ipsius loci natura paucis proponenda est. Igitur testiculi simile quiddam medullis habent. Nam sanguinẽ non emittũt, & omni sensu carent. Dolẽt autẽ in ictibus & inflammationibus tunicæ, quibus hi continentur. Depẽdẽt verò ab inguinib. per singulos neruos, quos κρεμαστῆρας Græci nominãt, cum quorum vtroq; bina descendũt & venæ & arteriæ. Hæ autem tunica conteguntur tenui, neruosa, sine sanguine, alba, quæ* ἐρυτροειδὴς *à Græcis nominatur: super eam valentior tunica est, quæ interiori vehementer ima parte inhæret, Darton Græci vocãt. Multæ deinde membranulæ venas & arterias, eosq; neruos comprehendunt. Atq; inter duas quoque tunicas superioribus parti-*

*ἐλαφροειδὴς.

bus leues, paruulæq; sunt. Hactenus propria vtriq; testiculo & velamenta & auxilia sunt. Cõmunis deinde vtriq; , omnibusq; interioribus sinus est, qui iam cõspicitur à nobis, ὀσχεὸν Græci, scrotum nostri vocant, isq; ab ima parte medijs tunicis leuiter innexus est, à superiore tantum circundatus est. Sub hoc igitur plura vitia esse consuerunt. Quæ modo ruptis tunicis, quas ab inguinibus incipere proposui, modò his integris fiunt. Siquidem interdum vel ex morbo primum inflammatur, deinde postea pondere abrumpitur, vel ex ictu aliquo protinus rumpitur tunica, quæ diducere ab inferioribus partibus intestina debuit, tũ pondere eò deuoluitur, aut omentum, aut etiam intestinum. Atq; ibi reperta via, paulatim ab inguinibus in inferiores quoq; partes *demissum, subinde neruosas tunicas, & ob id eius rei patientes diducit, ἐντεροκήλην & ἐπιπλοκήλην Græci vocant, apud nos indecorũ, sed commune his Herniæ nomen est. Deinde, si descendit omentum, nunquam in scroto tumor tollitur, siue inedia fuit, siue corpus huc illuc've conuersum, aut aliquo modo collocatum. Itemq;, si retentus est spiritus, nõ magnopere increscit, tactu verò inæqualis est, & mollis, & lubricus. At si intestinum quoq; descendit, *tumor is sine inflammatione modò minuitur, modò increscit. Estq; ferè sine dolore, & cùm conquiescit aliquis, aut iacet, interdũ ex toto desidit, interdum sic diuiditur, vt in scroto exiguæ reliquiæ maneant.

Scrotum.

*nisum

Hernia.

*humor his

neant. At si clamore & satietate, & si sub aliquo pondere is homo nixus est, crescit, frigore omni contrahitur, calore diffunditur. Estq; tum scrotum & rotundum, & tactu leue, idq; quod subest, lubricum est: si pressum est, ad inguen reuertitur, dimissumq; iterum cum quodam quasi murmure deuoluitur. Et id quidē in leuioribus malis euenit. Nonnunquam autem stercore accepto vastius tumet, retroq; compelli non potest: adfert tum dolorem & scroto, & inguinibus, et abdomini: nonnunquam stomachus quoq; affectus, primum ruffam bilem per os reddit, deinde viridem, quibusdam etiam nigram. Integris verò membranis interdum eam partem humor distringit. Atq; eius quoq; species duæ sunt. Nam vel inter tunicas is increscit, vel in membranis, quæ ibi circa venas et arterias sunt, vbi hæ grauatæ occaluerūt. Ac ne ei quidem humori, qui inter tunicas est, vna sedes est. Nā modo inter summam & mediam, modo inter mediam & imam consistit. Græci communi nomine quicquid est, ὑδροκήλην appellant: nostri vt scilicet nullis discriminibus satis cognitis, hoc quoq; sub eodem nomine, quo priora habent. Signa autem quædam communia sunt, quædā propria. Communia, quibus humor deprehenditur. Propria, quibus locis humorem subesse dicimus: si tumor est, nunquam ex toto se remittens, sed interdum leuior, aut propter famen, aut propter febriculam, maximeq; in pueris, isq; moris est, si

non nimius humor subest. At si is vehementer increuit, renititur sic, vt vter repletus, & arte astrictus. Venæ quoq; in scroto inflantur, & si digito pressimus, cedit humor, circunfluensq; id quod non premitur, attollit, & tanquam in vitro cornu've per scrotum apparet, isq; (quantum in ipso est) sine dolore est. Sedes autem eius sic deprehenditur: Si inter summam mediamq; tunicam est, cum digitis duobus pressimus, paulatim humor inter eos reuertẽs subit, scrotum ipsius albidius est. Si ducitur, aut nihil, aut paruulũ intenditur, testiculus ea parte neq; visu, neq; tactu sentitur. At si sub media tunica est, intẽtum scrotum magis se attollit, adeo, vt superior coles sub tumore eo delitescat. Præter hæc æque integris tunicis ramex innascitur κιρσοκήλην Græci appellant, cum venæ intumescunt. Hæ quoq; intortæ conglomerat æq; ad superiorem partem, vel ipsum scrotum implent, vel mediam tunicam, vel imam. Interdum etiam sub ima tunica circa ipsum testiculũ neruumq; eius increscunt. Ex his eæ quæ in ipso scroto sunt, oculis patent: hæ verò quæ mediæ imæ've tunicæ insident, vt magis conditæ, non æquè quidem cernuntur, sed tamen etiam visui subiectæ sunt, præterquàm quòd & tumoris aliquid est, pro venarum magnitudine & modo: & id prementi magis renititur, ac per ipsos venarum toros inæquale est: & qua parte id est, testiculus magis iusto dependet. Cum verò etiam super ipsum testiculum

neruumq;

neruumq; eius, id malum increuit, aliquãto longius testiculus ipse descendit, minorq; altero fit, vtpote alimento amisso. Raro, sed aliquando caro quoque inter tunicas increscit, σαρκοκήλην Græci vocant. Interdum etiam ex inflammatione tumet ipse testiculus, ac febres quoq; adfert, & nisi celeriter ea inflammatio conquieuit, dolor ad inguina atq; ilia peruenit, partesq; hæ intumescunt: neruus ex quo testiculus dependet, plenior fit, simulq; indurescit: super hæc inguen quoq; nonnunquam varices implent, κιρσοκήλην appellant.

De testiculorum curationibus communibus, & primò de incisione & curatione inguinis, vel scroti. CAP. XIX.

HIs cognitis, de curatione dicendum est, in qua quædam cõmunia omnium sunt, quædam propria singulorum. Prius de communibus dicam. Loquar autem nunc de his, quæ scalpellum desiderant. Nam quæ vel sanari nõ possint, vel aliter nutriri debeant, dicendum erit, simul ad species singulas venero. Inciditur autem interdum inguen, interdum scrotum. In vtraq; curatione, homo ante triduum bibere aquam, pridie abstinere etiam à cibo debet, ipso autem die collocari supinus: deinde si inguen incidendum est, idq; iam pube contegitur, antè radendum est, & tum extento scroto, vt cutis inguinis intenta sit, id incidendum sub imo ventre, qua cum abdomine tunicæ inferiores committũtur. Ape-

riendum autem audacter est, donec summa tunica, quæ ipsius scroti est, incidatur, perueniaturq́; ad eam, qua media est plaga facta. Foramen deorsum versus subest. In id demittendus est sinistræ manus digitus index, vt diductis interuenientibus membranulis simul laxet. Minister autem sinistra manu comprehenso scroto, sursum versus eum debet extendere, & quammaximè ab inguinibus abducere: primum cum ipso testiculo, dum medicus omnes membranulas, quæ super mediam tunicam sunt, si digito deducere non potest, scalpello abscindat. Deinde sine eo, vt is delapsus ipsi plagæ iũgatur, digitoq́; inde promatur, & super ventrem cum duabus suis tunicis collocetur. Inde si qua vitiosa sunt, circuncidenda sunt. In quibus cum multæ venæ discurrant, tenuiores quidem præcidi protinus possunt: maiores verò antè longiore lino deligandæ sunt, ne periculose sanguinem fundãt. Sin media tunica vexata erit, aut sub ea malum increuerit, excidenda erit, sic, vt alte ad ipsum inguen præcidatur. Infrà tamen non tota demenda est. Nam quod ad basim testiculi vehementer cum ima tunica connexum est, excidi sine summo periculo non potest. Itaq; ibi relinquendum est. Idem in ima quoq; tunica, si læsa est, faciendum est. Sed non à summa inguinis plaga, verum infrà paulum ea abscindẽda, ne læsa abdominis mẽbrana inflammationes moueat. Neq; tamen nimium ex ea sursum relinquendum est,

ne post

ne postea sinuetur, & sedem eidem malo praestet. Purgatus ita testiculus per ipsam plagam, cum venis & arterijs, & neruo suo leuiter demittendus est, vidẽdumq́;, ne sanguis in scrotum descendat, ne've concretus aliquo loco maneat. Quae ita fient, si venis vinciendo medicus prospexerit: lina quibus capita earum continebuntur, extra plagam dependere debebunt, quae pure orto sine vllo dolore excident. Ipsi autem plagae inijciendae duae fibulae sunt, & insuper medicamentum quo glutinentur. Solet interdum ab altera ora necessarium esse aliquid excidi, vt cicatrix maior & latior fiat. Quod vbi incidit, linamenta supèr non fulcienda, sed leuiter tantũ ponenda sunt, supraq́; ea quae inflammationem repellant, id est, ex aceto vel lana succida vel spongia. Caetera eadem quae vbi pus moueri debet, adhibenda sunt. At cum infrà incidi oportet, resupinato homine subijcienda sub scroto sinistra manus est, deinde id vehementer apprehendendum, et incidendũ. Si paruulum est quod nocet, modice, vt tertia pars integra ad sustinẽdum testiculum infrà relinquatur. Si maius est, etiam amplius, vt paulum tantummodo ad imũ, cui testiculus insidere poßit, integrum maneat. Sed primo rectus scalpellus, quamleuißima manu teneri debet, donec scrotum ipsum diducat. Tum inclinandus mucro est, vt transuersa membrana secet, quae inter summam mediamq́; tunicam sunt. At si vitium in proximo est, mediam

tunicam

tunicam attingi non oportet. Si sub illa quoque conditur, etiam illa incidenda est, sic vt tertia quoq; si illa vitium tegit. Vbicũq; repertum malũ est, ministrũ ab inferiore parte exprimere moderate scrotum oportet, medicum digito, manubriolo, vel scalpello diductam inferiorem partem tunicæ extrà collocare: deinde eam ferramento, quod ad similitudinem coruum vocant, incidere, sic vt in eandẽ intrare duo digiti, index & medius possint. His deinde coniectis, excipienda reliqua pars tunicæ, & inter digitos scalpellus immittendus est, eximẽdumq; aut effundendum quicquid est noxium. Quancũq; autem tunicam quis violauit, illam quoq; debet excidere, ac mediam quidem (vt suprà dixi) quàm altissime ab inguine, imam autem paulo infrà. Cæterum antequam excidantur, hæ quoq; vinciri lino summe debent, & eius lini capita extra plagam relinquenda sunt, sicut in alijs quoq; venis, quæ id requisierint. Eo facto testiculus intus reponendus est, oræq; scroti suturis inter se committendæ, neq; paucis, ne parum glutinentur, et longior fiat curatio, neq; multis, ne inflammationem augeant. Atq; hic quoq; videndum est, ne quid in scroto sanguinis maneat. Tum imponenda glutinantia sunt. Si quando autem in scrotum sanguis defluxit, aliquid've concretum ex eo decidit, incidi subter id debet, purgatoq; eo spongia acri aceto madens circundari. Deligatur autem vulnus omne, quod ex his caussis factum est. Si

dolor

dolor nullus eſt, quinq; primis diebus non eſt reſoluendum, ſed bis die tantum aceto irroranda lana vel ſpõgia. Si dolor eſt, tertia die reſoluendum, & vbi fibulæ ſunt, hæ incidendæ, vbi linamentum, id mutandum eſt: roſaq́; & vino madefaciendum id, quod imponitur. Si inflammatio increſcit, adijciendum prioribus cataplaſma ex lenticula et melle, vel ex malicorio, quod in auſtero vino coctum ſit, vel ex his miſtis. Si ſub his inflammatio non conquierit, poſt diem quintum multa calida aqua vulnus fouendum, donec ſcrotum ipſum & extenuetur, & rugoſius fiat. Tum imponendum cataplaſma ex triticea farina, cui reſina pinea adiecta ſit. Quæ ipſa ſi robuſtus curatur, ex aceto: ſi tener, ex melle coquenda ſunt. Neq; dubium eſt, quodcũq; initium fuit, ſi magna inflammatio eſt, quin ea, quæ pus mouent, imponenda ſint. Quòd ſi pus in ipſo ſcroto ortum eſt, paulum id incidi debet, vt exitus detur. Linamentumq́; eatenus imponendum eſt, vt foramen tegat. Inflammatione finita, propter neruos priore cataplaſmate, dein cerato vtendum eſt. Hæc proprie ad eiuſmodi vulnera pertinent. Cætera & in curatione, & in uictu ſimilia his eſſe debent, quæ in alio quoq; vulnerum genere præcepimus.

De Inteſtini curatione. CAP. XX.

His propoſitis ad ſingulas ſpecies veniendum eſt, ac ſi cui paruulo puero inteſtinum deſcendit antè ſcalpellum experienda iunctura

eſt,

est. Fascia eius rei causa fit, cui imo loco pila assuta est ex panniculis facta, quæ ad repellendum intestinum ipsi illi subijcitur, deinde reliqua fasciæ pars arcte circundatur, sub quo sæpe & intus compellitur intestinum, & inter se tunicæ glutinantur. Rursus si ætas processit, multumq; intestini descendisse ex tumore magno patet, adijciunturq; dolor & vomitus, quæ ex stercore, & ex cruditate eò delapso ferè accidunt, scalpellum adhiberi sine pernicie non posse manifestum est. Leuandum tantummodo malum, & per alias curationes extrahendum est. Sanguis mitti ex brachio debet, deinde, si vires patiuntur, imperanda tridui abstinentia est: si minus, certe pro vi corporis quamlongissime. Eodē verò tempore supèr habendum cataplasma ex lini semine, quod antè aliquis ex mulso decoxerit. Post hæc & farina hordeacea cum resina inijcienda, & is demittendus in solium aquæ calidæ, cui oleum quoq; adiectum sit, dandumq; aliquid cibi lenis calidi. Quidam etiam aluum ducunt. Id ducere aliquid in scrotum potest, educere ex eo nō potest. Per ea verò, quæ suprà scripta sunt, leuato malo, si quando aliàs dolor reuerterit, eadem erunt facienda. Sine dolore quoq;, si multa intestina prolapsa sunt, secari superuacuum est, non quòd excludi à scroto non possint, nisi tamen id inflammatio pcohibuit, sed quò repulsa inguinibus immorentur, ibiq; tumorem excitent, atque ita fiat mali non finis, sed mutatio. At in eo quē
scalpello

ſcalpello curari oportebit, ſimulatq; ad mediam tunicam vulnus in inguine factum peruenerit, duobus hamulis ea iuxta ipſas oras apprehendi debebit, dum eductis omnibus membranulis medicus eam liberat. Neq; enim cum periculo læditur, quæ excidenda eſt, cum inteſtinum eſſe niſi ſub ea non poßit. Vbi deducta autem erit, ab inguine vſq; ad teſticulum incidi debebit, ſic, ne ipſe lædatur, tum excidi. Ferè tamen hanc curationem puerilis ætas, & modicum malum recipit. Si vir robuſtus eſt, maiusq; id vitium eſt, extrahi teſticulus nõ debet, ſed in ſua ſede permanere. Id hoc modo fit. Inguen eadem ratione vſq; ad mediam tunicam ſcalpello aperitur, eaq; tunica eodem modo duobus hamis excipitur, ſic vt à miniſtro teſticulus eatenus contineatur, ne per vulnus exeat: tũ ea tunica deorſum verſus ſcalpello inciditur. ſub eaq; index digitus ſiniſtræ manus ad imum teſticulum demittitur, eumq; ad plagam cõpellit. Deinde dextræ manus duo digiti pollex atq; index, venam & arteriam & neruum, tunicamq; eorum à ſuperiore tunica diducunt. Quod ſi aliquæ membranulæ prohibent, ſcalpello reſoluuntur, donec ante oculos tota iam tunica ſit. Excisis quæ excidenda ſunt, repoſitoq; teſticulo, ab ora quoq; eius vulneris, quod in inguine eſt: demenda habenula paulò latior eſt, quo maior plaga ſit, & plus creare carnis poßit.

De

De Omenti curatione. CAP. XXI.

AT si omentum descendit, eodẽ quidem modo, quo suprà scriptum est, aperiendum inguen, diducendæq; tunicæ sunt. Cõsiderandum autẽ est, maior'ne is modus, an exiguus sit. Nam quod paruulum est, super inguen in aluum vel digito vel auerso specillo repellendum est. Si plus est, sinere oportet dependere, quantum ex vtero prolapsum est, idq; adurentibus medicamentis illinere, donec emoriatur & excidat. Quidam hic quoq; duo lina acu traijciunt, binisq; singulorum capitibus diuersas partes astringunt. Sub quo æque, sed tardius emoriatur. Adijcitur tamen hic quoq; celeritati, si omentum super vinculum illinitur medicamentis quæ sic exedunt, ne erodant, *σηπτικὰ Græci vocant. Fuerunt etiã qui omentum forfice præciderent, quod in paruulo non est necessarium. Si maius est, potest profusionem sanguinis facere. Siquidem omentum quoq; venis quibusdam etiam maioribus illigatũ est. Neq; verò si discusso ventre id prolapsum forfice præciditur, cum & emortuum sit, & aliter tutius auelli nõ poßit, inde huc exemplum transferendum est. Vulnus autem curari, si relictum omentum est, sutura debet. Si id amplius fuit, & extrà emortuum est, excisis oris, sicut suprà propositum est. Si verò humor intus est, incidendum est, in pueris quidem inguen, nisi in his quoq; liquoris eius maior modus prohibet: in viris verò & vbicunq; multus humor subest,

*σηπτά.

ſubeſt, ſcrotum. Deinde ſi inguen inciſum eſt, eò protractis tunicis humor effundi debet. Si ſcrotum, & ſub hoc protinus vitium eſt, nihil aliud quàm humor eſt effundẽdus, abſcindẽdæq; membranæ ſunt, ſi quæ eum cõtinuerũt: deinde eluendum id ex aqua, quæ vel ſalem adiectũ, vel nitrum habeat: ſi ſub media, ima'ue tunica, totæ hæ extra ſcrotum collocandæ, excidendæq; ſunt.

De Ramicis curatione. CAP. XXII.

R*Amex autem, ſi ſuper ipſum ſcrotum eſt, adurendus eſt tenuibus & acutis ferramentis, quæ ipſis uenis infigantur, cum eo ne amplius quàm has vrant, maximeq; vbi inter ſe implicatæ glomerantur, eò ferrum id admouendum eſt, tum ſupèr farina ex aqua frigida ſubacta inijcienda eſt, vtendumq; eo vinculo, quod idoneum eſſe ani curationibus poſui. Tertio die lenticula cum melle imponenda eſt, pòſt eiectis cruſtis vlcera melle purganda, roſa implenda, ad cicatricem aridis linamentis perducenda ſunt. Quibus uerò ſuper mediam tunicã uenæ tument, incidendũ inguen eſt, atq; tunica promouẽda, ab eaq; venæ digito vel manubriolo ſcalpelli ſeparandæ. Qua parte verò inhærebunt, & ab ſuperiore & ab inferiore parte lino vinciendæ, tum ſub ipſis vinculis præcidendæ, reponẽdusq; teſticulus eſt. At vbi ſupra tertiam tunicam ramex inſedit, mediam excidi neceſſe eſt. Deinde, ſi duæ tres'ue venæ tument, & ita pars aliqua obſidetur, vt maiore vitio vacet, idem facien-*

dum quod ſuprà ſcriptum eſt, vt ab inguine & à teſticulo deligatæ venæ præcidantur, iśq; condatur. Sin totum id ramex obſederit, per plagam demittendus digitus index erit, ſubijciendusq; venis, ſic vt paulatim protrahat æquè adducendo, donec is teſticulus par alteri fiat. Tum fibulæ oris ſic vinciendæ, vt ſimul eas quoq; venas comprehendant. Id hoc modo fit: Acus ab exteriore parte oram vulneris perforat. Tum non per ipſam venam, ſed per membranam eius immittitur, per eamq; in alteram oram compellitur. Venæ vulnerari non debent, ne ſanguinem fundant. Membrana ſemper inter has venas eſt, ac neque periculum affert, & filo comprehenſas illas abunde tenet. Itaque etiam ſatis eſt, duas fibulas eſſe: tum venæ quæcunq; protractæ ſunt in ipſum inguen, aduerſo ſpecillo comprehendi debent: ſoluendi fibulas tempus inflammatione

*& *finita & purgato vulnere eſt, *vt vna ſimul & oras & venas cicatrix deuinciat. Vbi verò inter imam tunicam & ipſum teſticulum neruumq; eius ramex ortus eſt, vna curatio eſt, quæ totum teſticulum abſcindit. Nam neq; ad generationem quicquam is confert, & omnibus indecore, quibuſdam etiam cum dolore dependet. Sed tum quoque inguen incidendum, media tunica promenda, atque excidenda eſt, idem in ima faciendum, neruusq; ex quo teſticulus dependet, præcidendus. Poſt id venæ & arteriæ ad inguen lino deligandæ, & infra uinculum abſcindendæ*

dendæ ſunt.

De Carne quæ inter tunicas teſticulorum concreuit, & de neruo indurato. CAP. XXIII.

CAro quoq; ſi quando inter tunicas concreuit, nihil dubij eſt, quin eximenda ſit, ſed id ipſo ſcroto inciſo fieri cõmodius eſt. At ſi neruus induruit, curari res neq; manu neq; medicamento poteſt. Vrgent enim febres ardentes, & aut virides aut nigri vomitus: præter hæc ingens ſitis, & linguæ aſpritudo, fereq; à die tertio ſpumãs bilis aluo cum roſione redditur. Atq; neq; aſſumi facile cibus, neq; cõtineri poteſt, neq; multo pòſt extremæ partes frigeſcũt, tremor oritur, manus ſine ratione extenduntur, deinde in fronte frigidus ſudor, eumq; mors ſequitur.

De Ramice inguinis. CAP. XXIIII.

VBi verò in ipſo inguine ramex eſt, ſi tumor modicus eſt, ſemel incidi: ſi maior duabus lineis debet, vt medium excidatur: deinde non extracto teſticulo, ſicut inteſtinis quoq; prolapſis interdum fieri docui, colligendæ venæ vinciendæq; vbi tunicis inhærebunt, & ſub his nodis præcidendæ ſunt. Neq; quicquam noui curatio vulneris eius requirit.

Ad tegendam glandem colis, ſi nuda eſt. CAP. XXV.

AB his ad ea tranſeundum eſt, quæ in cole ipſo fiunt, in quo ſi glans nuda eſt, vultq; aliquis eam decoris cauſſa tegere, fieri poteſt, ſed

expeditius in puero quàm in viro. In eo cui id naturale eſt, quàm in eo, qui quarundam gentiũ more circunciſus eſt. In eo cui glans parua iuxtaq; eam cutis, ſpatioſior uerò ipſe coles eſt, quàm in quo contraria his ſunt. Curatio autem eorum, quibus id naturale eſt, eiuſmodi eſt: Cutis circa glandem apprehenditur & extenditur, donec illam ipſam condat, ibiq; deligatur. Deinde iuxta pubem in orbem tergus inciditur, donec coles nudetur, magnaq; cura cauetur ne vel vrinæ iter, vel venæ, quæ ibi ſunt, incidantur. Eo facto cutis ad vinculum inclinatur, nudaturq; circa pubem velut circulus, eoq; linamẽta dantur, vt caro increſcat & id impleat, ſatisq; velamenti ſuprà latitudo plagæ præſtat. Sed donec cicatrix ſit, vinctum eſſe id debet, in medio tantum relicto exiguo vrĩnæ itinere. At in eo qui circunciſus eſt, ſub circulo glandis ſcalpello diducenda cutis ab interiore cole eſt. Non ita dolet, quia ſummo ſoluto, deduci deorſum vſque ad pubem manu poteſt. Neque ideo ſanguis profluit. Reſoluta autem cutis rurſus extenditur vltra glandem. Tum multa frigida aqua fouetur, emplaſtrumq; circà datur, quod valentem inflammationem reprimat, proximisq; diebus vt propè à fame uictus eſt, ne forte eam partem ſatietas excitet. Vbi iam ſine inflammatione eſt, deligari debet à pube vſq; circulum. Super glandem autem aduerſo emplaſtro impoſito induci. Sic enim fit, vt inferior pars glutinetur, ſuperior ita ſaneſcat,

nescat, ne inhæreat.

Quomodo glans penis contecta aperiri posit.

Contrà si glans ita contecta est, vt nudari non posit, quod vitium Græci φυμωσιν appellant, aperienda est. Quod hoc modo fit: Subter à summa ora cutis inciditur recta linea vsq; ad frænum, atque ita superius tergus relaxatum cedere retro potest. Quòd si parum sic profectum est, aut propter angustias, aut propter duritiem tergoris, protinus triangula forma cutis ab inferiore parte excidenda est, sic vt vertex eius ad frænum basis in tergo extremo sit. Tum superdanda linamenta sunt, aliaq; medicamenta quæ ad sanitatem perducant. Necessarium autem est donec cicatrix sit conquiescere. Nam ambulatio atterendo ulcus sordidum reddit.

Infibulandi ratio.

Infibulare quoq; adolescentulos interdum uocis, interdum valetudinis caussa quidam consuerunt. Eiusq; hæc ratio est. Cutis quæ super glandem est extenditur, notaturq; vtrinq; à lateribus atramento quà perforatur, deinde remittitur. Si super glandem notæ reuertuntur, nimis apprehensum est, & vltrà notari debet. Si glans ab his libera est, is locus idoneus fibulæ est. Tum quà notæ sunt, cutis acu filum ducente transuitur, eiusq; fili capita inter se deligantur, quotidieq; id mouetur, donec circa foramina cicatriculæ fiant. Vbi hæ confirmatæ, exempto filo fibula additur, quæ quo melior, eo leuior est. Sed

hoc quidem sæpius inter superuacua, quàm inter necessaria est.

De vrinæ reddendæ difficultate, & de Calculo, rationibúsq; eorum. CAP. XXVI.

Res verò interdũ cogit emoliri manu vrinam, cum illa non redditur, aut quia senectute iter eius collapsum est, aut quia calculus, vel concretum aliquid ex sanguine intus se opposuit. At mediocris quoque inflammatio sæpe eam reddi naturaliter prohibet. Idq; non in viris tantummodo, sed in fœminis quoque interdum necessarium est. Ergo æneæ fistulæ fiunt, quæ vt omni corpori ampliori minoriq; sufficiãt, ad mares tres, ad fœminas duæ medico habendæ sunt. Ex uirilibus maxima decem & quinq; est digitorum: media, duodecim: minima, nouem. Ex muliebribus, maior nouẽ: minor, sex. Incuruas verò esse eas paulum, sed magis viriles oportet, leuesq; admodum: ac neq; nimis plenas, neq; nimis tenues. Homo tum resupinus, eo modo quo in curatione ani figuratur, super subsellium aut lectum collocandus est. Medicus autem à dextro latere sinistra quidem manu colem masculi continere, dextra verò fistulam demittere in iter vrinæ debet. Atq; vbi ad ceruicem vesicæ ventum est, simul cum cole fistulam inclinatam in ipsam vesicam compellere, eamq; vrina reddita recipere. Fœmina breuius vrinæ similiter & rectius iter habet, quod mammulæ simile inter imas oras super naturale positũ, non minus sæpe auxil

auxilio eget, aliquanto minus difficultatis exigit. Nonnunquam etiam prolapsus in ipsam fistulam calculus, qui subinde ea extenuatur, non longè ab exitu inhærescit. Eum si fieri potest, oportet vellere, vel oriculario specillo, vel eo ferramento, quo in sectione calculus protrahitur. Si id fieri non potuit, cutis extrema quamplurimum attrahēda, & condita glande lino vincienda est, deinde à latere recta plaga coles incidendus, & calculus eximendus est, tum cutis remittenda. Sic enim fit, vt incisum colem integra pars cutis contegat, & vrina naturaliter profluat.

Quæ curatio calculosis adhibeatur.

CVm vesicæ verò calculiq; facta mentio sit, locus ipse exigere videtur, vt subijciam, quæ curatio calculosis, cum aliter succurri non potest, adhibeatur. Ad quam festinare, cùm præceps sit, nullo modo conuenit: ac neq; omni tempore, neq; in omni ætate, neque in omni vitio id experiendū est, sed solo vere, in eo corpore, quod iam nouem annos, nondum quatuordecim excessit, & si tantum mali subest, ut neq; medicamentis vinci posßit, neq; etiam trahi posse videatur, quo minus interposito aliquo spatio interimat. Non quo non interdum etiam temeraria medicina proficiat, sed quo sæpius vtiq; in hoc fallat, in quo plura & genera & tēpora periculi sunt. Quæ simul cum ipsa curatione proponam. Igitur vbi vltima experiri statutū est, antè aliquot diebus victu corpus præparandum est, vt modi-

cos, vt ſalubres cibos, ut minime glutinoſos aſſumat, vt aquam bibat. Ambulandi verò inter hæc exercitatione vtatur, quo magis calculus ad veſicæ ceruicem deſcendat. Quod an inciderit, digitis quoque, ſicut in curatione docebo, demiſſis cognoſcitur. Vbi eius rei fides eſt, pridie is puer in ieiunio continendus eſt, & tum loco calido curatio adhibenda, quæ hoc modo ordinatur: Homo præualens & peritus in ſedili alto conſidit, ſupinumq; eum & aduerſum ſuper genua ſua coxis eius collocatis comprehendit, reductisq; eius cruribus, ipſum quoque iubet manibus ad ſuos poplites datis eos quàm maxime poſsit attrahere, ſimulq; ipſe ſic eos continet. Quòd ſi robuſtius corpus eius eſt qui curatur, duobus ſedilibus iunctis duo ualentes inſidunt, quo & ſedilia & interiora crura inter ſe deligantur, ne diduci poſsint. Tum is ſuper duorum genua eodem modo collocatur, atque alter prout conſedit ſiniſtrum crus eius, alter dextrum, ſimulq; ipſe poplites ſuos attrahit. Siue autem vnus, ſiue duo continent, ſuper humeros eius ſuis pectoribus incumbunt. Ex quibus euenit, vt inter ilia ſinus ſuper pubem ſine vllis rugis ſit extentus, & in anguſtum compulſa veſica, facilius calculus capi poſsit. Præter hæc etiamnum à lateribus duo valentes obijciuntur, qui circunſtantes leuare vel vnum vel duos, qui puerum continent, non ſinunt. Medicus deinde diligenter vnguibus circunciſis, atque ſiniſtra manu duos eius digi-

tos,

tos, indicem et medium, leniter prius vnum, deinde alterum in anum eius demittit, dextræq; digitos super imum abdomen leniter imponit, ne si vtrinq; digiti circa calculum vehementer concurrerint, vesicam lædant. Neq; verò festinanter in hac re, vt in plerisq;, agendum est, sed ita, vt quammaxime id tutò fiat. Nam læsa vesica neruorum distentiones cum periculo mortis excitat. Ac primum circa ceruicem quæritur calculus. Ibi repertus minore negotio expellitur. Et ideo dixi, ne curandum quidem, nisi cum hoc indicijs suis cognitum est. Si verò aut ibi non fuit, aut recessit retro, digiti ad vltimam vesicam dantur, paulatimq; dextra quoque manus eius vltrà translata subsequitur. Atque vbi repertus est calculus, qui necesse est in manus incidat, eo curiosius deducitur, quo minor leuiorq; est, ne effugiat, id est, ne sæpius agitanda vesica sit. Ergo vltra calculum dextra semper manus eius opponitur, sinistræ digiti deorsum eum compellunt, donec ad ceruicem peruenitur. In quam si oblongus est, sic compellendus est, vt pronus exeat: si planus, sic, vt transuersus sit: si quadratus, vt duobus angulis sedeat: si altera parte plenior, sic vt prius ea, qua tenuior sit, euadat. In rotundo nihil interesse ex ipsa figura patet, nisi si leuior altera parte est, vt ea antecedebat. Cum iam eò venit, vt incidi super vesicæ ceruicē iuxta anum cutis plaga lunata usq; ad ceruicem vesicæ debeat, cornibus ad coxas

 spectan

*ſpectantibus paulum, deinde ea parte qua ſtri-ctior ima plaga eſt, etiamnum ſub cute altera tranſuerſa plaga facienda eſt, qua ceruix ape-riatur, donec urinæ iter pateat, ſic vt plaga pau-lo maior, quàm calculus ſit. Nam qui * metu fi-ſtulæ, quam illo loco * ὀρρὴθραν Græci vocant, pa-rum patefaciunt, cum maiore eodem periculo re-uoluuntur, quia calculus iter, cum vi promitur, facit, niſi accipit. Idq́; etiam pernicioſius eſt, ſi figura quoque calculi vel aſpritudo aliquid eò contulit. Ex quo & ſanguinis profuſio, & diſ-tentio neruorum fieri poteſt. Quæ ſi quis euaſit, multo tamẽ patentiorem fiſtulam habiturus eſt, rupta ceruice, quàm habuiſſet inciſa. Cum verò patefacta eſt, in conſpectum calculus venit, in cuius corpore nullum diſcrimen eſt. Ipſe ſi exi-guus eſt, digitis ab altera parte propelli, ab alte-ra protrahi poteſt. Si maior, iniíciendus à ſupe-riore ei parte vncus eſt, eius rei cauſſa factus. Is eſt ad extremum tenuis, in ſemicirculi ſpeciem retuſæ latitudinis, ab exteriori parte leuis qua corpori iungitur, ab interiori aſper, qua calcu-lum attingit. Isq́; longior potius eſſe debet. Nam breuis extrahendi vim habet. Vbi iniectus eſt, in vtrunque latus inclinandus eſt, vt appareat calculus, & teneatur, quia ſi apprehenſus eſt, ille ſimul inclinatur. Ideoq́; eo minimo opus eſt, ne cum adduci vncus cœperit, calculus intus effugiat, hic in oram vulneris incidat, eamq́; conuulneret. In qua re quod periculum eſſet, iam*

* meatum

* χορίαδα vel ὀρυάδα

ſuprà propoſui. Vbi ſatis teneri calculum patet, eodem penè momento triplex motus adhibendus eſt, in vtrunque latus, deinde extra, ſic tamen, vt leniter id fiat, paulumq́; primo calculus attrahatur: quo facto, attollendus vncus extremus eſt, vti intus magis maneat, faciliusq́; illum producat. Quod ſi aliquando à ſuperiore parte calculus parum commode comprehendatur, à latere erit apprehendendus. Hæc eſt ſimpliciſsima curatio. Sed varietas rerum quaſdam etiamnum animaduerſiones deſiderat. Sunt enim quidam non aſperi tantummodo, ſed ſpinoſi quoque calculi, qui per ſe quidem delapſi in ceruicem, ſine vllo periculo eximuntur. In veſica verò non tuto vel hi conquiruntur, vel attrahuntur, quoniam vbi illam conuulnerarunt, ex diſtentione neruorum mortem maturant: multoq́; magis, ſi ſpina aliqua veſicæ inhæret, eamq́; cum duceretur, duplicauit. Colligitur autem eo, quòd difficilius vrina redditur, in ceruice calculum eſſe: eo quòd cruenta deſtillat, illum eſſe ſpinoſum, maximeq́; id ſub digitis quoque experiendum eſt, neq; adhibenda manus, niſi id conſtitit. Ac tum quoq; leniter intus digiti obijciendi, ne uiolenter promouendo conuulnerent, tum incidendū. Multi hic quoq; ſcalpello vſi ſunt. Meges (quoniam is infirmior eſt, poteſtq́; in aliqua prominentia incidere, inciſoq́; ſuper illam corpore, quà cauum ſubeſt, non ſecare, ſed relinquere, quod iterū incidi neceſſe ſit) ferramētum fecit rectum, in ſumma

ma parte labrosum, in ima semicirculatum acutumq;. Id receptum inter duos digitos indicem ac medium supèr pollice imposito sic deprimebat, vt simul cum carne, si quid ex calculo prominebat, incideret. Quo cum sequebatur, vt semel quantum satis esset, aperiret. Quocunque autem modo ceruix ea parte facta est, leniter extrahi, quod asperum est, debet, nulla propter festinationem vi admota.

Signa calculorum, vel arenosorum, vel mollium.

AT calculus arenosus, & antè manifestus est, quoniam & vrina quæ redditur, arenosa est: & in ipsa curatione, quoniã inter subiectos digitos neq; æque leniter renititur, & insuper dilatatur. Item mollis calculus, & ex pluribus minutisq;, sed inter se parum astrictis compositus indicatur, in se attrahens quasdam quasi squamulas. Hos omneis leniter permutatis subinde digitorum vicibus sic oportet abducere, ne vesicam lædant, ne'ue intus aliquæ dißipatæ reliquiæ maneant, quæ postmodum curationi difficultatem faciãt. Quicquid autem ex his in conspectum venit, vel digitis vel vnco eximendum est. At si plures calculi sunt, singuli protrahi debent, sic tamen, vt si quis exiguus superērit, potius relinquatur. Siquidem in vesica difficulter inuenitur, inuentusq; celeriter effugit. Ita longa inquisitione vesica læditur, excitatq; inflammationes

tiones mortiferas, adeo vt quidam secti, cum diu frustraq; per digitos vesica esset agitata, decesserint. Quibus accedit etiã quòd exiguus calculus, ad plagam vrina postea promouente, excidit. Si quando autem is maior, non videtur, nisi rupta ceruice extrahi posse, findendus est. Cuius repertor Ammonius, ob id Lithotomos cognominatus est. Id hoc modo fit. Vncus iniјcitur calculo, sic vt facile eum concussum quoque teneat, ne is retro reuoluatur. Tum ferramentum adhibetur craßitudinis modicæ, prima parte tenui, sed retusa, quod admotũ calculum ex altera parte ictum findit: magna cura habita, ne aut ad ipsam vesicam per ferramentum perueniat, aut calculi fractura ne quid incidat.

De Calculis fœminarum.

HAe vero curationes in fœminis quoq; similes sunt, de quibus tamen parum proprie quædam dicenda sunt. Siquidem in his vbi paruulus calculus est, scalpellus superuacuus est, quia is vrinam in ceruicem non compellit, quæ & breuior, quàm in maribus, et laxior est. Ergo & per se sæpe excidit, & si in primo quod est angustius inhæret, eodem tamen vnco sine vlla noxa educitur. At in maioribus calculis necessaria eadem curatio est. Sed virgini subiјci digiti tanquam masculo: mulieri per naturalia eius debet. Tum virgini quidem sub ima sinisteriore ora. Mulieri verò inter vrinæ iter & os pubis incidendũ est, sic vt vtroq; loco pla-

ga

ga transuersa sit: neq; terreri conuenit, si plus ex muliebri corpore sanguinis profluit.

Quæ curatio calculo euulso habenda sit.

CAlculo euulso, si valens corpus est, neque magnopere vexatum, sinere oportet sanguinem fluere, quo minor inflammatio oriatur. Atq; ingredi quoq; eum paulum non alienũ est, vt excidat, si quid intus concreti sanguinis mansit. Quòd si per se non destitit, rursus ne vis omnis intereat, supprimi debet. Idq́; protinus in imbecillioribus ab ipsa curatione faciendum est. Siquidem vt distentione neruorum periclitatur aliquis, dum vesica eius agitatur: sic alter metus excipitur remotis medicaminibus, ne tantũ sanguinis profluat vt occidat. Quod ne incidat, desidere is debet in acre acetum, cui aliquantum salis sit adiectum. Sub quo & sanguis fere conquiescit, & astringitur vesica, ideoq; minus inflammatur. Quod si parum proficit, agglutinanda cucurbitula est & inguinibus & coxis, & super pubem. Vbi iam satis vel euocatus est sanguis, vel prohibitus, resupinus collocandus est, sic vt caput humile sit, coxæ paulum excitentur: ac super vlcus imponendum est duplex aut triplex linteolum, aceto madens. Deinde interpositis duabus horis in solium is aquæ calidæ resupinus demittendus est, sic, vt à genibus ad vmbilicum aqua teneat, cætera vestimentis circundata sint, manibus tantummodo pedibusq́; nudatis, vt & minus digeratur, & ibi diutius maneat.

maneat. Ex quo ſudor multus oriri ſolet, qui ſpongia ſubinde facile detergendus eſt, finisq́; eius fomenti eſt, donec infirmando offendat. Tum multo is oleo perungẽdus, inducendusq́; hapſus lanæ mollis, tepido oleo repletus, qui pubem & coxas & inguina, & plagam ipſam contectã eodem ante ſe linteólo protegat, isq́; ſubinde oleo tepido madefaciendus eſt, vt neq; frigus ad veſicam admittat, & neruos leniter molliat. Quidam cataplaſmatis calefacientibus vtuntur. Ea plus pondere nocent, quæ veſicam vrgendo vulnus irritãt, quàm calore proficiũt. Ergo ne vinculum quidem vllum neceſſarium eſt. Proximo die, ſi ſpiritus difficilius redditur, ſi vrina non excedit, ſi locus circa pubem mature intumuit, ſcire licet in veſica ſanguinem concretum remanſiſſe. Igitur demiſſis eodem modo digitis leniter pertractanda veſica eſt, & diſcutienda ſi qua coierunt. Quo fit, vt per vulnus poſtea procedant. Non alienum etiam eſt, oriculario clyſtere acetum nitro miſtum per plagam in veſicã compellere. Nam ſic quoq; diſcutiuntur, ſi qua cruenta coierunt. Eaq; facere etiam primo die conuenit. Si timemus, ne quid intus ſit, maximeq́; vbi ambulando id elicere imbecillitas prohibuit, cætera eadem facienda ſunt: vt demittatur in ſolium, vt eodem modo panniculus, eadem lana ſuperinijciatur. Sed neque ſæpe, neque tandiu in aqua calida puer habendus, quàm adoleſcens eſt: infirmus, quàm valens: leui, quàm grauiore*

*Hapſus id latinis dici videtur, Græcis πίλημα, quod Suidas exponit σκέπασμα, Heſychius ζώθημ· ſignificat autem vel ſacculũ, crumenã, vel huiuſmodi aliquid, aut tectoriũ, aut velamen, aut cingulum, ſacculi, aut crumenæ modo factum.

uiore inflammatione adfectus: is cuius corpus digeritur, quàm is cuius astrictum est. Inter hæc verò si somnus est, & æqualis spiritus, & madens lingua, & sitis modica, & venter imus, sed & mediocris est cum febre modica dolor, scire licet recte procedere curationem. Atq; in his inflammatio fere quinto vel septimo die finitur. Qua leuata, solium superuacuum est. Supini tantummodo vulnus aqua calida fouendum est, vt si quid vrinæ rodet, abluatur. Imponenda autem medicamenta sunt pus mouentia, & si purgandum vlcus videbitur melle linendum. Id si rodet, rosa temperabitur. Huic curationi aptissimum videtur Enneapharmacum emplastrum. Nam & seuum habet ad pus mouendum, & mel ad vlcus repurgandum: medulla etiam maximeq; vitulina, quod in id ne fistula relinquatur, præcipue proficit. Linamenta verò tum super ulcus non sunt necessaria, super medicamētum ad id continendum, recte imponuntur. At vbi ulcus purgatum est, puro linamento ad cicatricem perducendum est. Quibus temporibus tamen, si felix curatio non fuit, varia circa pericula oriuntur. Quæ præsagire protinus licet, si continua vigilia est, si spiritus difficultas, si lingua arida est, si sitis vehemēs, si venter imus tumet, si vulnus hiat, si * transiliens vrina id non rodit, si similiter ante tertium diem quædam liuida excidunt, si is aut nihil, aut tarde respondet, si vehementes dolores sunt, si post diem quintū magnæ

*transfluens

gnæ febres vrgent, & fastidium cibi permanet, si cubare in ventrem iocundius est. Nihil tamen prius est distentione neruorum, & ante nonum diem vomitu bilis. Sed cum inflammationis sit metus, succurri abstinentia, modicis & tempestiuis cibis, inter hæc fomentis, de quibus suprà scripsimus, oportet.

De cancro qui excisa vesica nascitur, & qua curatione vti deceat. CAP. XXVII.

PRoximus cancri metus est: is cognoscitur, si & per vulnus, & per ipsum colem fluit sanies mali odoris, cumq; eo quædam à concreto sanguine non abhorrentia, tenuesq; carunculæ lanulis similes: præter hæc si oræ vulneris aridæ sunt, si dolent inguina, si febris non desuit, eaq; in noctem augetur, si inordinati horrores accedunt. Considerandum autem est, in quam partem cancer is tendat. Si ad colem, indurescit is locus, & rubet, & tactu dolorem excitat, testiculiq; intumescunt. Si in ipsam vesicam, ani dolor sequitur, coxæ durescunt, non facile crura extendi possunt. At si in alterutrum latus, oculis id expositum est, paresq; vtrinque easdem notas, sed minores habet. Primum autem ad rem pertinet, corpus recte iacere, vt superior pars semper eadem sit, in quam vitium fertur: ita si ad colem it, supinus is collocari debet: si ad vesicam, in ventrem: si in latus, in id quod integrius est. Deinde vbi vẽtum fuerit ad curatio-

nem, homo in aquam demittetur, in qua marrubiũ decoctũ sit, aut cupressus aut myrtus, idemq; humor clystere intus adijcietur. Tum super ponetur lenticula cum malicorio mista, quæ vtraq; ex vino decocta sint : vel rubus aut oleæ folia, eodẽ modo decocta, aliaq; medicamenta, quæ ad cohibendos purgandosq; cancros proposuimus, ex quibus, si qua erunt arida, per scriptorium calamum inspirabuntur. Vbi stare cœperit cancer, mulso vulnus eluetur. Vitabiturq; eo tempore ceratum, quod ad recipiendum id malum corpus emollit, potius plumbum elotum cum vino inungetur, superq; idem linteolo illitum imponetur. Sub quibus perueniri ad sanitatem potest, cum eo tamen quod non ignoremus, orto Cancro sæpe affici stomachum, cui cum vesica quoddam consortium est, exq; eo fieri, vt neq; retineatur cibus, neq; si quis retentus est, concoquatur, neque corpus alatur: ideoq; ne vulnus quidem aut purgari, aut ali posit, quæ necessario mortem maturant: sed vt his succurri nullo modo potest, sic à primo tamen diu tenenda ratio curationis est. In qua quædam obseruatio ad cibum quoq; potionemq; pertinens necessaria est. Nam cibus inter principia non nisi humidus dari debet. Vbi vlcus purgatum est, ex media materia olera & salsamenta semper aliena sunt. Potione opus est non modica. Nam si parum bibitur, accenditur vulnus, & vigilia vrget, & vis corporis minuitur. Si plus æquo assumitur, subinde vesica

implet

*impletur, eoq́; irritatur. Non nisi aquã autem bibendam esse manifestius est, quàm vt subinde dicendum sit. Solet verò sub eiusmodi victu venire, vt aluus non reddatur. Hæc aqua ducenda est, in qua vel fœnum græcũ vel malua decocta sit. Idem humor rosa mistus in ipsum vulnus oriculario clystere agendus est, vbi id rodit vrina, neque purgari patitur. Fere verò primo per vulnus exit hæc, deinde eo sanescẽte diuiditur, & pars per colem descendere incipit, donec ex toto plaga claudatur, quod interdum tertio mense, interdum non ante sextum, nonnunquam exacto quoq; anno fit. Neq; desperari debet solida glutinatio vulneris, nisi vbi aut vehementer rupta ceruix est, aut ex cancro multæ magnæq́; carunculæ, simulq́; neruosa aliqua exciderunt. Sed vt vel nulla ibi fistula, vel exigua admodum relinquatur, summa cura prouidendum est. Ergo cùm iam ad cicatricẽ vulnus * tendit extentis iacere feminibus, & cruribus oportet, nisi tamen molles, arenosi'ue calculi fuerunt. Sub his enim tardius vesica purgatur. Ideoq́; diutius plagam patere necessarium est, & tum demum vbi iam nihil tale extrà fertur, ad cicatricem perduci: quòd si antequam vesica purgata est, oræ se glutinarunt, dolorq́; & inflammatio redierunt, vulnus digitis vel aduerso specillo diducendũ est, vt torquentibus exitus detur, hisq́; effusis tum diutius pura vrina descendat. Tum demum quæ cicatricẽ inducant, imponenda sunt,*

*intendit

extendiq́;, vt suprà docui, pedes quàmmaxime vincti. Quòd si fistulæ metus ex his causis, quas proposui, subesse videbitur, quo facilius claudatur ea, vel certè coangustetur, in anum quoque danda plumbea fistula est: extentisq́; cruribus, femina taliq́; inter se deligãda sunt, donec qualis futura est, cicatrix sit.

Si naturalia fœminarum concubitum non admittunt, quomodo curari conueniat.

CAP. XXVIII.

ET hoc quidem commune esse maribus & fœminis potest. Proprie verò quædam ad fœminas pertinent, vt in primis quòd earũ naturalia nonnunquã inter se glutinatis oris, cõcubitum non admittunt. Idq́; interdũ euenit protinus in vtero matris, interdum exulceratione in his partibus facta, & per malam curationẽ his oris sanescendo iunctis. Si ex vtero est, membrana ori vuluæ opposita est. Si ex vlcere, caro id repleuit. Oportet autem membranã duabus lineis inter se transuersis incidere ad similitudinẽ literæ X, magna cura habita, ne vrinæ iter violetur. Deinde vndiq; eam membranam excidere: ac si caro increuit, necessarium est rectâ linea patefacere. Tum ab ora vel volsella vel hamo apprehensam, tanquam habenulã excidere: & intus implicitum in longitudinẽ linamentum, λήμνισκον Græci vocant, in aceto tinctũ demittere, supraq́; succidam lanam aceto madẽtem deligare. Tertio die soluere vlcus, & sicut alia vlcera curare.

Cumq́;

Cumq; iam ad ſanitatē tendet, plumbeā fiſtulam medicamēto cicatricem inducente illinere, eamq; intus dare. Supraq; idem medicamentum iniÿcere, donec ad cicatricem plaga perueniat.

Qua curatione partus emortuus ex vtero excutiatur. CAP. XXIX.

VBi concipit autem aliqua, ſi iam propè maturus partus intus emortuus eſt, neq; excidere per ſe poteſt, adhibēda curatio eſt, quæ numerari inter difficilimas poteſt. Nam et ſummā prudentiam moderationemq; deſiderat, & maximum periculum affert. Sed ante omnia vuluæ natura mirabilis, cum in multis aliÿs, tum in hac re quoq; facile cognoſcitur. Oportet autem ante omnia reſupinā mulierem trāſuerſo lecto ſic collocare, vt feminibus eius ipſius ilia comprimantur. Quo fit, vt & imus venter in cōſpectu medici ſit, & infans ad os vuluæ compellatur, quæ emortuo partu id comprimit, ex interuallo verò paulum dehiſcere. Hac occaſione vſus medicus, vnctæ manus indicem digitum primum debet inſerere, atque ibi continere, donec iterum ad os aperiatur, rurſusq; alterum digitum demittere debebit, & per eaſdem occaſiones alios, donec tota eſſe intus manus poſsit. Ad cuius rei facultatem multum confert, & magnitudo vuluæ, & vis neruorum eius, & corporis totius habitus, & mentis etiam robur, cum præſertim intus nonnunquā etiam duæ manus dari debeant.

Pertinet etiam ad rem quamcalidißimum esse imum ventrem, & extrema corporis, neq; *cum inflammatione incepisse, sed recenti re protinus adhiberi medicinam. Nam si corpus iam intumuit, neq; demitti manus, neq; educi infans, nisi ægerrime potest, sequiturq; sæpe cum vomitu & cum tremore mortifera neruorum distentio. Verũ intus emortuo corpori manus iniecta, protinus habitum eius sentit. Nam aut in caput aut in pedes conuersum est, aut in transuersum iacet, fere tamen sic vt vel manus eius vel pes in propinquo sit. Medici verò propositũ est, vt eum manu dirigat, vel in *caput, vel etiam in pedes, si fortè aliter compositus est: ac si nihil aliud est, manus vel pes apprehensus, corpus rectius reddit: nám manus in caput, pes in pedes eum conuertet. Tum si caput proximum est, demitti debet vncus vndiq; læuis, acuminis breuis, qui vel oculo, vel auri, vel ori, interdũ etiam fronti recte inijcitur, deinde attractus infantem educit, neq; tamen quolibet is tempore extrahi debet. Nam si compresso vuluæ ore id tentatum est, non emittente eo infans abrumpitur, & vnci acumen in ipsum os vuluæ delabitur, sequiturq; neruorum distentio, & ingens periculum mortis. Igitur compressa vulua, conquiescere: hiante, leniter trahere oportet, & per has occasiones paulatim eum educere. Trahere autem dextra manus vncum, sinistra intus posita infantem ipsum, simulq; dirigere eum debet. Solet etiam

*dum inflammationẽ cœpisse,

*manus

euenire, vt is infans humore distendatur, exq́; eo profluat fœdi odoris sanies. Si quid tale est, indice digito corpus illud forandum est, vt effuso humore extenuetur. Tum id leniter per ipsas manus recipiendum est, nam vncus iniectus facile hebeti corpusculo eleuabitur. In quo quid periculi sit, suprà positū. Sed in pedes quoq; conuersus infans non difficulter extrahitur, quibus apprehensis per ipsas manus commode educitur. Si verò transuersus est, neq; dirigi potuit, vncus alæ iniiciendus, paulatimq́; attrahendus est. Sub quo fere ceruix replicatur, retroq́; caput ac reliquum corpus spectat. Remedio est, ceruix præcisa, vt separatim vtraq; pars auferatur. Id vnco fit, qui priori similis in interiorem tantum partem per totā aciem exacuitur. Tum id agendum est, vt antè caput, deinde reliqua pars auferatur, quia fere maiore parte extracta, caput in vacuam vuluam prolabitur: extrahiq́; sine summo periculo non potest, si tamen id incidit, super ventrem mulieris duplici panniculo iniecto, valens homo non imperitus à sinistro latere eius debet assistere, & super imum ventrem eius duas manus imponere, alteraq́; alteram premere. Quo fit, vt illud caput ad os vuluæ compellatur. Idq́; eadem ratiōe quæ suprà posita est, vnco extrahitur. At si pes alter iuxta repertus est, alter retro cum corpore est, quicquid protractum est, paulatim abscindendum est: & si clunes os vuluæ vrgere cœperunt, iterum retro

repellendæ sunt, conquisitusq; pes eius adducendus. Aliæq; etiamnum difficultates faciunt, vt qui solidus non exit, cōcisus eximi debeat. Quoties autem infans protractus est, tradendus ministro est. Is eum supinis manibus sustinere, medicus deinde sinistra manu leniter trahere vmbilicum debet, ita ne abrumpat, dextraq; eum sequi vsq; ad eas, quas secundas vocant, quod velamentum infantis intus fuit, hisq; vltimis apprehensis venulas membranulasq; omnes eadem ratione manu diducere à vulua, totumq; illud extrahere, & si quid intus præterea concreti sanguinis remanet. Tum compressis in vnum feminibus, illa in cōclaui collocanda est, modicum calorem sine vllo perflatu habente. Super imum ventrem eius imponenda lana succida in aceto & rosa tincta. Reliqua curatio talis esse debet, qualis in inflammationibus, & in his vulneribus, quæ in neruosis locis sunt, adhibeatur.

Secundæ.

De Ani vitijs, & eorum curatione.
CAP. XXX.

ANi quoque vitia vbi medicamentis non vincuntur, manus auxilium desiderant. Ergo, si qua scissa in eo vetustate induruerunt, iamq; callum habent, commodissimum est ducere aluum, tum spongiam calidam admouere, vt relaxentur illa, & foras prodeant. Vbi in conspectu sunt, scalpello singula excidere, & vlcera *renouare, deinde imponere linamentum molle, et supèr linteolum illitum melle, locumq; eum

*remouere

molli

molli lana implere, & ita vincire altero die, deincepsq; cæteris lenibus medicamentis vti, quæ ad recentia eadẽ vitia necessaria esse aliâs proposui, & vtiq; per primos dies sorbitionibus eũ sustinere, paulatim deinde cibis adijcere aliquid, generis tamen eius: quod eodem loco præceptum est. Si quando autem ex inflammatione pus in his oritur, vbi primum id apparuit, incidendum est, ne anus ipse suppuret. Neq; tamen antè properandum est: nam si crudum incisum est, inflammationis multum accedit, et puris aliquanto amplius concitatur. His quoq; vulneribus, lenibus cibis, ijsdemq; medicamentis opus est.

De condylomatum curatione.

AT tubercula, quæ condylomata appellantur, vbi induruerunt, hac ratione curantur: Aluus ante omnia ducitur, tum volsella tuberculum apprehensum iuxtà radices exciditur. Quod vbi factum est, eadem sequuntur, quæ suprà post curationem adhibenda esse proposui. Tantummodo si quid increscit, squama æris coërcendum est. Ora etiam venarum fundentia sanguinem sic tolluntur: Vbi sanguini qui effluit, sanies adijcitur, aluus acrius ducitur, quo magis oræ promoueantur. Eoq; fit, vt *omnia vela, quasi capitula conspicua sint. Tum si capitulum exiguum est, basimq; tenuem habet, astringendum lino paulum suprà est quàm vbi cum ano committitur. Imponenda spongia aqua calida est, donec id libeat. Deinde aut vngue, aut scal- *omnes venæ

pello suprà nodum id exulcerandum est. Quod nisi factum est, magni dolores subsequuntur, interdum etiam vrinæ difficultas. Si id maius est, & basis latior, hamulo vno aut altero excipiendum est, paulumq; suprà basim incidendum, neq; relinquendum quicquam ex eo capitulo, neque quicquam ex ano demẽdum est. Quod consequitur is, qui neq; nimium, neq; parum hamos ducit. Quà incisum est, acus debet immitti, infraq; eam lino id capitulum alligari: si duo tria'ue sunt, imum quodq; primum curandum est. Si plura, nõ omnia simul, ne tempore eodem vndiq; teneræ cicatrices sint: si sanguis profluit, excipiendus est spongia, deinde linamentum imponendum. Vngenda femina & inguina, et quicquid iuxta vlcus est, ceratumq; superdandum est. Farina hordeacea calida implendus is locus est: sic deligandus est. Postero die is desidere in aqua calida debet, eodemq; cataplasmate foueri. Ac bis die, & ante curationem, & post eam, ceruices ac femina liquido cerato perungenda sunt, tepidoq; is loco continendus. Interpositis quinq; aut sex diebus, oriculario specillo linamenta educenda. Si capitula simul non exciderunt, digito promouenda. Tum lenibus medicamentis, iisdemq;, quæ alibi posui, vlcera ad sanitatem perducenda. Finito vitio, quemadmodum agendum esset, iam aliàs superius exposui.

De varicum curatione. CAP. XXXI.

AB his ad crura proximus transitus est, in quibus

quibus orti varices non difficili ratione tolluntur. Huc autem & earum venularum quæ in capite nocent, & eorum varicum qui in ventre sunt, curationem distuli: quoniam vbiq; eadem est. Igitur vena omnis, quæ noxia est, aut adusta tabescit, aut manu exciditur. Si recta est, si quãuis transuersa, tamen simplex, si modica est, melius aduritur. Si curua est, & velut in orbes quosdam implicatur, pluresq; inter se inuoluuntur, vtilius eximere est. Adurendi ratio hæc est: Cutis superinciditur, tum patefacta vena tenui & retuso ferramento candente modice premitur, vitaturq;, ne plagæ ipsius oræ adurantur, quas reducere hamulis facile est. Id interpositis fere quaternis digitis per totum varicem fit, & tum superimponitur medicamentum, quo adusta sanantur. At exciditur hoc modo: Cute eadẽ ratione super venam incisa, hamulo oræ excipiuntur, scalpelloq; vndiq; à corpore vena diducitur, caueturq;, ne inter hæc ipsa lædatur, eiq; retusus hamulus subijcitur, impositoq; eodem fere spatio quod suprà positum est, in eadem vena idem fit, quæ quò tendat, facile hamulo extento cognoscitur. Vbi iam idem, quacunq; varices sunt, factum est, vno loco adducta per hamulum vena præciditur, deinde quà proximus hamus est, attrahitur & euellitur, ibi rursus abscinditur. Ac sic vndiq; varicibus crure liberato, tum plagarum oræ committuntur, & super emplastrum glutinans injcitur.

Curatio digitorum cohærentium.
CAP. XXXII.

AT si digiti vel in vtero protinus, vel propter communem exulcerationem postea cohæserunt, scalpello diducuntur, dein separatim vterq; non pingui emplastro circundatur. Atq; ita per se vterq; sanescit. Si verò fit ulcus in digito, posteaq̃; male inducta cicatrix curuum eum reddit, primum malagma tentandum est. Dein, si id nihil prodest (quod & in veteri cicatrice, & vbi nerui læsi sunt, euenire cōsueuit) videre oportet, nerui'ne id vitium, an cutis sit. Si nerui est, attingi non debet, neq; enim sanabile est: si cutis, tota cicatrix excidenda est, quæ ferè callosa efficit vt extendi digitum non patiatur, tum rectus sic ad nouam cicatricem perducendus est.

De Gangrænæ curatione. CAP. XXXIII.

GAngræna inter vngues alasq̃; aut inguina nasci, & siquando medicamenta vincuntur, membrũ præcidi oportere, alio loco mihi dictum est. Sed id quoq; cum periculo summo fit. Nam sæpe in ipso opere, vel profusione sanguinis, vel animæ defectione moriuntur. Verum hic quoq; nihil interest an satis tutum præsidium sit, quod vnicum est. Igitur inter sanam vitiatamq̃; partem incidēda scalpello caro vsq; ad os est: sic vt neq; contra ipsum articulũ id fiat: & potius ex sana parte aliquid excidatur, quàm ex ægra relinquatur. Vbi ad os ventum est, reducenda ab

eo sana caro, & circa os subsecanda est, vt ea quoq; parte aliquid os nudetur: dein id serrula præcidendum est, quàm proxime sanæ carni etiam inhærenti: ac tum frons ossis quam serrula exasperauit, leuanda est, supraq; inducenda cutis, quæ sub eiusmodi curatiōe laxa esse debet, vt quàm maxime vndiq; os contegat. Quò cutis inducta non fuerit, id linamentis erit contegendū, & super id spongia ex aceto deliganda. Cætera postea sic facienda, vt in vulneribus, in quibus pus moueri debet, præceptum est.

LIBER VIII.

De positu & figura totius humani corporis. CAP. I.

SVPEREST ea pars quæ ad ossa pertinet, quæ quo facilius accipi possit, prius positus, figuræq; eorum indicabo. Igitur caluaria incipit ex interiore parte concaua, extrinsecus gibba, vtrinq; læuis, & quà cerebri membranam contegit, & quà cute capillū gignente contegitur. Eaq; simplex ab occipitio & tēporibus, duplex vsq; in verticē à fronte est. Ossaq; eius ab exterioribus partibus dura, ab interioribus, quibus inter se connectuntur, molliora sunt. Interq; ea venæ discurrunt, quas his alimentum subministrare credibile est: rarò autem caluaria solida sine suturis est. Locis tamen æstuosis facilius inuenitur. Et id caput firmissimum, atq; à dolore tutissi-

tutißimum est: ex cæteris, quo suturæ pauciores sunt, eo capitis valetudo cōmodior est. Neq; enim certus earū numerus est, sicut ne locus quidem. Ferè tamen duæ super aures, tēpora à superiore capitis parte discernunt. Tertia ad aures per verticem tendens occipitium à summo capite diducit. Quarta ab eodem vertice per medium caput ad frontem procedit, eaq́; modo sub imo capillo desinit, modo frontem ipsam secans inter supercilia finitur. Ex his cæteræ quidem suturæ in unguem committūtur. Hæ verò quæ super aures transuersæ sunt, totis oris paulatim extenuantur, atq; ita inferiora ossa superioribus leniter insidunt. Craßißimum verò in capite os post aurem est, quia capillus, vt verisimile est, ob idipsum nō gignitur. Sub his quoq; musculis, qui tēpora connectunt, os medium in exteriorem partem inclinatam positum est. At facies suturam habet maximam, quæ à tēpore incipiens, per medios oculos naresq́; trāsuersa peruenit ad alterum tempus. A qua breues duæ sub interioribus angulis deorsum spectant. Et malæ quoq; in summa parte singulas transuersas suturas habent. A mediisq́; naribus aut superiorum dentium gingiuis per medium palatum vna procedit, aliaq́; transuersa idem palatum secat. Et suturæ quidem in plurimis hæ sunt. Foramina autem intra caput maxima oculorum sunt, deinde nariū, tum quæ in auribus habemus. Ex his quæ oculorum sunt, recta simpliciaq́; ad cerebrum tendunt. Narium

duo

duo foramina osse medio discernũtur. Siquidem hæc primum à supercilijs angulisq; oculorum osse inchoantur ad tertiam fere partem: deinde in cartilagine versæ quo propius ori descendunt, eo magis caruncula quoq; molliuntur. Sed ea foramina, quæ à summis ad imas nares simplicia sunt, ibi rursus in bina itinera diuidũtur. Aliaq; ex his ad fauces peruia spiritum & reddunt et accipiunt, alia ad cerebrum tendunt. In vltima parte in multa & tenuia foramina dissipantur, per quæ sensus odoris nobis datur. In aure quoq; primo rectum & simplex iter procedendo flexuosum fit, quod ipsum iuxta cerebrum in multa & tenuia foramina diducitur, per quæ facultas audiendi est: iuxta ea duo paruuli quasi sinus sunt, superq; eos finitur os, quod transuersum à genis tendens ab inferiorioribus ossibus sustinetur, iugale appellari potest, ab eadem similitudine, à qua id Græci ζυγῶδες appellant. Iugale. Maxilla verò est molle os, eaq; vna est, cuius eadem & media & etiam ima pars mentum est, à quo vtrinq; procedit ad tempora, solaq; ea mouetur. Nam malæ cum toto osse, quod superiores dẽtes* exigit, immobiles sunt. Verum ipsius maxillæ partes extremæ quasi bicornes sunt. *excipit Alter processus intrà latior, vertice ipso tenuatur, longiusq; procedens sub osse iugali subit & super id temporum musculis illigatur. Alter breuior & rotundior, & in eo sinu qui iuxta foramina auris est cardinis modo fit: ibiq; huc & illuc

illuc se inclinãs maxillæ facultatem motus præstat. Duriores osse dẽtes sunt, quorum pars maxillæ, pars superiori ossi malarum hæret. Ex his
*τεμνι-νοὶ quaterni primi quia secant, *τομικοὶ à Græcis nominantur, hi deinde quatuor caninis dentibus
Canini. ex omni parte cinguntur. Vltra quos vtrinq; fe-
Maxillares. re maxillares quaterni sunt, præterquam in his in quibus tres vltimi qui sero gigni solent, non increuerunt. Ex his priores singulis radicibus, maxillares vtiq; binis, quidã etiam ternis quaternis've nituntur. Fereq; longior radix breuiorem dentem edit, rectiq; dentis recta etiam radix, curui flexa est: ex eadem radice in pueris nouus dens subit, qui multo sæpius priorem expellit, interdum tamen supra infra've eum se ostendit. Caput autem spina excipit. Ea constat ex vertebris quatuor & viginti. Septem in ceruice sunt, duodecim ad costas, reliquæ quinque sunt proximæ costis. Hæ teretes breuesq; ab vtroq; latere, processus duos exigunt: mediæ perforatæ, quà spinæ medulla cerebro commissa descendit, circà quoq; per duos processus tenuibus cauis peruiæ, per quæ à membrana cerebri similes membranulæ deducuntur. Omnesq; vertebræ exceptis tribus summis à superiore parte in ipsis processibus parũ desidentes sinus habent, ab inferiore alios deorsum versus processus exigunt. Summa igitur protinus caput sustinet, per duos sinus receptis exiguis eius processibus. Quo fit, vt caput sursum deorsum versus tuberibus

exasper

exasperetur, secunda superiori parti inferiore. Quod ad circuitum pertinet, pars summa angustiore orbe finitur. Itaque superior summæ circundata, in latera quoq; caput moueri sinit. Tertia eodem modo secundam excipit. Ex quo facilis ceruici mobilitas est. Ac ne sustinere quidem caput posset, nisi vtrinque recti valẽtesq; nerui collum continerent, quos *καρότας Græci appellant. Siquidem horum inter omnes flexus alter semper intentus vltrà prolabi superiora non patitur. Iamq; vertebra tertia tubercula quæ inferiori inserantur, excipit. Cæteræ processibus deorsum spectantibus, in inferiores insinuantur, ac per sinus quos vtrinq; habent, superiores accipiunt, multisq; neruis & multa cartilagine continentur. Ac sic vno flexu modico in promptum dato cæteris negotijs homo & rectus insistit, & alioqui ad necessaria opera curuatur. Infra ceruicem verò summa costa contra humeros sita est, inde vndecim inferiores vsque ad imum pectus perueniunt, hæq; primis partibus rotundæ & leniter quasi capitulatæ, vertebrarum transuersis processibus ibi quoq; paulum insinuatis inhærent. Inde patescunt, & in exteriorem partem recuruatæ, paulatim in cartilaginem degenerant. Eaq; parte rursus in interiora leniter flexæ committuntur cum osse pectoris. Quod valens ac durum à faucibus incipit, ab vtroque latere lunatum, & à præcordijs iam ipsum quoque cartilagine mollitum terminatur: sub costis

*Sic quidẽ hos neruos Ludouicus Cælius dicendos esse contendit, tamẽ Hermo. Barb. Tenõtas appellandos putauit.

ῥοὰς vero prioribus quinque, quas Νόθας Græci nominant, breues tenuioresq́;, atq; ipſæ quoq; paulatim in cartilaginem verſæ, extremis abdominis partibus inhæreſcunt, imaq́; ex his maiore iam parte nihil niſi cartilago eſt. Rurſus à ceruice duo lata oſſa vtrinque ad ſcapulas tendunt,

Scoptula operta. noſtri ſcoptula operta ὠμοπλάτας Græci nominant. Ea in ſummis verticibus ſinuata, ab his triangula, paulatimq́; lateſcentia ad ſpinam tendunt, & quo latiora quaque parte ſunt, hoc hebetiora. Atq; ipſa quoque in imo cartilaginoſa, poſteriore parte velut innatant, quoniam niſi in ſummo nulli oſſi inhæreſcunt. Ibi verò validis muſculis neruisq́; conſtricta ſunt. At à ſumma coſta paulo interius quàm vbi ea media eſt, os excreſcit, ibi quidem tenue, procedens verò quo propius lato ſcapularũ oſſi fit, eo plenius latiusq́; & paulatim in exteriora curuatur: quod propius altera verticis parte modice intumeſcens, ſuſtinet iugulum. Id autem ipſum recuruum ac neque inter duriſſima oſſa numerandum, altero capite in eo quod poſui, altero in exiguo ſinu pectoralis oſſis inſidit: paulumq́; motu brachij mouetur, & cum lato oſſe ſcapularum infra caput eius, neruis & cartilagini connectitur. Hinc humerus incipit, extremis vtrinque capitibus tumidus, mollis, ſine medulla, cartilaginoſus: medius teres, durus, medulloſus, leniter gibbus, & in priorem & poſteriorem, interiorem, & exteriorem partem. Prior autem pars eſt, quæ à

pectore est, posterior quæ ab scapulis, interior quæ ad latus tendit, exterior quæ ab eo recedit, quod ad omnes articulos pertinere in vlterioribus patebit. Superius autem humeri caput rotundius, quàm cætera ossa, de quibus adhuc dixi, * verticulatis scapularum oßibus paruo excessu inseritur, ac maiore parte ex transitu neruis deligatur. At inferius duos processus habet, inter quos quod mediũ est, magis etiam extremis partibus sinuatur. Quæ res sedem brachio præstat, quod constat ex oßibus duobus. Radius, quem κερκίδα Græci appellant, superior breuiorq́; & primo tenuior, rotundo & leniter cauo capite exiguum humeri tuberculum recipit, atque ibi neruis & cartilagine continetur. Cubitus inferior longiorq́; & primo plenior in summo capite, duobus quasi verticibus extantibus in sinus humeri, quem inter duos processus eius esse proposui, se inserit. Primo verò duobus radijs brachij ossa iuncta paulatim dirimuntur, rursusq́; ad manum coëunt, modo craßitudinis mutato. Siquidem ibi radius plenior, cubitus admodum tenuis est. Dein radius in caput cartilaginosum consurgens, in verticem eius sinuatur. Cubitus rotundus in extremo, parte altera paulum procedit. Ac ne sæpius dicendum sit, illud ignorari non oportet, plurima ossa in cartilaginem* desidere, nullum articulum non sic finiri. neque enim aut moueri posset, nisi leui inniteretur, aut cum carne neruisq́; coniungi, nisi ea media quædam

*verticillatis

Radius.

Cubitus.

*desinere

materia committeret. In manu verò prima palmæ pars ex multis minutisq; oßibus constat, quorũ numerus incertus est. Sed oblonga omnia & triangula structura quadam inter se conne-ctuntur, cum inuicem superior alterius angulus, alterius planicies sit, eoq; fit ex his vnius oßis paulum in interiora concaui species. Verum ex manu duo exigui processus in sinus radij conij-ciuntur. Tum ex altera parte recta quinque ossa ad digitos tendentia palmam explent, à quibus ipsi digiti oriuntur, qui ex oßibus ternis constant, omniumq; eadem ratio est. Interius os in verticem sinuatur, recipitq; exterioris exiguum tuberculum, neruiq; ea continent, à quibus orti vngues indurescunt. Ideoq; non oßi, sed carni magis radicibus suis inhærent. Ac superiores quidem partes sic ordinatæ sunt. Ima verò spina in coxarũ osse desidit, quod transuersum longeq; valentißimum, vuluam, vesicam, rectum intestinum tuetur, idq; ab exteriore parte gibbum, ad spinam resupinatum, à lateribus, id est, in ipsis coxis sinus rotundos habet: à quibus oritur os, quod pectinem vocant, idq; super intestina sub pube transuersum uentrem firmat: rectius in viris, recuruatum magis in exteriora in fœminis, ne partum prohibeat. Inde femina oriuntur, quorum capita rotundiora etiam quàm humerorum sunt, cum illa ex cæteris rotundißima sint. Infrà verò duos processus à priore & à posteriore parte habent. Dein dura, & medullosa

Pecten. Femina.

&

& ab exteriore parte gibba: rursus ab inferioribus quoque capitibus intumescunt. Superiora in sinus coxæ, sicut humeri in ea ossa, quæ scapularum sunt, coniiciuntur, tum infrà introrsus leniter tendunt, quo æqualius superiora membra sustineant. Atque in eo inferiora quoque capita media sinuantur, quo facilius excipi à cruribus possint. Quæ commissura, osse paruo, molli, cartilaginoso tegitur, patellam vocant. Hæc supèr innatans, nec ulli ossi inhærens, sed carne & neruis deligata, pauloq; magis ad femoris os tendens, inter omnes crurum flexus iuncturam tuetur. Ipsum autem crus est ex ossibus duobus. Etenim per omnia femur humero, crus uerò brachio simile est: adeo vt habitus quoq; & decor alterius ex altero cognoscatur, quod ab ossibus incipiens, etiam in carne respondet. Verum alterum os ab exteriore parte suprà positũ est, quod ipsum quoq; Sura rectè nominatur. Id breuius, supraq; tenuius ad ipsos talos intumescit. Alterum à priore parte positum, cui Tibiæ nomen est, longius et in superiore parte plenius, solum cum femoris inferiore capite committitur, sicut cum humero cubitus. Atque ea quoque ossa infra supraq; coniuncta media, vt in brachio dehiscunt. Excipitur autem crus infra ossa ex transuerso talorum, idq; ipsum super os calcis situm est, quod quadam parte sinuatur, quadam excessus habet, & procedentia ex talo recipit, & in sinum eius inseritur. Idq; sine medulla durum, magisq; in

Patella.

posteriorem partem proiectum, teretem ibi figuram repræsentat. Cætera ossa pedis ad eorum quæ in manu sunt, similitudinem instructa sunt. Plantæ palmis, digiti digitis, vngues vnguibus, respondent.

Ossa vitiata & corrupta quibus signis cognoscantur, & qua ratione curentur. CAP. II.

OMne autẽ os, vbi iniuria accessit, aut vitiatur, aut finditur, aut frangitur, aut foratur, aut colliditur, aut loco mouetur. Id quod vitiatum est, primo fere pingue fit, deinde vel nigrum uel cariosum. Quæ super natis grauibus vlceribus aut fistulis, hisq; vel longa vetustate, vel etiam cancro occupatis eueniunt. Oportet ante omnia os nudare vlcere exciso: & si latius eius vitium est, quàm vlcus fuit, carnem subsecare, donec integrum os vndiq; pateat: tum id quod pingue est, semel iterum'ue satis est admoto ferramento adurere, vt ex eo statu secedat: aut eradere donec iam aliquid cruoris ostendatur, quæ integrioris nota est. Nam necesse est aridum sit, id quod vitiatum est. Idem in cartilagine quoq; læsa faciendum est. Siquidem ea quoq; scalpello radenda est, donec integrũ id sit, quod relinquatur. Deinde si vel os, siue cartilago rasa est, nitro bene trito respergendum est. Neque alia facienda sunt ubi caries, nigrities'ue in summo osse est. Siquidem id vel paulo diutius eodem ferramento adurendum vel radendum est. Qui radit hæc, audacter imprimere ferramentum debet, vt

& agat aliquid, & maturius desinat. Finis est, cum vel ad album os, vel ad solidum uentum est. Albo finiri ex nigritie vitium, soliditate quadam ex carie manifestum est. Accedere etiam cruoris aliquid integro, suprà dictũ est. Si quando autẽ altius descenderit, vtrumlibet dubium est. In carie quidem expedita cognitio est. Specillum tenue in foramen demittitur, quod magis minúsue intrando, vel in summo cariem esse, vel altius descendisse testatur. Nigrities colligi quidẽ potest etiam ex dolore & ex febre. Quæ vbi mediocria sunt, illa alte descendisse non potest. Manifestior tamen adacta terebra fit. Nam finis vitij est, vbi scobis nigra esse desijt. Igitur si caries alte descendit, per terebrã vrgenda crebris foraminibus est, quæ altitudine vitium æquent. Tum in ea foramina demittenda candentia ferramenta sunt, donec inde siccum os ex toto fiat. Simul enim post hæc & resoluetur ab inferiore osse, quodcunque vitiatum est, & is sinus carne replebitur: & humor aut nullus postea feretur, aut mediocris. Sin autem nigrities est, aut si caries ad alteram quoq; partem ossis transit, oportet excidi. Atque idem in carie quoq; ad alteram partem ossis penetrante fieri potest. Sed quod totum vitiatum, totum eximendum est. Si inferior pars integra est, eatenus quod corruptum est, excidi debet. Item siue capitis, siue pectoris os, siue costa cariosa est, inutilis vitio est, & excidendi necessitas est. Neque audiendi sunt, qui osse nudato,

diem tertium expectant, vt tunc excidant. Ante inflammationem enim tutius omnia tractantur. Itaq; quantum fieri potest, eodem momento & cutis incidenda est, & os detegendum, & omni vitio liberandum est. Longeq; perniciosissimum est, quod in osse pectoris est: quia uix etiam si recte cessit, curatio veram sanitatem reddit.

Quomodo os excidatur: & de Modiolo, & Terebra, ferramentis ad id paratis. CAP. III.

EXciditur verò os duobus modis. Si paruulum est, quod læsum est, modiolo, quem χοινίκιον Græci vocant: Si spatiosum, terebris. Vtriusque rationem proponam. Modiolus ferramentum concauum teres est, imis oris ferratũ, per quod medium clauus ipse quoque interiore orbe cinctus demittitur. Terebrarũ autem duo genera sunt: Alterum simile ei, quo fabri vtuntur. Alterum capituli longioris, quod ab acuto mucrone incipit, deinde subito latius fit, atq; iterũ ab alio principio paulo minus quàm æqualiter sursum procedit. Si vitium in angusto est, quod comprehendere modiolus possit, ille potius aptatur. Et si caries subest, medius clauus in foramen demittitur. Si nigrities, angulo scalpri sinus exiguus fit, qui clauum recipiat, vt eo insistente circumactus modiolus delabi non possit. Deinde is habena quasi terebra cõuertitur. Estq; quidam premendi modus, vt & foretur, & circumagatur, quia si leuiter imprimitur, parum proficit: Si grauiter, non mouetur. Neque alienum est instillare

paulum

paulum rosæ, vel lactis, quo magis lubrico circumagatur. Quod ipsum tamen si* obtusius est, *copiosius aciem ferramenti hebetat: at vbi iam iter modiolo pressum est, medius clauus educitur, & ille per se agitur. Deinde cum sanitas inferioris partis scobe cognita est, modiolus remouetur: at si latius vitium est, quàm vt illo comprehendatur, terebra res agenda est. Ea foramen fit in ipso fine vitiosi oßis atq; integri, deinde alterum non ita longè, tertiumq́; donec totus is locus qui excidendus est, his cauis cinctus sit, atque ibi quoq; quatenus terebra agenda sit, scobis significat. Tunc excisorius scalper ab altero foramine ad alterum malleolo adactus, id quod inter vtrunq; medium est, excidit: ac sic ambitus similis ei fit, qui in angustiorem orbem modiolo imprimitur. Vtro modo verò id circumductum est, idem excisorius scalper in osse corrupto planus summam quanq; testam læsit, donec integrum os relinquatur. Vix vnquam nigrities integrum, caries per totum os perrumpit, maximeq́; vbi vitiata caluaria est. Id quoq; signi specillo significatur, qui depressus in id foramen, quod infra solidam sedem habet, & ob id renitens aliquid inuenit, & madens exit. Si peruium inuenit, altius descendens inter os & membranam nihil oppositum inuenit, educiturq́; siccus, non quo non subsit aliqua vitiosa sanies, sed quoniam ibi vt in latiore sede diffusa sit. Siue autē nigrities, quam terebra detexit, siue caries, quam specillum ostendit, os

transit, modioli quidē vsus fere superuacuus est, quia latius pateat necesse est, quod iam alte processit. Terebra verò ea, quam secundo loco posui, vtendū, eaq; ne nimis incalescat, subinde in aquā frigidā demittēda est. Sed tum maiore cura agendū est, cum iam aut simplex os dimidiū perforatū est, aut in duplici, superius. Illud, spatiū ipsum: hoc, sanguis significat. Ergo tum lentius ducenda habena suspendendaq; magis sinistra manus est, & sæpius attollēda, & foraminis altitudo considerãda: vt quandocunq; os perrumpitur, sentiamus; neq; periclitemur, ne mucrone cerebri membrana lædatur. Ex quo graues inflãmationes cum periculo mortis oriuntur. Factis foraminibus eodem modo media sæpe, sed multo circunspectius excidenda sunt, ne forte angulus scalpri eandē membranam violet, donec fiat aditus, per quem membranæ custos immittatur μηνιγγοφύλακα Græci vocant. Lamina ænea est, firma, paulum resima ab exteriore parte læuis, quæ demissa est, vt exterior pars eius cerebro propior sit, subinde ei subijcitur, quod scalpro discutiendū est: ac si excipit eius angulū, vltrà transire non patitur, eoq; & audacius et tutius scalprū malleolo subinde medicus ferit, donec excisum vndiq; os eadē lamina leuetur, tolliq; sine ulla noxa cerebri potest. Vbi totū os eiectum est, circumradenda leuandæq; sunt oræ, & siquis scobis membranæ insedit, colligendum. Vbi superiori parte sublata, inferior relicta est, non ora tantùm, sed

os quoq; totum lauandum est, vt sine noxa postea cutis increscat, quæ aspero osse innascẽs protinus non sanitatẽ, sed nouos dolores mouet. Patefacto cerebro, qua ratione agendum sit, dicam, cum ad fracta ossa peruenero. Si basis aliqua seruata est, super imponẽda sunt medicamenta non pinguia, quæ recentibus vulneribus accommodantur, supraq; imponẽda lana succida oleo atq; aceto madens. Vbi tempus processit, ab ipso ore caro increscit, eaq; factũ manu sinum complet. Si quod etiam os adustum est, à parte sana recedit: subitq; inter integram atque emortuam partem caruncula, quæ quod abscessit, expellat, eaq; fere quia testa tenuis & angusta est, squama est, id λεπὶς à Græcis nominatur. Potest etiam euenire, vt ex ictu neq; findatur os, neq; perfringatur, sed summũ tamẽ collidatur, exaspereturq;. Quod vbi incidit, radi & lauari satis est. Hæc quamuis maxime fiunt in capite, tamẽ cæteris quoq; ossibus communia sunt, vt vbicunque idem incidet, eodem remedio sit vtendum. Atq; cum ea fracta, fissa, forata, collisa sunt, quasdam proprias in singulis generibus, quasdam communes in pluribus curationes requirunt. De quibus protinus dicam, initio ab eadem caluaria accepto.

De caluariæ curatione. CAP. IIII.

IGitur vbi ea pertusa, protinus requirendum est, num bilem is homo vomuerit, num oculi eius obcæcati sint, num obmutuerit, num per nares aures'ue sanguis ei effluxerit, num cõciderit,

num

num sine sensu quasi dormiēs iacuerit. Hæc enim non nisi osse fracto eueniunt. Atque vbi incide-runt, scire licet necessariam, sed difficilem curationē esse. Si verò etiam torpor accesšit, si mens non constat, si neruorum vel resolutio vel distentio secuta est, verisimile est etiam cerebri membranam esse violatam, eoq; in angusto magis spes est. At si nihil horum secutum est, potest etiam dubitari, an os fractum sit. Et protinus considerandum est, lapide an ligno, an ferro, an alio telo percussum sit, & hoc ipso leni an aspero, mediocri an vastiore, vehementer an leniter. Quia quo mitior ictus fuit, eo facilius os ei restitisse credibile est. Sed nihil tamen melius est, quàm certiore id nota explorare. Ergo quà plaga est, demitti specillum oportet, neq; nimis tenue, neq; acutum, ne cum in quosdam sinus naturales inciderit opinionē, fracti ossis frustra faciat, neq; nimis plenum, ne paruulæ rimulæ fallant. Vbi specillum ad os venit, nihil nisi lene & lubricum occurrit, integrum id videri potest. Si quid asperi est, vtiq; quà suturæ non sunt, fractum os esse testatur. A suturis se deceptum esse, Hippocrates memoriæ prodidit, more scilicet magnorum virorum, & fiduciā magnarum rerum habentium. Nam leuia ingenia, quia nihil habent, nihil sibi detrahunt. Magno ingenio, multaq; nihilominus habituro, conuenit etiā simplex veri erroris confessio, præcipueq; in eo ministerio quòd vtilitatis caussa posteris tradi-

tur,

tur, ne qui decipiantur eadem ratione, qua quis antè deceptus est. Sed hæc quidem alioquin memoria magni professoris, vti interponeremus, effecit. Potest autem sutura eo nomine fallere, quæ æque aspera est, vt aliquis hanc esse, etiam si rima est, existimet eo loco, quo subesse hanc verisimile est. Ergo eo nomine decipi non oportet, sed os aperire tutissimum est. Nam neque vtiq; certa sedes, vt suprà posui, suturarum est, & potest idem, & naturaliter commissum, & ictu fissum esse, iuxta'ue aliquid fissum habere. Quin aliquid etiam, vbi ictus fuerit vehementior, quamuis specillo nihil inuenitur, tamen aperire commodius est. At si ne tum quidem rima manifesta est, inducendum super os atramentum scriptorium est, deinde scalpro id detrahendum. Nigritiem enim continet, si quid fissum est. Solet etiam euenire, vt altera parte fuerit ictus, & os altera fiderit. Itaq; si grauiter aliquis percussus est, si mala indicia subsecuta sunt, neq; ea parte qua cutis discussa est, rima reperitur, non incommodum est parte altera considerare, nunquis locus mollior sit, & tumeat, eumq; aperire. Siquidem ibi fissum os reperietur, nec tamen magno negocio cutis sanescit, etiam si frustra desecta est. Os fractum nisi succursum est, grauibus inflammationibus afficit, difficiliusq; postea tractatur. Raro, sed aliquando tamen euenit, vt os quidem totum integrum maneat, intus verò ex ictu vena aliqua in cerebri membrana rupta aliquid

aliquid sanguinis mittat, isq; ibi concretus magnos dolores moueat, oculos quibus obcæcet. Sed fere contra id dolor est, & eo loco cute incisa pallidum os reperitur. Ideoq; id quoque os excidendum est. Quacunq; autem de caussa curatio hæc necessaria est: si nondum satis cutis patefacta est, latius aperienda est, donec quicquid læsum est in conspectu sit. In quo ipso videndum est, ne quid ex ipsa membranula quæ sub cute caluariam cingit, super os relinquatur. Siquidem hæc scalpro terebris'ue lacerata, vehementes febres cum inflammationibus excitat. Itaque eam commodius est ex toto ab osse diduci. Plagam, si ex vulnere est, talem necesse est habeamus, qualem acceperimus. Si manu facienda est, ea fere commodißima est, quæ duabus transuersis lineis literæ x figurã accepit, vt deinde à singulis procedentibus* singulis cutis subsequatur. Inter quæ si sanguis fertur, spongia subinde in aceto tincta cohibendus est, occupandusq; obiectis linamentis, & caput altius excitandum. Neque id vitium vllum metum, nisi inter musculos, qui tempora continent, adfert, sed ibi quoq; nihil tutius fit. In omni verò fisso fracto'ue osse protinus antiquiores medici ad ferramenta veniebant, quibus id exciderẽt. Sed multo melius est, antè emplastra experiri, quæ caluariæ caussa componuntur. Eorumq; aliquid oportet ex aceto mollitum, per se super fissum fractum'ue os imponere, deinde super id aliquãto latius quàm vulnus est,

* alij, lingulis: alij, ligulis legunt.

est, eodem medicamento illitum linteolum, & praeterea succidam lanam aceto tinctam. Tunc vulnus deligare, & quotidie resoluere, similiterq; curare vsq; ad diem quintũ. A sexto die, etiam vapore aquae calidae per spongiam fouere, caetera ex eadem facere. Quòd si carũcula increscere coeperit, et febricula aut soluta erit, aut leuior, & cupiditas cibi reuerterit, satisq; somni accedet, in eodem medicamento erit perseuerandum. Procedente deinde tempore, emolliendum id emplastrum adiecto cerato ex rosa facto, quo facilius carnem producat. nam per se reprimendi vim habet. Hac ratione saepe rimae callo quodam implentur, estq; ea ossis velut cicatrix, & latius fracta ossa, si qua inter se non cohaerebãt, eodem callo glutinantur, estq; aliquanto melius velamentum cerebro, quàm caro quae exciso osse increscit. Si verò sub prima curatione febris intenditur, breuesq; somni & ijdem per somnia tumultuosi sunt, vlcus madet, neque alitur, & in ceruicibus glandulae oriuntur, magni dolores sunt, cibiq; super haec fastidium increscit, tum demum ad manum scalprumq; veniendum est. Duo verò sub ictu caluariae pericula sunt, ne vel findatur, vel medium desidat: si fissum est, possunt orae esse compressae, vel quia altera super alteram excessit, vel etiam quia vehementer rursus se commiserunt. Ex quo euenit, vt humor ad membranam quidem descẽdat, exitum verò non habeat, ac sic eam irritet, et graues inflãmationes

tiones moueat. Vbi medium desedit, eandẽ cerebri membranã os vrget, interdum etiam ex fractura quibusdam velut aculeis pungentibus. His ita succurrendum est, vt tamen quàm minimum ex osse dematur. Ergo si ora alteri insedit, satis est id quod eminet, plano scalpro excidere, quo sublato iam rima hiat quantum curationi satis est. At si oræ inter se comprimuntur, à latere eius interposito digiti spatio terebra foramẽ faciendum est, ab eoq; scalper duabus lineis ad rimam agendus ad similitudinem C literæ, sic vt vertex eius à foramine basis ad rimas sit. Quòd si rima longius patet, ab altero foramine rursus similis sinus fieri debebit, & ita nihil latens in eo osse concauum est, abundeq; exitus datur intus lædentibus. Ne si fractum quidẽ os desedit, totum excidi necesse est. Sed siue totum perfractum est, & ab alio ex toto recessit, siue circumpositæ caluariæ inhæret exigua parte, ab eo quod naturaliter se habet, scalpro diuidendum est: deinde in eo quod desedit iuxta rimam quam fecimus, foramina addenda sunt. Si in angusto noxa est, duo: si latius patet, tria: septaq; eorum excidenda: & tum scalper vtrinque ad rimam agẽdus, sic vt luna tum sinum faciat, imaq; pars eius intus ad fracturam, cornua ad os integrum spectent. Deinde, si qua labent, & ex facili remoueri possunt, forfice ad id facta colligenda sunt, maximeq; ea quæ acuta membranam infestant. Si id ex facili fieri non potest subijcienda

lamina

lamina est, quam custodem eius membranæ esse proposui, et super eam quicquid spinosum est, & intus eminet, excidendum est: eadẽ lamina quicquid deorsum insedit attollẽdum. Hoc genus curationis efficit, vt qua parte fracta ossa tamẽ inhærent, solidentur: qua parte abrupta sunt, sine vllo tormento sub medicamenti tẽpore excidant, spatiumq́; inter hæc satis illi magnũ ad extrahendam saniẽ relinquatur, plusq́; in osse propugnaculi cerebrum habeat, quàm habiturum fuit eo exciso. His factis, ea membrana acri aceto respergenda est, vt siue aliquid sanguinis ex ea profluit, cohibeatur: siue intus concretus cruor remanet, discutiatur. Tum idem medicamentũ eodem modo, qui suprapositus est, mollitum, ipsi membranæ imponendũ est. Cæteraq́; eodem modo facienda sunt, quæ ad linteolum illitum & lanam succidam pertinent, collocandusq́; is loco in tepido, & curándum quotidie vulnus, bis etiã æstate. Quòd si membrana per inflammationem intumuerit, infundenda erit rosa tepida. Si vsq; eò tumebit, vt super ossa quoq; emineat, coërcebit eam bene trita lenticula, vel folia vitis contrita, & cum recenti vel butyro vel adipe anserino mista, ceruixq́; molliri debebit, liquido cerato ex irino facto. At si parũ pura membrana videbitur, par modus eius emplastri & mellis miscendus erit, idq́; supèr infundendũ, eiusq́; continendi caussa vnũ aut alterũ linamentũ inijciendum, & super linteolo cui emplastrũ illitum sit,

contegendum. Vbi plus pura membrana eſt, eadem ratione adijciendũ emplaſtro ceratũ, vt carnem producat. Quod ad abſtinentiã verò & primos vlterioresq; cibos potionesq; pertinet, eadẽ quæ in vulneribus præcepi, ſeruãda ſunt: eò magis, quò periculoſius hæc pars afficitur. Quinetiã cùm iam non ſolùm ſuſtineri, ſed ali his quoque apparebũt, tamen erunt vitanda quæcunq; mandenda ſunt, item fumus, & quicquid excitat ſternutamentũ. Spem verò certam faciunt membrana mobilis ac ſui coloris, caro increſcens rubicunda, facilis motus maxillæ atq; ceruicis. Mala ſigna ſunt, membrana immobilis, nigra, vel liuida, vel aliter coloris corrupti, dementia, acris vomitus, neruorũ vel reſolutio, vel diſtentio, caro liuida, maxillarũ rigor, atq; ceruicis. Cæteraq; quæ ad ſomnũ, cibi deſideriũ, febrem, puris colorem attinent, eadem quæ in cæteris vulneribus, vel ſalutaria vel mortifera ſunt: vbi bene res cedit, incipit ab ipſa membrana: vel ſi os eo loco duplex eſt, inde quoque caro increſcere, eaq́; id quod inter oſſa vacuum eſt, replet, nonnunquam etiam ſuper caluariam excreſcit. Quod ſi incidit, inſpergenda ſquama æris eſt, vt id reprimat, cohibeatq;, ea carni ſuperdãdo, quæ ad cicatricem perducant. Omnibusq; ea locis commode inducitur, excepta frontis ea parte, quæ paulum ſuper id eſt, quod inter ſupercilia eſt. Ibi enim vix fieri poteſt, vt per omnem ætatem ſit exulceratio, quæ linteolo medicamentum habente contegenda ſit.*

*mollis

sit. Illa vtiq; capite fracto seruanda sunt, vt donec iam valida cicatrix erit, soluenda vitentur, frequens balneum, maior vini modus.

De narium fractarum curatione. CAP. V.

IN naribus verò & os & cartilago frangi solet, & quidem modo aduersa, modo à latere. si aduersa facta sunt, alterum'ue ex his, nares desidunt, difficulter spiritus trahitur: si à latere os fractum est, is locus cauus est: si cartilago, in alteram partem nares declinātur. Quicquid in cartilaginem incidit, excitandū leniter est, aut subiecto specillo, aut duobus digitis vtrinque compressis. Deinde in longitudinem implicata linamenta & molli pellicula cincta circunsutaq;, intus adijcienda sunt. Aut eodem modo compositū aliquid ex arido penicillo. Aut grandis pinna, gummi vel fabrili glutine illita, & molli pellicula circundata, quæ desidere cartilaginem non sinat. Sed si aduersa ea fracta est, æqualiter vtraq; naris implenda est. Si à latere, crassius esse debet ab ea parte in qua nasus iacet, ab altera tenuius, id quod inseritur. Extrinsecus autem circundanda habena est mollis, media illita mistis inter se simila & thuris fuligine, eaq; vltra aures ducenda, & fronti duobus capitibus agglutināda est. Id enim corpori quasi gluten inhærescit, & cum induruit, nares cōmode continet. Sin quod intus inditum est lædit, sicut maxime fit, vbi interior cartilago perfracta est, excicatæ nares eadē tantūmodo habena

continendæ sunt. Deinde, post quatuordecim dies idipsum demendum est. Resoluitur autem aqua calida, eaq; tum is locus quotidie fouendus est. Sin os fractum est, id quoque digitis in suam sedem reponendum est; atq; vbi aduersum id ictum est, vtraque naris implenda est: vbi à latere, ea inquam os impulsum est, imponendumq; ceratum, & paulo vehementius deligandum est, quia callus eo loco non ad sanitatē tantummodo, sed etiam ad tumorē increscit. À tertio die fouendum id aqua calida est, tantoq; magis, quanto propius esse sanitati debet. Quòd si plura erunt fragmenta, nihilominus extrinsecus singula in suas sedes digitis erunt compellenda, imponendaq; extrinsecus eadem habena, & super eam ceratum, neque vltra fascia adhibenda est. At si quod fragmentum vndique resolutum cum cæteris non glutinabitur, intelligetur quidem ex humore, qui multus ex vulnere feretur, volsella verò extrahetur. Finitisq; inflammationibus, imponetur aliquod medicamentum ex ijs, quæ leniter reprimunt. Peius est, vbi aut ossi, aut cartilagini fractæ, cutis quoque vulnus accessit. Id admodum raro fit: si incidit illa quidem, nihilominus eadem ratione in suas sedes excitanda sunt. Cuti verò superimponendum emplastrum aliquod ex his, quæ recentibus vulneribus accōmodata sunt, sed insuper nullo vinculo deligandum est.

De aurium fractarum curatione. CAP. VI.

In

IN aure quoq; interdum rumpitur cartilago: quod si incidit, antequam pus oriatur, imponendum glutinans medicamentũ est. Sæpe enim suppurationem prohibet, & aurem cõfirmat. Illud & in hac, & in naribus ignorari non oportet: non quidem cartilaginem ipsam glutinari, circa tamen carnem increscere, solidariq; eum locum. Itaq; si cum cute cartilago rupta est, cutis vtrinq; suitur. Nunc autẽ de ea dico, quæ cute integra frangitur. In ea vero si iam pus natum est, aperienda altera parte cutis, & ipsa cartilago contrà lunata plaga excidenda est. Deinde vtendum est medicamento leniter supprimente, quale lyciũ est aqua dilutũ, donec sanguis fluere desinat. Tum imponẽdum linteolum cum emplastro: sic vt pingue omne vitetur, & à parte posteriore lana mollis auri subijcienda est, quæ quod est inter hanc & caput compleat. Tum ea leniter deliganda est, & à tertio die vapore, vt in naribus posui, fouenda. Atq; in his quoq; generibus abstinentia primi temporis necessaria est, donec inflammatio finiatur.

De maxillæ fractæ curatione, déq; quibusdam ad omnia ossa pertinentibus. CAP. VII.

AB his ad maxillã vẽturus, indicãda quædam puto cõmuniter ad omnia ossa pertinentia, ne sæpius eadẽ dicenda sint. Omne igitur os modò rectum vt lignum in longitudinẽ finditur, modò frangitur transuersum, interdum obliquum: atq; id ipsum nonnunquã retusa habet capita

pita, nonnunquam acuta. Quod genus peßimum est, quia neq; facile committuntur, quæ nulli retuso innituntur, & carnem vulnerãt, interdum neruum quoq; aut musculũ. Quinetiam aliquando plura fragmenta à fragmento fiunt. Sed in alijs quidem oßibus ex toto sæpe fragmentum à fragmento recedit. Maxillæ verò semper aliqua parte etiam vexata, ossa inter se cohærẽt. Igitur in primis digitis duobus vtrinq; prementibus, et ab ore, & ab cute omnino ossa in suam sedem compellenda sunt. Deinde si transuersa maxilla fracta est, sub quo casu ferè dens super proximũ dentem excedit, vbi ea in suam sedem collocata est, duo proximi dentes: aut si hi labant, vlteriores inter se seta deligandi sunt. Id in alio genere fracturæ superuacuũ est. Cætera eadem facienda sunt. Nam linteolũ duplex madens vino & oleo superinijciendũ, cum eadem simila, & eadẽ thuris fuligine est. Deinde aut fascia, aut mollis habena media in longitudinem incisa, vt vtrinq; mentum cõplectatur, & inde capita eius supra caput adducta ibi deligantur. Illud quoq; ad omnia ossa pertinẽs dictũ erit, famem primũ esse necessariam: deinde à die tertio humidũ cibum, sublata inflammatione paulo pleniorem, eumq; qui carnẽ alat: per omne tempus vinũ esse alienum. Deinde tertio die resolui debere: fouerięq; per spongiam vapore aquæ calidæ, eademq; quæ primo fuerũt superdari. Idem die quinto fieri, et donec inflammatio finiatur, quæ vel octauo die,
vel

vel septimo fere resoluitur. Ea sublata rursus ossa esse tractanda, vt si quod fragmentum loco suo non est, reponatur. Neq; id esse soluendum, nisi duæ partes eius temporis, intra quod quæq; ossa conferunt, transierint. Fere verò intra quartumdecimum & vnũ & vigesimum diem sanescunt, maxilla, malæ, iugulum, pectus, latus, os scapularum, costæ, spina coxarũ, os tali, calx, manus, planta. Inter vigesimũ & trigesimũ diem crura, brachiaq;. Inter septimũ & vigesimũ & quadragesimum, humeri & femina. Sed in maxilla illud quoq; adijciendum est, quòd humidus cibus diu assumendus est. Atq; etiã cum tempus processit, in lagano, similibusq; alijs perseuerandum, donec ex toto maxillã callus firmarit. Item vtiq; primis diebus habendum silentium.

De Iuguli fracti curatione. CAP. VIII.

IVgulum verò si trãsuersum fractum est, nonnunquam per se rursus recte coit, & nisi mouetur, sanari sine iunctura potest. Nonnunquam verò, maximeq; vbi motum est, elabitur, fereq; id quod à pectore sub id quod ab humero est, in posteriorem partẽ inclinatur. Cuius ea ratio est, quod per se non mouetur, sed cum humeri motu consentit. Itaq; eo subsistente, sub id humerus agitatur. Raro verò admodum in priorem partem iugulum inclinatur, adeo vt magni professores nunquam se vidisse memoriæ mandarint. Sed locuples tamen eius rei autor Hippocrates est. Verum vt dissimilis vterq; casus est, sic quædam

dißimilia requirit. Vbi ad ſcapulas iugulum tendit, ſimul extra manu plane propellendus in poſteriorem partem humerus eſt, & illud in priorem attrahendum. Vbi ad pectus conuerſum eſt, ipſum quidem retro dandum, humerus autem in priorem partẽ adducendus eſt. Ac ſi is inferior eſt, nõ id quod à pectore eſt, deprimendũ eſt, quia immobile eſt, ſed humerus ipſe attollẽdus. Si caſu ſuperior eſt, id quod à pectore eſt, implẽdum lana, et humerus ad pectus deligãdus eſt. Si acuta fragmenta ſunt, incidi cõtrà cutis debet: ex oßibus ea, quæ carnem vulnerant, præcidenda ſunt: tũc retuſa oſſa cõmittẽda ſunt. Si quod ab aliqua parte eminet, opponendum ei triplex linteolum eſt, in vino & oleo tinctum. Si plura fragmenta ſunt, excipienda ſunt ex ferula facto canaliculo, eodemq; intus incerato, ne faſcia diducatur, quæ iugulo compoſito circundanda eſt ſæpius potius, quàm valentius. Quod ipſum quoq; in omnibus oßibus fractis perpetuum eſt. A dextro verò iugulo, ſi id fractum eſt, ad alam ſiniſtram, à ſiniſtro ad dexteram. Rurſusq; ſub ala ſua faſciari debet. Poſt hæc ſi iugulum ad ſcapulas inclinatum eſt, brachium ad latus: ſi in partem priorem, ad ceruicem deligandum eſt. Supinusq; homo collocandus, cæteraq; eadem facienda, quæ ſuprà comprehenſa ſunt. Sunt verò plura oſſa fere immobilia, vel dura, vel cartilaginoſa, quæ vel franguntur, vel forantur, vel colliduntur, vel finduntur, vt malæ, pectus, latus, os ſcapularum

coſtæ,,

costæ, spina costarum, os tali, calx, manus, planta. Horum omnium eadem curatio est. Si suprà vulnus est, id suis medicamentis nutriendum est. Quo sanescente rimas quoq; ossis, aut si quod ferrumen est, callus implet. Si cutis integra est, & os læsum esse ex dolore colligimus, nihil aliud, quàm quiescendum, imponendumq; ceratum est, & leniter deligandum, donec sanitate ossis dolor finiatur.

De costarũ fractarum curatione. CAP. IX.

PRoprie tamen quædam de costa dicenda sunt, quia iuxta viscera est, grauioribusq; periculis is locus expositus est. Hæc quoq; igitur interdum sic finditur, vt ne summum quidem os, sed interior pars eius, quæ rara est, lædatur: interdum sic, vt eam totam is casus perruperit. Si tota fracta non est, nec sanguis expuitur, nec febricula sequitur, nec quicquam suppurat, nisi admodum raro, nec dolor magnus est, tactu tamen is locus leniter indolescit, abunde est eadem quæ suprà scripta sunt, facere, & à media fascia incipere deligare, ne in alterutrã partem hæc cutem inclinet. Ab vno verò & vigesimo die, quo vtiq; os esse debet glutinatum, id agendum. Cibis vberioribus est vtendũ, vt corpus quàm plenissimum fiat, quo melius os vestiat, quod illo loco tenerũ adhuc iniuriæ sub tenui cute expositum est. Per omne autem tempus curationis vitandus clamor, sermo quoq;, tumultus, ira, motus vehementior corporis, fumus, puluis, & quic-

quid vel tußim vel sternutamentum mouet, ne spiritum quidem magnopere continere expedit. At si tota costa perfracta est, casus asperior est. Nam & graues inflammationes, & febris & suppuratio, & sæpe vitæ periculum sequitur, & sanguis spuitur. Ergo si vires patiuntur, ab eo brachio quod super eam costam est, sanguis mittendus est. Si nõ patiuntur, aluus tamen sine vllo acri ducẽda est, diutiusq; inedia pugnandum. Panis verò ante septimum diem nõ assumendus, sed vna sorbitione viuendum, imponendumq; ei loco ceratum ex lino factum, cui cocta quoq; resina adiecta sit, aut Polyarchi malagma, aut panaces ex vino & rosa & oleo, superq; imponenda lana succida mollis, & duæ fasciæ à medijs orsæ, minimeq; astrictæ. Multo verò magis omnia vitanda, quæ suprà posui, adeo, vt ne spiritus quidem sæpius mouendus sit. Quòd si tußis infestabit, ad id potio sumenda erit, vel ex trixagine, vel ex ruta, vel ex herba stæchade, vel ex cumino & pipere. Grauioribus verò doloribus vrgentibus, cataplasma imponi quoq; conueniet vel ex lolio, vel ex hordeo, cui pinguis fici tertia pars sit adiecta. Et id quidem interdiu superiacebit. Noctu verò idem aut ceratum, aut malagma, aut panni, quia potest cataplasma decidere. Ergo quotidie *quoq; resoluetur, donec iam cerato aut malagmate possumus esse contenti, et decem quidẽ diebus extenuabitur fame corpus, ab vndecimo verò ali incipiet. Ideoq; etiam

* quæq;

etiam laxior quàm primo fascia circunligabitur, fereq; ea curatio ad quadragesimũ diem perueniet: quæ si modus erit suppurationis, plus malagma quàm ceratum ad digerendũ proficiet. Si suppuratio vicerit, neque per quæ suprà scripta sunt discuti potuerit, omnis mora vitanda erit, ne os infrà vitietur: sed qua parte maxime tumebit, demittendum erit candens ferramentum, donec ad pus perueniat, idq; effundẽdũ. Si nusquam caput se ostendit, vbi maxime pus subit, sic intelligimus: creta simolia totum locum illinimus, & siccari patiemur: quo loco maximè humor in ea perseuerauit, ibi pus proximum erit, eaq; vri debebit. Si latius aliquid abscedet, duobus aut tribus locis erit perforandũ, demittendũ erit linamentum, aut aliquid ex penicillo, quod summum lino sit deuinctum, vt facile educatur. Reliqua eadem, quæ in cæteris adustis facienda sunt. Vbi purum erit vlcus, ali corpus debebit, ne tabes perniciosa futura id malum subsequatur. Nonnunquam etiam leuius ipso osse adfecto, & inter initia neglecto, nõ pus, sed humor quidam muccis similis, intus coit, mollescitq; contrà cutis, in qua simili vstione vtendum est.

De spinæ curatione.

IN spina quoq; est quod proprie notemus. Nã si id ex vertebra excidit, aliquo modo fractum est, locus quidem concauus fit, punctiones autem in eo sentiuntur, quia necesse est ea fragmenta spinosa esse. Quo fit, vt homo in interio-

rem

rem partem subinde nitatur. Hæc noscendæ rei caussa sunt. Medicamentis verò iisdem opus est, quæ plurima parte huius capitis exposita sunt.

De humerorum, brachiorum, femorum, crurum, digitorum fractorum vel euulsorum, communibus curationibus.

CAP. X.

Similes rursus ex magna parte casus curationesq; sunt humeris & femoribus. Comunia etiam quædam humeris, brachiis, femoribus, cruribus, digitis. Siquidem ea minime periculose media franguntur. Quo propior fractura capiti vel superiori vel inferiori est, eo peior est. Nam & maiores dolores adfert, & difficilius curatur. Ea maxime tolerabilis est simplex, transuersa: peior, vbi fragmēta, atq; vbi obliqua: pessimum vbi eadē acuta. Nonnunquam aūt fracta in his ossa in suis sedibus remanent: multo sæpius excidunt, aliudq; super aliud effertur. Idq; ante omnia considerari debet, & sunt notæ certæ. Si suis sedibus mota, resima, pūctionisq; sensum repræsentant, tactu inæqualia sunt. Si verò non aduersa, sed obliqua iunguntur, quod fit vbi loco suo non sunt, membrum id altero latere breuius est, & musculi eius tument. Ergo si hoc depressum est, protinus id mēbrum oportet extendere. Nam nerui, musculiq; intenti per ossa contrahuntur, neq; in suū locum veniunt, nisi illos per vim aliquis intendit. Rursus, si primis diebus id omissum est, inflammatio oritur. Sub qua & difficilè & periculose vis neruis adhibetur. Nam

distentio

*distentio neruorum, vel cancer sequitur, vel certum, vt *diutissime alatur, pus. Itaq; si antè reposita ossa non sunt, postea reponenda sunt. Intendere autem digitũ vel aliud quoq; membrum, si adhuc tenerũ est, etiam vnus homo potest, cum alteram partẽ dextra, alteram sinistra prendit. Valentius membrum duobus eget, qui in diuersa contendant. Si firmiores nerui sunt, vt in viris robustis, maximeq; eorum feminibus & cruribus euenit, habenis quoq; vel linteis fascijs vtrinq; capita articulorum deliganda, et per plures in diuersa ducenda sunt. Vbi paulò longius quàm naturaliter esse debet, membrum vis fecit: tum demum ossa manibus in suam sedem compellenda sunt, indiciumq; ossis repositi est, dolor sublatus. Et membrum alteri parti æquatum inuoluendum duplicibus triplicibus've pannis, & in vino & oleo tinctis, quos linteos esse commodius est. Ferè verò fascijs sex opus est. Prima breuissima adhibenda, quæ circa fracturam ter voluta sursum versum feratur, & quasi in cochlea serpat, satisq; est eam ter hoc quoq; modo circuire. Altera dimidio longiore, eaq; qua parte os eminet, ab ea si totum æquale est, vndelibet super fracturam debet incipere priori aduersa, deorsumq; tendere, atq; iterum de fractura reuersa in superiore vltra priorem fasciam desinere. Super has inijciendum latiore linteo ceratum est, quod eas contineat, ac si qua parte os eminet, triplex ea pannis obijciendus, eodem vino &*

*mitissime

no &

*no & oleo madens. Hæc tertia fascia comprehendenda sunt, quartaq́;, sic vt semper insequens priori aduersa sit, & tertia tantum in inferiore parte, tres in superiore *finiant, quia satius est sæpius circuire, quàm adstringi. Siquidem id quod adstrictum est, alienatur, & cancro opportunum est: articulum autem quàmminime vincicire opus est. Sed si iuxta hunc os fractum est, necesse est. Deligatum verò membrum in diem tertium continendum est. Eaq́; iunctura talis esse debet, vt primo die nihil offenderit, non tamen laxa visa sit, secundo laxior, tertio iam penè resoluta. Ergo tum rursum id membrum deligandum, adyciendaq́; prioribus quinta fascia, iterumq́; quinto resoluendum est, et sexto fascijs inuoluendum, sic vt tertia & quinta infrà, cæteræ suprà finiantur. Quotiescūq; autem soluitur membrum, calida aqua fouendū est. Sed si iuxta articulū fractura est, diu instillandū vinum est, exigua parte olei adiecta, eadḗq; omnia facienda donec*ab eo inflammatio soluatur, vel leuius quoq; quàm ex consuetudine id membrum fiat. Quod si septimus dies nō dedit, certè nonus exhibet. Tum facilime ossa tractantur. Rursus ergo si parum commissa sunt, committi debent. Si qua fragmenta eminent, in suas sedes reponēda sunt. Deinde eodē modo membrum deligādū, ferulæq́; superaccōmodādæ sunt, quæ fissæ circumpositæq́; ossa in sua sede contineant: & in quam partem fractura inclinat, ab ea latior, valentiorq́; ferula*

impon

*faciant

* adeò

imponenda est. Easq; omnes citra articulum esse oportet resimas, ne hũc lædant, nec vltrà astringi, quàm vt ossa contineant: & cum spatio laxentur, tertio quoq; die paulũ habenis suis coartari: ac si nulla prurigo, nullus dolor est, sic manere donec duæ partes eius temporis quod os quoq; conseruet compleantur, postea leuius aqua calida fouere, quia primo digeri materiam opus est, tum euocari. Ergo cerato quoque liquido id *leniter est vngendũ, perfricandaq; summa cutis est, laxiusq; id deligandum est. Tertio quoq; die soluendum sic, vt remota calida aqua, cætera eadem fiant. Tantummodo singulæ fasciæ quoties resolutæ fuerint, subtrahantur. *pleniter

De fracti humeri curatione.

HAec communia sunt. Illa propria. Siquidem humerus fractus, non sic, vt mẽbrum aliud intenditur. Sed homo collocatur alto sedili, medicus autem humiliore aduersus. Vna fascia brachium amplexa ex ceruice ipsius qui læsus est, id sustineat. Altera ab altera parte super caput data, ibi accipit nodũ. Tertia iuncto imo humero deorsum demittitur, ibi quoq; capitibus eius inter se iunctis. Deinde ab occipitio ipsius, minister sub ea fascia quam secundo loco posui, correpto: si dexter humerus ducendus est, dextro: si sinister, sinistro brachio, demissum inter femina eius qui curatur baculum tenet: medicus super eam fasciam de qua tertio loco dixi *palmam inijcit dextrã: si sinister, sinistrã: si dexter *planam

humerus

humerus sumatur, simulq; alteram fasciam minister attollit, alteram premit medicus: quo fit, vt leniter humerus extendatur. Fascijs verò, si medium aut imum os fractum est, breuioribus opus est: si summum, longioribus, vt ab eo sub altera quoq; ala per pectus & scapulas porrigantur. Protinus verò brachium cum deligatur, sic inclinandum est id quod afficit, vt ante fascias quoq; sic figurandũ sit: ne postea suspensum aliter, aliter cum deligabatur, humerũ inclinet. Brachioq; suspenso, ipse quoq; humerus ad latus leniter deligandus est. Per quæ fit, vt minime moueatur, ideoq; ossa sic se habẽt, vt aliquis composuit. Cum ad ferulas ventum est, extrinsecus esse earum longissimæ debent, à lacerto breuiores, sed sub ala breuissimæ. Sæpius eæ resoluendæ sunt, vbi in vicinia cubiti humerus fractus est, ne ibi nerui rigescant, & inutile brachium efficiant. Quoties solutæ sunt, fractura manu continenda, cubitus aqua calida fouendus, & molli cerato perfricandus, ferulæq; vel omnino non imponendæ cõtra eminentia cubiti, vel aliquanto breuiores sunt.

De brachij fracti curatione.

AT si brachium fractum est, in primis considerandum est, alterum os, an vtrunque comminutum sit, non quòd alia in eiusmodi casu curatio admouenda, sed primũ, vt valentius extendatur, si vtrunq; os fractum est: quia necesse est minus neruos contrahi altero osse integro, eosq;

eosq; intendente. Deinde, vt curiosius omnia in continendis ossibus fiant, si neutrum alteri auxilio est. Nam vbi alterum integrum est, plus opis in eo, quàm in fasciis, ferulisq; est. Deligari autem brachiũ debet paulum pollice ad pectus inclinato. Siquidem is maxime brachij naturalis habitus sit, idq; inuolutum mitella commodissime excipitur, quæ latitudine ipsi brachio, perangustis capitibus collo inijcitur, atque ita commode brachium ex ceruice suspensum est. Idq; paulum supra cubiti alterius regionẽ pendere oportet. Quòd si ex summo cubito id factum sit, glutinare id vinciendo alienum est. Fit enim brachium immobile, ac si nihil aliud quàm dolori occursum est, idem qui fuit eius vsus est.

De crurum femorúmq; fractorum curatione.

IN crure æquè ad rem pertinet, alterum saltem os integrum manere. Commune verò ei femoriq; est, quod vbi deligatum est, in canalem coniiciendum est. Is canalis ab inferiori parte foramina habet, per quæ si quis humor excesserit, descendat: & à planta moram, quæ simul & sustineat eam, & delabi non patiatur: & à lateribus caua, per quæ lorus datis mora quidem crus femurq;, vt collocatum est, detineat. Esse etiam is debet à planta, si crus fractum est, circa poplitem: si femur, vsq; ad coxam: si iuxta superius caput femoris, sic vt ipsa quoq; ei coxa sit. Neq; tamen ignorari oportet, si femur fractum est, fieri breuius, quia nunquàm in antiquum statum

reuertitur, summisq; digitis postea cruris eius insisti, sed multa tamen femori debilitas est, vbi fortunæ negligentia quoq; accessit.

De fracti digiti curatione.

*furculũ Digitum satis est ad unum *furunculum post inflammationem deligari.

Communes curationes ad humeros, brachia, crura, femina, digitósq; confractos, pertinentes.

HIs proprie ad singula membra pertinentibus, rursus illa communia sunt: primis diebus fames: deinde tum, cum iam increscere callum oportet, liberalius alimentum, longa à vino abstinentia, fomentum aquæ calidæ, dum inflammatio est, liberale, cum ea desit, modicum. Tum etiam longior vlterioribus è liquido cerato membris, & mollis tamen vnctio. Neq; protinus exercendum id membrum, sed ad antiquos vsus reducendum est. Grauius aliquanto est, cum ossis fracturæ carnis quoque vulnus accessit, maximeq; si id musculi femoris aut humeri senserunt. Nam & inflammationes multo grauiores & promptiores cancros habent. Ac femur quidem, si ossa inter se cesserunt, ferè præcidi necesse est. Humerus verò quoque in periculum venit, sed facilius conseruatur. Quibus periculis etiam magis id expositũ, quod iuxta ipsos articulos ictum est. Curiosius igitur agendum est, & musculus quidem per mediam plagam transuersus præcidendus. Sanguis verò, si parum fluxit, mittendus: corpus inedia extenuandũ, ac reliqua qui-

*dem membra lentius intendenda, & lenius in his oſſa in ſuam ſedem reponenda ſunt. His verò neq; intendi neruos, neq; oſſa tractari ſatis expedit. Ipſiq; homini permittendum eſt, vt ſic ea collocata habeat, quemadmodũ minime lædunt. Omnibus autẽ his vulneribus imponendum primo linamentũ eſt vino madens, cui roſæ paulum admodum adiectum ſit: cætera eadem deliganda faſcijs ſunt aliquanto quàm vulnus latioribus, laxius ſcilicet, quàm ſi ea plaga non eſſet, quanto facilius & alienari & occupari cancro vulnus poteſt, * numeris potius faſciarum id agendum eſt, vt laxæ quoque æquè contineant.* *numero

Quod in femore humeroq; ſic fiet, ſi oſſa forte rectè concurrerint: ſin aliter ſe habebunt, eatenus circundari faſcia debebit, vt impoſitum medicamentũ contineat. Cætera eadẽ quæ ſuprà ſcripſi, facienda ſunt, præterquam quòd neq; ferulis, neq; canalibus, inter quæ vulnus ſaneſcere non poteſt, ſed pluribus tantummodo & latioribus faſcijs opus eſt, ingerendumq; ſubinde in eas eſt calidum oleum & vinum, magiſq; in principio fame vtendũ, uulnus calida aqua fouendũ, friguſq; omni ratione vitandum eſt, & tranſeundum ad medicamenta, quæ puri mouendo ſunt, maiorq; vulneri quàm oßi cura agenda. Ergo quotidie ſoluendum nutriendumq; eſt. Inter quæ ſi quod paruulum fragmentum oßis eminet, id ſi retuſum eſt, in ſuam ſedem dandum: ſi acutum, antè acumen eius longius eſt præcidendum: ſi bre-* *primo

uius, limandum, & vtrinq; scalpro limandum, tum ipsum recondendum est: ac si id manus facere non potest, volsella, quali fabri vtuntur, iniicienda est, recte se habenti capite ab ea parte qua sima est, vt ea parte qua gibba est, eminens os in suam sedē compellat. Si id maius est, membranulisq́; cinguntur, sinere oportet ea sub medicamentis resolui, idq́; os, vbi iam nudatum est, abscindere: quod maturius scilicet faciendū est, prodestq́; ea ratione & os coire, & vulnus sanescere. Illud suo tempore, hoc prout se habet. Nonnunquam etiam in magno vulnere euenit, vt fragmenta quædam velut emoriantur, neque cum cæteris coëant. Quod hic quoque ex modo fluentis humoris colligitur. Quo magis necessarium est, sæpius vlcus resoluere atq; nutrire. Sequitur verò, vt id os per se post aliquot dies excidat, cum tam misera antea conditio uulneris sit, tamen id interdum maius diutiusq́; facies. Sæpe enim integra cutis osse abrumpitur, protinusq́; prurigo & dolor oritur. Quæ soluere, si accidit, maturius oportet, & fouere aqua per æstatē frigida, per hyemem egelida: deinde ceratum myrteum imponere. Interdum fractura quibusdam, velut aculeis carnem vexat, quo à prurigine & punctionibus cognito, aperire id melius, eosq́; aculeos præcidere necesse habet. Reliqua verò curatio in vtroque hoc casu eadem est, quæ vbi ictus protinus intulit puro iam vlcere. Cibis hic quoque vtendum est carnem producentibus, si

breuius

*breuius adhuc membrum est, & ossa loco suo non sunt, paxillus tenuis quàm leuissimi generis inter ea demitti debet, sic vt capite paulum supra vlcus emineat, isq; quotidie plenior adigendus est, donec par id membrum alteri fiat. Tum paxillus remouendus, vulnus sanandum est, cicatrix inducta fouenda frigida aqua est, in qua myrtus, hedera, aliæ'ue similes verbenæ sint: illinendumq; medicamentum quod siccet, et magis etiam hic quiescendum, donec id membrum confirmetur. Si quando verò ossa non conferbuerunt, quæ sæpe soluta, sæpe mota sunt, in aperto deinde curatio est: possunt enim coire. Si vetustas occupauit, membrum extendendum est, vt aliquid lædatur. Ossa inter se manu diuidenda, ut concurrendo exasperentur, vt si quid pingue est, eradatur, totumq; id quasi recens fiat. Magna tamen cura habita, ne nerui musculi'ue lædantur. Tum vino fouendum est, in quo malicorium decoctū sit, imponendumq; idipsum oui albo mistum. Tertio die resoluendum, fouendumq; aqua, in qua verbenæ, de quibus suprà dixi, decoctæ sint. Quinto die idem faciendum, ferulæq; circundandæ. Cætera & antè & pòst eadem facienda, quæ suprà scripsi. Solent tamen interdum diuersa inter se ossa * cohærere. Eoq; & breuius membrum & indecorum fit: & si capite acutiora sunt, adsidue punctiones sentiuntur. Ob quam caussam frangi rursus ossa & dirigi debent. id hoc modo fit: Calida aqua multa*

* *conferue re: vel coalescere*

membrum id fouetur, & ex cerato liquido perfricatur, intenditurq;: & inter hæc medicus pertractans ossa: vt adhuc tenero callo manibus ea diducit, compellitq; id, quod eminet in suam sedem: & si parum valuit, ab ea parte, in qua os se inclinat, inuolutam lana regulam obijcit. Atq; ita deligando assuescere iterum vetustæ sedi cogit. Nonnunquam autem recte quidem ossa cœperunt, superincreuit verò nimius callus, ideoq; locus intumuit. Quod vbi incidit, diu leniterq; id membrum perfricandum est ex oleo & sale & nitro, multumq; aqua calida salsa fouendum, & imponendum malagma quod digerat, astrictiusq; alligandum, oleribusq; & præterea vomitu vtendum. Per quæ cum carne callus quoq; extenuatur, confertq; aliquid de sinapi, quod cum ficu in alterum pariter membrum impositum, donec id paulum erodat, eoq; euocet materiam. Vbi his tumor extenuatus est, rursus ad ordinem vitæ reuertendum est.

De luxatis ossibus. CAP XI.

AC de fractis quidem oßibus hactenus dictum sit. Mouentur autem ea sedibus suis duobus modis. Nam modò quæ iuncta sunt inter se dehiscunt, vt cum latum scapularum os ab humero recedit, & in brachio radius à cubito, & in crure tibia à sura, interdum à saltu, calcis os à talo, quod raro tamen fit. Modò articuli suis sedibus excidunt. Antè de prioribus dicam. Quorum vbi aliquid incidit, protinus is locus cauus est,

est, depressusq́; digitus sinum inuenit. Deinde grauis inflammatio oritur, atque in talis præcipua. Siquidem febres quoque & cancros & neruorum vel distentiones vel rigores, qui caput scapulis annectunt, mouere consueuit. Quorum vitandorum caussa facienda eadem sunt, quæ in oßibus mollibus læsis: vbi aliquid incidit, protinus his locis proposita sunt, vt dolor tumorq́; per ea tollantur. Nam diducta ossa nunquam rursus inter se iunguntur, & vt aliquid decoris eo loco sit, nihil usus admittitur. Maxilla verò & vertebra omnesq́; articuli cum validis neruis comprehendantur, excidunt: aut vi expulsi, aut aliquo casu neruis vel ruptis vel infirmatis: faciliusq́; in pueris & adolescentulis, quàm in robustioribus: hiq́; elabuntur in priorem & in exteriorem partem, quidam omnibus modis, quidam certis. Suntq́; quædam communia omnium signa, quædam propria sunt cuiusq;. Siquidem semper ea parte tumor est, in qua os prorumpit: ea sinus, à qua receßit. Et hæc quidem in omnibus deprehẽduntur, alia verò si in singulis. Quæ simulatq; de quoq; dicam, proponenda erunt. Sed vt excidere omnes articuli non possunt, sic non omnes reponuntur. Caput enim nonnunquam compellitur, neque in spina vertebra, neq; ea maxilla quæ vtraq; parte prolapsa antequam reponeretur, inflammationem mouit. Rursum qui neruorum vitio prolapsi sunt, compulsi quoque in suas sedes iterum excidunt. At

quibus in pueritia exciderunt, neq; reposita sunt, minus quàm cæteri crescunt. Omniumq;, quæ loco suo non sunt, caro ea increscit, magisq; in proximo membro, quàm in vlteriore. Vtputa si humerus loco suo non est, maior in eo ipso fit, quàm in brachio: maior in hoc, quàm in manus acie. Tum pro sedibus & pro casibus qui inciderunt, aut maior aut minor vsus eius membri relinquitur: quoq; in eo plus vsus superest, eo minus id extenuatur. Quicquid autem loco suo motum est, ante inflammationem reponendum est. Si illa occupauit, tum conquiescat, lacessendum non est: vbi finita est, tentandum est in his membris, quæ id patiuntur. Multum autem eo confert & corporis & neruorum habitus. Nam si corpus tenue, si humidum est, si nerui infirmi, expeditius os reponitur. Sed & primo facilius excidit, & postea minus fideliter continetur. Quæ contraria his sunt, melius continent. Sed id quod expulsum est, difficulter admittunt. Oportet autem ipsam inflammationem leuare, supèr succida lana ex aceto imposita. A cibo, si valentioris articuli casus est, triduo: interdũ etiam quinque diebus abstinere debet. Bibere aquam calidam dum sitim finiat. Curiosiusq; hæc facere his ossibus motis, quæ validis plenisq; musculis continentur: si verò etiam febris accessit, multo magis: deinde ex die quinto fouere aqua calida, remotaq; lana ceratum imponere ex cyprino factum, nitro quoque adiecto donec omnis inflam-

matio

matio finiatur. Tunc infrictionem ei membro adhibere, cibis vti bonis, vti vino modice, iamq́; ad vsus quoque suos id membrum promouere: quia motus vt in dolore pestifer, sic aliàs saluberrimus corpori est. Hæc communia sunt, nunc de singulis dicam.

De maxillæ luxatæ curatione. CAP. XII.

MAxilla in priorem partem propellitur, sed modò altera parte, modò vtraque. Si altera, in contrariam partem ipsa, mentumq́; inclinatur, dentes paribus non respondent, sed sub his qui secant canini sunt. At si vtraque, totum mentum in exteriorem partem promouetur, inferioresq́; dentes longius quàm superiores excedunt, intentiq́; super musculi apparent. Primo quoque tempore homo in sedili collocandus est, sic vt minister à posteriore parte caput eius contineat: vel sic, vt iuxta parietem is sedeat, subiecto inter parietem & caput eius scorteo puluino duro: eoq́; caput per ministrum vrgeatur, quo sit immobilius. Tum medici digiti pollices linteolis vel fasciis, ne dilabantur, inuoluti in os eius coniiciendi: cæteri extrinsecus admouendi sunt. Vbi vehementer maxilla apprehensa est, si vna parte procidit, concutiendum mentum, & ad guttur adducendum est. Tunc simul & caput apprehendendum, & excitato mento maxilla in suam sedem compellenda, & os eius comprimendum est, sic vt omnia penè vno momento fiant. Si in vtraq; parte prolapsa est, ea-

dem omnia facienda, sed æqualiter retro maxilla agenda est. Reposito osse, si cum dolore oculorum & ceruicis iste casus incidit, ex brachio sanguis mittendus est. Cum omnibus verò quorum ossa mota sunt, primo liquidior cibus conueniat, tum his præcipue, adeo vt sermo quoque frequenti motu oris per neruos lædat.

De capite luxato. CAP. XIII.

Caput duobus processibus in duos sinus summæ vertebræ demissis, super ceruicem contineri in prima parte proposui. Hi processus interdum in posteriorē partem excidunt, quo fit, vt neruus sub occipitio extendatur, mentum pectori adglutinetur, neq; bibere is, neq; loqui possit, interdū sine voluntate semen emittat. Quibus celerrime mors superuenit. Ponendum autem hoc esse credidi, non quo curatio eius rei vlla sit, sed vt res indicijs cognosceretur, & non putarēt sibi medicum defuisse, si qui sic aliquem perdidissent.

De spina luxata. CAP. XIIII.

IDem casus manet eos, quorum in spina vertebræ exciderunt. Id enim non potest fieri, nisi ex medulla, quæ per medium, & duabus membranulis, quæ per duos à lateribus processus feruntur, & neruis, qui continent, ruptis. Excidunt autem & in posteriorem partem, & in priorē, & supra septum transuersum, & infra. Si in vtranq; partē exciderint, à posteriore parte vel tumor, vel sinus oritur. Si super septum id

Id incidit, manus resoluitur, vomitus aut distentio neruorum insequitur, spiritus difficulter mouetur, dolor vrget, & aures obtusæ sunt. Si sub septo, femina resoluuntur, vrina supprimitur, interdum etiam sine volũtate prorumpit. Ex eiusmodi casibus, vt tardius quàm ex capitis, sic tamen intra triduum homo moritur. Nam quod Hippocrates dixit, vertebra in exteriorem partem prolapsa, pronum hominem collocandũ esse, & extendendũ, tum calce aliquem super ipsum debere consistere, id intus impellere: in his accipiendum est, quæ paulum excesserunt, non in his, quæ toto loco mutatæ sunt. Nonnũquam enim neruorum imbecillitas efficit, vt quamuis non exciderit vertebra, paulum tamẽ in priorẽ partem promineat. Id non iugulat, sed ab interiore parte non contingit quidem posse: ab exteriore si propulsum est, plerunq; iterum redit: nisi, quod admodum rarum est, vis neruis restituta est.

De humero luxato. CAP. XV.

HVmerus autem modò in alã excidit, modò in partem priorẽ. Si in alam delapsus est, & victus cubitus recedit ab latere, rursum iuxta eiusdem partis aurem cum humero porrigi non potest, longiusq; altero id brachium est. Si in priorem partem, summum quidem brachium extenditur, minus tamen quàm naturaliter, difficiliusq; in priorem partem quàm in posteriorẽ cubitus porrigitur. Igitur si in alã humerus excidit, & vel puerile adhuc est corpus vel molle,

certe

certe & imbecillibus neruis intentum eſt, ſatis eſt collocare id in ſedili, & ex duobus miniſtris alteri imperare, vt caput lati ſcapularum oßis leniter reducat, alteri vt brachium extendat: ipſum poſteriore parte reſidentem humerum ſub ala eius cogere, ſimulq́; & latum os, & altera manu brachium eius ad latus impellere. At ſi vaſtius corpus neruiúe robuſtiores ſunt, neceſſaria eſt ſpathula lignea, & quæ craßitudinem duorum digitorum habet, & longitudine ab ala ad digitos peruenit. In qua ſumma capitulũ eſt rotundum, & leniter cauum, vt recipere particulam aliquam ex capite humeri poßit. In ea bina foramina tribus locis ſunt inter ſe ſpatio diſtantibus, inq́; ea lora mollia conijciuntur. Eaq́; ſpatha faſcia inuoluta, quo minus tactu lædat, ad alam à brachio dirigitur, ſic vt caput eius ſummæ alæ ſubijciatur. Deinde, loris ſuis ad brachium deligatur, vno loco paulum infra humeri caput, altero paulum ſupra cubitum, tertio ſupra manũ. Cui rei protinus interualla tunc quoque foraminum aptata ſunt. Sic brachium deligatum ſuper ſcalæ gallinariæ gradum traijcitur, ita alte, vt conſiſtere homo ipſe non poßit, ſimulq́; in alteram partem corpus demittitur, in alteram brachium intenditur. Eoq́; fit vt capite ligni caput humeri impulſum, in ſuam ſedem, modo cum ſono, modo ſine hoc compellatur. Multas alias eſſe rationes ſcire facile eſt vno Hippocrate lecto, ſed non alia magis vſu comprobata eſt.

ta eſt. At ſi in priorem partem humerus excidit, ſupinus homo collocandus eſt, faſciaq́; aut habena media ala circundanda eſt, capitaq́; eius poſt caput hominis miniſtro tradenda, brachium alteri: præcipiendumq́; ,vt ille habenam, hic brachium extendat. Deinde, medicus caput quidem hominis ſiniſtra debet repellere, dextra verò cubitum cum humero attollere, & os in ſuam ſedem compellere, faciliusq́; id in hoc caſu, quàm in priore reuertitur. Repoſito humero, lana alæ ſubijcienda eſt. Si in interiore parte os fuit, vt ei opponatur. Si in priore parte, vt tamen commodius deligetur. Tum faſcia primum ſub ala obuoluta, caput eius debet comprehendere, deinde profectus ad alteram alam, ab eaq́; ad ſcapulas, rurſusq́; ad eiuſdem humeri caput tendere. Sæpiusq́; ad eandem rationem circumagi, donec bene id teneat. Vinctus hac ratione humerus commodius continetur. Si adductus ad latus ſit, ad id quoque faſcia deligatur.

De Cubiti luxati curatione. CAP. XVI.

IN cubito autẽ tria coire oſſa, humeri, & radij & cubiti ipſius, ex his quæ prima parte huius voluminis poſita ſunt, intelligi potuit. Si cubitus qui innexus humero eſt ab hoc excidit, radius qui adiunctus eſt, interdum trahitur, interdum ſubſiſtit. In omnes verò quatuor partes excidere cubitus poteſt: ſed ſi in priorem prolapſus eſt, extentum brachiũ eſt, neq; recuruatur. Si in poſteriorem, brachium curuum eſt, neque

extenditur, breuiusq; altero est. Interdū febrem vomitumq; bilis mouet. Si in exteriorē interiorem'ue brachium porrectum est, sed paulum in eam partem à qua os receßit recuruatum, quicquid incidit, reponendi ratio vna est. Neq; in cubito tantum est, sed in omnibus quoq; mēbris longis, quæ per articulum longa testa iunguntur. Vtrunq; membrū in diuersas partes extendere, denec spatium inter ossa liberum sit. Tum id os quod excidit ab ea parte, in quā prolapsum est, in cōtrariam impellere. Extendendi tamen alia atq; alia genera sunt, prout nerui valent, aut ossa huc illuc'ue sederunt. Ac modò manibus solis vtendum est, modò quædam alia adhibēda. Ergo si in priorem partem cubitus prolapsus est, extendi per duas manus, interdum etiam habenis iniectis satis est. Deinde rotundum aliquid à lacerti parte ponēdum est, & super id repente cubitus ad humerum impellendus est. At in alijs casibus commodißimum est eadem ratione brachium extendere, quæ fracto cubito suprà posita est, & tum ossa reponere. Reliqua curatio eadem est, quæ in omnibus. Celerius tantum & sæpius id resoluendum est, multoq; magis aqua calida fouendum, diutius ex oleo & nitro ac sale perfricandum. In cubito enim celerius, quàm in vllo alio articulo, siue extra remansit, siue intus reuertit, callus circundatur, isq; si per quietem increuit, flexus illius postea prohibet.

De Manu luxata. CAP. XVII.

Manus

MAnus quoque in omnes quatuor partes prolabitur. Si in posteriorem partem excidit, porrigi digiti non possunt: si in priorẽ, non inclinantur: si in alterutrũ latus, manus in contrarium, id est, aut pollicem, aut ad minimum digitum cõuertitur. Reponi non difficilime potest. Super durum locum & renitentẽ ex altera parte intendi manus, ex altera brachium debet, sic vt prona sit: si in posteriorem partem os excidit, supina: si in priorem, si in interiorem exterioremʼue, in latus. Vbi satis nerui diducti sunt, si in alterutrum latus procidit manus, brachium in contrarium repellendum est. At his, quæ in priorem posterioremʼue partem prolapsa sunt, superimponendum durum aliquid, idq́; supra prominens os manu vrgendum est, per quod vis adiecta facilius in suam sedem compellit.

De Palma. CAP. XVIII.

IN palma quoq; ossa interdũ suis sedibus promouentur, modo in priorem partem, modo in posteriorem. In latus enim moueri paribus ossibus oppositis non possunt. Signum id solum est, quod omniũ commune est, tumor ab ea, in quam os venit: sinus ab ea, à qua recessit. Sed sine intentione digitorum, tantummodo bene pressum os in suam sedem reuertitur.

De digitis. CAP. XIX.

AT in digitis totidem ferè casus, eademq́; signa sunt, quæ in manibus. Sed in his extendendis non æque vi opus est, cum & articuli

breuiores, & nerui minus validi sint. Super mensam tantummodo intendi debent, qui vel in priorem, vel in posteriorem partem exciderunt, tum iam palma compelli, atque id quod in latus elapsum est, digitis restitui.

De Femore. CAP. XX.

CVm de his dixerim, de his quoque quæ in cruribus sunt, videri possum dixisse. Siquidem etiam in hoc casu quædam similitudo est femori & humero, & tibiæ & cubito, pedi & manui. Quædam tamen separatim quoq; de his dicenda sunt. Femur in omnes quatuor partes promouetur, sæpissime in interiorem, deinde in exteriorẽ, raro admodum in priorem, aut posteriorem. Si in interiorem partem prolapsum est, crus longius altero & vastius est: extrà enim pes vltimus spectat. Si in exteriorem, breuius rarumq; fit, & intus inclinatur, calx ingressu terram non contingit, sed planta ima, meliusq; id crus superius corpus, quàm in priore casu fert, minusq; baculo eget. Si in priorẽ crus extensum est, implicariq; non potest, alteri cruri ad calcem par est: sed ima planta minus in priorem partem inclinatur, dolorq; in hoc casu præcipuus est, & maxime vrina supprimitur. Vbi cum dolore inflammatio quieuit, commode ingrediũtur, totusq; eorum pes est. Sed & si in posteriorẽ extendi non potest crus, breuiusq; est, vbi constitit, calx quoq; terram non contingit. Magnum autem femori periculũ est, ne vel difficul-

ter

ter reponatur, vel repositũ rursus excidat. Quidã iterum semper excidere contendunt, sed Hippocrates & Diocles, & Philotimus, & Nileus, & Heraclides Tarentinus, clari admodum autores, ex toto se restituisse memoriæ prodiderũt. Neq; tot genera machinamentorum quoque ad extendendum in hoc casu femur, Hippocrates, Andreas Nileus, Nymphodorus, Protarchus, Heraclides, Faber quoq; quidam reperissent, si id frustra esset. Sed vt hæc falsa opinio est, sic illud verum est. Cum ibi valentißimi nerui, musculiq; sint, si suum robur habent, vix admittere: si non habent, postea non continere. Tentandum igitur est, & si tenerius membrum est, satis est habenam alteram ab inguine, alterã à genu intendi. Si validius, melius adducent, qui easdem habenas ad valida bacula deligarint: tumq; eorum fustium imas partes oppositæ moræ obiecerint, superioresq; ad se vtraq; manu traxerint. Etiamnum valentius intenditur membrũ super scamnũ, cui ab vtraq; parte axes sunt, ad quos habenæ illæ deligantur, qui vt in torcularibus conuersi, rumpere quoq; , si quis perseuerauerit, non solum extendere neruos & musculos possunt. Collocandus autem homo super id scamnum est, aut pronus, aut supinus, aut in latus: sic vt semper ea pars superior sit, in quam os prolapsum est; ea etiam inferior, à qua recessit. Neruis extentis in priorem os venit, rotundum aliquid super inguen ponendum, subitoq; super id,

genu adducendum est eodem modo, eademq; de caussa, qua idem in brachio fit, protinusq; si complicari femur potest, intus est. In cæteris verò casibus, vbi ossa per vim paulum inter se recesserunt, medicus debet id quod eminet, retro cogere, minister contrà inde coxam propellere. Posito osse, nihil aliud noui curatio requirit, quàm vt diutius is in lecto detineatur, ne si motum adhuc neruis laxioribus femur fuerit, rursus erumpat.

De Genu. CAP. XXI.

GEnu quoq; & in exteriorem, & in interiorem, & in posteriorẽ partem excidere notißimũ est, in priorem non prolabi pleriq; scripserunt. Potestq; id verò proximũ esse: cum idem opposita patella, ipsa quoq; caput tibiæ cõtineat. Meges tamen eum cui in priorem partem excidisset, à se curatum esse memoriæ prodidit. In his casibus intendi nerui rationibus ijsdem quas in femore retuli, possunt. Et id quidem quod in posteriorem partem excidit, eodem modo rotundo aliquo super poplitem imposito, adductoq; eo crure reconditur. Cetera verò manibus simul, tum ossa in diuersas partes compelluntur.

De Talo. CAP. XXII.

TAlus in omnes partes prolabitur. Vbi in interiorem partem excidit, ima pars pedis in exteriorẽ partem cõuertitur. Vbi huic contrarius talus, contrariũ etiam signum extat. Si in priorẽ partem erũpit, à posteriore latus neruus durus & insanus est, minusq; is opus est: si

in

in posteriorem, calx penè conditur, plaga maior fit. Reponitur autem is quoq; per manus, prius in diuersa pede & crure diductis. Et in hoc quoq; casu diutius in lectulo perseuerandum est, ne is talus, qui totum corpus sustinet, parum cõfirmatis neruis ferendo oneri cedat, rursusq; prorumpat. Calceamẽtis quoq; humilioribus primo tempore vtendum, ne iunctura talum ipsum lædat.

De Planta. CAP. XXIII.

PLantæ ossa ijsdem modis quibus in manu, prodeunt, ijsdemq; conduntur. Fascia tantummodo calcem quoq; debet comprehendere: ne cum mediam plantam imumq; eius vinciri necesse est, liber talus in medio relictus, materiam pleniorem recipiat, ideoq; suppuret.

De Digitis. CAP. XXIIII.

IN digitis nihil vltrà fieri debet, quàm quod in his qui sunt in manu, positum est. Potest tamen conditus articulus medius aut summus canaliculo aliquo cõtineri. Hæc facienda sunt in his casibus, vbi sine vulnere ossa exciderũt. Hic quoq; & ingens periculum est: & eo grauius, quo maius membrum est, quo'ue validioribus neruis aut musculis continetur. Ideoq; humeris, femoribusq; metus mortis est, ac si reposita ossa sunt, spes nulla est. Non repositis tamen, nonnullum periculum est. Eoq; maior in vtroque timor est, quo propius vulnus articulo est. Hippocrates nihil tuto reponi posse, præter digitos & plantas & manus dixit, atque in his quoq;

diligenter esse agendum, ne præcipitarent. Quidam brachia quoq; & crura reposuerunt. Et ne cancri, distentionesq́; neruorum orirentur, sub quibus in eiusmodi casu fieret mors matura, sanguinem ex brachio miserunt. Verum ne digitus quidem in quo minimum vt malum, sic etiam periculum est, reponi debet ante inflammationem, aut postea cum iam vetus res est. Si reposito quoq; osse nerui distenduntur, rursus id protinus expellendum est. Omne autem membrum, quod cum vulnere loco motum, neq; repositum est, sic iacere conuenit, vt maxime cubantem iuuat, tantum ne moueatur, ne'ue dependeat. In omniq́; tali morbo magnum ex longa fame præsidium est. Deinde ex curatione eadem quæ proposita est, vbi ossibus fractis vulnus accessit. Si nudum os eminet, impedimento semper futurum est. Id quod excedit, abscindendum est. Imponendaq́; super arida linamenta sunt & medicamenta non pinguia, donec quæ sola esse in eiusmodi re sanitas potest, veniat. Nam & debilitas sequitur, & tenuis cicatrix inducitur, quæ necesse est facile noxæ postea pateat.

FINIS.

Q. SERENI SAMONICI VITA.

Q. Serenus Samonicus Gordiani iunioris præceptor fuit: cuius meminit Spartianus in Caracalla, his verbis: Occisi sunt & in balneis plures, & in cœnis: inter quos Samonicus Serenus, cuius libri plurimi ad doctrinam extant. Macrobius quoq; Saturnalium tertio, carmina quædam de vrbibus deuouendis in libro quinto Reconditorum Samonici Sereni repperisse se ait. Supersunt hodie hi hexametri, præcepta Medicinæ continentes.

Q. SERENI SAMONICI DE MEDICINA PRAECEPTA SALVBERRIMA,

Antonij Molinij Matisconensis opera, diligenter emaculata.

EMBRORVM *series certo deducta tenore*
Vt stet, & aßimilis medicinæ defluat ordo,
Principio celsa de corporis arce loquamur.
Phœbe salutiferũ, quod pangimus, assere carmẽ,
Inuentumq; tuum prompto comitare fauore.
Tuq; potens artis, reduces qui tradere vitas
Nosti, & in cœlum manes reuocare sepultos,
Qui colis Aegeas, qui Pergama, quiq; Epidaurũ,
Qui quondam placidi tectus sub pelle draconis,
*tecta *Tarpeias arces, atq; inclyta*templa petisti,*
Depellens tetros præsenti numine morbos,
*locutus *Huc ades, & quicquid cupido mihi sæpe*rogãti*
Firmasti, cunctum teneris expone papyris.

Capiti medendo.

B*Alsama si geminis instillans auribus addas,*
Tum poteris alacrem capitis reparare vigorem.

Vel

Vel quæ ſeptenis cenſentur gramina nodis,
Vtiliter vectis, vel corno ex arbore ſertum,
Pulegium've potens vna ſuper aure locabis,
*Aut illud miſto*recoquens clementer aceto,* *coctum
Cauta nare trahes: ſeu viſco lintea nexo
Induces fronti: ſeu tritæ gramina mentæ.
Spõgia cum tepidis annexa liquoribus hymbris
*Profuit: aut hedera ex oleo*colata vetuſto.* *decocta
Profuit & cochleis frontem tractare minutis.
Si nocuit cerebro violentia ſolis aperto:
Sæpe chelidonia ex acido perducta liquore
Sanauit: proſunt & amica papauera ſomno,
*Si prius in lento madefacta*terantur oliuo.* *coquant

Hemicranio medendo.

PORtio ſi capitis morbo tentetur acuto,
Allia diuerſam lana contecta per aurem
Inducta proſunt, & eodem balſama pacto.
Allia vel ternis piperis terna addita granis,
Trita lines: certam dabit hæc tibi cura ſalutem.

Porrigini depellendæ.

EST inſenſibilis morbus, ſed noxia forma,
Cùm caput immẽſa pexũ porrigine ningit,
Copia farris vti frendentibus edita ſaxis.
Hanc poterit maluæ radix decocta leuare.
Aut tu fœniculum, nitrumq́;, & ſulphura viua
Contere, deinde caput permiſtis ablue cunctis:
Furfuribus've nouis durum miſcebis acetum,
Vt varios crines tali des vnguine puros.
Prodeſt & tarda demptus teſtudine ſanguis.

Et prodest cedro demissus ab arbore succus.
Desinet interea glomerari farrea nubes,
Cessabitq; grauis crebræ porriginis hymber.

Capillo tingendo.

QVos pudet ætatis lõgæ, quos ſctã ſenectus
Offẽdit, cupiũt ꝓperos abſcõdere canos,
Et nigrum crinem fuco ſimulare doloſo,
His prodest acri contrita cupreſſus aceto,
Vel frons lentiſci, vel tristia poma ſabuci:
Lumbrici quoq; terrestres miſcentur oliuo,
Et iuuenem præstant rediuiuo flore capillum.
Præterea niueum poterit depellere crinem,
Reſina ex facili cara viſcoq; coacta.
Ad rutilam ſpeciem nigros flaueſcere crines,
Vnguento cineris prædixit Tullius autor.
Si prægnans artus captiui ſoricis edit,
Dicuntur fœtus nigrantia lumina fingi.

Phthiriaſi arcendæ.

NOxia corporibus quædã de corpore nostro
Progenuit natura, volẽs abrũpere ſomnos
Senſibus, & monitis vigiles incendere curas.
Plin. li. 7. cap. 31. *Sed quis non paueat Pherecydis fata tragœdi,*
Qui nimio ſudore fluens animalia tetra
Eduxit, turpi miſerum quæ morte tulerunt.
Sylla quoq; infelix tali languore pereſus
Plin. li. 7. cap. 44. *Corruit, & fœdo ſe vidit ab agmine vinci.*
Sæpius ergo decet mordax haurire ſinapi,
Vel nitro ac ſale permistis, acidoq; liquore
Laxatis (vt ſint ſimul allia) tangere corpus,

*Aut lacrymis hederæ, aut succo*perducere cedri* * perfundere
Quin etiam furfur misto medicatur aceto.
Vnda maris lendes capiti deducit iniquas,
Et quicquid cerebri defendit sylua capilli.

Prurigini, papulis, ac scabiei arcendis.

ILlotus sudor, vel copia nobilis escæ
Sæpe graui scabie correptos asperat artus.
Ergo lutum prodest membris adhibere fricatis,
Quod facit ex asino siccatus corporis humor.
Nec pudeat tractare fimum, quem bucula fudit.
Stercoris ex porco cinerem confundito lymphis,
Sic pauidum corpus dextra parcente foueto.
Proderit ox oleo puluis, quem congerit alte
Dulcibus ex latebris patiens formica laborum.
Conuenit hinc tepido lita tradere corpora soli.
*Feruentes papulas*oleo curato liquenti,* *papyro
Aut acido Baccho miscebis farra lupini,
Atq; hinc in calido percurres membra lauacro,
Pruritus autem salsos leuat humor aceti,
*Siue maris*rabidi sudor, cochleæq; minutæ,* *auidi
Quarum contactu perimetur acerba libido.

Phrenesi, & capiti purgando.

EX vitio cerebri Phrenesis furiosa mouet,
Amissasq; refert frendens amētia vires,
Siue calens febris iactatos exedit artus,
Siue meri gustus, seu frigoris efficit aura,
Conueniet calidis pecudum pulmonibus aptè
Tempora languentis medica redimire corona.
Illotis etiam lanis suffire memento.

Ceritum sæpe horrendi medicantur odores,
Atq; ideo sanos etiam curarier est par.
Purgatur cerebrum mansa radice pyrethri,
Vngitur & succis, dederit quos parua sabucus,
Expressusq; hederæ mandatur naribus humor.
Aut mistum rutæ cerebro instillatur acetum.
Non semper præsens dolor est sanabilis: ergo
Cura magis prodest venturis obuia morbis.

De fluore capillorum, & maculis capitis tollendis.

DEfluit expulsus morbo latitante capillus,
Si raro lauitur, seu vis epota veneni,
Seu salamandra potens, nullisq; obnoxia flāmis,
Eximium capitis tactu deiecit honorem.
Nonnunquā variant maculæ, paruisq; parumper
Orbibus aspersum ducit noua vulnera tempus,
Viperea pellis cinerem his* addito rebus, *apponito
Roboreas've pilas vrsino iungito seuo,
Vel testudineo mala permulceto cruore.

Humoribus, & perfrictionibus medendis.

SAepe ita p̄uadit vis frigoris, ac tenet artus,
Vt vix quæsito medicamine pulsa recedat.
Si ranam ex oleo decoxeris, abijce carnem,
Membra foue: parili sanat ratione rigorem
Vrticæ semen, perceptaq; frigora vincit.
Et ceruina potest mulcere medulla rigorem.
Decoctum raphani semen cum melle vorabis,
Siue fel vrsinum tepefacta dilue lympha.

Proderit

Proderit hoc potu, seu caßis ostrea testis
Vsta dabit cinerem, qui pro sale sumptus in escis
Decutiet gelidum calefacto vertice virus.
Nonnullus liquidum sumit mulsumq́;, sinapi,
Atq; palato agitat retinensq́;, vomensq́;.
Allia nonnulli mandunt, olei'ue liquore
Perfundunt calido cerebrum, nasiq́; latebras.
Quidam lactucæ credunt prodesse sapores,
Curandi modus hic & suauis & vtilis idē est.

Elephantiasi propellendæ.

EST elephas morbus tristi quoq; noīe dirus,
Non solum turpans infandis ora papillis,
Sed cita præcipitans funesto fata veneno.
Huic erit aduersus cedri de cortice succus,
Mustelæq́; cinis, vel fusus sanguis ab illa.
Nonnulli dixere serum prodesse bibendo.
Mentastri folium potu, appositúq; salubre est.
Nec frustra bulbos & sulphura iungis aceto.
Præterea nitrum debes cum melle iugatum
Spargere lacte bouis, varias sic vngere frontes.
Cerussam, & chartā, quā gens Aegyptia mittit,
**Thure simul misceq́; oleū, quod flore rosarum* **Tunde*
Conditum est: line sic faciem, sic redde salutem.

Cutis & faciei vitijs propellendis.

INuida si maculet faciem lentigo decoram,
Nec prodesse valent naturæ dona benignæ,
Erucam atq; acidum laticem simul illine malis.
Proderit & bulbus mellis dulcedine victus,
Cruda've dulcacido miscebis rapa liquori.

Sanguine vel leporis morbus delabitur oris.
Frons ſalicis cum flore ſuo contrita medetur.
*ſanant *Sepiolæ cineres ex oſsibus omnia*tollunt.*
Cygnæos adipes, hilari miſceto Lyæo,
Omne malum propere maculoſo ex ore fugabis.
Horrebit ſi liuor atrox, aut nigra cicatrix,
Attrito ſapone genas purgare memento
Rugarum ſulcos lentiſci maſtice tendens.
Si verò vitiũ eſt quod ducit ab impete nomen,
Hoc matutina poteris cohibere ſaliua,
Seu folio platani, quod manſum mane vorabis.
Fœda fluunt curui quæ purgamenta cameli,
Vrentur, cineremq; dabunt, iungentur aceto
Maſcula thura ſimul, diuinaq; cura valebit.

Aurium vitijs ſuccurrendis.

CVm ſæuus teneras dolor alte ſauciat aures,
Fraxinea in flãmis fundit quẽ talea ſuccũ
Inſtilles, ſiue obſcœnos ex virgine rores,
Aut ſuccum ex folio, dederit quẽ populus alba.
Sæpe chelidoniæ rapidum ſociatur acetum,
Adiunctoq; nitro procedit cura ſalubris.
Mentaſtri liquor expreſſus conducere fertur,
Infectum violis oleum bene conſulit auri.
Annoſa rubros ſi legeris arbore vermes,
Ex oleo tere, ſic tepidos infunde dolenti.
*morietᷣ *Si verò obtuſa ſenſus*remoretur in aure,*
Lumbricos terræ, ſeuumq; ex anſere rauco
Excoque: ſic veterem poteris depellere morbum.
Felq; bouis ſurdis etiam prodeſſe loquuntur,

Si iun

Si iungas olidæ graue quod minxere capellæ.
*Si vero*incautas animal penetrauerit aures,* *in patulas
Proderit admisto pauidi fel muris aceto.
At si lympha nocens peruaserit, anseris aptus
Immittetur adeps ceparum non sine succo:
Qui grauis est oculis, sensum tamẽ auribus auget.
Vis & Phœbigenæ diuinam discere curam,
Sitq; vel annosis confecta doloribus auris,
Allia tum septem numero, septemq; lupinos
Cretaceam dabis in testam: tum delphica frondis
Addatur, misto totum feruescat aceto,
Doctus eris tepidos illinc immittere rores.

Oculorum dolori mitigando.

SVmma boni est alacres hoĩ cõtingere visus,
Quos quasi costodes, defensoresq; pericli
Prospiciens summa natura locauit in arce:
Sic tamen vt nullos paterentur desuper ictus,
Atq; supercilio pauidi tegerentur opaco.
Sed dolor immeritum lumen si forte lacessit,
Lana madens oleo noctu connectitur apte,
Viuentis've nepæ lumen gestatur amicum.
Ex folio caulis cineres, confractaq; thura
Et laticem Bacchi fœtæ cum lacte capellæ
Desuper induces, atq; vna nocte probabis.
Hyblæi mellis succi cum felle caprino
Subueniunt oculis dira caligine pressis.
Vettonicæ mansus siccabit lumina succus.
Si tenebras oculis obducit pigra senectus,
Expressæ marathro guttæ cum melle liquenti
Deter

Detergere malum poterunt, vel vulturis atri
Fella, chelidoniæ fuerint quîs gramina mista,
Hæc etiam annosis poterunt succurrere morbis.
Fel quoq; de gallo mollitum simplice lympha
Exacuet puros dempta caligine visus.
Siue columbarum fimus miscetur aceto,
Seu fel perdicis parili cum pondere mellis.
Vina Chelidoniæ simili ratione iugantur,
Efficiuntq; suo præclaros vnguine visus.
Aspera quinetiam mulcent & rupta reducunt.
Si genus est morbi, miserũ quod lumen adurit,
Hic calor infuso mitescit lacte canino.
Anguibus ereptos adipes ærugine misce,
Hi poterunt ruptas oculorum iungere partes.
*plũbum Si verò horrẽdum ducent glaucomata *peplum,
Spiritus alterius prodest, qui grana cumini
Pallentis mandens visus exhalat in ipsos.
infestat, rufos & gliscit in orbes, Si tumor insolitus typho se tollat inani,
Turgentes oculos vili circumline cœno.

Dentium vitio, & oris fœtori medendo.

HAud facile est acrẽ dentis tolerare dolorẽ,
Quo magis ẽ æquũ medicã pnoscere curã.
Cum Baccho violas decoxeris, ore teneto,
Mansus item prodest succis oleaster acerbis:
Hinc oscedo fugit, linguæ quoq; vulnera cedunt.
Cum vino piper & nitro tepidum inde dolenti.
Sæpe chelidoniæ succo vel lacte capellæ
Sanescunt dentes, aut tauri felle iuuantur.

Aut

Aut acidi latices clauſo voluuntur in ore.
Manditur apta rubus gingiuis, & bona labris.
Lentiſcus myrtusq́; emendant oris odorem.
Quod verò aſſumpſit nomen de dente fricando,
Ceruino ex cornu cinis eſt, aut vngula porcæ
Torrida, vel cinis ex ouis, ſed non ſine vino,
Muricis aut toſti, vel bulbi extincta fauilla.
Ambitioſa putas, ſunt iſta ſalubria cunctis.
Exeſos autem dentes ſi forte querêris,
Vre fimum muris, patulis & hiatibus adde,
Vel cinerem dentis ceruini extinguere aceto
Conuenit, atq; cauis immittere partibus apte.
Prodeſt & puluis lumbrici corpore toſto.
Ora ambuſta cibo ſanabis lacte canino.
Sæpe etiam gelida gingiuas collue lympha,
Dentibus vt firmum poſsis ſeruare vigorem.
Si verò infandum proſerpit ad intima vulnus,
Permiſceto ſalem parili cum pondere thuris,
Hinc tractato locũ, miram experiere medelam.
Aut tu ſume pilam quæ caudis hæret ouinis:
Hæc ſiccata dabit molles, & fracta farinas,
Huius & attritu tetrum mulcebitur vlcus.

Vuæ, faucibus, collo, & quæ mollienda ſunt, medendis.

AEgreſcunt teneræ fauces, cũ frigoris atri
Vis ſubijt, vel cum ventis agitabilis aër
Vertitur, atq; ipſas flatus grauis inficit vndas:
Vel rabidus clamor fracto cum forte ſonore
Planum radit iter. ſic eſt Hortenſius olim

Abſump.

Absumptus causis. etenim confectus agendis
Obticuit, cum vox domino viuente periret,
Et nondum extincti moreretur lingua diserti.
Ergo omni studio quæres inhibere dolorem.
Simplicibus lymphis confunditur aërium mel,
Additur excussus niuea similagine furfur,
Decocta hæc clauso simul exercentur in ore.
Præterea fauces extrinsecus vngere prodest
Vrsino & tauri seuo cerisq; remissis,
Omnia quæ geminis æquabis lancibus antè.
Disce etiã miram ex humili medicamine curã.
Actiaco melli iungas agreste papauer.
Decoctumq; simul mandes, mansumq; vorabis.
Crinitæ porri radices quinq; coquantur,
Hinc aqua non feruens voluatur fauce sonora,
Nec tamẽ in stomachũ descendat gutta patentẽ.
Si verò adflictam langor deiecerit vuam,
Tunc horas aliquot pronus recubare memento,
Aut illam puluis tosti releuabit anethi,
Aut cinis ex cochlea, vel torrida braßica flãmis.
Verum angina sibi mistum sale poscit acetum,
Quod refert clauso versatum agitare palato.

De rigore ceruicis.

AT si ceruices, durataq; colla rigebunt,
Mira loquar, geminus mulcebit vnguine (poples,
Hic lõgũ pariter neruos medicina seqt̃,
Anseris aut pingui torpentia colla fouebis.
Illinitur valido multum lens cocta in aceto,
Aut capræ fimus, et bulbi, aut ceruina medulla,

Hoc

Hoc etiam immotos flectes medicamine neruos.
Quos autem vocitant tolles, attingere dextra
Debebis, qua Gryllus erit pressante peremptus.

Tussi, & choleribus medendis.

NOxia si penitus cholerum sæuire venena
Perspicies, cocta lactucæ fronde leuabis.
Proderit & caules assumere sæpe madentes.
Interdum fauces tussi quatiuntur atroci,
Allia tum sumes decocta, & melle peruncta,
Semina vel raphani permisto dulcia melle.
Aut si fraxinea semen de fronde reuellis,
**Interiora vora vetitus contingere dente.* ** Integriora*
Ouum melle teres domitum feruentibus vndis,
Marrubiũ'ue potẽs, hæc faucibus optima sumes,
Frænabisq; grauem facili medicamine tussim.

Digestioni, & stomacho medendo.

QVi stomachum regem totius corporis esse
Contendunt, vera niti ratione videntur.
Huius enim validus firmat tenor omnia mẽbra:
At contrà eiusdem franguntur cuncta dolore.
Quin etiam (nisi cura iuuat) vitiare cerebrum
Fertur, & integros illinc auertere sensus.
Lactucæ semen nigræ quod lignea pila
Triuerit, admisto ieiunus sumito melle,
Sed cochlear trinum gustu tibi sufficit vno,
Aut tritum semen raphani, mulsumq; iuuabit:
Siue duæ partes absynthi, & tertia rutæ
Decoctis potantur aquis, siliquæq; madentes,
Semina vel marathri fœtæ cum lacte capellæ.

Pulegium quoq; decoctum curabit amicè.
Et potu, & fotu stomacho conducit acetum.
Seu cochleas vndis calefactas ac propè victas
Suppositis torre prunis, vinoq; garoq;
Perfusas cape, sed prodest magis esse marinas.
At male digestis si crapula sauiet escis,
Ex pipere, & calida florem de rore marino
Ebibe, seu salibus piper adde, & tenue cumini.
*tanges Quæ coctis *tinges epulis, & rapta vorabis.
*aceti Aut cubitum pergens succũ cape tristis *anethi.
Ventriculis mergi raptus sal tritus & vstus
Tosto pane super, piperis quoq; puluere multo
Miscentur, capies diuinum munus in istis.
Proderit hoc stomacho, uictas & cõcoquet escas,
Grana peregrini piperis diffindito quinq;
Niliaco melli, quæ mane inserta capesses.

Felli, vomitui, vel phthisi arcendis.

LVtea si crescunt, & cunctis noxia fella,
Allia parua nouẽ, piperis tot pmole grana,
Quæ cyatho diluta gari mandesq; bibesq;.
Hæc iterum septena capis, pòst deniq; quina.
Præterea caules, frondet si parua sabucus,
Decoctos sale permisces, ac iungis oliuo.
Tunc capis, ac tali auxilio fella horrida purgas.
Prosunt & pelagi latices, quos pondere iusto
Dulcibus associas lymphis, melliq; liquenti.
Et niueus prodest ex vbere succus asellæ,
*vinum Si tepido *vino infundas, ac mella piperq;.
At vomitum radix narcissi pota mouebit.
Si verò phthisis annoso sedet improba morbo,

Intritas vino cochleas hausisse iuuabit.
Proderit & veteris seui pila sumpta suilli.
Carne asinæ seuoq; capræ medicina salubris.

Mammis sanandis, vel stringendis.

VBera fœcundo multum lactantia succo
Sæpe sibi noxæ nimium manando fuerunt:
Fece igitur valida duri reprimentur aceti.
Post partũ tumidas iniuste assurgere mammas
Interdum aspicies, harum mala commemoratur
Murinus fimus ex pluuio sedare liquore.
Sin autem clausas penitus dolor angit acerbus,
Lumbricis terræ turgentes vnge corymbos.
Si castigatas studium est præstare papillas,
Ex hedera sertis ambas redimire memento
Protinus, & raptas fumis mandare coronas,
Anseris aut seuum pariter cum lacte tepenti,
*Aut ouum*illinito tulerit quod garrula perdix.* *aliàs, impositum
Præterea pluuio decocta papauera rore
*Hærescunt multis post*dissoluenda diebus.* *absoluenda
Vis & Phœbigenæ cœlestia sumere dona,
*Vbera cum tetris laniata doloribus*horrent?* *vrgent
Nauis ramẽtũ, et quæ nomine prasion herba est,
Et quæ vulgari sermone Insana vocatur,
Græcos hyoscyamon propria scito dicere lingua,
Necnon & calami radix, lapathiq; legumen
Mista dabunt miras (experto crede) medelas.

Reiectioni cibi, aut sanguinis
*restringendæ. *abstinendæ.

SI stomachus nondum cõcoctas expuit escas,
*Et magis atq; magis vitiũ*reuomẽdo ualescit,* *recolẽdo

Allia cedemus, crebrumq; trahemus odorem.
*fertur de — Sin etiam rutulus *confertur pectore sanguis,
Sorbitium mentæ, raphanus vel cocta iuuabit.
Sæpe lapis teritur (Specularem nomine dicunt)
Et mistis hauritur aquis, sistitq; cruorem.
*robore — Vritur interdum raptus de *subere cortex,
Et cinis ex calido prodest epota Lyæo,
*pellis — Ouorum cinis, aut cochlearum, aut deniq; *melis,
* Aut cinis salicũ ramis — *Aut mansus salicum fructus prodesse putatur,
Aut platani pilulas acri infundemus aceto,
Nullus erit sanguis, quẽ non cibus iste moretur.

Iecoris, & lateris vitijs medendis.

Ἐλελίσφακος saluia. — SI molles iecoris fibras dolor hauriet acer,
Protin⁹ ex mulsa potãda elelisphacus herba
Sumitur et semẽ, qđ fraxinus alta pfudit, (est:
Vulturis atq; iecur vel ius perdicis apricæ.
Præterea simili drachma pix dura piperq;
Franguntur, sic in mollito puluere iuncta
Egelidis miscentur aquis, recreantq; bibentem.
Absynthi quoq; decocti potabitur humor,
Si latus immeritum morbo tentatur acuto,
Accensum tinges lapidem stridentibus vndis,
Hinc bibis, aut aceris radicem tundis, & vnà
Cum vino capis hoc præsens medicamẽ habetur.
*cilonia — Quid referam multis composta *Philonia rebus?
Quid loquar antidotũ uarijs? quis ista requirat?
At nos pauperibus præcepta feramus amica.
Nec non & iecoris quæretur fibra lupini,
Iunguntur q; simul costum, foliumq; piperq;,
Quæ diluta mero dantur potanda Lyæo.

Est & vis morbi, quod telum commemoratur,
Cum subito dolor insanus furit incitus ictu,
Persicon huic potum è nuce traditur interiore,
Quæ mihi cura satis casu monstrante probata est.

Spleni curando.

Quādo lien tumido circūligat ilia uinclo,
Et plenū splenis demōstrāt mēbra rigorē,
Mollibus ex hedera tornantur pocula lignis,
Hinc trahet assuetos æger quoscunq; liquores,
Aut viridis coctorum holerum potabitur vnda.
Proderit exusto fluuialis hirudo cruore,
Siue myrica potens, seu ros cum pane marinus,
Aut hederæ succus potu appositúq; iuuabit.
Nec non intactam ferro quam videris alnum,
Huic liber eripitur ferro sine, decoquiturq́;,
Donec victarum pars tertia subsit aquarum.
Hinc medico potu pulsus dolor omnis abibit.
Nonnulli memorant consumi posse lienem,
Eruum si semper ieiuno sumpserit ore.
Arida ficus item feruente domatur aceto,
Et trita illinitur, vel splen apponitur hædi.
Marrubium in vino potum prodesse loquuntur,
Præterea piper, ac nepetæ cum flore et anethum,
Capparis atq; apium, buglossáq; iungitur vnà:
Horum decoctos latices potare salubre est.
Pulegium, abrotonū nitida cum mastiche coctum
Ac thymbræ speciē (quam cōmemorāt cephalotē)
Prædixit spleni Deus Idæ posse mederi.
Dulcia, Plautus ait, grandi minus apta lieni.
Splen tumidus nocet, et risum tamē addit ineptū,

Vt mihi sardois videatur proximus herbis,
Irrita quæ miseris permiscent gaudia fatis.
Dicitur exectus faciles auferre cachinnos,
Perpetuoq; æuo frontem præstare seueram.

Præcordijs sanandis.

LAnguida si duro turgēt præcordia morbo,
Miscetur mulsæ farris sextarius vnus,
Nec non & lini tunsum, siliquæq; legumen.
Hæc decocta simul, nondumq; tepentia nectes.
Aut quæ poma Cydon Cretæis misit ab oris
*Cocta*lines, durum vt possis mollire tumorem.* *teres
Ocyma præterea, bulbi'ue linuntur amari.
Proderit & lymphis corpus mersare marinis.
Quin etiam catulum lactantē apponere membris
Conuenit, omne malū transcurrere fertur in illū.
Cui tamen extincto munus debetur humandi.
Humanos quoq; contactus mala tanta sequũtur,
Et iunctus vitium ducit de coniuge coniunx.
*Quod superest*thridaci iunges ramenta carinæ,* *tritæ iunges
*Quod decem ex rebus*confit simul atq; uocatur,* *decatorthoma rite uocatur
Mastichis addentur fractæ iam mollia farra.
Talibus auxilijs præcordia tuta resident.

Lumbis, & renibus sanandis.

CVm sæuit penitis hærens iniuria lumbis,
Igne lapis candēs datur exultātibus undis,
Hoc poteris potu tristem superare dolorem,
Aut pice cum melli nitrum sulphurq; et acetum
Succida lana rapit contacta calentibus ijsdem,
Proderit hanc ægris crebro perducere membris.
Aut caput asparagi cum vino sume vetusto,

Seu

Seu mauis appone, modus conducit vterq;.
Aut adipi mistum lumbis inducito sulphur.
Sæpe chelidoniam cum succo Palladis addes,
Farraq;, quæ tremulis prosunt sudantia flammis.
Fertur amygdalinæ succus nucis esse bibendus:
Pinsitur, ac tepidis sorbebitur addita lymphis.
Aut tres ex vino cochleas feruescere coges,
Cumq; suis domibus franges, piperis quoq; grana
Ter quinq; adijcias, potuq; iuuaberis illo.
Fursur item parca fuerit cum feruidus vnda,
Pòst oleo madidus succis immittitur aptis,* *saccis
Quæ vix passuris vrentes addito membris.* *vrentia
Prodest ceruinæ vehemens natura medullæ,* iungito
Nec nocuit ciceris cocti potasse liquorem: *medicās
Aut mistam teneris maluā contundito porris,* * madi-
Contritumq; simul cum mastiche cōfer anethum, damq; ele
Quodq; decē rebus componi ex nomine clarū est, lisphacon
His cōtinge locū. Deus hæc mihi certa probauit. vndis

Ventris dolori mitigando.

SI dolor insanus tota desæuit in aluo,
Heminis tribus in lympha tu decoque tritū,
In vino prius hyssopum, validam quoq; rutam,
**Aut apium, donec pars duplex desit aquarum.* * Atq;
Potus erit medicus non detractante palato.
Præterea niuei sterilis tosta vritur oui.
Quæ postquàm in tetrā fuerit conuersa farinam,
Ex calidis potatur aquis, & pota medetur.
Nec non iungenda est vtero noua virga myricæ,
Illæsa hæc ferro terraq; intacta teratur.
Aut medio ventris prodest aspergere terram,

Quam signauerunt vestigia pressa rotarum.
Proderit & puluis facili sub cardine raptus.
Quin etiam ex lymphis tritum potare cuminum
Conueniet, quod iam nobis documenta probarūt.
Menta quoq; hoc pacto medicos dabit hausta sa-
Cœliacos autē recreabis pane salubri, (pores.
Quem madido farre efficies, ac mollibus ouis:
Quorum testa fero prius euanescere aceto
Refert, & teretes bulbos mollire terendo,
Cumq; his Lenæi durum potare fluentum.

Hydropisi depellendę.

CORrupti iecoris vitio, vel splenis, acerbus
Crescit hydrops, aut cū siccatæ febre medul-
Atq; auidæ fauces gelidū traxere liquorē, (læ
Tum lympha interius vitio gliscente tumescit,
Secernens miseram proprio de viscere pellem.
Conueniet teneræ radix decocta sabuci
In geminis calidi cyathis potanda Lyæi.
Nec non & tepidis conuolues corpus arenis.
Appposituq; lenes nepetæ, gustuq; iuuabunt.
Helleboro quoq; purgatur lymphaticus error.
Aut huius vice quod fert semen lenta genista
Miscetur, mulsis & cautis ducitur vndis.
Sæpe & scyllino pelluntur noxia Baccho.
*nitro *Est qui prævalidum *frixo sale miscet acetum.*
*turgētia *Atq; olei succo refricant *albentia membra.*
Fraxineum semen cum Bacchi rore bibendū est.
Nec non apposito curantur dropace membra,
*filicis *Aut calido *salicis radicem mollit Iaccho,*
Qui subitò raptos ventos, succosq; reuellit.

Vnguine

Vnguine quo frangit vires languoris aquosi.

Ventri molliendo.

SAepe cibi specie, vitio vel corporis ipso, Specie, id est qualitate.
Potibus aut duris restricta morabitur aluus.
Vincetur talis mora gramine Mercuriali,
Cuius aquam cocti minimo cum melle bibemus.
Prunaq; conueniũt, quæ mittit clara Damascus.
Multos præterea medici componere succos
Assuerunt: pretiosa tamen cùm veneris emptum
Fallêris, frustraq; immensa nomismata fundes.
Quin age, & in tenui certam cognosce salutem.
Aut igitur tectum lana suppon is alumen,
Aut edis in patinis teneræ decocta sabuci,
Vel cum lacte capræ salsum mulsumq; capesses.
Crede tamen potum meliorem lactis equini.
Dicitur hic validos asinæ peruincere succos.
Syluestris fici lacrymam prodesse loquuntur.
Quodq; satis melius verbis dicemus Horati
Mugilis, & viles pellent obstantia conchæ.
Sed cochleæ prius est vrtica aut furfure pasci,
Purior hinc gustus noxa sine mouerit aluum.
Sæpe thalassomeli iũctũ cumulauimus hymbri,* **adiecto*
Hæc purgant, parili fuerint si pondere mista.

Solutioni ventris, & dysenteriç compescendç.

TAm varij casus mortalia secla fatigant,
Vt sint diuersis obnoxia corpora morbis.
Sæpe etenim nimio cursu fluit impetus alui,
Frænat commisto cum feruet brassica vino.
Aut cerasi victum longo iam tempore pomum,

Succus aminææ vitis cum pane medetur,
Vel bene permistum calida potatur acetum.
Vile quidem, facile factu, tamen utile opinor.
Si lædunt medica data purgatoria dextra,
Adiecto piperis medicatur puluere calda.
Sin autem longo decurrent intima fluxu,
Atq; immane malum multo iam tempore gliscit,
Torridus ex vino cortex potabitur oui.
Ramentum niuei credunt prodesse elephantis.
Arbore Pyramea cortex direpta coquetur
Axe sub æthereo, sic nigro mista Lyæo
Immensum poterit potu retinere fluorem.
Numinis aut iussu cedrum cum mastiche misces,
Mollitamq; pice, & rasum de nauibus vnguen,
Languida quo fidens medicamine mẽbra foueбis.
Proderit & pueris quos dentis origo fatigat,
Castaneas coxisse nuces, & sorba vetusta,
Atq; apium, caulesq;, rubus quos fundit acuta,
Potio quæ fluidam consumpta morabitur aluum.

Lumbricis & tineis purgandis.

QVid nõ aduersum miseris mortalib. addit
Natura, interno cũ uiscere tinea serpẽs,
Et lumbricus edax viuant inimica creanti?
Quod genus aßiduo laniat præcordia morsu.
Sæpe etiam scandens oppletis faucibus hæret,
Obsessasq; vias vitæ concludit anhelæ.
Ergo cinis cornu ceruini proderit haustus,
Vel nepetæ tritum ex vino vel lacte capellæ,
Nec non & succus medici potatur aceti.
Prodest præterea cum Baccho persica frondis.

Democritus memorat mentæ conducere potum.
Sumitur abrotonum, necnon et vile melanthum.
Allia per sese sanant, aut ius coriandri.
Quin & marrubiũ decoctũ haustumq; iuuabit,
Pulegium'ue potens, & agreste iugatur anethũ,
Synthesis hæc prodest vnda mollita calenti.

Colo sedando.

CVm colus inuisũ morbi genus ĩtima carpit,
Mande galeritã volucrẽ quã noĩe dicunt,
Aut pauidi leporis madefacta coagula pota.
Siue apio nepetas tereti cum mastiche iunges,
Nec non & species ambas redolentis anethi,
Quarum decoctos patiens haurito liquores.

Vesicę, & calculo purgando, & vrinę prouocandę.

SI cui vesicæ tardus cunctabitur humor,
Hæc mora rumpetur vino peruicta uetusto,
Prodest ex paruis acinos potare sabucis,
Aut hederæ succum, aut lacrymosi trita sinapis.
Nec non resinas ex oricia terebintho
In speciem eruiliæ paruos glomerabis in orbes,
Quos ternos tepida mistos hausisse medela est.
Quondam etiam nimio præceps vrina fluento
Irrigat exuuias, obscænoq; inficit hymbri:
Ergo cinis cornu ceruini proderit haustus.
Vel nepetæ ex vino tritum vel lacte capellæ.
Tum leporis cerebrum ex vino potare* decebit. *iuuabit
Si dolor internam vesicæ concoquit aluum,
Subueniet radix frondosæ epota cypreßi,
Pulegium'ue potens domitũ feruentibus vndis.

Si vero in lapides densus conuertitur humor,
Qui retinet cursus, gemitumq; dolore frequẽtat,
*sphōgitē Saxifragam seu*fontigenã succurrere credunt.
Præterea semen myrti syluestris Iaccho,
Atq; oleo mistum bibitur, nec desit acetum,
Vinaq; sumantur fricto condita cumino,
Siue palumborum capitur fimus acre ferorum
Dulcacidis sparsum succis tritúq; solutum,
Necnon obscœnus capræ potabitur humor.
Obruit hic morbum, labefactaq; saxa remittit.

Conceptioni, & Partui.

IRrita coniugij sterilis si munera languent,
Et sobolis spes est, multos iam vana p annos,
Fœmineo fiat vitio res, nec'ne, silebo:
Hoc poterit quartus magni monstrare Lucreti.
Sed natura tamen medicamine victa potenti
Sæpe dedit fœtus studio curante paratos.
Aut igitur leporis consumit fœmina vuluam,
Aut ouis in stabulis fractas cũ ruminat herbas,
Pendentem spumam molli deducit ab ore,
Atq; illam meminit misto potare falerno.
Mercurialis item capitur communiter herba:
Sic cubitum noctu coniunx festinet vterq;.
Atq; vbi iam certum spõdet prægnatio fœtum,
Vt facili vigeat seruata puerpera partu,
Qui, subaudi partus. Dictamum bibitur, cochleæ manduntur edules,
At qui olim mẽses minus octo moratus in aluo,
Irrumpit thalamos, & nexus soluit inertes.
*Pulegij quoq; purgati tunc conuenit hymber,
Cuius opem veram casus mihi sæpe probarunt.

* Pulegio admixto venit embryo nect⁹ aceto.

Quin

Quinetiam stercus supponunt vulturis atri,
Sẽtiat vt minime partus quã proximus vrget. Sẽtiat, sub audi fœmina.
Oua etiam rutæ & fragili miscentur anetho,
Quæ diluta simul vino, atq; exhausta medentur.

Profluuio cuiusq; sanguinis, & matrici subueniendæ.

SI modicus pleno manat de corpore sanguis,
Subuenit: at nimius cũ vita funditur ipsa.
Quapropter multo naris completa cruore
Cum fluit, attritus cimex conducit odore.
Lana oleo madefit, sed nondum lauta rosato,
Hæc datur in nares, vel claudet densius aures.
Contritis prodest cochleis * perducere frontem, * obducere
Aut galli cerebro, vel sanguine tinge columbæ.
Quòd nisi supprimit sanguis, potãdus et ipse est.
Præterea Pharijs caput emetire papyris.
Detrahe quod superest, aliò genitalia necte.
Fœmineas prodest illinc vincire mamillas,
Menstruus immenso si profluit impete sanguis.
Succida lana malos remoratur subdita cursus,
Mortua quinetiam producit corpora partu.
Sed quacunq; fluit vis immoderata cruoris,
*Subereus cortex calidis potatur in vndis *Subernus
Antè minutatim studio vincente terendus.
Pulegij calido purgatur fœmina potu.
Sed si forte cruor clausa cunctabitur aluo,
Aut molles nepetæ, aut rutæ quæcũq; bibentur,
Aut si puniceos fundit vesica liquores,
Marrubium ex passo tritum perfunditur vndis,
Hi poterunt haustus rutilum purgare colorem.

Relliq

*dictami detr. Relliquias partus * eadem tibi detrahit herba.
Quòd si fœminei properabit sanguinis hymber,
Est qui frusta molæ percussu decutit vno,
Quorum aliquot lanis tectũ ad præcordia nectit,
Hæc simul incantans sisti debere cruorem,
Vt lapis ille viæ solitos iam destitit orbes.

Internecandis, quæ oculos impediunt.

MObilis hirsutas horret lasciuia setas,
Et gaudet rapto nudari flore pilorum.
Sed bona nonnunquam vellendi caussa videtur,
Corpora cum releuat, ratio manifesta salutis.
Namq; oculos infesta pilorum tela lacessunt,
Quodq́; illis dederat vallum natura tuendis,
Inde inimica seges proprios desæuit in orbes.
Ergo locum crinis vulsi continge cruore,
Quẽ dat auis, tremulis simulat quæ pellibus alas.
Præterea quascunq; voles auertere setas,
*obducere Atq; in perpetuum rediuiua*occludere tela,
Corporibus vulsis saniem perducito ranæ,
Sed quæ parua situ est, & rauco garrula questu,
Necnon quæ stagnis cessantibus hæsit hirudo
Sumitur, & viuens samia torretur in olla,
Hæc acidis iungit permista liquoribus artus,
*procerescere Auulsamq́; vetat rursus*percrescere syluam.

Omnibus obscœnis medendis.

DIcẽdũ, et quæ sit mẽbris medicĩa pudẽdis,
Languidus antiquo purgat̃ penis Iaccho,
Ac super illinitur fœcundæ felle capellæ.
Mane nouo myrti frondes commandere prodest
Cui dolet, atq; illas in vulnus despuat ipsum.

Fece

Fece etiam vini genitalia lauta leuantur,
Et tumidos testes nereïa lympha coërcet,
Vel bulbi ex mulso, vel cæra immista cupresso.
Aut faba cum tepidis Bacchi decocta fluentis.
Ramicis immensum fertur cohibere tumorem
Far madidum lympha, et ferali fronde cupressi,
Vnde etiam potus frons hæc memoratur amica.
Sin autem existit durũ tibi glandibus inguen,
Proderit induci cochleas cum melle minutas.
Obscœnos si pone locos noua vulnera carpent,
Horrentum mansa curantur fronde ruborum.
At si iam veteri succedit fistula morbo,
Mustelæ cinere immisso purgabitur vlcus,
Sanguine seu ricini quem bos gestauerit antè.
Herba chelidoniæ fertur cum melle mederi,
Herbaq; cum seuo folijs de mille vocata.

Ischiæ, & articulari morbo.

SAepius occultus victa coxendice morbus
Perfurit, & gressus diro languore moratur,
Populus alba dabit medicos de cortice potus,
Necnon & teneræ gracili de fronde genistæ,
Arreptos caules, acidoq; liquore madentes
Sumere conueniet, rubiam quoq; ducere potu,
Aut in aminæo cochleas haurire Lyæo.*
Si verò articulos tabes inimica per omnes
Hæserit, ex ficu betas ac melle ligabis,
Vel pelagi latices simul & baccheïa dona
Sumere curabis, nimio sed parcito vino.
Ennius ipse pater dum pocula siccat iniqua,
Hoc vitio tales fertur meruisse dolores.

* aliâs, Bithyno: vel, irino

Furunc

Furunculo medendo.

CVm sanguis nimius puri cōmistus atroci
Aestuat, & papulas altè sustollit acutas,
Resinam misces, & saxis ordea fracta.
Conspersa hæc tepidis apponere conuenit vndis.
Vis & * hyoscyamum caræ seuoq; iugatum
Nectere, nō minus hæc poterit medicina iuuare.
Prætereaq; fimum ex gallo quod legeris albo.
Hymbribus ex acidis fidens appone dolenti.
Auribus aut pecudum molles expromito sordes,
Vnguine quo fotis dabitur medicina papillis.

* hyoscyami semen seuumq;

Carboni * medendo.

*tollendo

HOrrēdus magis est, pimit q corpora, carbo:
Vrit hic inclusus, vitalia rumpit acerbus:
Hunc veteres quōdam varijs pepulere medelis:
Tertia nanq; Titi simul & centesima Liui
Charta docet ferro talem candente dolorem
Exectum, aut poto raporum semine pulsum:
Infecti dicens vix septem posse diebus
Vitam produci: tanta est violentia morbi.
Dulcacidum * laticemq; cumini semine iunges,
Atq; fimum pariter Paphiæ compone columbæ.
Hinc line diruptas partes, & clausa venena.
Præterea triti referant * & operta lupini.
Nonnullus calcem viuam dissoluit aceto,
Fumantemq; niuem papulis apponit acerbis.
Est qui gallinæ perducat stercore corpus.
Allia vel piperi parce commista linuntur
Pythagoræ cognata leui condita cumino.
Proderit & madida fermentū polline turgens.

* laticem cum lini

* adoperta

Pani,

Pani, vomicæ, & strumæ depellendis.

SVnt alij quos dura* mouet natura tumores *vomit
Non minus horrendi, sed non ita perniciosi.
Vomica qualis erit, vel eidem proxima quædam:
Simplice resina miscebimus hordea tusa,
Et mulsos amnes, & purgamenta columbæ,
His bene decoctis languentia membra fouentur.
Mollis odorato faba iungatur coriandro.
Proderit appositum, mollitq; aperitq; tumorem.
Aut de phasganio radix decocta palustri,
Quæ salis admisto tundetur condimento.
Proderit & māsum quod traxeris arbore viscū.
Gramen hyoscyami ceræ seuoq; vetusto
Concilia, mistisq; locos perduce dolentes.
Exercere etiam corpus medicina potens est.
Ouum defundes in fictile, deinde putamen
Marrubij succo implebis, post melle liquenti
Omnia consociata tepenti prospera potu
Sumūtur, reserantq; malum purgantq; leuantq;.

Igni sacro demouendo.

EST etiam morbi species, quæ dicitur ignis,
Lāguida quo multo torrētur mēbra calore,
Vel tu vicino seuum bouis igne remittis,
Mollitumq; lines, vel oloris fecibus oua,
Sed non cocta dabis, sic torrida membra fouebis.
Lumbricus terræ misto inducetur aceto,
Aut parili noua ruta modo, sed iungis oliuum,
Ouaq; cum betis prosunt sæpe illita tritis,
Allia dant cinerem sociato oleoq; garoq;,
Vnguine quo gliscens deponet flamma furorem,

ἐρυσιπέλας Gręcis dicitur, vulgo ignis diui Antonij.
Fecibus, id est, excremētis, siue pinguibus, hoc est adipe.

Sæpe chelidoniæ pars candida iungitur oui.
Quæ modico potu sed vili trita capesses,
Admiscere memor lymphas amnemq́; falerni.

Podagræ depellendę.

QVædã sũt rabidæ medicamina digna poda
**trigeminas* *Cui ter*tricenas spẽs Epidauri° ipse (græ,*
Dixit inesse deus, requiem tamen indere morbo
Fas erit, & tristem saltem mulcere dolorem.
Ergo age & arreptũ salicis frondemq́; librumq́;
Cum vino tere, sic contractos perline neruos.
Aut cum prima mali sese ostentabit origo,
Feruida non timidis tolera cauteria plantis,
Seminecis'ue hirci reserato pectore calces
Insere, sic diræ reprimes primordia pestis.
Aut si corruptus persederit altius humor,
Trita cupressus ibi Baccho iungetur acerbo
Panibus & teneris, cohibebitq; addita questus
Parua sabucus item hircino collita seuo,
Triticeæq; acido manantes amne farinæ,
Aut nitidum ranæ decoctum viscus oliuo,
Siue chelidoniæ succus sale mistus aceto.
Sunt quibus apposita siccatur hirũdine sanguis.
Non audita mihi sit fas, sed lecta referre,
**rabidus* *Hoc quidam * raptus morbo per tempora messis*
**mersit* *Vicino plantas frumenti *pressit aceruo,*
Vide Plin. lib. 22. cap. 25. *Euasitq; grauem casu medicante dolorem.*

Vulneribus ferro, aut verberibus factis.

NAturæ vitijs medicas obiecimus artes,
Nunc & fortunæ iaculis obsistere par est.
Si cui forte lapis teneros violauerit artus,

Necte

Necte adipes vetulos & tritam chamæcisson,
Nec pudeat luteæ stercus perducere porcæ.
Sin autem sæuo laceratum est verbere corpus,
Tum lixiua cinis ceras dissoluit & oua,
Admistoq; oleo vibices comprimit atras.
Si verò infrænus manat de vulnere sanguis,
Purpura torretur conchyli perlita fuco,* *succo
Huius & atra cinis currentem detinet vndam.
Verrucæ quoq; desectæ frænare cruorem
Dicitur ambustus tyrio de vellere puluis:
Præterea nimios reserati vulneris amnes
Peniculi cinis astringit vel fimbria porri.
Siue fimus manni cum testis vritur oui,
Et reprimit fluidos miro medicamine cursus.

Vulneribus quibuscunque casibus factis.

TAm varia humanæ sũt vulnera cõditiõis,
Vt nequeã proprias cũctis ascribere curas.
Iisdem igitur monitis casus armabimus omnes,* *sanabimus
Sic tamen vt nullus medicinam clauserit error.
Ergo modus quicunq; obtingit vulneris atri,
Contritus cum melle dabit medicamina bulbus:
Herbaq; quæ foliis nomen de mille recepit,
Appositu prodest adipi permista vetusto.
Succida cum tepido nectetur lana Lyæo.
Ambustæ'ue cinis complebit vulneris ora.
Concludit verò vel frons vel ramus ab vlmo,
At succis hederæ pulchrescit fœda cicatrix. *Vt

Hominis ac Simiç morsui.

SIue homo, seu similis turpissima bestia nobis
Vulnera dẽte dedit, virus simul intulit atrũ,

*puro Betonicam ex *duro prodest assumere Baccho.
Necnon & raphani cortex decocta medetur,
Si trita admorsis fuerit circumlita membris.

*venenis

Serpentium morsibus, & * viperinis excludendis

CVspide nõ quisquã lõge neq; cæde carissæ,
Fulmĩe nõ gladij, volucris nec felle sagittæ
Quàm cito vipereo potis est affligier ictu.
Quare aptam dicamus opem, succosq́; medẽtes.
Quem nocuit serpens, fertur caput illius apte
Vulneribus iungi, sanat quem sauciat ipsa:
Vtq́; Larissæa curatus Telephus hasta.
Proderit & caulem cum vino haurire sabuci,
Aut coctum raphani librum tritumq́; ligare,
Siue etiam excelsa folium de mole cupreßi,
Aut tithymallus atrox vulnus cõtrita pungit.
Carduus est nondum doctis fullonibus aptus,
Ex illo radix tepido potatur in amni.
Ceruino ex fœtu commista coagula vino
Sumuntur, quæ res membris agit atra venena.
Aut ferulæ radix potatur in hymbre Lyæi
Betonicæ'ue leues, gallinæ aut iura vetustæ.
Si verò horrendum vulnus fera fecerit aspis,
Vrinam credunt propriam conducere potu,
Varronis fuit ista senis sententia: necnon
Plin. 28. cap. 6. (Plinius vt memorat) sũpti iuuat hymber aceti.
Dicendũ, et quæ sit præcox medicina timẽti,
Cautio: nanq; potest diros præuertere morsus,
Si iecur exectum tardo de vulture portes.
Erucis aut si totos perduxeris artus,

Quis

Quas prius attritas vehementi spargis aceto.
Aut tu ceruina per noctem in pelle quiesces,
Aut genere ex ipso dentem portabis amicum.
Toxica præterea quæ sint pellenda medela,
Expediam: sanguis poterit prodesse caninus,
Qui facili potu antidotos imitatur honestas.
Vis & mirificos cautus prædiscere odores,
Accensis quibus arcetur teterrima serpens,
Aut styracem torres, aut diri vulturis alam,
Vel nepetã, aut frondẽ rigidæ stirpemq; myricæ.

Ictibus Scorpii, & morsibus Muris
cęci, vel Aranei.

SVnt minimæ species, sed diræ vulnere pestes,
Quæ magis in tenui latitãtes corpore fallũt,
Scorpius vt grauis est et araneus, hæc mala semp
Captant securos multa iam nocte sopores,
Et documenta dedit nobis prostratus Orion,
Magna quòd exiguis perimãtur* sæpe venenis. *membra
Et quum vulnus atrox incussit scorpius ardẽs,
Continuò capitur, tunc digna cæde retusus,
Vulneribusq; aptus, fertur reuocare venenum.
Aut calidis pelagi lymphis loca læsa fouentur,
Siue meri potu dissoluitur improba pestis.
Ad cunctos autem morsus ictusq; minorum
Caseus aptus erit * simæ de lacte capellæ, *pauidæ
Cumq; hoc absumi debebit origanus herba:
Hæc duo mirificis curabunt icta medelis.
Necnon * peniculo calidum annectetur acetum, *fœnicu-
Aut viuum sulphur sicci cum fece Lyæi. lo
Exiguo piperis cerebrum conspergito * galli, *melis

Quo lita ſaneſcunt depulſo membra dolore.
Sin autem muris nocuit violentia cæci,
Quæ ſola ſignauit voluendis orbita plauſtris,
Illinc, mira datur vili de puluere cura.

Subitaneo dolori, febri, atque oſtocopo.

NOnnūquā exiſtit ſubiti noua cauſa doloris
Cuius origo latet, veris reprimēda medelis.
Nanq; chelidoniam miſto ſale nectere prodeſt,
Velleraq; infuſo recalentia ſulphure ſanant.
Oſtocopon lento conducit melle perungi.
Sin autem calidæ depaſcent corpora febres,
Tunc apij ſuccus leni ſociatur oliuo.
Membra lines, fotuq; ferus mulcebitur ignis.
Nec ſpernendus adeps, dederit quē beſtia melis.
Seminecis cerui lacrymam miſcere liquori
**dolentes* *Conuenit, atq; artus illinc mulcere* calentes:*
Sic lacerat morbum, bilemq; reuoluit in aluum.
Præterea chymum ſtomacho deſiccat iniquum,
Quæ magis atq; magis promittūt corpora claudi.
Febribus aut longis galli noua iura vetuſti
Subueniunt, etiā tremulis medicantia membris.

Quartanæ typo medicando.

NEc tu crede leuem dilato tēpore febrem,
Quæ ſpatium ſibi dat, magis vt ceſſando (caleſcat,
Letali quæ graſſat̄ quartana calore,
**diſcam⁹* *Ni medicas adhibere manus*curem⁹ et herbas.*
Allia non pudeat terno cum cimice trita,
Et diluta mero medijs haurire diebus.
Aut facilem iecoris murini ducere fibram,

Quat

Quattuor vt duri iungantur ſcrupula Bacchi.
Mira eſt abſynthi cum ſimplice potio lympha.
Sume tribus digitis apprenſum ſemen anethi,
Tantundem marathri, mulſum nec deſit aceti,
In cuius cyatho prædicta ſalubriter hauris.
Mæoniæ Iliados quartum ſuppone timenti.
Aut leporis trepidi diluta coagula trade.
Prodeſt & potus, *ſed mulſus doridis humor. *vel
Quidam etiam miranda ferunt veniente calore,
Iurantes ludum Veneris munusq; petendum.
Sed prius eſt oleo partus ferueſcere ranæ,
In triuijs, illoq; artus perducere ſucco.

Tertianæ typo medicando.

EST etiam alternis febris rediuiua diebus,
Tēpora diſcernēs quaſi iuſtæ pōdera libræ.
Vt poſsis igitur talem prohibere furorem,
Inuolues cæra pallentis grana cumini,
Puniceæq; indes pelli, colloq; ligabis. Puniceæ pelli, hoc eſt, malicorio, quæ teſta ē mali punici.
Pulegij ramus lanæ velatus amictu
Tempore ſuſpecto medicos præbebit odores.
Præterea tritus cimex potatur in ouo
Horridus attractu, ſed guſtu commodus apto.

Quotidianæ typo medicando.

AT qui continuis non ceſſat adire diebus,
Sed tātū certas morb' diſcriminat horas,
Triticeum metuit granū (ſi credere dignum eſt)
Quod latitans fracto fuerit ſub pane repertum,
Nec non oſſa iuuant ſeptis inuenta domorum.
Conuenit hæc tereti pendentia ſubdere collo.
Multaq; præterea verborum monſtra ſilebo:

Nam febrem vario depelli carmine posse
Vana superstitio credit, tremulæq; parentes.

Hemitritæo depellendo.

Figes hoc videlicet modo, atq; ordine:
Abracadabra
abracadabr
abracadab
abracada
abracad
abraca
abrac
abra
abr
ab
a

MOrtiferũ magis est, qđ Græcis hemitritæũ
Vulgatur verbis, hoc nostra dicere lingua
Non potuere ulli, puto, nec voluere parentes.
Inscribis chartæ, qđ dicitur Abracadabra,
Sæpius, & subter repetis, sed detrahe summã,
Et magis atq; magis desint elementa figuris
Singula, quæ semper rapies, & cætera figes,
Donec in angustum redigatur littera conum.
His lino nexis collum redimire memento.
Nonnulli memorant adipem prodesse leonis.
Coralium atq; crocum corio connectito felis,
Coralium verò si collo nectere velles,
Nec dubites illis virides miscere smaragdos.
Talia languenti conducent vincula collo,
Letalesq; abigent (mirãda potentia) morbos.

Fracturis, & luxis sanandis.

INfandum dictu cunctis procul absit amicis,
Sed Fortuna potens omen cõuertat in hostes.
Vis indigna nouo si sparserit ossa fragore,
Conueniet cerebrum blandi canis addere fractis,
Lintea deinde superq; inductas nectere lanas.
Sæpius & succos conspergere pinguis oliui,
Bis septem credunt coalesceee cuncta diebus.
Aut veteri Baccho capræ fimius inde petulcæ,
Hoc aperit clausum, trahit hærens, sanat apertũ.
Si verò caput infestus colliserit ictus,
Ex oleo necti vestis debebit arachnes,

Nesciet

Nesciet hæc illinc (nisi cum sanarit) abire.
Quòd si luxa suo decedant membra tenore,
Vrere fœmineos crines, ac iungere seuum
Congruet, ac tali medicamine mota ligare.
Aut malum ex pingui tritū apposuisse iuuabit.
Aut si conclusum seruauit tibia vulnus,
Stercus ouis placidæ iunges adipesq́; vetustos,
Pandere quæ poterunt ulcus, patuloq́; mederi.

Neruis incisis, & dolentibus, atq; contractis.

Haud qsq̄ credet disiectos vulnere neruos
Ad solitū rursus reuocari posse vigorem.
Sed prodest terræ lumbricos indere tritos,
*Quîs vetus & *ranæ sociari axungia debet.* *rancens
Si verò occultus neruos dolor vrit inertes,
Vulturis excisos adipes rutamq́; remitte,
Aut cæram, & tali recreabis languida fotu.
Conuenit & pelagi calidis perfundier vndis.
Carica, vel betis lento cum melle iugatur.
Aut Baccho madefacta Ceres cū frōde cupressi,
*Quo poteris*potu recreare rigentia membra.* *fotu
Sin autem subito replicantur corpora morbo,
Contractos reuocat neruos caro sumpta colūbæ.

Aegris somno adsciscendo.

Non solū miseros teterrima febris adurit,
Sed super optato pergit viduare sopore,
Ne prosint placidi cœlestia munera somni.
Charta igitur, varijs quam pinxit litera verbis,
Vritur, inde cinis calido potatur in amni.
Proderit & magnū capiti substernere fulcrum,

Prodest & mistam lymphis potare cupressum,
Palladijs itidem succis, quos flore rosarum
Iungis, & immisces madidū tritumq; papauer.
Quo lita frons facilem præbebit nocte quietem.
Necnon mandragoræ gustu sopor additur altus.
Dilue præterea glomeramina, quæ gerit intus
Clausa aries inter geminæ coxendicis vmbras,
Inde soporati ducentur gutture potus.

Lethargiæ expellendæ.

DIximus hāc sortē miseris mortalibus esse,
Vt sint sæpe mala inter se cōtraria morbi,
Deniq; nōnunquā somno sic mēbra grauantur,
Vt coniungatur leto sopor altus acerbo.
Ergo leui flamma torrentur cornua capræ,
Quo nidore grauem depellent lumina somnum.
Aut veneris labrum quæ dicitur herba, bibetur,
Quæ teritur prius, & vino confusa liquescit.
Conueniunt acidis euphorbia mista fluentis,
Gramina vel rutæ gemina si nare trahantur.
Quidam dira iubent, septeno cimice trito,
Vt vitientur aquæ, cyathusq; bibatur earum.
Hæc potiora putant, quàm dulci morte perire.

Comitiali morbo.

EST subiti species morbi, cui nomē ab illo est,
Quod fieri nobis suffragia iusta recusant.
Sæpe etenim membris atro languore caducis,
Consilium populi labes horrenda diremit.
Ipse deus memorat dubiæ per tempora lunæ
Conceptum, talis quem sæpe ruina profudit.
* atri *Prodest cum veteri Baccho fel vulturis *ampli,*

Sed cochlear plenum gustu tibi sufficit vno.
Aut cruor ex progne mistus cum polline thuris,
Aut apium elixum, aut cōditum melle fel agni,
Marrubium've pari confusum pondere mellis,
Cui tu terna dabis gustu cochlearia in vno.
Aptus mustelæ cinis est & hirundinis vna.
Præterea pluuias hominis quas calua supina
Excepit proiecta sinu, consumere prodest.
Aut lapis ex nido, vaga quē congeßit hirundo,
Vellitur, & nexu fouet attollitq; iacentem.
Pellitur (vt fama est) gustu quoq; lāguor anethi.

Regio morbo pellendo.

REgius est vero signatus nomine morbus,
Molliter hic quoniam celsa curat in aula.
Huic rubia ex mulsa fertur conducere lympha.
Allia trita dabis vino madefacta calenti.
Vellera cum viuo suffiri sulphure prodest.

Infantibus dentientibus, vel strige inquietatis.

NVdū hoīem primū *mater natura pfudit, *mundi
Insup excruciat, niueis cū dētibus armat.
Collo igitur molli dentes nectentur equini,
Qui primi fuerint pullo crescente caduci.
Aut teneris cerebrum gingiuis illine porci.
Aut leporis niueum bibitur cum lacte caprino.
Præterea si forte premit strix atra puellos *alias: tundi sententia Vecti
Virosa immulgens exertis hubera labris,
Allia præcepit *Titini sententia necti,
Qui veteri claras expreßit more togatas.

Combu

Combusturis igne, vel frigore.

SVnt diuersa quidē mala frigoris atq; caloris,
Sed tamē amborū simili nocet vlcere virus.
Illa quoq; vsta putes, quæ sunt niue læsa rigente,
Conuersa in cinerem platani pila curat vtrunq;.
At verò ambustum flammis qui candidus oui
Succus inest, penna inductus sanare valebit.
Aut tu succosæ cinerem perducito lanæ,
lini Aut viuam ex oleo veteri componito calcem,
Ordea vel franges atq; oui candida iunges,
Adsit adeps porcæ (mira est hæc forma medelæ)
Iunge chelidonijs, ac sic line vulnera, succis.
Quodq; recens vßit glacies axungia simplex
Mulcet, et ex facili grata est medicamine cura.

Venenis prohibendis.

VT tutus sis infestæ fraude nouercæ,
Vel quicunq; tuo carpetur liuidus auctu,
Non expectatis eat obuia cura venenis,
Ante cibos igitur iuglandis fœtus edatur,
variātia Produnt electri rorantia pocula virus.
Præterea coctæ querno cum cortice lymphæ
Conueniunt potu, dimersa've ficus oliuo.
Sæpe etiam raphanū prædixit numen edendum,
Antidotus verò multis mithridatica fertur
Consociata modis, sed Magnus scrinia regis
Cum raperet victor, vilem deprendit in illis
Synthesin, & vulgata satis medicamina risit.
Bis denum rutæ folium, salis & breue granum,
*terno Iuglandesq; duas, *totidem cum corpore ficus,
Hæc oriente die parco conspersa Lyæo,

Sum

Sumebat metuens, dederat quæ pocula mater.

Venenis datis.

SI nequit infandū præuertere cautio virus,
Proximus ille gradus data pocula pellere cura.
Lac asinæ placidæq; bouis pdesse loquunt.
Betonicam ex paruo sumunt pleriq; Lyæo.
Quod si hederæ succos, q̄ truncos implicat altos,
Instilles pateris, poterunt haud vlla nocere
Pocula, quæ quisquam sæuis vitiauerit herbis.
Si quis hyoscyamum gustarit, lacte capellæ
Exhausto, rabidos poterit mulcere furores.

Vulneribus ex re dubia curandis.

VVlnera tabescunt spatio vitiata dierum,
Curaq; nil prodest, nec ducit vlla cicatrix.
Sed tamen herbarum tam mira potentia pollet,
Vlceris annosi sinus vt coalescere poßit,
*Marrubium si *tu recoquas, illoq; liquore* *thure coquas
Vulnus atrox foueas, cineres vel hirundinis altæ
Inducas, leporis've aspersa coagula vino,
Aut hederam Baccho decoctā, et semen anethi,
Aut cineres alni tardo cum melle ligentur.
Lumbrici terræ poterunt conducere vulnus,
Aut facilis lapathi cumulatio vulnera purgat,* *coma latior vlcera purg.
Et commistus adeps, sed nonnullo sale tactus.
Pinea præterea viuo cum sulphure cortex,
Et pice cum spissa iam perdita membra reponit.

Verrucis tollendis.

INterdum existit turpi verruca papilla,
Hinc quondā Fabio verū cognomen adhæsit,
Qui solus patriæ cunctando restituit rem.

Id po

Id poterit vitium sanguis curare lacertæ,
Aut vrina canis cum terra inducta madenti.
*lichen *Aut herbæ succus, quæ fertur nomine* lathyr,*
Et tithymallus item tali satis apta medelæ.
Si rupta immensos fundit verruca cruores,
Purpureo triti cineres de vellere prosunt,
Quod fuerit vero conchyli sanguine tinctum.

Hæmorrhoidibus medendis.

EXcruciant turpes anum si forte papillæ,
Agrestis prodest radix superaddita porri.
Ni violet, sanat iuglandis fragmine clausa.
Sal niueum sumes, beticum quod nomine dicunt,
Dulcia cumq; nigra iunges fuligine mella.
Apponesq; super, pellit medicina dolorem.

Quę sequuntur, ex Aldino codice huc transferre libuit: etsi videantur non esse Sereni.

PARALYSI DEPELLENDAE.

Prima die ita agendum.

HVnc quicũq; cupis citius depellere morbũ,
Protinus antidotũ studio tu perfice mirũ,
Scilicet vt valeas languenti ferre medelam:
Castoreas siliquas bis sex perquirere cura,
Tristis item digitis lympham metire duobus:
Deniq; tunc capies phialam quæ iustior extat,
Aut equidem flãmas: sed prunas subijce solers:
Proderit interea tepidum potantibus illud:
Ieiunis sed enim potius præbere memento.

Secunda ita medendum est.

Cumq; secunda dies orbi peruenerit omni,

Haud

Haud alijs rebus prudens adiungere cures.
Castoris atq; nomen siliquas appendito statim,
Atq; duos semis digitos metire memento
In calice atq; probo lympham miscere duobus:
Qui patitur tepidũ languens hinc sorbeat ipse.

Tertia die ita curandum est.

Gratior atq; dies ternus cum venerit imo,
Rursus in ægroto constanter fer medicamen,
Castoreas siliquas iterum quæ pondere sint sex:
Hinc etenim binos digitos metire memento
De lympha liquida: sed enim subiungere cura
Et simili debes tepidum præbere modo tunc.

Ita peragẽdum est à quarta die vsq; ad sextam, & à septima vsq; ad nonã, à decima vsq; ad duodecimam, & mirifice prodest.

Quid quarta die, & reliquis peragendum sit.

Quartus & ille dies consentit: nec'ne priori
Quintus & est similis percellens nanq; secundo:
Sextus itemq; simul concordat deniq; terno:
Septimus vsq; nonum percurritur ordine primo:
Sic decimas currens conscenditur ad duodenum.

FINIS.

Q. RHEMNII FANNI PALAEMONIS DE PONDERIBVS ET MENSVRIS LIBER.

Sunt, qui huiusopusculi Priscianū autorem esse putent: sed reclamat eruditorū maior pars.

ONDERA Pæonijs veterum memorata libellis,
Nosse iuuat: pondus rebus natura locauit
Corporeis, elementa suum regit omnia pondus,
Pōdere terra manet, vacuus quoq; pōderis æther
Indefessa rapit voluentis sydera mundi.
Ordiar à minimis, post hæc maiora sequentur,
Nam maius nihil est aliud, quàm multa minuta.
Semioboli duplū est Obolus, quē pōdere duplo
Gramma vocāt, Scrupulū nostri dixere priores,
Semina sex alij siliquis latitantia curuis,
Attribuunt scrupulo, lentes veraciter octo,
Aut totidē speltas numerant, tristes've lupinos
Bis duo: sed si par generatim his pondus inesset,
Seruarent eadem diuersæ pondera gentes,
Nunc variant: etenim cuncta non fœdere certo
Naturæ, sed lege valent, hominumq; repertis.
In scrupulis ternis Drachmā, quo pōdere doctis
Argenti facilis signatur pondus Athenis.*
Holceq; à drachma non re, sed nomine differt.
Drachmā si gemines, aderit quem dicier audis,
Siciliquus: drachmæ scrupuli si adiectio fiet,

*nūmus

Sextula quæ fertur, nam sex his vncia constat:
Sextula cum dupla est, ueteres dixere Duellam.
Vncia fit drachmis bis quattuor: vnde putandum
Grãmata dicta, quòd hæc viginti quattuor in se
Vncia habet: tot enim formis vox Græca notatur,
Horis quot mundus peragit noctemq; diemq;.
Vnciaq; in Libra pars est, quæ mensis in anno.
Hæc maior Latio libra est, gentiq; togatæ.
Attica nã minor est, ter quinq; hãc deniq; drach
Et ter vigenis tradunt explerier vnam. (mis,
Accipe præterea, paruo quam nomine Graij
Mnam vocitant, nostriq; Minã dixere priores,
Centũ hæ sunt drachmæ. quòd si decerpseris illis
Quattuor, efficies hanc nostram deniq; libram.
Attica quæ fiet, si quartã dempseris hinc, Mna.
Cecropium superest post hæc docuisse Talentum
Sexaginta minas, seu vis, sex millia drachmas,
Quod summũ doctis perhibetur põdus Athenis,
Nam nihil his Obolo'ue minus, maius'ue Talẽto.
Nunc dicam, solidæ quæ sit diuisio libræ
Siue Assis, nam sic legum dixere periti.
Ex quo quod soli capimus perhibemur habere,
Dicimur aut partis domini pro partibus huius:
Vncia nam libræ si deest, dixere Deuncem:
At si sextantem retrahas, erit ille Decuncis:
Sed nullum reliquo nomen Semuncia certum
Dẽpta dabit, neq; enĩ est huius Sescũcia triplex:
Dodrantẽ reliquũ vocitant quadrante retracto:
Cumq; triens desit, Bessem dixere priores.
Iidem Septuncem dempto quincunce vocarunt.

Decuncis, prodecũx, qui & Dextãs dicitur, positum videtur.

Post hæc Semissis solidi pars maxima fertur.
Nam quæ dimidium superat, pars esse negatur,
Vt docuit tenui scribens in puluere Musa.
Cætera dicta prius quibus est semuncia maior.

De ponderibus, siue mensuris humidorum, & frugum.

ET de pōderibus, superest pars altera nobis,
Humida metiri, seu frugum semina mauis,
Cuius principio nobis pandetur origo.
Pes longo spatio latoq; notetur in anglo,
Angulus vt par sit, quem claudit linea triplex.
Quattuor ex quadris medium cingatur inane.
Amphora fit Cubus, quam ne violare liceret,
Sacrauere Ioui Tarpeio in monte Quirites.
Huius dimidiū fert Vrna, vt & ipsa Medimni
Amphora, terq; capit modium, Sextarius istum
Sex decies haurit, quot soluitur in digitos Pes,
At Cotylas quas, si placeat, dixisse licebit.
Heminas recipit geminas Sextarius vnus,
Qui quater assūptus fit Graio nomine Chœnix.
Adde duos, Chus fit vulgo, qui est Congius idē,
A quo sextarij nomen fecisse priores
Crediderim, quòd eos capiat sex congius vnus.
At Cotyle cyathos bis ternos vna receptat,
Sed de abaco nobis id pondus sæpe notatur,
Bis quinq; hūc faciūt drachmæ, si appēdere tētes:
Oxybaphus fiet, si quinq; addantur ad illas.
At Mystrum cyathi quarta est, ac tertia mystri,
Quam vocitāt Cyanē, capit hæc cochlearia bina.
Quòd si mensuræ pondus componere fas est,

Sextarij

Sextarij Cyathus pars est, quæ est vncia libræ,
Nec non oxybaphi similis Sescuncia fiet.
Siciliquumq; tibi mystro simulare licebit.
Cochlear extremũ est, Scrupuliq; imitabit̃ instar.
Attica præterea dicenda est Amphora nobis,
Seu Cadus, hanc facies, nostræ si adieceris vrnã.
Est & bis decies quem conficit amphora, nostris
Culleus, hac nulla est maior mensura liquoris.
Est etiam terris (quas aduena Nilus inundat)
Artaba, cui superat modij pars tertia post tres,
Nanq; etiam modijs explebitur Artaba triplex.

De ponderibus variorum liquorum, & aquarum.

ILlud præterea tecum cohibere memento,
Finitum pondus varios seruare liquores.
Nam libræ (vt memorãt) beßẽ Sextarius addet,
Seu puros pendas latices, seu dona Lyæi.
Addunt semissem libræ *labentis olivi, *liuentis
Selibramq; ferunt mellis superesse bilibri.
Hæc tamen assensu facili sunt credita nobis:
Nanq; nec errantes vndis labentibus amnes,
Ner mersi puteis latices, aut fonte perenni
Manantes par pondus habent: non deniq; vina,
Quæ campi aut colles nuper'ue aut antè tulere,
Quod tibi mechanica prõptũ est depromere musa.
Ducitur argenti, tenui'ue ex ære cylindrus,
Quantum inter nodos fragilis producit arundo,
Cui cono interius modico pars ima grauatur,
Ne totus sedeat, totus'ue supernatet vndis,
Lineaq; à summa tenuis descendit ad ima

Ducta superficie, tot quæq; in frusta secatur,
Quot scrupul⁹ grauis est argẽti æris'ue cylindrus.
Hoc cuiusq; potest pondus spectare liquoris.
Maiori, subaudi pōdere. Nam si tenuis erit, maiori mergitur vnda:
Sin grauior, plures modulos superesse notabis:
Modulos, id est partes, in quas cylindr⁹ intelligatur diuisus. Aut si tantundem laticis sumatur vtrinq;,
Pondere præstabit grauior: si pondera secum
Couenìunt, tunc maior erit, quæ tenuior vnda est.
Quòd si ter septem numeros texisse cylindri
Hos videas latices, illos cepisse ter octo,
His drachma grauius fatearis pondus inesse.
Sed refert æqui tantum conferre liquoris,
Vt grauior superet drachma, quantũ expulit vn-
Illius aut huius teretis pars mersa cylindri. (dæ,
Hæc de mensuris, quarum si signa requires,
Ex ipsis veterum poteris cognoscere chartis.

De inuentione argenti, auro in vna massa permisti.

NVnc aliud partũ ingenio trademus eodẽ.
Argentum fuluo si quis permisceat auro,
Quantũ id sit, quo'ue id possis deprendere pacto,
Prima Syracusij mens prodidit alta magistri.
Regẽ nanq; ferunt Siculam, quam vouerat olim
Cælicolũm regi, ex auro statuisse coronam,
Compertoq́; dehinc furto, nam parte retenti
Tantundemq́; argenti opifex immiscuit auro,
Orasse ingenium ciuis, qui mente sagaci
Quis modus argenti fuluo latitaret in auro,
Repperit, illæsum quod dijs erat antè dicatum.
Quod te quale siet, paucis (aduerte) docebo.

Lancibus æquatis quibus hæc appẽdere mos est,
Argenti atq; auri, quod edax purgauerit ignis,
Impones libras, neutrum vt præponderet: hasq́;
Submites in aquam, quas pura vt ceperit vnda,
Protinus inclinat pars hæc, quæ sustinet aurum.
**Pensius hoc nanq; est, similari crassius vnda.* *Densius
At tu siste iugum, mediȷ́q́; è cardine centri
Interualla nota, quantum discerpserit illinc,
Quotq́; notis distet suspenso pondere filum.
Fac drachmis distare tribus: cognouimus ergo
Argenti atq; auri discrimina, deniq; libram
Libra trib. drachmis superat cũ mergitur unda.
Sume dehinc aurum, cui pars argentea mista est,
Argentiq́; meri par pondus, itemq́; sub vnda
Lancibus impositum specta: propensior auri
*Materies*subsistit enim, furtumq́; docebit.* *aliàs, sub aquis fiet
Nam si ter senis superabitur altera drachmis,
Sex solas libras auri dicemus inesse,
Argenti reliquum, quia nil in pondere differt
Argentũ argento, liquidis cum mergitur vndis.
Hæc eadem puro deprendere possumus auro,
Si par corrupto pondus pars altera gestet.
Nam quoties ternis pars illibata grauarit
Correptã drachmis sub aquam, totidẽ esse notabis
Argenti libras, quas fraus permiscuit auro.
Pars etiam libræ quæuis si forte supersit
Hæc quoq; drachmarũ simili tibi parte notetur:
*Necnon & sine aquis **

FINIS.

INDEX OMNIVM,

QVAE IN CELSO CONtinentur. Et primus numerus librum, secundus caput designat.

*

Autum

Cibus

nam

D

Denarij

E

Fistul

Hapsus

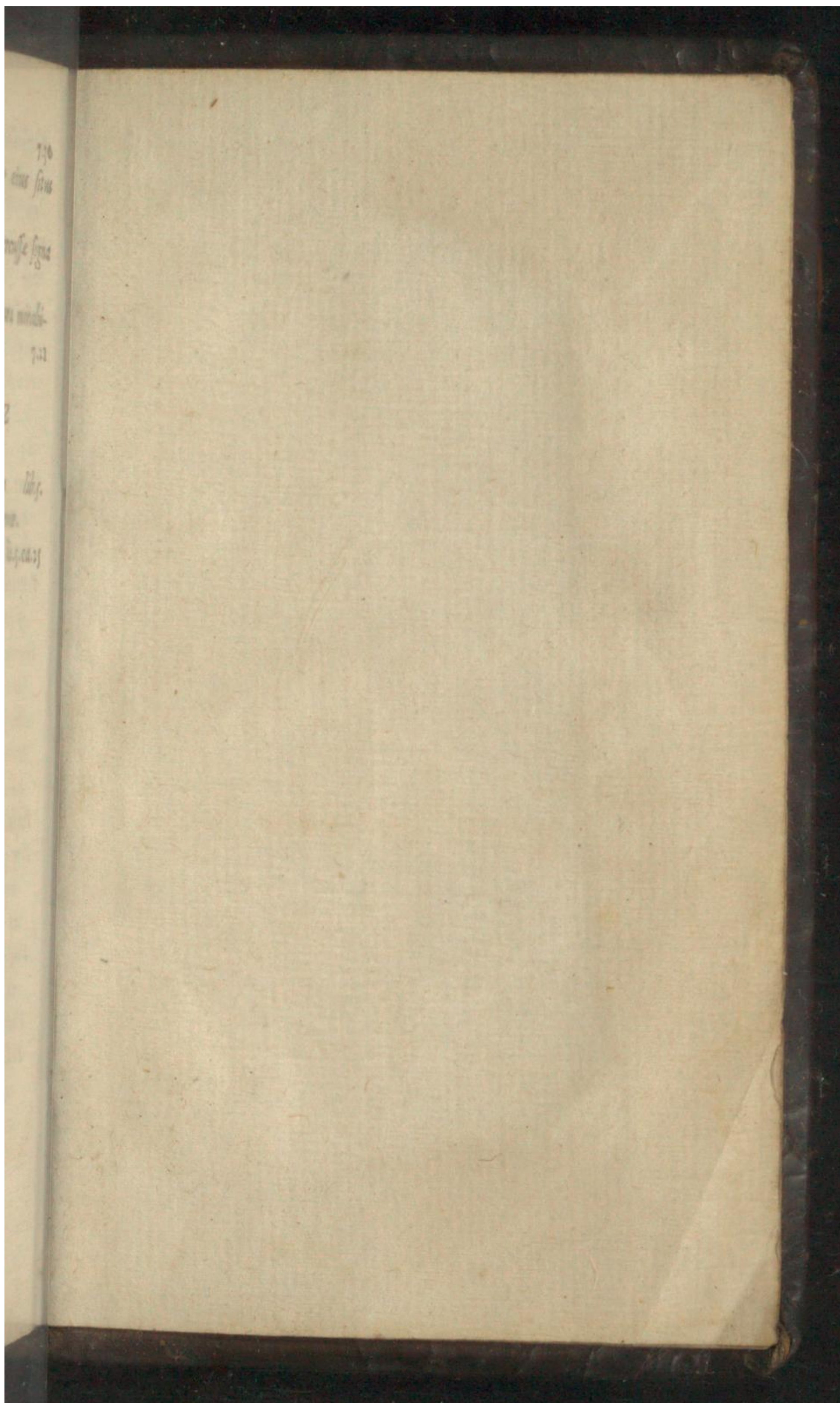
Leuant

N

Pyth

Statu

FINIS.

...ere potest. Deniqȝ laborare & ...
studeo obsequi tibi: pene illum ...

¶ Ca. CCii.

esid... pulcherrime posit...
persepe dicimus. desidero amorem ...
iam prudentiam quasi sis insipiens/ ...
siderare est rem quam non habemus & qua...
aduen... tuum cum i nundum aduener...
balitu... m tibi opto & esse cupio. De...
nsequende ...piditas: vt captus sum inge...
desiderio tui. Res ergo hic absens dicitu...
in scilicet non habemus: vt sanitas a...

¶ C. CCiii. Complector

ple... perdiffusum est atqȝ orn...
...ctis hac ratione: vt te amore atqȝ de...
ione complector quod est cogito. Et id...
est rei ipsius.

...plect... ...ter significationem vulgatam qu...
num ... ne diuum complexus est ... ui
dere Vel. Que patr... chise gremio compl...
in ornatam reddit orationem que explicanda...
descendit vel per aliquod verbum synonymum...
...id est amo. Dolorem meum litter... complecti...
s libro quarto. Quis ludi... ...
...tum ... e nunc sagillorum nunc vniu...
...ati... comple... suas virtutes cogitatione ...
... compl... comprehendere ...
...uide p...